

Vienna Austriae : rerum Viennensium com[m]entarij in quatuor libros distincti, in quib. celeberrimae illius Austriae ciuitatis exordia, uestustas, nobilitas, magistratus, familiae'que, ad plenum (quod aiunt) explicantur

<https://hdl.handle.net/1874/420959>

VIENNA AVSTRIAE

Rerum Viennensium Cōmen-
tarij in Quatuor Libros distin-
cti, in quib. celeberrimæ illius
Austriae ciuitatis exordia, uetu-
stas, nobilitas, magistratus, fami-
liæ' que, ad plenum (quod
aiunt) explicantur.

VVOLEGGANGO LAZIO

*Viennensi medico & philoso-
pho autore.*

Cum Cæsareæ ac Regiæ Maiestatum priuile-
gijs ad decennium.

BASILEAE.

ERDINANDVS diuina fauente clementia Roma
norum rex semper Augustus, ac Germaniæ, Hun
gariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclauoniæ,
&c. rex: Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ,
&c. Dux Burgundiæ, &c. Marchio Morauie, &c.
Comes Tyrolis, &c. honorabili ac docto Vuolf-

gango Lazio Viennensi, Philosophiæ ac Medicinarum Doctori,
nostricq; archigymnasij Viennensis in re medica professori publi
co, fideli, nobis dilecto, gratiam nostram regiam, & omne bonum.

Cum singularis fides, ac obseruantia tuæ erga nos & illustrissi
mam domum & familiam nostram, tibi à maioribus tuis quasi per
manus tradita, magnitudo, tum egregia bonarum artium & lite
rarum doctrina & eruditio tua, iure propè suo exposcere uidetur,
ut quæ tibi usui futura sunt, iusta præsertim & honesta petenti, ea
tibi à nobis non libenter modò, sed etiam liberaliter concedantur:
Quare cum certos rerum Austriacarum Commētarios, maiorum
etiam nostrorum genealogias complectētes, longo studio, & mul
torum annorum cura, lucubratione, uigilijs, ut accepimus, confece
ris, eosq; in octo libros distinctos, unà cū charta Chorographica,
conducto abs te impressore aliquo edere in manus hominum sta
tueris, ut si tua diligentia probiores emendatioresq; exeant: tum ut
si quis fructus ea ex re percipi potest, is ad te potius, qui conficiendi
operis laborem es perpeffus, quàm ad alienos deferatur: Edicimus
& mandamus, non minus nomine auctoritateq; Imperatoriæ Ma
iestatis, quàm nostra Cæsarea, ne quis eos tuos Commentarios, &
chartam Chorographicā ullis in locis sacri Romani Imperij, ditio
nisq; nostræ, sine tuo iussu & uoluntate, intra spacium decem an
norum, ab eo die quo opus ipsum in publicum exhibit, imprimere,
aut impressos uenundare audeat. Qui contra mandatum hoc no
strum fecerit, admiserit'ue, is multam persoluat uiginti quinq; mar
charum auri puri. Quarum dimidia pars tibi Vuolfgango Lazio,
reliqua fisco nostro Imperiali cedat, uolumus harum testimonio li
terarum, sigilli nostri impressione munitarum. Datum in arce no
stra regia Prage, die nona mensis Ianuarij, anno Domini millesimo
quingentesimo quadragesimo quarto: regnorum nostrorum, Ro
mani decimo quarto, aliorum XIX.

Ferdinandus

Georg. Gienger Doct.
Vicecancellarius.

Adamus Carolus

IN VVOLF GANGI LAZII SVI VIENNAM,
carmen Ioannis Rosini cathedralis eccle-
siae Viennensis praepositi.

Illustres quæ terra duces tulit Austria, summis
Heroes habiles & tulit imperijs:

Luce sua fraudata foret, ni gratus alumnam
Excoleres, tenebris erueresq; tuam.

Iam licet exigua per te spectare tabella,
Impositas arces montibus aërijs:

Flumina quæ medio properent miscèrier Istro,
Auctior arentem quo riget Hungariam.

Et quæ clarorum incunabula læta uirorum,
Quorum posteritas gestit imaginibus.

Hic Ceres, hic mitis uestit foecunda Lyæus,
Aequora formoso condecorata croco.

An tu plus igitur patriæ, uel debeat illa
Plura tibi, dubito: par utriusq; decus.

IN EIVSDEM VIENNAM, CARMEN GEOR-
gij Logi praepositi Vratislaviensis.

Pannoniæ tepido tellus prædiues ab Austro,
Austria, cui nomen nobilis aura dedit:

Tot regum foecunda parens, tot quæ dedit orbi,
Et dominos porrò tempus in omne dabit:

Nascetur teneroq; crocum dum flore, dabitq;
Austria dum felix munera Bacche tua.

Quiq; illam findit, foecundoq; irrigat amne,
Magnus in Euxini dum fluet Hister aquas.

Foecunda ingenijs etenim tot corda uirorum
Docta dedit, quorum nomina clara uigent.

Hanc tamen ante alios tam pulchrè illustrat & ornat
Lazius, Austriaci fama decusq; soli.

Ipsæ suas artes docuit quem magnus Apollo,
Et geminæ huic cinxit frondis honore comam.

Namq; idem medica ante alios excellit in arte,
Et canit Aonio carmina digna choro.

Quin mundi, cœliq; uias & sidera nouit,
Terrarum & pulchra diuidit arte plagas.

Idem

Idem res gestas facundo detonat ore,
Illustrat patriæ dum monimenta suæ.
Subq; oculis illam tabula tibi ponit in arcta,
Absens præsentem ut cerner e ritè queas.
Nomine quo multum patria hæc sua debet alumno,
Quæ non ingratum degeneremq; tulit.
Debebunt reges illi, Germania & ingens,
Res gestas quorum & nomina prisca canit.

BERNHARDI VVALTHERI, I. V. DO
ctoris Epigramma.

Magnus Alexander tumulum cum fortis Achillis
Sigæo aspiceret, talia uerba refert:
Fortunate quidem iuuenis, cui uates Homerus
Virtutis præco contigit ille tuæ.
Clara Vienna etiam multo felicitior ergo est,
Cui Lazius primus contigit historicus.

VIENNA DE SE, AVTHORE IOANNE
Syluestro, Græcæ linguæ apud
Viennenses professore,

Vrbes egregias inter & inclytas
Sublimi ferio uertice sidera,
Viennæq; fruor nomine nunc, prius
Cum certum Fabiana
Nomen castra darent mihi.
Gaudebam titulo, nec minus alteri
Felici auspicio scilicet indito:
Quod successus item comprobat optimus,
Rerum, nam placuit mox
Vt Vindobona dicerer.
Me ciues alij moenibus optimi
Ornant: ingenij dotibus ast meus,
Quas nullæ poterunt diruere hinc uices
Rerum, dulcis alumnus
Doctor Lazius optimus.
Ergo quem genui, quem gremio tuli,
Lucem cui tribui, quem simul extuli,
Vt scriptis peperit perpetuam sibi
Vitam, sic mihi uiuens
Vuiennæ dedit hanc suæ.

IN EANDEM VIENNAM NICOLAUS PO-
lites Bruxellensis, philosophiæ apud
Viennam professor.

*Si quem prisca iuuant ueterum monumenta parentum,
Hæc legat, antiquis eruta scripta notis.
Quæ tamen affixo non sunt metienda Vienna
Nomine, promisso plus dabit iste liber.
Regna, lacus, populos, cum totis fluminis orbes
Gentibus, unius continet urbis opus.
Hic erit Alpino delapsus uertice, multo
Flumine ditatis nobilis Ister aquis.
Pannonias isthic urbes & sceptrâ uidebis,
Edita uicinis Norica castra iugis.
Gestâq; cognosces Romanis prælia dextris,
Iuncta leges ducibus martia signa suis.
Lazius hæc tanta, qua uerus dicere doctæ
Conditor historiæ debuit, arte refert.*

IN EANDEM VIENNAM IOANNES
Leander Silesius.

*Iulia si celebri famosa canenda triumpho,
Castra placent doctis si Fabiana uiris:
Si iuuat hyberna, & Romanæ gentis amare
Fortis Olumniaco dum tulit illa solo:
Æstiuos pariter Fabiano rege tumultus,
Sit placidus cupidiæ mentis habere labor.
En stipata suis resonat nunc laudibus, arcta
Iulia, dat dotes posse uidere suas.
Lazius hanc uigili cura, studioq; perenni,
Luce sua nunquam sic memoranda canit.
Se promum tibi fert ueteri conamine condum:
Si sapias, hoc poteris noscere multa libro.*

AD EXCELL. PHILOSOPHI ATQVE HISTO-
rici Vuolfgangi Lazij Viennam, Marci Valsij
Foroiulienensis Apostrophe.

*Quam te, quam nitido Vienna cultu,
Antiquarius hic tuus poliuuit?
Nam quæ barbarica undecunq; lexi,
Sparsa, Romulei nihil lepôr is*

In te

In te agnoueris haecenus, disertè
V uolphangi ingenio politiori
Te, tandem sibi restituta, magni
Prisca Caesaris è cohorte natam,
Dicta unde es Fabiana, gloriaris.
Ergo quem Latium tibi dedit, dat
Eundem tibi Lazius nitorem.

F I N I S.

AD NOBILES ET PRVDENTES VI
ROS CONSULEM SENATVMQVE

Viennensem, in Viennam suam Præfatio

Vulfgangi Lazij Viennensis.

OMPERTVM uobis esse arbitror, pruden-
tissimi uiri, eam multis foelicitatem contigif-
se nostra etiam memoria Rebus publicis, ut
à cultioribus ingenijs, non solum literis ad-
serta horum oppida, uerùm laudis etiam
rationem, à uetustate historiaq; rerum ma-
gno labore erutarum, constitutam, certã &
æternam consecuta fuerint. Nam de his que
uel de Troiana, aut Thebana antiquitate perscripta ab Homero
sunt, nihil attinet dicere. Etsi probandum eorum quoq; laborẽ mul-
ti existiment, qui historias memoria sua antiquiores aliquando su-
sciperant, unde laus generis, memoria loci, honos & gloria nomini
cõstituta postea sunt. Tantum operam nostrã lectione magis ac ue-
nia dignã nec exteri improbare debebunt, quod intra Germaniã li-
mites manserim, nec longius directo stilo, patriã meã eam inquisi-
tionẽ dederim: in cuius amore conquiescere, multi ex doctis nõ so-
lum pulchrũ duxerunt, sed etiam iustum. Nam de longinquis scri-
bere, & nobis incognitis locis, aut in aliam terrã plagam calamum
transferre, ut plenũ laboris est: ita & fallax inquisitio ac incerta, ue-
ritatis apud posteritatem magis periculum recipere, quã cõstitu-
ere modum potest. Vt haud mirer quam obrem Æneas Pius, alio-
quin doctus uir, et quo Fridericus Cæsar in maximis rebus & ma-
ximè necessarijs semper utebatur, cum Austriã ab hero iussus esset
in literas mittere, eius exordia paulo altius repetere noluerit, nec ue-
ritatis ad se periculũ in omnibus receperit. In quam cogitationem
cum uenirem, ac simul illud pressius mecum cõsiderarem, in tribus
omnem à Philosophis constitui pietatẽ, & non tam quã Deo op-
timo maximo & parentibus debet, quã quã patriã est exhiben-
da pietatis absolutã rationem, homini libero amplectendam esse:
deinde uerò cum insignem aliquam & utilem patriã, corporis fa-
cultate operam præstare, partim turbulenta in quã incidimus tem-
pora, partim uerò literarum dulce ocium quo delectamur non si-
nerent, multo tempore dubius animus, in hunc tandem portũ ap-
pulis, ut omnem nostrã uim in animo sitam esse censerem. Et quem
admodum ille inquit, rectius mihi uisum quoque est, ingenij quã
uiriũ opibus gloriam quærere. Quam uestrã magis urbi, uobisq;,
quã mihi partam existimabã, si eius exordia, laudisq; gradus, &
rationes, labore ferè semestri sumpto, paulo altius repeterẽ: memo-
riamq; uestram quã maximè longã efficerem. Qua in re non mea
sponte, nec ingenij mei uiribus confusus, sed uestris officijs iussuq;
A anima-

animatus, in eum me conieci laborem, ut post diuturnā illam & periculosam bibliothecarum, coenobiorū, scriniorumq̄, tum principum Austriae, tum uerò urbis uestrae perlustrationem, adhibita quoq̄ authorum graecorū latinorumq̄ lectione, de sensu tandem uobis meo aperirem, & quae mea esset de isthac urbe sententia, origine eius, uetustate, nobilitateq̄, literis mandarem, ubi in lucem editus, educatus, et ubi uitae ornamenta quaedam adiumentaq̄ consequutus sum. Quod ipsum libenter sanè feci, non quòd in ea rationes nostras iactare uelim, in quo multos concidisse constat: aut quòd mea inculta oratione uobis plus splendoris accessurum putarim, quàm antè tot praecclare et fortiter gestis, annorum ferè uiginti interuallo, aduersus Turcas, ceu totius Christiani orbis firmissimū quoddam propugnaculum consecuti iam laudè estis: sed quòd fluxam illam & breuem memoriam crederem, quae à diuitijs ac fortuna petitur: & multas magnas Respublicas memoria tenerè, nec aedificijs gestisq̄ ac opum cumulo Viennae inferiores, scriptorū indidisse. Nec ignoro, Ioannem Cuspinianum uestri ordinis amplissimi quondam praefectum, ac Caesari Maximiliano à consilijs, in hystorijs uersatissimum uirum, id aliquando conatum fuisse. Cuius fragmenta, quòd in lucem non ueniant, aut haeredum incuria est: aut quòd imperfectum opus, & ut mihi uidetur, dubia fide, premendū duxerit. Quae mihi causa una fuit, ut hystoriā urbis uestrae scribere aggressus fuerim, ut haberèt alij uidelicet, quib. cumulatius dicendi genus cōtigit, materiā, unde cultiora concinnent, & ceu miscellanea quaedā assiduè ob oculos sibi proponant. Quae in multis gentiū hystorijs deducendis ob origine, doctis etiā adiumenta non parua dederunt. Nam ego sic existimo, ut medicina multo tempore, à uarijs, suffragante experientia, collecta, tandē in ueram & genuinam artis formam excreuerat, ita in hystorijs contingere solitū: nec ante aut Thucididis, aut T. Liuij fontē nectaris suauis. istum, orationemq̄ magnificam fluxisse, quàm annalium materia ab his condita fuerit hominibus, quos in adnotatione rerum aut labor improbus, aut parta cognitio, aut oculata denique fides iuuauerunt. Quae ipsa nuda quoq̄ interdum ac sincera, sine uerborum lenocinio, ueritatis magis perspicuitate apud posteritatem, quàm uerborum aut obscuris aut suspiciosi phaleris fidem merebatur. Nam in qua alia re, Homerus ac Maro fidem apud exteras gentes defecere, quàm quòd inutili ut plurimū & ficta rerū uerborumq̄ ambage, culta tamen ac accumulata oratione, nec unquam à quouis imitanda, rerum quas scripserunt, tam leui momento & suspicionem facili pendulam fidem famamq̄, lectori ingratam quoque ac uix credendam reddiderint. Nos in Cōmentarijs his aperta uisusum dictione, oratione uerò ab annalium instituto haud diuersa.

Viennae

Viennæ quoque, non Austriae scribimus historiam: atque in ea non perpetuo & pleno incedimus dicendi genere (quod in Commentarijs rerum Austriacarum facimus) sed per capita diuisam, authorum locis insertis & lectione & fide dignam facimus: imitati in hoc Beatum Rhenanum praecceptorem nostrum, qui in rerum Germanicarum commentarijs, idem prior fecit, sed felicius, & grata magis dictione. Ea quae in transcursu illius copiae cornu fabulosa uidebantur, & ad fidem minus prona, à reliquo corpore refecimus, ueriora sequuti, quemadmodum Tullius in Oratore praecipit. Sed illuc redeo (inquit) uidetis ne quantum munus sit oratoris historia: haud scio an flumine orationis, & ueritate maximum, neque eam reperio unquam separatim instructam Rhetorum praecceptis. Sita sunt enim ante oculos. Nam quis nescit primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat: deinde, ne quid uerè non audeat: ne qua suspicio gratiae sit in scribendo, ne qua simultatis? haec ille. Quem ego locum, cum memoria tenerem, ac simul cogitationes aliquas, ueritatis tamen fundamentis constitutas, uobis dignas meditarer, tum in hanc potissimum curam incubui, ne plura dicere uiderer, quam historiae fides permittit: aut encomium urbis uestrae alijs exaggerarem, quam res ipsa aut requireret, aut haberet. Officia enim uestra (quae maxima sunt) & in singulos amplissimi ordinis uestri obseruantia, non prolixiorum orationem nostram, aut laudem cumulum maiorem, sed ut libentius ea susceperim consilia, & uela tandem uentis dederim, effecere. Proinde, quod multi faciunt, & adulationis sibi uidentur inde crimen conciliare, suspensionem diluere prius uoluimus, & simul lectoris animum explorasse, ut quam uerè & aperte in hisce scripserim commentarijs, qui ad Viennaue uestrae, immò nostrae, commendationem pertinere uidentur, omnes intelligant. Nec hoc dico, quod alijs bonis & doctis uiris, qui simili instituto Respublicas suas laudarunt, aliquid derogem, aut mecum pari sorte componere audeam, quos multas celebres historias & uetustatis non contemnenda quaedam exempla sic in literas retulisse constat, ut etiam magnis ingenijs grata, & cultioribus naturis iucunda & honesta extiterint: sed quod ita natura comparatum esse sciam, & hoc carpendi generi mortali insectandi que studiū inesse, ut ille inquit, Praecedentis semper spectetur mantica tergo. Quod ne metuam, aut magnopere curem, partim auctoritatis uestrae intercessio, partim amoris illius, quem patriae debeo, uis, ac non moderandus quidam impetus, consolantur. Quibus & illud obijcio, saepe etiam olertorem opportuna fuisse loquentem, & inter olera corchorum etiam nasci. Suscipite igitur, optimi uiri, Viennam nostram, immò uestram, à nobis semestri spacio, non pleno ore & accumulata oratione, sed simplici & aperta dictione descriptam. Quam consultò ante Comentariorum nostros rerum Austriacarum, quos inuictissimo Prin-

cipi, domino nostro clementiss. Ferdinando Cæsari dedicauimus, (dum hi adornantur) in lucem dare constitui, & uestro inscribere nomini: quòd uestram dignitatem, ordinem, nobilitatē, atq; aded uetustatem urbis uestrae contingat, nemini alteri quàm Viennam Viennae consecrare dignum erat. Quam ut in auctoritatem uestram patrociniūq; aduersus obtrektorū morsus recipere dignemini, unà cum huius non autore, sed scriptore potius, ac uestris officijs obstrictissimo: ita rogo, ut existimetis, cumulatissima satisfactione hoc genere candoris responsum esse, si uoluntatem, nō rem consideraueritis: ac quae à sincero & grato animo profecta sunt, in bonam partem interpretanda duxeritis, qui in me ornando principem semper locum tenuistis. Nec ignoro, quàm haec indigna uestra amplitudine existant. Sed cogitabitis (ut ille inquit) culpam nullam esse, cum id quod ab homine praestari nō potuit, euenerit. Nec aliquis est tam afflictus, qui si nihil aliud studet quàm id quod agit, non possit nauare aliquid & efficere. His me amplissimo ordini uestro commendo. Ex aedibus paternis, Viennae Austriae, x vii. Cal. Augusti, Anni

M. D. XLV.

D. V.

deditiss.

Vuolfgangus Lazius Viennensis, philosophiae & medicinae doctor.

RERVM

RERVM VIENNENSIVM LIBER

PRIMVS. DE VETVSTATE VRBIS

Viennensis, nominisq; ratione
& origine.

VVOLFANGO LAZIO VIENNENSI MEDICO
ac philosopho auctore.

CAP. PRIMVM, DE VETVSTA

te Viennæ, lociq; eiusdem, in genere.

VIENNAM descripturus, celebrem illam
ac toto penè orbe terrarum cognitam Au-
striae urbem, quod cæteri facere solent rerum
scriptores, qui inter cæteros docti disertiq;
habentur, rationes omnes eò conferam, pri-
mum ut exordia huius, ueritatis fundamen-
tis constituam: deinde uerò, ut digna ista ur-
be encomia ita exaggerem, eoq; ordine ac

breuitate explanem, ut aurium commendatione & tradi feliciter,
& ipsa rei magnitudine auidius hausta teneri animo quoq; faci-
lius possint. Iam enim, unde gens quæq; processerit, quibus conse-
derit locis, & quibus populis promiscuas permutarit aliquando se-
des, quidam haud temerè quærendum existimant, ipsumq; intelli-
gentiam operis & rei dignitatem requirere uolunt. Quæ fatis mi-
hi uidentur in scribenda huius Urbis historia laboris habere, si in-
quiras: notæ uerò, nugarumq; si ad firmes omnia. Negant enim ea
scribenda historia digna esse, quæ nihil ex uero trahunt, & in qui-
bus credendi modum constituere non possis. Nam quæ post homi-
num memoriam acciderant, & orbis terrarum regionibus, tempo-
rumq; interuallis definita, cõstitui ante oculos poterant, uerbis ac
oratione dilatare pleniore, forsitan haud difficile multis fuit. At
quæ extra limites memoriæ, longa temporum obliuione iniuriaq;
deformata sepultaq; iacent, & quæ in ætatē nostram omnia haud
cõueniunt, hæc non nuda rerū gestarum ac simplici quadam expla-
natione definienda sunt. Quæ uetustatis è carie, situq; haud sine
multo labore, longoq; tempore eruuntur, ea haud tenui orationis
genere, ut ueri ad se periculum apud posteritatē recipiant, ac quo-
ad eius fieri potest probentur cunctis, uerbis illustranda sunt orna-
tioribus. Proinde de Viennæ initijs antequam certi quippiam con-
stituerò, ipsam nudam loci uetustatem enarrabo: pictores imita-
tus, qui primo loco totius rei imaginem conformant, atq; inde ab
umbris rerum ad corpora ipsa descendunt. Celebritatem igitur
apud ueteres nominis, locis plerisq; uetustas indidit, fortè quia (ut
Cicero animaduertit) antiquitas pcul ad deos immortales accedit:
& ut habet auctoritatem in ætatibus senectus, sic in exemplis uetu-

Difficultas
scribendæ hi-
storiæ.

Celebritas lo-
cis à uetustate
indita.

*Vetusta loca
Germaniæ,
Troia dicta.*

*Monumēta ue-
tusta Viennæ
reperita, & in
eius uicinia.*

*Historia de
Naman princi-
pe Assyriorū
in loco Vien-
næ reperita.*

*Numeri anno-
rum in Hebrai-
cis monumen-
tis cōprehensi,
in quas ætates
incidant.*

*Emigratio gen-
tium.*

*Annalium Au-
striæ de Abra-
hamo signēta.*

stas. Quo nomine Thebæ Troiaq; non poetis solum, & rerum scriptoribus, sed gentibus etiam, Barbarisq; decantata loca fuere. Ut ea apud maiores etiā nostros, ueteres illos Germanos inquam, cōsuetudo passim tenuerit, omnes uetustatis ruinas peculiari quodam antiquitatis amore Troias nominare. Hanc antiquitatis rationem Vienna nostra, de qua nobis sermo futurus est, quā usurpet, & ex multorum seculorum serie trahat, facile docent ea monimenta, quæ in nostra memoria, in loco Viennæ eruta sunt, literis Hebraicis sculpta, cum additione numerorum, à condito mundi 2550, 3899, 4016, &c. in quibus & diuersa urbium nomina recensentur, quarum nec apud Hebræos, Græcos, Latinos ue autores mentio ulla occurrit: & historia insuper illa ordine explicatur, quæ est in libris Regum, quemadmodum Naamon princeps Assyriorum persecutus Iudæos sit: cuius uim Abiud Hebræorum tum princeps solus fregerit. cuius sarcophagum, uel sepulturam preciosam in loco Viennæ fuisse, monumentum supradictum, ibidem reperiunt, in hanc sententiam testatur. Quæ à nobis sunt omnia, partim in rerum Austriacarum commentarijs, partim in eo libro quem serorsim de Gentiū in Austriæ prouincias immigratione, scripsimus, fusius explicata. Quæ in re si temporum ordinem, seculorumq; obseruare uoluerimus, facile deprehendemus, eos monumentorum annorum à creatione mundi numeros, partim incidere in annum ab exitu Aegypti centesimum & octauū, quo tempore Israelitas constat seruisse Egloni regi Moabitarum, ante Geryonis adhuc in Hispanias, Taurisci uerò ac Herculis in Germaniā Galliamq; emigrationes: & antequam Cimerij adhuc ex Bosphoro Cimerio, Heleno rege duce, ad Rhenum in Germaniam commigrassent, unde Sicambri postea, Franci & Germani orti sunt. Ut de ceteris inscriptionibus Hebraicæ uetustatis nihil addam: quæ partim incidunt in annū ante natum Christum centesimū & uigesimum primū, partim uerò in ipsam Tiberij & Constantini magni imperia ac ætates. His subscribere uidentur uulgares nostræ gentis annales, quæ Abrahamum quendam referunt, cum filijs Athaym & Salym, filiaq; Rebecca, & uxore Susanna, anno post diluuium Noæ octingentesimo & decimo, in Austriæ tractum uenisse, ex nescio qua terra Theomanaria, longis itineribus profectum, & in eo demum ulterioris Austriæ loco ad Danubij ripam cōsedisse: quem incolæ Stokherauu appellant, diui Colomanni martyrio nobilem pagum: & loco nomē dedisse Auratim, tractum uerò huius terræ uniuersum Iudaisaptam nuncupasse. Atque in eo ordine successisse Hebraicos principes, Athaym, Rabam, Laptam, Synnam: & horū nominum Hebraicorum Barbaricorumq; plures, nominatim ijdem nostræ gentis annales recensent. Tum sarcophagos aut cōditoria horum extare in Stokherauu, Tulna, Graitznstayn, & ipsa nostra (de qua sermo

sermo est) Vienna adfirmant: tum frequentem ab huiuscemodi in colis principibusq; huic regioni, nominis mutationē posteriorib. seculis accidisse: deniq; Iudaisaptrae ac Auratim nomenclaturis paulatim abolitis, Sauritium, Saunas, Paunus, Filan, Finai, Corrodantiam & Auaratam, eum terrae tractum, in quem Austria hodie ab utraq; Danubij ripa excurrit, appellatum nominib. fuisse. Qua de re in eo libro, quem de Gentium emigratione conscripsimus, seorsim ac copiosius tractabimus, ipsis quoq; Hebraicorū monumentorum exemplis ac rhapsodijs adductis.

CAP. II. VIENNAM NON ESSE Vianam, Flauium, uelut alij existimant, Flauianam à Romanis appellatam.

Vo nomine eam urbem maiores nostri appellarint, quàm hodie uoce ad imitationem Gallicae ciuitatis tracta, Viennam appellamus, totius Austriae facile principem: & utrum ex uetustate aliquid trahat, & florentibus Romanorum rebus condita fuerit, multi etiam ante nos dubitarunt. Quo maior à nobis est inquisitio habita, & quòd opere aedificiorum, frequentiaq; incolarum, & mercatorum emporio (qui ex Hungaria, Bohemia, Polonia, Sclauonia, Italia, Germaniacq; in hanc quottidie cōmeant) nostra aetate nominatissima: & quòd Solymani Turcarū tyranni graui ante paucos annos obsidione pressa, ac saepius postea nequicquam tentata, totius adeò Christiani orbis ceu propugnaculū quoddam ac uallum firmissimum, ipsa porro nostra patria dulcissima existat. Nec moror eos, qui eam Flauianam quondam, aut Flauium, Vianam, Galbianam, ac deniq; Iulio bonnam, ex Plinio & Ptolemæo adstruere conantur. Quibus & hi accedunt, qui eam à præterlabente riuo (quem Vuiennam dicunt) id primum omnium nomen sortitam fuisse existimant. Iam enim possunt ista euidentia horum ad hanc rem concinnata argumenta uideri, quæ de Flauianorum stirpe ex Tacito colliguntur: Pannonicas nō solum his legiones, Decimam tertiam, Quartamdecimam, Septimam, Galbianam, Vespasiano inquam ac Tito ad imperium retinendum auxilio fuisse, & harum usq; obsequium fideiq; ueterem & incorruptam erga Flauianos extitisse: uerum hos ipsos etiam uiros antequam imperij fasces usurpassent, Pannonijs præfuisse constat, & multas ibi præclaras res cū summa laude cōiunctas gessisse aduersus Marcomanos & Quados, qui obiectā Norici Pannoniacq; ripam incolebant. Quemadmodum de Vespasiano Suidas, κλαυδιῶ τῷ βασιλεῖ (inquit) στρατηγῶν ἐπὶ γερμανῶς καὶ βρετανῶς, ἀμάχας κρατερὰς ἀντιπαρῆσάτο. Et de Tito Tacitus in oratione Mutiani (cuius ductu ac instinctu Vespasianū imperium arripuisse constat) Ne tamē Mutianū socium spreueris (ait) quia æmulum

Gallicæ Vienna
æ Liuius me-
minit.

Quibus rebus
Vienna Au-
striae celebris
sit.

Hæc Aeneas
Syluij & Sa-
bellici sūt opi-
nio.
De Flauio &
Viana Norici
oppidis, Plini-
us lib. 3. ca. 24.
Pannonica le-
giones, de qui-
bus saepe Tacit-
us li. 17. et 18.

Flauiani Pan-
nonijs præfue-
runt.

Vespasianus
ad Danubij li-
mitem præfuit
Germanicò ex
ercitui.

non

non experiris: me Vitellio antepono, te mihi: tuę domui triumphale nomē: duo itiuenes, capax iam imperij alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus, hæc ille. Quibus uerbis ad Titum adludere uidetur, & Germanicos exercitus intelligere, quos ad Danubij limitem in Norico ripensi ac Pannoniæ superis ripa, Romani statim à Tiberij Cæsaris imperio, aduersus oppositos Germanos annuo stipendio alebāt, legiones uidelicet Germanicas XIII. XIII. & postea X. adiectam. Nec ignoro, ad istam quoque nominis Flauianæ coniecturam pertinere & ista posse, quæ de Tito Appio Flauiano, à Cornelio Tacito scripta sunt. Titus Appius Flauianus (inquit) natura & senectâ cunctatior, suspiciones militum irritabat, tanquã affinitatis cum Vitellio meminisset: idemque, quod cœptante legionum motu profugus, dein sponte remeauerat, perfidiæ locum quæsiuisse credebatur, nam Flauianum omiſſa Pannonia, ingressum Italiam, & discrimini exemptū, hæc ille. Cui rei & inscriptio ista accedit, de decima legione reperta, quã in confinibus Norici Pannoniæque, Ptolemæus & Antonini itinerarium statuunt: & rem ita se habere, quotidie apud nos eruta monumenta testantur. Verisimile foret enim, ab Appio Flauiano legioni nomen inditum, qui eam duxit: perinde ut à Claudio & Galba octauæ ac septimæ nomenclaturam accessisse, Tacitus scribit: Videtur aut monumentum istud alæ Flauianæ meminisse, sub Decima legione Ferratensi, uel Fretensi, his uerbis:

L. VALERIO PRISCO VIEMENSI PRAEF.
 II. CON. DVA TERTIAE ET SECVNDAE
 EQVITATVM TRIB. LEG. X. FRETENS.
 PRAEF. ALAE FLAVIANAE.

Eiusmodi argumenta plura accumulari possunt, quibus non solum Flauium, aut Flauianam adstruere licebit: sed quibus placet, Vianam, Galbianam, & suam denique Iuliobonnã confirmare. Nam & Galbianæ legionis septimæ in Pannonia prima, non semel Cornelius uidetur, libro potissimum 18. mentionē facere: & qua ratione à Flauianæ nomenclatura, prima syllaba dempta, eadē & in Galbianæ uoce, Bianã emergere apparet. De Iuliobonna locus apud Ptolemæum apertus est, qui ad Ceci j mōtis promontoriū, ad Danubij ripã, eã simili planè situ describit, & decimã inibi Germanicam legionem collocat. Cuius quidem cuncta, quæ intra Viennam nostram, & extrã in proximis pagis (quæ quidem à me collecta, & in huius legionis enucleatione descripta plurima sunt) monumenta non numerosaque præferre uidentur. His adde, quod lateres à me recens Viennæ eruti, nominatim hanc obijciunt inscriptionem, LEG. XIII. GE. IV LI. quam legionem Pannonicam non semel Tacitus & nominat, & recenset. Hic iam incertum est, à Iulio ne Cæsare, an Iulio maximo Pannoniæ præside, Iuliam hanc appellatam fuisse:

Titus ite Germanico exercitui præfuit ad Danubij limitem.

Legiones Germanicæ quæ.

T. Appius Flavianus præfuit Pannoniæ sub Galba & Vitellio.

Decima legionis statua.

X. legio dicta Flauiana.

Vianæ meminit Plin. lib. 3. cap. 24. inter oppida Norici.

Iuliobonna.

Iuliobonnæ uocis etymō.

fuisse: & Bonnæ, hoc est territorij, siue agri, aut ipsius deniq; legionis statione peculiari Germanis uoce accedente, Iuliobonnam, ad seuerare debeamus. Sanè utriusq; quædam rei argumenta sunt, & quòd Cæsar in Commentarijs suis decimæ tertix uidetur legionis in Gallijs meminisse, à se eò traductæ: & quòd ex duabus conflata esset, Geminae denominatæ: & quòd multa apud nos monumenta eruantur, quæ Iulij maximi proprætoris & decimæ legionis Germanicæ in Pannonia superiori collocatæ mentionē faciunt. Quæ

*improbatio
supradictorū
omnium.*

CAP. III. VIENNAM, VENDVM ET
Vindobonnam appellatam primū omnium fuisse.

VT Viennā, Vindobonnā, siue Vendū, statim ab huius cōstitutiōe nūcupatā à Romanis fuisse credere, nō me Beati Rhenani grauis authoritas tantū adducere potuit, q̄ mihi ea persuasere tandē, quæ in ipso Viennæ situ uetustatis exempla, recēti seculo, in hanc sententiā plerq; à nobis reperta sunt: quæ præter ipsum Vindobonnæ nomen expressis literis incisum, legionis decimæ Germanicæ, & Fabianæ cohortis meminere. Ut omnia pulchrè & Antonini itinerario, & uetustissimis apud nos literis inuentis, annalibusq; cōuenire animaduertā. Iam enim quis nescit, Antoninum, cum iter per ripam superioris Pannoniæ, à Danubij & Arrabonis confluentib. describeret, municipia ad Cecium montem enumerare LXX. uel paulo pluriū milium passuū itinere, Ad muros, Quadratum, Gerulatam, Flexum, Carnuntum, Equinoctium, Alam nouam, & Vindobonnam: Decimæ legionis Gem. literis nominatim Vindobonnæ adiectis. Nec tantum distantix rationibus ad unguem conuenientibus tribuerem (quæ nostra ætate, ab hisce confluentibus Viennam sedecim iustorum milliariorum est) nisi & omnium rudera horum in medio itinere extare, & decimæ legionis (ut descripta est) in Viennensis urbis uicinia haud uulgaria argumenta perspexissem. Quod dico huiusmodi est: à Rabio Viennam euntibus, haud procul à loco quem Altenburgum uocant, pagus ruinosus occurrit, ubi aliquot Venusij ac Vari cuiusdam inscriptiones obseruauī. Quem quod Ad muros oppidi (quod Murocinctam Ammianus in fine libri trigesimali appellat) ruinas continere existimē, facit quòd nec distantix ratio, quæ est sex milliariorum, nec nomen ipsum abludit. Incolæ barbarè (ut cætera omnia) Sumareyn locum nominant. Sta-

*Monumenta
inscriptionū
prope Viennam
reperta,
Vindobonnæ
nomen incisum
habent.*

*Catalogus municipiorum
ripeniū in Pannonia
superiori.*

*Iter à Rabio,
siue Saurmo
Hungariæ Viennam.*

*Murocinctam,
siue Ad muros.
hodie Sumareyn,
pagus haud procul
ab Altenburgo.*

B tim

Gerulata, Cherulata, & Chertobalus, hodie Cherb- burg, & ante annos ducentos Chersulen- burg, ruinosum castrum & pagus in medio Bres- purg ac Al- tenburg. Flexum, nunc Bresburg, for- te à Bregetio- nis ueteris ru- deribus, quod Pisonium, & in fine barbarè Poso- nium uocant, à Pifone for- te, Augusti & Tiberij apud Pannonos du- ce.

Quibus locis Austriae deci- mae legionis monumenta sunt reperta.

Itineris inter- capedo à Vin- dobonna Lau- reacum.

Comageni, u- bi hodie Holē- burgum.

Cetia, diui Flo- riani patria, hodie Ceiffn- maur, ubi Ceci- ensis aequi- tū sub legione X. inscriptio reperta.

Laureaci rui- nae in Enflo.

Distātia inter Vindobonnā et Pætouionē.

Ruinae ueterū municipiorū inter Viennā & Pætouionē Styriae.

tim ab eo loco ad Danubij ripam, quae Viennā ducit, reliquorum uestigia occurrunt, Cherulatae (quae Chertobalum Ptolemæus di- cit) in Cherb- burgo; Flexi in Bres- burgo, quod ibi Danubius scilicet in duos alueos ceu cornua inflectitur, ac insulam illam postea nomi- natissimam constituit, quam Cituatu Hungari, à Cituis ueteribus incolis (quorum isthic ad Arrabonis cōfluentes & Ptolemæus me- minit) uocāt: Germani hos imitati, die Schut. Deinceps Danubij ri- pam rectā legenti, sese loca ruinosa ac uetustatis monumentis cele- bria obijciunt, Petronella, ubi Carnuntum illud uetus sitū fuisse (cuius Velleius Paterculus, Oro- sius, Capitolinus, Spartianus, T. Liuius, Plinius, ac Ammianus meminere) praeter ruderū monu- mentorum cōp frequentiam, quae ibi unius mediij milliarij distantia eruuntur, ea testimonia quae nobis ex antiquis annalium codicibus ac prae- rogatiuis cōnobiorum, à Carolo magno potissi- mum, eiusq; filio Ludouico Pio accedunt, satis coarguunt. Ab eo loco Viennam septem millia- ria subducimus, hoc est, ut Antoninus à Carnun- to Vindobonnam supputat, xxviii. milia pas- suum.

In eo itinere & Alam nouam in Vischamundio, loco uetu- statem referente, constituimus: & à nobis decimae legionis Germa- nicæ exempla, in pagis intermedijs Vischamundio, Leopold- storfio, Fensdorfio, & ad latus Geresdorfio, quot per deos im- mortales, tum intra ipsum oppidum Viennense in diuersis æ- dibus, ac isto qui recens actus est aggere, reperta sunt: de quibus suo loco à nobis copiosius dicetur. Atqui nec cætera itinera ad Vindobonnam supputata, nostrae coniecturae reclamant. Nam à Vindobonna iter, quod subducit Antoninus Laureacum usque, octuaginta octo millium passuum, & hodie hanc intercapedinis ha- bere rationem apparet, hoc est milliariorum Germanicorum iusto- rum xxii. Ac extant horum ruinae quoq; in eo itinere municipio- rum, quae Antonini itinerarium recenset, hoc est Comageni in Ho- lenburgio, è regione Cambij fluij: Ceciae, in Ceisenmuro: Arlapis, siue Aræ lapideae in Pachlaru, ubi Erlaphus fluiuius nomē uetus re- tinēs in Danubiū exoneratur. à quo Ensiū, hoc est Laureaci ruinas quinq; milliaria, uel ut Antoninus supputat, uiginti millia passuum numerant. Sed nec illa dissentire intercapedo nostro tempore ap- paret, quam is inter Vindobonnam & Pætouionem colligit, centum & octuaginta quatuor millium passuum, municipijs interme- dijs, in quae uiator diuerterat, Aquis, Scarabancia, Sauaria, Arra- bone, & Alicano. Enimuero nostris id hominib. constat, qui eam aliquando à Vienna Austriae, ad Styriae Pætouionem, Drauiq; ri- pam, uiam susceperunt (si modo, ut eam hic Antoninus per amba- ges

ges describit, per Sabariam Hungariæ, nec procul à confinib. Austriae Styriæq; positum municipium ingressi fuerint) tanto ferè spacio emetiendam : oppidorum quoq; intermediorum locorumq; ruinas pertransundas esse, Nouam ciuitatem, Oedenburgũ, Staynamanger, Sanctum Gothardum, & Lyinbachum apud Hungaros ducatu nobilem locum. Et ut nihil non ad huius nostræ coniecturæ confirmationem adducamus, idem Itinerarium iter describens à Sabaria Vindobonnam, octuaginta nouem millium passuum id colligit, in medio occurrentibus municipijs Scarabantia & Myrteno. Quæ distantiae ratio, & hodie inter Viennam Austriae & Hungariæ Sabariã (quam à uetustatis ruderibus Staynamanger nuncupamus) animaduersa est, utpote uiginti milliariorum nostratum. Sunt quoq; in eo itinere transeunda loca, quæ aliquam uetustatis habent prærogatiuam, Oedenburgum & Marcium : quorum hoc Myrtenum, illud uerò Sacarantiã refert, uel (ut quidã habet) Scarabanciam, diui Quirini martyrio nobilem locum, & ubi multa à nobis uetustatis exempla animaduersa sunt. Hæc omnia eiusmodi sunt, ut Vindobonnæ rudera in Vienna nostra Austriae extaretentur, loco uidelicet in ipsis quondam Pannoniæ Noricisq; colimitijs. Proinde rectè Iordnandes, Gothicarum rerum author, delineans Pannoniam, duobus eam potissimis municipijs utrinque, hoc est ab oriente & ab occasu concludit, Sirmio & Vindobonna. Quorum hanc ab occasu, illam uerò ab ortu ultimam fuisse, uerisimile est. à cuius nomine & in hanc nostram ætatem, ager qui inter Sauum, Drauum, & Danubium medius interiacet, uino generoso nominatissimus, Syinigijs gentilicia apud Hungaros lingua, & latine ab his Sirmiensis appellatur. Gothi uerò cernentes (ait) Gepidas Hunnorum sibi sedes defendere, Hunnorumq; populum suas anti- quas sedes occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quàm cum discrimine suo inuadere alienas, accipiētes Pannoniam, quæ in longa porrecta planicie habet ab oriente Mœsiam superiorē, à meridie Dalmatiam, ab occasu Noricum, à Septentrione Danubium, ornata patria ciuitatibus plurimis, quarum prima Sirmis, extrema Vindobonna. hæc ille. Cæterum ut colophonem huic capiti imponamus, existimo ego (in qua & Beatus Rhenanus sententia est) à Venedorum populorum territorio, & banno (ut Germani uocāt) tanquam Vendobonnam denominatam esse: fuisseq; eam Romanis consuetudinem, cum ea à Teutonicis nationibus loca adseruissent, ut earum uoces in suam transfulerint pronunciationem: perinde ut Rhætorum cohortis statua in Regijs castris Rhætobonnam, quam hodie corruptè Ratisponã uocamus, & in Pannonia Sauia Aurobonnam & Terbonnam, itemq; ad Rhenũ Bonnam appellarūt. Vendi porro oppidi ab Augusto Cæsare inter cætera Illyrici municipia subiugati, mentionem Strabo facit his uer-

Distantia inter Sabariam & Vindobonnam.

Sabaria hodie Staynamanger, diui Martini patria, quam Claudij Cæsaris coloniam Plinius uocat lib. 3.

cap. 24.

Sacarantia, cuius præter Anto. itinerariũ meminit diuus Hieronymus & uita diui Quirini, hodie Scarpring propè Guntum, in confinibus Hungariæ & Austriae. Sirmium Pannoniæ inferioris metropolis erat.

Vnde Vindobonna sit dicta.

Rhætobonna, id est Rhætorũ cohortis statio, in regis castris: unde corruptè Ratisponam, & Regensburgum. Aurobonna, & Terbonna.

Vendum oppi-
dum, postea
Vendobonna.

Horum oppi-
dorum uesti-
gia supersunt
in Carniola,
Metulli in
Troia regio-
nis dicta Me-
dinkhē, supra
Celeiam: Au-
rubonna in
Aursburg, &
Monetij in
Monsburg.

bis: Porro lapides circa hos habitant locos, gens Illyricis Gallicisq;
immixta, & penes istos est sublimitas. Lapides igitur uirorū floren-
tes robore antea, & utroq; ex montis latere domicilia habentes, ab
Augusto tandem Cæsare summo cum labore debellati sunt, cum
latè atrocinijs inualescerent: ipsorum autem oppida, Metullum,
Aurubonnum, Monetium, Vendū. Et rursus libro septimo, cum
Pannoniam delineasset: lapides enim (ait) in Albio monte siti sunt,
qui alpibus posterior est, excelsus admodum: hinc quidem ad Pan-
nonios Istrumq; pertinentes, hinc autem ad Hadriaticum mare: pu-
gnaces quidem, cæterum ab Augusto Cæsare tandem expugnati
ad unum omnes. eorū oppida, Metullum, Aurubonnum, Mone-
tium, Vendum. hæc Strabo. Quæ omnia luculento testimonio, quæ
de Vindobonna diximus, corroborant: hoc uidelicet nomine Vi-
ennam nostram nuncupatam fuisse, qua in urbe Marcū Aurelium
Cæsarem rebus humanis fuisse exemptum, post illam insignem à
Quadis & Marcomanis relatam uictoriam, Aurelius Victor, pro-
batus historiæ author, adseuerat.

CAP. IIII. VINDOBONNAM A

cohortis Fabianæ Statiuis nomen mutasse, ut postea Fabiana
diceretur, & à Germanis per syncopen syllaba de-
truncata, Biana, & Bienna.

VOD in cæteris cōtigit municipijs, quib. legionū aut co-
hortiū, alarūq; statiuā nomina mutarūt, id et Vindobon-
næ usuuenit. Habebāt Romani per municipia ripētia ad
Danubij limitē cohortes, ita in utraq; Pannonia Noricōq;
distributas, ut in Anamatia Tentonū, in Her-
culeia Sicambrorū, in Salua Carporū cohortes
alerent, quæ ad legionem primam adiutri-
cem pertinebant, præsidio Pannoniæ inferio-
ri impositæ. Ita in Pannonia superiori, in Fle-
xo Pisonianā cohortē, in Sabaria Claudiā, &
in Vindobonna Fabianam cōposuerant, per
inde ut per Rhætiā in Boioduro Batauorū,
& in Regio Rhætorum cohortes. Quæ re fie-
bat, ut hæc uetera paulatim nomina distinctio
ac castrametatio mutarit, in Teutoburgium,
Sicambriā, Carpum, Pisonium, Claudium,
Fabianam, Batauiam, & Rhætobonnam.
Quas nostra ætas uoces corruptè, ut cæte-
ra

Ex supputatione Anto. iuenera
rij apparet, Anamatia sūt in
nostras Quinq; ecclesias inci-
dere, quo loco Teutoburgum
Ptolemæus collocat, à Teuto-
num uidelicet cohorte dictum:
Herculeæ porro, siue ad Her-
culem, in nostram ueterem Eu-
dam, ubi saxum reperiū cum
inscriptione Cohortis Sicam-
brorū, cuius & Tacitus men-
tionē facit lib. 4. Hinc in hanc
diem locū ruinosum prope ue-
terem Budam Hungari Scham-
bri uocant. Ita Salua positus
(cuius et Ptolemæus meminit)
in nostrum Schalmar cōuenit,
duobus à Buda miliaribus Au-
striam uersus: ubi et Carpen lo-
cus superest, Carporum man-
sioni Ptolemæi ac Antonini correspondens. Porro Flexi distantia ex diametro Bressurgo nostro
cōuenit, quod hodie adhuc Pofonium, & in scrinijs urbis Pisonium uocat, à Pifone uidelicet, eiusq;
cohorte uel legione, cuius opera Tiberius Pannonos subegit. Cæterorū ueteres uoces utraq; extant.
Quam namq; urbem nos Passau uocamus, latine Batauiam, à Batauis: & Boiostra partem loci, à
Boioduro. sic Regenspurg à Regijs castris Germani, idemq; oppidum latini Ratissponam corruptè,
tanquam Rhætobonnam dicimus.

ra omnia, pronunciat, Erdeut, Schambri, siue ueterē Budam, Carpen, Posonium, Staynamanger, Biennam, Batainam, & Ratisbonnam. Et ut in Fabiana maneamus, quæ in Vindobonna statiuahabuit cohors, à Tito (ut ego opinor) Fabiano hoc nomen sortita, cuius in hæc uerba Tacitus meminit: Mœsici (inquit) exercitus ac Pannonici, Dalmaticum militem traxere, quanquam consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus Pannoniã, Pompeius Syllanus Dalmatiam tenebant. Et rursus in fine uigesimi primi, cum ciuilem Belgarum præsidem orantem introduceret: Erga Vespasianum uetus mihi obseruantia (inquit) & cum priuatus esset, amici uocabamur. Hoc primò Antonio notum, cuius epistolis ad bellum accitus sum, ne Germanicæ legiones, & Gallica iuuētus alpes transcenderent. Quæ Antonius absens, Flaccus præsens mouebat, arma in Germania moui: quæ Mutianus in Syria, Aponius in Mœsia, Fabianus in Pannonia. Atque hanc primam fuisse causam existimo, quamobrem Vindobonnæ ueteri nomine abolito, Fabiana ea urbs dici cœpta est, quam maiores nostri truncato (ut solent) uocabulo Bianam dixere, quam modo Biennam appellamus. Cui Lucius Annius Fabianus decimæ legionis Germ. legatus, suum coniungens, rem apud posteros confirmauit. Cuius nomen hæc inscriptio præfert, quæ habet:

Locus de Tito Fabiano ex Tacito lib. 13.

HÆC INSCRIPTIO HAVD

procul à Strigonio.

L. ANNIO FABIANO TRIMUMVIRO CAPITALIUM TRIBVNO LEG. II. AVG. LEGATO LEG. X. FRETENSIS LEGATO AVGVSTALI PRIMO PRAEFECTO PROVINCIAE DARCOLOMAR. VLPIANAR. TRAIANARVM SARMATICAR. QVESTORI TVRBANCIUM TRIB. PL. PRAETORICVRATORI VIAE LATINE. D. M. CIVIS SABINIVS MIL. LEG. XIII. GLIBRES A RATIONIBVS VIXIT ANNOS XXXCIVI VALENS DVVMVIR COLET COMINIA FLORENTINA PARENTES INEFFICACISS. PEVRIO SATVRNINO LEGATO AVGVSTALI PRAEPOSITO Q. CONSVLARI COLONIAE DACICAE SARMATICAE. L. D. D. D.

Monumentū, in quo Annij Fabiani leg. XIII. legati.

Reperitur & Annij Fabiani inscriptio apud Transyluanos XIII. legionis Geminae legati, quam (ut postea ostendemus) ex agro Viennensi in Daciam Neruam Traianum traduxisse, aduersus Decebalum, & cum hunc in acie uicisset, nouae prouinciae praesidio imposuisse, constat. Ut rursus quamobrem Vindobonnæ Fabianæ nomen accesserit, appareat. Siquidem intra Viennam nostram Austriae (quam Vindobonnam denominatã fuisse, supra docuimus) innumera XIII. legionis geminae exempla monumenta quæ quod die eruuntur, quorum farinae superiori anno in quatuor aedibus ciuium, haud ita procul à nostris, lateres densissimi & maximi, nume-

ro suprâ CCC. eruti sunt, cum inscriptione XIII. legionis Geminae.
Habet aut de Annio Fabiano monumēta, XIII. legionis legato sic:

Monumenta
Anni Fabiani
in Transylua
nia.

VICTORIAE	I. O. M.
ANTONINI	IVNONI REGINAE
AVG.	MINERVAE
L. ANNIUS FAB.	L. ANNIUS FABIANVS
HONORATVS	HONORATVS LEG. AVG.
LEG. AVG. LEG. XIII G.	LEG. XIII GEM. ANTONINIANAE
ANTONINIANAE	PRAEF. AERARII MILITARIS
PRAELECTV AERARII	SODALIS HADRIANALIS
MILITARIS SODALIS	CVM GAVIDIA TORQVATASVA
HADRIANALIS CVM	ET ANNIIS ITALICO ET
GAVIDIA TORQVATA	HONORATO ET ITALICA
SVA ET ANNIIS ITALICO	FILIIS
ET HONORATO ET ITALI	
CA FILIIS	

Cohortis Fa
bianae statua
Viennae.

Porro ut nostrâ de cohortis Fabianae stauis in Vindobonnam coniecturam fufius corroboremus (undecunq; tandem ea deno- minata fit, à Tito' ne Fabiano, cuius Tacitus meminit in Pannonia uel Lucio Annio Fabiano XIII. leg. Geminae legato, quam in Pan nonia superiori, & potiffimum in loco Viennae nostrae fuisse posi tam, postea ostēdemus) libuit rhapsodiâ eius subiicere monumen ti, quod anno superiori Viennae dum aggerē facerent, in hanc sen tentiam effossum est: ubi & Vindobonnae uetustioris nominis, & Fabianae cohortis mentio fit. quod monumentum in nostris ædi bus ad feruatur, memoriae ergo.

Monumētum
Viennae reper
tum, in quo et
Vindobonnae
et cohortis Fa
bianae mētio.

DEOR. PRO SP.
ERITATIG. MAR.
C. C. MARCIAN.
VS DEC. MVNI.
VINDO. VATES
AEDIL. II VIR ET
PRAEF. COH.
FABI. V. S. L. L. M.

Locus de Fa
biana ex Otto
ne Frisingēsi.

A cohorte igitur Fabiana, Vindobonnae nomē uetus mutatum & abolitum est: idēq; ita esse, Viennamq; nostram ante memoriam nostram Fabianam, & corruptē Fauianam cognominatam fuisse, docet Otto Frisingensis, Austriacae propaginis princeps doctissi mus, nec contemnendus historiae author, libro de Friderici primi rebus praclare gestis primo, capite 32. Nam cū fratris Henrici Au striae primi ducis, cum Geisa Hungariae rege, inter riuos Lytaha & Viscaha (ita enim nominant) inauspicatō praelium gestum descri beret: Dux tum demum (ait) terga hosti dare compellitur, ac tam pugnacis dextre quam pulueris aerē obducētis beneficio, periculis belli

belli exemptus, in uicinum oppidum Vienis, quod olim à Romanis inhabitatum Fauianis dicebatur, declinauit. Hungari usque ad prædictum fluuium tantum Viscaha, hostes persequentes, ad propria redierunt. hæc ille. Ac si non Vienis nomen apposuisset, uel ex ipsa distantia liquidò apparuisset, hunc de Vienna locum accipiendum esse. Nam inter Lytaham & Viscaham fluuios, Hungaros esse castrametatos, hic scribit, quibus ad Viscaham Austriacus cum suis copijs opposuerat. Isthinc numero, non uirtute uictū ducem, & castris exutum, ad proximum oppidum Vienis, hoc est Fabianam, seu Fauianam, uictoris iram declinasse. Sanè extat uterq; hoc nomine fluuius, in eo quod à Vienna Hungariā uersus instituit itinere. Ac Viscaha, quem hodie corruptè Viscam dicimus, à Vienna quatuor miliariorum distantia abest: nec aliud in ea distantia aut ripense, aut in mediterraneis oppidum, sed nec uestigia extant, unica Vienna nostra excepta: quam à Romanis olim inhabitatam Fauianam fuisse dictam, Otto Frising, Austriæ princeps, utpote diui Lupoldi filius, testatur. Cui & Henricus frater, qui primus ducem titulum meruit, cuiusq; Otto (ut supra ostensum) prælium cum Hungaris descripsit, subscribit in exordijs monasterij Scotensis, quod ante mœnia supradicti oppidi Vienis diuæ Virgini posuerat, subsidio Scotis, qui per Pannoniam tum frequentes ad terram sanctā peregrinabantur. Verba foundationis sic habent: Ego Henricus Dei gratia Dux Austriæ, uniuersis Christi fidelib. tam præsentib. quàm posteris, præsens scriptū inspecturis, salutē, & de pollicitis obseruantiam in omnibus sinceram. Ad uiam salutis tendit, qui ea quæ ad glorificandum Dei filium pertinent, utpote facilitas exposcit, promouet: adducens, quòd ab eo semper, cui plus committit, plus exigitur. Quare etiam expedit, ut quilibet in temporalium sufficientia, in laudem Dei & sanctorum, egentibus subsidia præbeat, ut eorum orationibus suffultus, & sanctorum suffragijs confusus, suorum remissionem ualeat percipere delictorum. Inde etiam quod manifestum fieri uolumus uniuersis, quòd nos multiformi gratia spe semotis, inter alias nostri patrociniatus ecclesias, Abbatiam in honorem Dei, & laudem suæ genitricis gloriosissimæ uirginis Mariæ, deniq; in cōmemorationem beati Gregorij, in prædio nostro fundauimus, in territorio scilicet Fauia, uel Fauianæ, quæ à modernis Vienna nuncupatur. Hæc ex literis foundationis, quæ Anno salutis 1153 scriptæ sunt. Atqui cum eadem Abbatia, hodie intra Viennam extet, iam dubium nullum est, Viennam nostram Fauiam quondam, siue Fauianam appellatam nominibus fuisse, B littera à barbaris in uersa. Quod in diui præterea Seuerini historia animaduertimus, in cuius uetustiori exemplari manu in pergamento ante ducentos ferè annos scripto, Fabianam legimus: in recentiori uerò, atq; papyro, ante octuaginta ni fallor annos descripto.

Viscaha et Lytaham Austriæ fluuij, hodie in Hungariæ uicinia, Viscam & Leyta.

Fundatio Scotensis cœnobij Viennæ, aperte Fauianæ nomē continet.

Scotense cœnobium iam intra Viennam.

Diui Seuerini historia.

Diuus Seuerinus Austriae apostolus.

Diuus Seuerinus in Fabianis sedem episcopalem & monasterium posuit.

Locus Pauli Diaconi de diuo Seuerino, qui extat pariter apud Ottonem Frising. Chron. lib. 4. cap. 30.

Fabiana sub Comageno monte quem posteriores Cetiū, & à Galatis Celtis Gallenbergū dixerunt.

Iter è Patauia Fabianam centum & pluriū mill. passuum. Locus in Patauia parte ultra Oenū, s. Seuerini in Boiotra, à Boioduri uetere uoce. Locus de Fabiana, ex diui Seuerini historia.

pto, Fauianam deprehendimus. Fuit autē diuus Seuerinus Rauennatensium episcopus, qui ut uerbum diuinum Herulis in Pannonia & Norico adnunciaret, longum & periculosum tum ex Italia iter suscepit, quo tempore Athila mortuo, in his prouincijs ab Hunnis, Gothis, Gepidis & Herulis res turbabantur ambiguae. Et ne quis dubitet Seuerinū in Austriā uenisse, & ut habet eius uita, in Fauianis, seu Fabianis, loco ad Danubij ripā, in ipsis Norici & Pannoniae collimitijs & monasteriū & episcopale fuisse exorsum sedē, quodā Mamertino Romanæ cohortis tribuno in episcopū consecrato, ostendūt euidenter ista Pauli Varnefridi cognomēto Diaconi uerba, quæ habentur libro historiae Longobardicæ primo, cap. 19. His temporibus inter Odoacar, qui in Italia per aliquot iam annos regnabat, & Felethæum, qui & Fethia dictus est, Rugorum regem, magnarum inimicitiarum fomes exarsit. qui Felethæus illis diebus ulteriorem Danubij ripam incolebat, quam à Norici finibus idem Danubius separat. In his Noricorum finibus beati tunc erat Seuerini cœnobium, qui omni abstinentiæ sanctitate præditus, multam iam erat uirtutibus clarus: &c. hæc ille. Quos mehercule Noricorum fines de loco Viennæ nostræ esse accipiendos, luculento testimonio comprobatur diui Seuerini à nobis anno superiori reperta historia, quæ sub Comageno monte, haud procul à Comagenis municipio, Fabianam ad Danubij ripam positam fuisse describit, ad cuius mœnia monasterium is Dei uir cōdiderat, ad quod à confluentibus Danubij & Oeni è Batauis, Danubij nauigationib. centum & pluriū millium passuum descenderit, cum Lucillum Batauia, Constantiū Laureaco, & Siluinum Quintianis, episcopos consecrasset. Quæ distantiae ratio ad unguem uidetur conuenire itineri huic, quod ex Patauia episcopali Viennam Danubij nauigatione instituitur. Sanè supersunt in hanc ætatem in Patauia diuo Seuerino ædes sacrae, appellanturq; locum diui Seuerini in Boiotro: cuius rei eadem diui Seuerini historia meminit. Sed libet ex historia ista, loca ordine subnectere, quod nō solum ad nostram de Vienna coniecturam, multum momenti habere uideantur: sed quæ Christiana tum fuerit in Norico & Pannonijs religio (hoc est anno Verbi incarnati 476. Zenone Isauro imperante, & Gelasio Petri successorem Romæ tenente) luculenter & ad plenum, quod aiunt, demonstrant. Tempore (inquit) quo Athila rex Hunnorum defunctus est, in utraq; Pannonia, cæteroque confinio Danubij, res turbabantur ambiguae: ac primū inter filios eius de obtinendo regno, magna exorta sunt certamina: &c. Et subdit post multa uerba: Eodē tempore ciuitatē nomine Fabianis sæua fames oppresserat, cuius habitatores unicum sibi remedium affore crediderunt, si à suprascripto oppido Comagenis, hominem Dei religiosi precibus inuiterent. Quos ille ad se uenturos prænosens, à Domino, ut cum eis perge-

pergeret, admonetur. hæc ille. Et subiiciens rursus (ut ad Danubium Viennam positam fuisse intelligamus) cum feminam quam Fauianæ incolam, Proculam nomine, ad frumentum uiritim diuidendum in plebe cohortatur Seuerinus: Cur, inquit, nobilissimis orta natalibus, cupiditati te præbes ancillam, & auariciæ mancipium, quæ est (docente Apostolo) idolorum seruitus? Ecce Dominus famulos suos misericordia consolatur: tu quid de male partis feras, non habebis, nisi fortè frumenta denegata, in Danubij fluenta proijciens, humanitatem piscibus exhibeas, quam hominibus denegasti. Quamobrem subueni tibi potius quàm pauperibus, ex his quæ adhuc existimas Christo esuriens seruare. Quibus auditis, magno mulier pauore perterrita, cœpit seruata libenter erogare pauperibus. Igitur nō multo post, rates plurimæ de partibus Rætiarum, mercibus onustæ quàm plurimis, insperatò uidentur in litore Danubij, quæ multis diebus crassa Oeni fluminis glacie fuerant colligatæ; quæ Dei imperio mox solutæ, ciborum copias fame laborantibus detulerunt. hæc ille. Et iterum, cum eius nauigationem describeret è Patauia & Oeni confluentibus: Ad antiquum itaque, & omnibus maius monasterium suum, iuxta muros oppidi Fabianis, quod centum & ultra millibus aberat, Danubij nauigationibus, descendit. Et iterum clarius docens, ad Danubij ripam in uicinia Norici & Pannoniæ situm hoc fuisse municipium, quod Fabianis appellat: Felethæus (ait) Rugorum rex, qui et Fethia, audiens cunctorum reliquias oppidorum, quæ barbarorum euaserant gladios, Laureacum per Dei famulum se contulisse, adsumpto ueniebat exercitu, cogitans repenti detentos abducere, & in oppidis sibi tributarijs atq; uicinis, è quibus unum acceperat Fauianis (uel, ut aliud uetustius habet exemplar, Fabianis) quæ à Rugis tantummodo dirimebatur Danubio, collocare. His adde & alterum locum ex eiusdem diui historia, qui planè ripensem Danubij fuisse ciuitatem, inq; Pannoniæ & Norici ripensis confinibus (ubi hodie Viennam nostram esse apparet) sitam ostendit, Præterea cum Fridericus (ait) à fratre suo Rugorum rege Fethia, ex paucis quæ supra ripam Danubij remanserant, oppidis unum acceperat Fauianis, iuxta quod S. Seuerinus (ut retulit) commanebat. hæc ille. Porro in uetustiori exemplari manu (ut apparet) in pergameno scripto, ante ducentos ferè annos, additum ad marginem est, antiquis item literis, Vuienna tempore sancti Seuerini uocabatur Fabiana. Quæ etsi omnia satis demonstrant, Fabianā, seu Fabiana castra, eam quæ hodie in Austria Vienna dicitur, denominatam maioribus nostris urbem fuisse (unde truncato uocabulo Biana, & temporis successu Vuienna emerferit) placet tamen rhythmos quosdam gentilitios ex uetustissimis à nobis repertis annalibus, subijcere, qui sic habent:

Die emphor was Osterreich/
 Ze ware vnuud sicherlich/

Loca de Fabiana, siue Fauiana, ex historia diui Seuerini.

Quanto inter uallo aberat Fabiana à Patauia.

Fabianam Viennam esse, in antiquo codice reperiri.

Vuiennæ etymon.

Nicht wann ain haydenschafft/
 Vnd het an Christen nicht die Ehrafft.
 Vnd was es ze ware
 Klain vnd enge gare.
 Tuln was des landes haubstat/
 Als man mich es dichten pat.
 Darnach iber manche iar
 Ward ain stat zewar/
 Erbauen/die hies Saniiana/
 Sy ward so schon vmbmauret ia/
 Vnd ward Wienna genant/
 Als sy noch heut ist bekthant.
 Darynnet ain wasser nachent bey/
 Zwar das ist nicht names frey.
 Das wird Thunawe genandt/
 Als es noch heut ist bekthant.
 Entthalbe mere vnd bey dem Rhein/
 Erthennet man des wasser namen schein.
 Anderhalb bey der Stat
 Rynnet ain Ehlaines wasser drat/
 Das ist Wiene genandt/
 Als es noch heut ist bekthant.
 Der Herre darynnen was
 Wan ich seines namen nicht las/
 Thunich nun wol bedeuten
 Allen guten leuten.
 So sagt ich gern an der vriffe
 Wie Wiene her gestiftet ist/
 Vnd auch Osterreich das landt
 Das ist mir wan ain tail bekthant.
 Davon müeß ich ain wenig sagen/
 Wein zung wille es nicht verdagen.
 Wiene was ain haydenschafft/
 Vnd het an leuten nicht die Ehrafft/
 Wan da nicht nuor ain hofflach/
 Er was ain hayden der sein pflagch.
 Der hoff ward der Perrhoff genandt/
 Er ist noch manichen woll bekthant.
 Wan sich der nam vorkheret hat/
 Zu Wiene in der gueten stat.
 Vnd hieß er Saniiana/
 Vnd lach auch nit mer hewser da/
 Wan der hoff besunder
 Da gie manich Ehinder
 In ainem werde der lach darpey/
 Schwie der selbe werd nun bloß sey.
 Da stünden doch pawme on zall
 In dem werde yberall/
 Daryn das wilde het gut gemach
 Dill maniger man da laufft sach/
 Der hie der hayden genuoch
 Dill manches ermden schlich/
 Des mocht er doch gern sein

Er stiffe ain wenig stetelein/
 Das hies er Sauiana
 Seit ward es schon vmbmavret da/
 Vnd ward Vienna genandt
 Die ward so weyten erthandt.

CAP. V. IN LOCO VIENNAE ROMANOS Danubij limitem restituisse, aduersus oppositas Germanorum gentes.

ROMANOS multo ante Augusti & Tiberij Caesarum aetatem, Alpinas ac Noricas gentes bello fuisse aggressos, satis uidetur Plinius libro 3. cap. 20. demonstrasse, ubi à Paulo Aemilio aliquot alpinas gentes debellatas nominatim recenset. Quod de Quinto Fulvio consule Liuius libro decimo quartæ decadis idem testatur, & de Cneo Carbone Pappiano, præterea Cæpione, Sillano, & Terentio Varrone Strabo, itæque de M. Valerio Messala Suidas in dictione *Ἐρπονίου* comprobare uidentur. Quin primum omnium Curium proconsulem, ad Istrum peruenisse, Plutarchus in Ottone adseuerat. De quo in hanc diem Sueuiæ annales multa fabulant. Habet denique inscriptio Caietæ in Italia reperta, L. Munacium Plancum Ciceronis discipulū, illum uidelicet oratorem & uirum consularem, deuictis Rhætis ac alpinis gentibus, Rauracum ad Rhenum & Lugdunum in Gallijs colonias deduxisse. Hos igitur primum aditum ad eas quaesiuisse gentes, credendum est, feritate truces, & aditu difficillimas (ut Ruffus ait) quorum uires fregisse magis Caium Cæsarem, eius que priuignum Octauium Augustum, quàm debellasse constat. Eam ob rem (inquit Appianus Alexandrinus in libro quæ Illyricū inscripsit, sub Augusto nimirum) triumphus Illyrius à senatu Cæsari decretus est, quem post deuictum tandem egit Antonium. Residui deinde Illyriorum habebantur ante Pœonas à Romanis Rhætij, post Pœonas Norici, Misijque, qui ad Euxinū pontum usque incolunt. Rhætos igitur ac Noricos Caium Cæsarem, cum aduersus Celtas depugnaret, subegisse: aut Augustū, cum Pœonas aggredere, superasse existimo. In medio quippe amborū sedes habebāt: nec ullū in Rhætos aut Noricos bellum gestum priuatim reperi. Ab his igitur Norici utriusque incolæ, & qui collimitia potissimū Norici Pannoniæque (ubi hodie Vienna sita est) incolebant, atque hac occasione accisi, facilius postea à Cl. Druso, & fratre eius Tiberio Nerone subiugari, et in prouinciæ formā redigi potuerunt. Qua de re Suetonius in Augusto sic scribit: Sed dum in hac parte imperij omnia geruntur prosperrimè (loquitur aut de Pannonia) accepta in Germania clades sub legato M. Lolio, homine in omnia pernicie quàm rectè facienda cupidiori, & inter summam uitiorum dissimulationem uitiosissimo: amissaque legionis quintæ aquila, uocauit ab Vrbe in Gallias

Romanorum
 prima bella ad
 uersus gentes
 Pannoniæ &
 Norici.

Locus ex Ap-
 piano de bello
 Romanorū ad
 uersus Panno-
 nes & Nori-
 cos.

Incole Vien-
 nensis loci quan-
 do & à quibus
 subiugati.

Locus Suetonij
 de bello Ro-
 manorum in
 Pannonibus &
 Noricos.

Cæsarem. Cura deinde atq; onus Germanici belli Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumq; uirtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, uel industria percipit, cuius industria utrum bellicis magis operibus, an ciuilib. suffecerit actibus, in incerto est. morum certè dulcedo & suauitas, & aduersus amicos æqua & par sui æstimatio inimitabilis fuisse dicitur, nam pulchritudo corporis proxima paternæ fuit. Sed illum magna ex parte domitorem Germaniæ, plurimo eius gentis uarijs in locis profuso sanguine, factorum iniquitas, consulis annum agentem tricesimum rapuit. moles deinde eius belli translata in Neronem est, quod is sua uirtute et fortuna administrauit: peragrataq; uictori omnes partes Germaniæ, sine ullo detrimento commissi exercitus (quod præcipuè huic duci curæ semper fuit) sic perdomuit, ut in formã penè stipendiariæ redigeret. Hæc Tranquillus. Cui Strabo subscribit, de Druso & Tiberio loquens: Post ipsos autem propiores sinui Adriatico ad Aquileiã nonnulli Norici Carniq; tenent. In Noricis & Tauriscis sunt. Horum omnium impudentissimas incursiones repressit Tiberius, & frater eius Drusus, æstate una. Vnde annus agitur tertius & tricesimus, ex quo quieti ordinatim tributa pendunt. hæc ille. Ad quæ Velleius Paterculus addit: Reuersum inde Neronem (inquit) Cæsar haud mediocris belli molè experiri statuit, adiutore dato fratre ipsius Claudio Druso, quem intra Cæsaris parietes enixa erat Liuiã. Quippe uterque diuisis partibus, Rhætos, Noricos, Vindelicosq; aggressi, multis urbium castellorumq; oppugnationibus, nec non directã quoq; acie fortiter functi, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiori cum periculo quàm damno Romani exercitus, plurimo cum eorum sanguine perdomuit. Et iterum: At Tiberius Cæsar, quàm certam Hispanis parendi confessionem extorserat, partem Illyrijs Dalmatisq;, Rhætiã aut & Vindelicos & Noricos, Pannoniamq; & Scordiscos, nouas imperio nostro subiunxit prouincias. hæc Velleius. Nec aliud ex Liuiõ Florus collegit: Noricis animos dabant (inquit) alpes atque niues, quò bellum non posset ascendere. Sed omnes illius cardinis populos, Brennos, Sennones, atque Vindelicos, per priuignum suum Claudium Drusum pacauit Augustus. Quæ fuerit callidarum gentium feritas, uel mulieres ostendèret quæ deficientib. telis, infantes ipsos afflictos humo, in ora militum aduersa miserunt. hæc ille. Atq; ab eo tempore primū omnium Romani, ut multo sudore subiectas prouincias aduersus Germanicas oppositas nationes, Sueuos, Marcomanos, Quados, & Hermunduros tuerentur, post Rheni limitem occiduum cœpere, & in oriente Danubij constituere limitem. quorum Panegyrici non semel meminere, & exclamans in gratiarum actione ad Gratianum Augustum Decius Ausonius poeta, qui Illyrico præfuit: Aguntur enim

Locus ex Strabone.

Taurisci in Noricis.

Locus ex Velleio Paterculo de bello Ro. in accolis Danubij.

Locus ex Tito Liuiõ, et Floro.

Loca authorũ de limite Danubij à Romanis constituto.

enim gratiæ non propter maiestatis ambitum, nec sine argumentis Imperatori fortissimo, testis est uno pacatus anno & Danubij limes, & Rheni. Addit Suidas græcè, *λιμιτανοὶ οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἀνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐγκαθῶν πάλυ πολυ κατεσχέσαντο στρατιωτῶν πλῆθος, ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὴν ἑῶν μάλιστα μοίραμ. τάντη τὰς ἐφόδους τῶν περὶ τὴν καὶ σαρακηνῶν ἀνασίμουτες.* hæc ille. Quib. uerbis ad orientalem limitem Danubij adludere uidetur, unde limitaneæ legiones, limitanei milites & duces cognominati sunt. Quemadmodum Fla. Vopiscus in Probo: Accepit (inquit) sedecim milia tyronum, quos limitaneis interfererent. Et Aelius Lampridius in Alexandro: Sola (ait) quæ capta sunt de hostibus, limitaneis militibus donauit. Sic Sextus Ruffus: Maximus (ait) ut reparato de limitaneis exercitu, &c. Ad quam rem & ista uidentur pertinere, quæ in diui sunt Seuerini scripta historia: Per idē tempus quo Romanum cōstabat imperium (loquitur autē de Leonis primi, & Valentiniani tertij ætate) multorum milites oppidorum pro custodia limitis, stipendijs subleuabantur. Qua consuetudine desinente, simul militares turmæ sunt deletæ cum limite Patauino & Fabiano, hæc ille. Itaque duos limitaneos duces Romani ad Danubij limitem, & legiones mox à Tiberij ætate septem limitaneas aiebant, Ducem uidelicet limitaneum Pannoniæ superioris, Ducem limitaneum Valerianæ, legionem tertiam felicem, & Augustam Italicam uel in Rhætia & Norico, cum sibi adiunctis alis equitum, Auriana, Tami, Antanticorū, & Cecienfi, legionem XIII. & XIII. Geminas, Germanicasq; ambas dictas, per Pannoniam superiorem: cum suis equitum alis, Scriboniana, Flauiana, Pannonica, &c. Legiones porro septimam & octauam, à Galba & Claudio Augustis de nouo scriptas & denominatas, & postea à Vespasiano abductas. His ultimæ succedebant legiones, prima & secunda adiutrices siue auxiliariæ à Traiano Cæsare è Pannonia Sauiā, ad ripam inferioris transpositæ, ubi hodie Hungariæ situm regnum cernitur. Ex his decimam tertiam è loco nostræ Viennæ (ubi innumera eius monumenta quottidie eruuntur) abductam, Traianus quoque uictō Decebalo Getharum rege, præsidio Daciæ nouæ prouinciæ imposuit. Cui in locum M. Aurelius Antoninus postea, à Rheni limite traductam Decimam Germanicam legionem, Alaudam Cai Cæsaris illam, siue Alaudarum & ueteranorum exercitum, substituit: & post illam insignē de Quadis & Marcomanis relata uictoriam, pro Danubij limite compositam uoluit. De quibus ordine à nobis proximo capite dicetur. Quod antequam fiat, Cornelij Taciti, grauissimi authoris, de legionibus Pannonicis limitaneisq; locos præmitteremus, quorum primus est libro 18. cum Ottonis & Vitellij de imperio certamen describeret: Læta interim Ottoni principia belli, motis

Locus de limite Danubij ex historia diui Seuerini.

Duo duces limitanei in Pannonia superiori.

Legiones limitaneæ ad Danubiū per Noricum & Pannonias.

Legio decima tertia è Pannonijs abducta.

Decima legio Alauda quando in Pannoniam, et unde, aut quò tradita sit.

Loca Cornelij Taciti de legionibus limitaneis Pannoniæ.

ad imperium eius è Dalmatia Pannoniaq; exercitibus, fuere quatuor legiones, è quibus bina millia præmissa, ipse modicis interual-
 lis comitabatur, Septima à Galba conscripta, ueteranae x. & xi. &
 xiii. & præcipua fama Quartadecumana, rebellionè Britanniae
 comperta, addiderat gloriam Nero, eligendo ut potissimos: unde
 longa illis erga Neronem fides, & erecta in Ottonem studia. Sed
 quo plus uiriũ & roboris, è fiducia tarditas inerat, eo alae legionum
 cohortesq; præueniebant; & ex ipsa urbe haud spernenda manus,
 quinque prætoriae cohortes, & equitũ uexilla, cum legione prima.
 Et rursus alio loco: Proditum id Ottonianis ducibus, & curam pe-
 ditum Paulinus, equitũ Celsus sumpserunt. Tertiadecimae legionis
 uexillum, quatuor auxiliorum cohortes, & quingenti equites in
 sinistro locantur. Aggerem uiaẽ tres prætoriae cohortes, arcũs ordi-
 nibus obtinuere, dextra fronte prima legio incessit cum duabus ue-
 xillaribus cohortibus, & quingentis equitibus, hæc ille. Memi-
 nit porro idem Tacitus alarum & cohortiũ Pannonicarum libro
 xix. his uerbis: Mota & Dacorum gens, nunquam fida, tunc sine
 metu, abducto è Moesia exercitu. Sed prima rerum quiete specula-
 bantur, ubi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hostilia acceperunt,
 expugnatis cohortium alarumq; hybernis, utraque Danubij ripa
 potiebantur. Hæc ille.

Legio prima
 ista erat, quæ
 postea adiu-
 trix et auxilia-
 riis, itemq; à
 Traiano Tra-
 iana est deno-
 minata, Panno-
 niae inferiori
 præsidio ad-
 uersus Sarmat-
 as imposita.
 Alae & cohort-
 es Pannoni-
 cae erant Sicam-
 brorũ, Batauo-
 rũ, Carporũ,
 Comagenorũ,
 Teutonũ, Scri-
 boniana, Con-
 traburgensis,
 & Flauiana.

Rheni limes
 prior à Rom.
 constitutus.

Quibus legio-
 nibus Rheni li-
 mes firmatus
 fuerit. memi-
 nit & Nonæ
 Alaudæ.

Legio Alauda
 in Gallia.

Legionis Alau-
 dae etiam Cice-
 ro meminit.

Locus Caesaris
 de legione De-
 cima Alauda.

CAP. VI. DE DVARVM NOBILIS-
 simarum legionum in loco Viennæ statuis, Decimatertiae
 Geminae, & Decimae Alaudæ, Germanicæ ue.

QVOD superiori capite ostēdimus, prior Rheni limes con-
 stitutus est, & legionibus potissimum Decimatertiae Ge-
 minæ & Decimae Alaudæ præsidio firmatus, quo primũ
 tempore à Caio Iulio Cæsare in Galliam bellum transla-
 tũ erat. Nam & Geminam ex duabus legionem conflasse, ipse de se
 summus authorũ diuus Iulius testatur, cui L. Roscium legatũ præ-
 fecerat. Alaudam uerò legionem ueteranorum (qui galeritiæ auis
 capitibus similes galeas, & in insignibus auiculas istas ferebant) Cæ-
 sarem dictatorem conscripsisse, Tranquillus in eius uitæ enarratio-
 ne affirmat: quod à Plinio postea est libro undecimo, capite trigesi-
 mo septimo repetitum, cuius (quod equidem sciam) frequens sit a-
 pud Ciceronem in Epistolis ad Atticum, & in Orationibus mētio:
 & quam Cæsar ipse author in hæc uerba commendat, in Commen-
 tatorum suorum belli Gallici primo, cum expeditionem suam de-
 scriberet aduersus Ariouistum Sueuorum regem susceptam. Itaq;
 se, quod in longiorẽ diem collaturus esset, repræsentaturũ, & pro-
 xima nocte de quarta uigilia castra moturum, ut quamprimum in-
 telligere posset, utrum apud eos pudor atq; officium, an timor plus
 ualeret. Quod si præterea nemo sequatur, tamẽ se cum sola decima
 legione

legione iturum: de qua nō dubitaret, sibiq; eam Prætoriam cohortem futurā. Huic legioni Cæsar & indulserat præcipuè, & propter uirtutem confidebat maximè. hæc ille. Proinde & Antoninus in itinerario suo, ad Rheni ripā, cum Vetera castra, Traianāq; & Gel dubā in Vbijs & Menapijs enumerasset, adiicit Decimā legionem Alaudā. Credendum autem est (si inscriptionibus fides est danda) à Tiberio Nerone decimatertiam Geminam è Gallijs primū omnium eductam, & in Pannoniam superiorem, deuictis Batone & Pynnete Pannoniorum regibus, fuisse locatam. Id nanc; literæ in lateribus antiquissimis apud nos Viennæ repertis, præferre uidentur, LEG. XIII GEM. NERON. TIBER. Fuisse porro huius legionis XIII. in Pannonia statua Galbæ, Vitellij, Ottonis, & Vespasiani ætate, imperioq; docent ista Cornelij Taciti libro XVIII. uerba: Ita tres Mœsicae legiones per epistolas alliciebant Pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabant. In eo motu Aponius Saturninus Mœsiae rector, pessimum facinus audet, missio centurione ad interficiendum Tertium Iulianū septimæ legionis legatum, ob similtates, quibus causam partium prætendebat. Iulianus comperito discrimine, & gnaris locorum adscitis, per auia Mœsiae ultra montem Hemum profugit, nec deinde Ciuili bello interfuit, per uarias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, & ex nuncijs cunctabundus & properans. At in Pannonia decimatertia legio et septima Galbiana, dolorem iramq; Bebriacensis pugne retinentes, haud cunctanter Vespasiano accessere. Et iterum postea: Læta interim Ottoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatia Pannoniaq; exercitibus. fuere quatuor legiones, è quibus bina milia præmissa, ipse modicis interuallis sequebatur: Veteranae, undecima & tertia decima, & præcipue famæ quartadecumana, &c. hæc ille. Et clarius postea ab initio libri XIX. Meliore fato fideq; partium Flauianarum duces consilia belli tractabant, Poetouionem in hyberna decimatertiae legionis conuenerant. Illic agitauere, placeret ne obstrui Pannoniae alpes, donec à tergo uires uniuersae conurgerent: an ire cominus, & certare pro Italia constantius foret. Quibus operiri auxilia, & trahere bellum uidebatur, Germanicarum legionum uim famamq; extollebant. hæc ille. Testantur hoc quoque monumenta apud nos Viennæ huius legionis reperta, huius fuisse in Poetouione hyberna, quæ has nominatim literas continent. LEG. XIII. GEM. POETO. Fuerunt & alia huic legioni partim ab Augustis, partim à legatis præsidibusq; indita nomina, iteq; à municipijs, per quæ distributa erat, & ab euentu, militiaq;. Quædere in monumentis passim istam legionem nominari obseruauimus Claudiā, Galbianam, Anteninianā, Scribonianā, Attilianam, Mutianam, Aquilianam, Fabianam, Iuliam, Iuniam, Poetouensem, Olimacensem, Carnuntensem: & quod contra Germanos isthic ad Danu

A quo decimatertia legio è Gallijs in Pannoniam sit trahenda.

Loca Cornelij Taciti de legione decimatertia Gemina.

In Poetouione ad Drauum erant hyberna legionis XIII. Geminae.

Decimatertiae legionis Geminae cognomina.

Locus Taciti
de legione
XIII.

Furius Camil-
lus Scribonia-
nus, à quo itē
legio XIII.
Camilla est co-
gnominata.

Ala Scribonia-
na in Panno-
nia.

Vnde cætera
cognomina
XIII. legio-
nis.

A Traiano le-
gio decimater-
tia Gemina tra-
ducta in Da-
ciam, id est ex
Austria in
Transsylvaniã.

Danubij limitē mereret, & esset potior Germanici exercitus pars, Germanicam non minus quàm decimam nuncupatam. Hinc locus Taciti, qui est libro XII. de ista est legione decimatertia accipiendus: Per idem tempus Vannius (inquit) Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno, prima imperij ætate clarus, acceptusq; popularibus; mox diuturnitatem in superbiam mutans, & odio ac colarum, simul domesticis discordijs circumuentus. Auctores fue- re Iubillius Hermundurorum rex, & Vando ac Sido sorore Van- nij geniti, nec Claudius, quanquam sæpe oratus, arma certantibus interposuit, tutum Vannio perfugium promittens, si pelleretur. Scripsitq; P. Attilio Histro, qui Pannoniæ præsidebat, legionem, ipsaq; è prouincia lecta auxilia pro ripa componeret. hæc ille. Eadem est de Furio Scribonio Camillo ratio, cuius nomine hæc in monumentis inscriptam legionem ostendimus, nam Furij Camilli Scriboniani Dalmatiæ & Illyrici proconsulis, qui aduersus Clau- dium ab Illyrico exercitu ad imperij fasces erat sublimatus, uidetur Eutropius in hæc uerba meminisse: Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus, bellum ciuile molitus, legiones multas fortissi- masq; ad sacramenti mutationem pellegerat. Itaque die dato, ut in unum undique ad nouum imperatorem conueniretur, neq; aqui- læ ornari, neq; conuelli quoquo modo signa potuere. Proinde Ta- citus libro XIX. alæ Scribonianæ meminit, cum de Pannonico ex- exercitu loquitur, & Bebriacensi uictoria: Inde Patauium & Ateste partibus adiunxere, illic cognitum, tres Vitellianas cohortes, & a- lam cui Scribonianæ nomen, ad forum Alieni ponte iuncto conse- disse. Placuit occasio inuadendi incuriosos, nam id quoque nuncia- batur, luce prima inermes plerosq; oppressere, prædictum ut pau- cis interfectis, cæteros pauore ad mutandã fidem cogèrent. Et fue- re qui se statim dederent: plures abrupto ponte, instãte hoste uiam abstulere, uulgata uictoria post principia belli, secundum Flauia- nos duæ legiones septima Galbiana, XIII. Gemina, cum Vidio A- quila legato Patauium alacres ueniunt. hæc ille. De T. Fabiano Pannoniæ præside antea ostendimus. Pluribus possemus de Mu- tiano Iunio Iulio, & cæteris (qui huic legioni nomen indiderunt) rem manifestam facere, nisi capitis nos prolixitas deterreret. Cui antequam colophonem imponamus, monumentum libet adferre, quod luculento testimonio probat, decimamtertiam legionem è Pannonijs in Daciam à Traiano fuisse traductam, quod uidelicet milites legionis XIII. Geminae uota soluerint Traiano, ob deui- ctum Decebalum. Cuius monumenti rhapsodia nobis è Transsyl- uania adlata sic habet:

FORTVNAE

AVG.

OMNIPOTENT

VBI

VBI ERAS

RAMNVSIA

VBI ERAS

QVANTVM ABFVIT

NE ROMA LVGERET

SED VIVIT TRAIANVS

VE TIBI DECEBALE

MILS LEG. VIET XIII G.

DEVOT. CAPITIBVS

Porro lateres Viennæ reperti innumeri in diuersis ædibus, habent istas superscriptiones:

LEG. XIII. G. IM. NERON. TIBER.

LEG. XIII. G. IM. CC. id est, Imperatoris Cai Cæsaris.

LEG. XIII. G. MV. id est, Mutiani, cuius in Pannonia Tacitus.

LEG. XIII. GEM. CAMIL. id est, Camilli Scriboniani, de quo supra.

LEG. XIII. GE. GA. id est, Galbæ, qui Pannoniæ præfedit sub Nerone, & legionē coloniãq; Galbianã ibidẽ.

LEG. XIII. GE. IVN. Iunij, quẽ Piso in consortium adscitus à Galba, socium administrationis adsumpsit.

LEG. XIII. GE. A. Attilij, cuius in Pannonia meminit Tac. lib. 12.

LEG. XIII. G. VI. AC. Vidiij Aquilæ, & huius in Pannonia Tacit.

LEG. XIII. GE. VALE. Valentis, quem bello Bebriacensi interfuisse cum legionibus Pannonicis Tacit.

LEG. XIII. GE. FE. Felicis, quẽ Norico præfuisse Tacit. lib. 19.

LEG. XIII. GE. FL.

LEG. XIII. FAB. Fabianæ, à T. Fabiano Pannoniæ præfide, cuius Tacitus libro 18. & 21. in fine.

LEG. XIII. GE. POT. Pœtouiensis, ab oppido, ubi hyberna legionis XIII. Tacitus libro 19.

LEG. XIII. GE. OLIM. Olimacensis, ab oppido prope Pœtouiorem, cuius Ptole. in Pannoniæ superioris descriptione mentionem facit.

LEG. XII. GE. CAR.

D. M.

MARINA SECVN

DINA VIXITAN. LIII.

L. AVRELIA SATVR. V. A. XXI.

L. AVRELIANVS INGENVS

MILS. LEG. XIII. GEM.

ANTONINANAE

MATRI ET SORORI POSVIT.

Atque hæc de legione Decimatertia Gemina, qua (ceu ostẽsum) in Daciam abducta, decimam Alaudam à Rheni limite Aurelius Antoninus (quẽ philosophũ cognominãt) ad Danubij limitem in Pannonia substituit, & Germanicam appellauit, quòd aduersus

D Ger.

Decima legio in locū XIII. traducta in Daciam à M. Antonino in Pannoniam superiorē collocata. Germanos, & ex his potissimum Sueuos & Marcomanos, in utroque limite dum mereret, laudem & nomen ab euentu fuisset consequuta. Vtrum uerò eadem legio fuerit decima, quam Germanicam, & quam Ferratensem, siue Fretensem, Alaudamq; authores cognominant, & passim hoc numero legionis in Gallijs, in Pannonia superiori, & in Iudæa meminere, non sanè ausim affirmare. Atqui legionem decimam Alaudam in Rheni limite Antonini itinerarium enumerat, cum Vbiorum & Menapiorum municipia recenset. Decimam uerò Germanicam legionem in superiori Pannonia, ad Danubij limitem non solum Antoninus, sed Ptolemæus adeò libro secūdo, cap. xv. tabula Europæ v. describit, cum Iuliobonnā & Carnunta municipia enumerasset, addit *λεγεὼν δεκάτην γερμανιάνην*, id est legio decima Germanica. Meminit porro & decimæ legionis Dion, in Iudæa: ut equidē haud indigna quaestione res sit, eandem ne an diuersas has conijciendū sit decimas legiones extitisse. Ac ni omnium istorū cognominū innumera quotidie apud nos, tū intra Viennā, tum extra se offerent exempla, ac iā erunt inscriptiones extarent, forsā dubium nullum pāreret. Iam quia uerò in eo loco, ubi decimam Germanicam legionē Ptolemæus & Antoninus depingunt, hoc est collimitijs Pannoniæ & Norici (ubi hodie Vienna nostra sita cernitur) & decimæ Germanicæ, & decimæ Alaudæ, & decimæ Fretensis siue Ferratensis inscriptiones Romanæ supersunt (quas sub finem capitis subiiciemus) haud à uero alienum forsā fuerit, existimare, eandē legionem extitisse, cui non solum tria ista addita cognomina fuerint, sed ab Antonino Cæsare præterea, quæ Marcū Aureliū dicunt, quartū accesserit, ut Antoniniana uocaret. Vt quemadmodū à primo authore, qui eā in Gallijs scripsit, Caio Iulio Cæsare uidelicet, Alaudæ nomē (ab insignib. huius auiculæ, uel, ut Tranquillus & Plinius authores sunt, quod milites ueteranos omnes haberet, qui galeis ad similitudinē galericæ auis, alaudæ uel rostratis utebant) meruerit, sic à traductore qui eam à Rheni limite in Pannoniā traduxerat, M. Aurelio Cæsare uidelicet, Antoninianæ cognomentū acceperit. Ac quanquā huius translationis nulla extent aperta testimonia, apparet tamē uetustiores M. Antonino authores huius nomē in Pannonia, sed Gallijs ac Iudæa, legionis meminisse: unico Cornelio Tacito excepto, cuius hæc libro 18. uerba legunt, cū Ottonis et Vitellij de imperio certamen describeret: *Læta interim Ottoni principia belli, motis ad imperiū eius è Dalmatia Pannoniaq; exercitib. Fuere quatuor legiones, è quibus bina millia præmissa, ipse modicis interuallis sequebatur. Septima à Galba cōscripta, ueteranæ decima & undecima & decimatertia, & præcipua fama Quartadecumana, etc. hæc ille.* Cōstat ex his igit, ueteranorum decimā fuisse, quos etiam Tullius, eloquentiæ ac omnis historiæ pater, Alaudas dici testat in Epistolis ad Atticū, cū ait:

Antoni-

Antonius cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipijs imperare. Et iterum: Huc accedunt Alaudæ, ceteriq; veterani. Et rursus ibidem: Antesignanos, & manipulares, & Alaudas iudices se constituisse dicebat. Plura de Alaudis ueteranis idem Cicero in Philippicis, ubi Antonium insectanter criminatur, quod decuriam iudicum quondam fecisset ex legione Alaudarum: de qua ista extat apud Tranquillum uerba in Iulio dictatore. Quae fiducia ad legiones, quas à Republica acceperat, alias priuato, alias publico sumptu addidit. unum etiam ex transalpinis conscriptam, uocabulo quoq; Gallico, Alauda enim appellabatur: quam disciplina cultuq; Romano institutam & ornatam, postea uniuersam ciuitatem donauit. hæc ille. Quam historiam repetit etiam Plinius libro XI. capite XXVII. Itaque cum huius decimæ legionis (cuius tamen hoc nomine Alaudæ ad Rheni tantum limitem Antonini itinerarium mentionem facit) multa in Austria monumenta extent, quæ nominatim istas literas repræsentant, LEG. X. ALA: haud equidem dubitarim, Alaudam eandem cum decima Germanica legionem extitisse, cum isto tamen discrimine, quod præter decimam plures aliæ Alaudæ nomenclaturâ acceperint, ut quæcunq; ex ueteranis conflatae forent, qui ab insignibus primæ legionis Alaudæ à Caio Cæsare Dictatore scriptæ, ex ueteranis scilicet, omnes deinceps Alaudæ cognominati sunt, totius nomine in partem transeunte. Itaque Antonini itinerarium, post Bonnæ & Coloniæ Agrippinæ enumerationem, non Decimæ duntaxat Alaudæ, sed Quintæ præterea & Nonæ Alaudarum, eodem in Rheni limite mentionem facit. Proinde haud extra rem ea fuerit coniectura, quam Ioannes Cuspinianus in uita Friderici Cæsaris Secundi habet, primæ uis Austriæ Marchionibus quinque alaudarum aurearum insignia eo euentu accessisse, quod eas ab imperio prouincias accepissent, in quib. decimæ huius legionis Alaudæ quondam statuae erant, & exempla uetustatis quædam reperta forent, & quottidie eruerentur. Quam ueritati consonam coniecturam esse, non solum quod antea adduximus, de monumentis quæ has literas continent, LEG. X. ALAV. sed antiquissimus annalium codex incerto auctore scriptus abunde comprobatur, in quo huius rei obiter mentio fit: Quod uidelicet à legione alaudarum, insignia primis Marchionibus Orientalibus, siue Austriæ, quinque aurearum alaudarum in coelestino clypeo picta fuerint: ipsamq; adeo legionem aduersus Herulos, Rugos & Vandalos, Romanam ditionem isthic defendisse. Quæ cum Serenissimo ac Inuictissimo Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regi Ferdinando anno superiori indicarem, mox tres aureas alaudas armis gentilitijs familiæ nostræ, ex regia liberalitate ac munificentia sua Maiestas adiecit, & eo nos donatiuo affecit, quo nec cumulatius nec maius unquam expetiuissemus. Atque hæc

Ex legione Alaudarum Romana decuria iudicum facta.

Legio Alauda ciuitate Romana donata à Caio Iulio Cæsare.

Quot legiones fuerint Alaudæ. Veterani omnes Alaudæ.

Vnde insignia Marchionibus Austriæ quinque alaudarum.

Authoris huius operis insignia trium alaudarum.

Quibus in locis Austriae decimae legionis monumenta extant.
 Legio Fretensis, siue Ferratensis.
 Comageni municipij in Norico Antonini itinerariū meminit. Nam cū Arrabonis cū Danubio confluentes delinasset uersus occidentem procedendo, recensens sub 14 legione Germanicae municipia Gerulata, Quadratum, Flexum, & sub decima Germ. Carnuntum, Vindobonnam, Comagenum, & Certiam uidetur ex millium passuum supputatione incidere in collimitia Norici et Pannoniae. ubi hodie sub Gotuucensi monte ruinosus locus extat, Hollenburg, e cuius regione riuus in Danubium exit nomine Cambus: cuius Eginhartus in belli Pannonici siue Auarici

de Decima legione Germanica, cuius innumera monumenta per Austriam collecta nobis sunt, & intra Viennam, & extra, in pagis proximis, diuā Petronellae sacro (ubi Carnunti rudera) itemq; Fendorf, Leopoldsdorf, Geresdorf, Vischamundt, oppidiscq; Austriae superioris Vuels & Lyntz animaduersa. Redeo iam ad Ferratensis, siue Fretensis cognomentum, quod an à Comagenorum cohorte quae sub hac merebat, & notissimo Norici ripensis municipio nomen indidit Comageni (ubi classium praefectus apud Romanos regiam habuit) an aliunde istud accesserit, & non Fretensis, sed Ferratensis ea dicta legio fuerit, haud equidem multum arbitror referre. Apparet tamen ex Eutropio, Comagenos notissimos Asię populos quondam Augustofretenses cognominatos, cuius gentis cohortem sub hac decima Germanica legione meruisse, potissimum Norici ripensis municipium demonstrat, quod Comagenum, & montem qui illi incumbit eodem nomine Romani appellarunt. Habet autem locus Eutropij in Vespasiano sic: Tunc deinde sine ul-
 lis bellorum tumultibus in immensum respublica Romana prouehitur. Siquidem Achaia, Lycia, Rhodus, Bizantium, Samos, quae liberae ante id tempus fuerant, item Trachea, Cilicia, Comagenum, quam hodie Augustofretensem nominamus, quae sub regibus amicis erant, tunc primum redactae in prouinciarum formam, iudicibus Romanis legibusq; paruerunt. haec ille. Quando autem istae Asiaticae cohortes aut externa auxilia in Pannoniam sint traducta, docet Tacitus libro decimo octauo, cum Germanicas in Pannonia legiones describeret: Nihil aequè prouinciam exercitumq; accendit, quam quod adseuerabat Mutianus, statuisse Vitellium, ut Germanicas legiones in Syriam ad militiam opulentam quietamq; transferret. Contra Syriacis legionibus Germanica hyberna coelo ac laboribus dura mutaret. haec Tacitus. Quae satis ostendunt, & quamobrem tot in Austria, Styria, Carniolaq; Augustofretensium & Fretensis legionis Decimae monumenta mentionem faciant, & quando aut quo euentu in Syriam & Iudaeam decima legio translata sit, quo loco eius Dion meminisse uidetur. Sed placet monumenta decimae legionis Germanicae per Austriam & Styriam à nobis animaduersa subiicere, quorum rhapsodiae haec sunt:

Intra Viennam nostram haec extant.

P. CLAVDIO PALLANTI
 HONORAT. REPENTINO

I. O. M.
 PRO SALVTE IMP.

AD

à Carolo magno gesti explicatione, simul cum Comeonburgo aperte meminit, tradens uidelicet, Carolū magnum ab Aniso fluuio primis castris nauigio ad Cambum fluuium & Comenburgum uenisse, inde tertijs ad Arrabonem. Sanè nontana illa quae à Gotuucico, & è regione Cambij incipiunt, perpetuis in Styriam iugis attolluntur: quam antequam attingunt, Khaumberg uetus nomen adsumūt. Proinde in historia diui Seuerini à nobis reperta, ubi sepe Comageni & municipij & montis fit mentio, ad marginem literis antiquissimis adscriptum est Khaumberg. Comage uerò & montis & municipij in orientali Marcha, quam nostra aetas Austriam dicit, antiquissimum à Carolo primo datū priuilegium, annales Austriae antiquissimae, & Otto Frising. lib. Chron. 4. cap. 30. mentionem faciunt. Li-
 resfecturarū Rom. meminit in Norico ripensi triū classū praefectorū, Laureacensis, Arlapensis, & Comagenensis.

Monumenta
decimæ legio-
nis intra Vien-
nam.

AD LECT.

L. SEPTIMI SEVERI

INTER TRIBVNICIOS LEG. PR. PII PERTINACIS AVG.

PR. PROVINCIÆ AFRICÆ ARABICI ADIABEN.

PRAETORI LEG. PR. PR. PARTHICI MAXIMI

PROVINCIÆ ASIAE LEG. AVG. ET IMP. M. AVRELI

LEG. X. G. C. IVL. MAGNVS ANTONINI AVG.

DECV. COL. KARN. EQVO ET L. QVIRINALIS

PVBLICO EX. V DECVR. MAXIMVS TRIB.

DIGNISSIMO L. DDD. MILIT. LEG. X. GERM.

P. F. V. S. L. L. M.

D. M.

In laterib. GATTIOROM.

In lateribus,

LEG. X. G. VLO AVGVSTA

LEG. X. G. PA.

NO. MIL. LEG. X. G. EX

XIII. L. H. F. C.

Monumenta
decimæ legio-
nis per Au-
striam.

Petronellæ Austriæ,

In Geresdorf Austriæ,

C. IVLIVS C. CLA

I. O. M.

SECVNDVS SAV.

VLP. VALEN

LEG. X. VAPO. IVLI

TINVS VETE.

CELERIN. VIX. ANN.

LEG. X. G. VO

XXVI MENSES VII.

SO. LE. LI.

M. G. S.

In Tulna Austriæ,

P. AEL. GERMANO

VETER. EX. DEC. ET

CASSIAE VALENTINE

EIVS ET PVBLIIS AELIIS

SABINIANO ET GERMANO

DEC. G. ID COLONIAE

AQVILEIENSIA MILI

TIIS ET P. VALENTINE

SOROR. EQ. M. P.

PAETVS RVFFINVS

DEC. ET II VIR L. D. AL

CETIENS.

PERFICI C.

Pœtouioue,

I. O. M.

PRO SALVTE ET INCOLVMITATE PL.

VAL. TIB. MARCIANI IVNIOR. P. VAL.

MARCIANVS MIL. DVPL. LEG. X. GEM.

ANTONINIANÆ ADIVT. PRAETER ET

D 3 GRE

Monumenta
decimæ legio-
nis per Styriã.

VOLFGANGI LAZII
GRECINIA P. FIL. PRISCILLA PARENT

V. S.

In Styria Ferratensis monumenta.

DIIS MANIBVS

M. ATINIO AE. P. PAL. PATERNO SCRIBAE
AEDIL. CVRVL. HON. VSVS AB IMP. EQVO PV
HONOR. PRAEF. COHOR. II BRACAR AVGVSTAN
TRIB. MIL. LEG. X. FRETENS. A DIVO TRAIANO
IN EXPEDITIONE PARTHICA DONIS DONAT.
PRAEF. ALAE VII PHRIG. CVR. CAL. KABRA
TERNOR. NOVAR. ATINIA A. F. FAVSTINA
PATRI OPTIMO FECIT.

Aliud.

L. VALERIO PRISCO VIEMENSI PRAEF.
II CON. DVA TERTIAE ET SECVNDAE EQVITA.
TRIB. LEG. X. FRETENS. PRAEF. ALAE
FLAVIANAE.

FINIS LIBRI PRIMIERVM

Viennensium, in quo nominis ratio, etymon, & uctu-
stas loci explicata sunt.

INCIPIT

In Titulo Austriae
P. AEL. GERMANO
V. B. T. R. E. X. D. C. L. T.
CASSIARVALENTINE
EIVS ET P. B. L. I. S. A. N. T. I. S.
SABINIANO ET GERMANO
D. C. G. L. D. C. O. L. O. N. I. A. E.
A. G. V. L. I. E. N. S. I. A. M. I. L. I.
T. H. E. T. P. V. A. L. E. N. T. I. N. E.
P. O. R. T. O. L. O. M. P. I.
P. A. T. R. I. C. I. A. S. T. R. I. P. T. I. V. S.
D. E. C. E. T. I. V. I. R. I. P. A. C. I.
C. E. T. I. E. N. S.
P. E. R. P. I. C. I. C.
P. O. L. I. O. N. I. A. E.
P. O. L. I. T. I. C. A. M. I. T. A. T. I. P. I.
V. A. L. E. R. I. M. A. R. C. I. A. N. I. I. V. N. I. O. R. P. V. A. L. I.
M. A. R. C. I. A. N. S. M. I. L. D. V. P. L. E. G. X. G. E. M.
S. A. T. O. N. I. A. N. S. A. D. I. V. T. P. R. A. E. F. E. T.

INCIPIT LIBER SECVNDVS

Rerum Viennensium, De nobilitate & prærogatiua Viennæ Austriæ Archiducatus metropolis, authore Vuolfgango Lazio Viennensi Medico.

CAP. I. DE NOBILITATE VRBIS
Viennensis in genere.

VPERIORI libro, Viennæ uetustatem & nominis originem ostendimus: quibus rebus ordine nobilitatem ac prærogatiuarum laudem subiicimus. idque conuenienti omnino ratione facimus, Oratorum exempla imitati, qui isthoc quoque genere ac ordine, meritam laudem bonorum omni-

um iudicio sunt consequuti. Igitur quo adhuc tempore Romani rerum per Noricum ac Pannonias sunt potiti, his ferè rebus Vindobonnam (quam superiori libro Viennam esse docuimus) celebratam authoribus animaduertimus: duarum scilicet legionum, Decimæ tertiæ Geminæ, & exinde decimæ Germanicæ statiuis: castris porro ex his legionibus desumptis, Alæ Flauianæ & cohortis peditum Fabianæ. Imperatorum quoque præcipuorum hic locus commoratione insignior deinde est redditus, Octauij Augusti uidelicet, Tiberij, Claudij Drusi, Cai Cæsaris, Galbæ, Vespasiani, Neruæ Traiani, Marci Aurelij, Pertinacis, & Septimij Seueri. Quib. omnibus exempla alia nobilia accessere, quæ ex uetustissimo apud Romanos episcopatu, qui multo post tempore interceptus, barbaricorum gentium deuastatione anno iterum millesimo post primam positam sedem, Friderici tertij Cæsaris auspicio Pannoniæ superiori restitutus fuit: item quæ ex libertatis prærogatiuis colliguntur, qua à Friderico secundo Cæsare anno salutis nostræ M. CCCXXX. Vienna nostra (ceu ostendimus in Vindobonnæ ueteris ruinis condita) donata fuit, insignibus insuper nouis ac Cæsareis accumulata, aquila uidelicet bicipiti aurea in atro clypeo, imperatorio diamate inter duo aquilæ colla mediante. Conciliū præterea Germaniæ totius episcoporum legimus Viennæ Austriæ, quod uocāt Prouinciale, habitū, ordināte Clemēte quarto Romano pontifice. In quo (cū interregnū imperio tum esset, Cunrodo Romano Sici-liæ ac Hierusalem rege Neapoli interfecto) Ottocarus Bohemiæ rex, & Austriæ archidux, & Guido quispiam sacre Ro. sedis Cardinalis, ad sanctum Laurentiū in Lucina presbyter, & tum in Germania legatus præfederūt, anno Verbi incarnati M. CC. LXIII. In quo præter cæteros Aquileiensis, Salzeburgensis, Moguntinus, Magdeburgensis, & Pragēsis, metropolitani cum suis suffraganeis

Due Viennæ legiones apud Rom. collocatae erant.

Ala equitum Flauiana et cohors peditum Fabiana Viennæ habebant castra.

Qui imperatores Viennæ sedē habuerint.

Episcopatus antiquissimus Viennæ sub Gelasio pontifice, anno Domini 470.

Quis episcopatum collapsum retulerit in Viennam.

Libertate donata Vienna à Friderico secundo.

Noua insignia Viennæ à Friderico secundo concessa.

Conciliū nationale habitū Viennæ anno Domini 1264.

Qui concilio Viennensi inter-

inter-

interfuerunt, & multa quæ pertinebant ad cleri honestatem, & dignos ecclesia Christi mores, ritusq; necessaria tractabant. Ad quæ omnia, & si per se maxima & ueræ nobilitatis testimonia existant, Albertus & Rudolphus Austriæ archiduces circa annum salutis

Academia Vni
ennæ posita
Anno 1362.

nostræ M. CCCLXII. Academiam & studiorum omnis generis, eorumq; alumnorum conuenticulum adiecere: ab Urbano postea & Bonifacio tertio Romanæ sedis pontificib. constabilitum, & suis adornatū priuilegijs & immunitatibus. Quæ ordine à nobis cuncta elucidabuntur, exordio ab Imperatoribus sumpto.

CAP. II. VIENNAM PRIMORVM

Imperatorum sedem & regiam extitisse.

Augustus Vendum expugnauit, hoc est Viennæ. Peruenire autē multo ante Augustū ad Istrum, Curius proconsul et Cassius Cof. ueluti de Carnunte Liu lib. 3. decad. 5. ab initio scribit.

Vnde dicta Vendobonna, à Venedorum banno, hoc est territorio.

Tertia legio Augusta in Norico.

IGITVR Octauium primum omnium Augustum, sedem aliquandiu Viennæ tenuisse reperio, cum Pannonijs sub iugatis, aduersus Dacos & ulteriores Danubij accolæ procinctum mouisset, Sirmio ac Segesta (ut Strabo est author) in huius diutini belli usum horreis constitutis. Vendum nanq; Moncetium, Metullum, Segestamq; expugnasse paulo ante Cæsarem, Strabo animaduertit. ubi Vendum, Vendobonnam (quæ modò Vienna dicitur) interpretati sumus, à Venedis forsân Sarmatica gente cognominatam, uel quòd hi hanc condiderint, uel quòd Romani huius gentis auxiliaribus cohortibus, in Decimateria legione, aut Decima, perinde ut Carnorum, Comagenorumq; & Batauorum usi fuerant. Augustum uerò in Norici ac Pannoniæ confinibus (quæ ad Cecium montem prope Viennam fuere) moram traxisse, præter ea quæ de Vendo ex Strabone ostēderamus, Tertia legio Italica ab hoc cognominata Augusta, satis coarguit. Cuius in Norico ripensi Antonini itinerarium meminit: & multa apud nos monumenta superesse cernuntur, quorum è multis postea pauca admodum fidei ergò subiiciemus: cum plures huius inscriptiones Cunradus Peutingerus Augustanus, in historijs haud uulgariter uersatus, per Vindeliciam animaduersas, in suas ædes transtulerit, quarum inter cætera Appianus in suis collectaneis meminit. Ad hanc porro legionem Augustam, seu (ut postea à Sextilio Felice Norici præside dici cœpta est) Felicem, alludit Claudianus hoc carmine:

Locus Claudia

ui de leg. Augusta Felice.

Meminit legionis tertiæ Liuuius libro 10.

4. Decadis,

in Rhetia Alpestri tradens

Sextū Iulium

Cæsare, et L. Valerū Cottā huic tribunos præfuisse.

et Tacitus lib. 18 sub finē: Prima Vitellio (inquit) tertiæ legionis defectione nunciatur, missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoq; Vespasiani partibus aggregaretur.

Ioniam' que cohortem

Rex ducit superūm, premitur nec signifer ullo

Pondere, festinant adeò uexilla moueri.

Neruius insequitur, meritisq; uocabula Felix,

Dictaq; ab Augusto legio, nomenq; probantes

Inuicti clypeis, animosi teste leonis:

Dictis

*Dictis ante tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus: stat circumfusa iuventus,
Nixa hastis, pronasq; ferox accommodat aures.*

Fuit ab eo tempore hæc legio Tertia, Italica, & Augusta, siue Felix, cæteris postea omnibus Augustis, uel authoris nomine commendata, ut ceu prætorianam cohortem ipsi hanc ducere Cæsares consueuerint. Quod ista Valeriani Cæsaris ad Probum epistola testat, à Flauio Vopisco Probi gestis inserta, cum eius aduersus Quados bellum describeret. Quo quidem tempore (inquit) Valerium Flaccum adolescentem nobilem parentem Valeriani, è Quadorum liberauit manu, unde illi Valerianus coronam ciuicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita: Suscipe Probe præmia pro republica, suscipe coronam ciuicam pro parète. Quo quidem tempore legionem tertiã eidem addidit, sub testimonio eiusmodi. Epistola de legione tertia Res gestæ tuæ, Probe charissime, faciunt, ut & serius tibi tradere maiores exercitus uidear, & citò tamen tradam. Recipe in fidem legionem tertiam Felicem, quam ego adhuc nulli nisi profecto iam credidi: mihi autem eo tempore tradita est, quo & me canosum qui credebat, cum gratulatione uidit. Et iterum, Aureliano (qui ad imperij fasces item ante Probum ascenderat) hanc legionem credidisse Valerianum Cæsarem, idem author in uita Aureliani refert, cum Sarmaticum in Illyrico bellum describeret, & epistolam Valeriani ad Aurelianium (cui eius belli summam commiserat) recenseret: Fac quicquid potes (ait) in tua erit potestate militiæ magisterium: habes sagittarios Itureos trecentos, Armenios sexcentos, Arabas centum quinquaginta, Sarracenos ducentos, Mesopotamios auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam Felicẽ, & equites cataphractarios octingentos, tecum erit Hartomundus, Hildegastes, Hildomundus, Cariouistus. hæc ille. Germanorum hi reges erant, quemadmodum nomina ipsa ostendunt. Sed placet aliquot hac de re monumenta subiicere:

Locus Vopisci
de tertia legio
ne.

In Lambacho Cœnobio.

P. AEL. FLAVI. DEC. ET II VIR. ET FLAMIN. AL. CETIENSIVM ITEM DEC. ET II VIRET PONTIF. COLONIA AVRELIA ANTONINIANA OVIL. TRIB. LEG. III. AVG. ET AELIAE P. FILIAE FLAVIANAE FILIAE EIVSDEM ET AEL. MAVSV PATRIS EIVS ET ORGETIAE SISAE MATRIS EX PRECEPTO EIVS ORGAETIAE VRSA PROPINQVA IMPENDIO HEREDIS FIERI INSTITVIT.

Monumenta
legionis ter-
tiæ Augustæ,
quorum plu-
ra antè addu-
ximus, simul
cum Decima
Germanicæ re-
censuimus, ut
ista de Iulio
In magno Decu-
rione Carnun

E

In

tenfi, qui P. Claudio Pallanti repentino posuit titulum Praefecto & legato legionis Augustæ, subintellige Tertiæ, & Decimæ Germanicæ, quæ coniuncta castra in collimitijs Norici & Pannoniæ superioris habebant.

VOLFGANGI LAZII
In Passau, siue Patauia episcopali, Austriae
contermina.

SECCIUS SECVNDIVS VET. LEG. T. ALPINAЕ F.
EIVLA SEVERIO CONA. EIVS SIBI ET SECCIO SECVN
DINO FILIO ET MARIO MAXIMO ET SECVNDAE
NEPOT. S VIS VIVIFECERVNT e ANNO XXV

In Celeia Styriae.

D. M.

Monumenta
tertia legionis
per Styriam.

SECCIVN. SECVNDIN. VET. LEG. III ITAL. PETEIVLA
SEVERIO CONI. EIVS SIBI ET SECCIAE SECVNDINAE FIL.
ET MARIIS MAXIMO ET SECVNDO NEPOTIBVS S VIS VI
VI FECERVNT ET IVL. APRICIO FIL. MIL. LEG. SS BF
PRAEF. STIPEN. VI P AN. XXV.

Aliud in Styria prope Rekespurg.

C. OPPIO C. F. VELINO PPP. PR. LEG. III AVG. FEL. ET
LEG. II TRA. FOR. EVOC. AVG. ABACT. FORI PR. PR.
MIL. COH. XIII ET XIII VRBA. OMNIBVS OFFICIIS
FVNCTO CENTVRIONES LEG. II TRAIANAE
FORTIS. DIGNISSIMO.

In confinibus Austriae & Styriae.

EX. D. EC AL.

C. CASSIVS

SILVESTER VET.

LEG. III EL. EX SIGN.

In confinibus Austriae & Hungariae, in quo & Pisonis fit men-
tio, cuius opera in subiugandis Pannonibus & Noricis fuisse usum
Augustum, Florus & Tacitus referunt.

VICTORIAE AVG. NN.

ET LEG. I. AD. P. I.

ANTONINIANAE

P. MARCVS D. SEXTIANVS

EPHESO P P. DD.

DEDICANTE EGNATIO

VICTORE LEG. AVG. C.

PR. PR.

ET C. L. PISONE

Itaque quando tot huius tertiae legionis Italicae, siue Augustae,
siue Felicis, siue denique Alpinae, in Austria monumenta extent,
ac eo potissimum in itinere occurrant, quod a Vienna in ripen-
se Noricum Cetio monte superato ducit, quae & Augustae &
Italicae & Felicis Alpinae que nomina praefertunt: haud extra rem
forsitan erit coniectari, ex Rhaticis alpibus (in quibus huius
videtur Livijs meminisse) in Noricas ab Augusto tradu-
ctam, & Alpinis omnibus victis, ad Danubij tandem limitem
occiduum.

A' Tiberio et
Druso legio
tertia posita
ad Danubium.

occiduum, fuisse à Tiberio Nerone & Claudio Druso Augusti priuignis locatam, ac (quod uerisimile est) auxilio illi aduersus Batonem & Pynnetē Pannoniorum & Noricorū reges haud minimo fuisse. Viennę quoq; ac eius uicinia Tiberiū Cæsare regiam tenuisse, uel Paterculus docet, qui in Carnunto loco Norici regni ab hac parte proximo, aduersus Marcomanos, horumq; regem Maroboduum, magnam agitasse expeditionem Tiberium refert: utpote duodecim in aciem legionibus eductis (ut etiam Tacitus meminit) cum quibus Danubio traiecto, quinque dierum spacio in Boiohemum peruenit, Marobodui regiam, & Norico ripensi obiectam. Qui situs collimitijs Norici ac Pannoniæ haud pessimè quadrat: & si Carnunti ruinas in diuæ Petronellæ pago, sexto à Vienna milliario in ortum dislito, semper collocarim, tamen quia similes utrobicq; inscriptiones eruuntur, & maxime Viennæ, quæ Tiberij Neronis mentionem faciunt (cum istis uidelicet literis, **LEG. XIII NERON TIBER.** uerisimile est hunc Cæsarem, & in diuæ Petronellæ pago, & Viennæ, hoc est Carnunto & Vindobonna, moram traxisse, quemadmodum Marcum Aurelium Cæsarem eadem ratione constat, & in Carnunto, triennio procinctū aduersus Marcomanos & Quados expediuisse: & in Vindobonna, post acceptam uictoriam, rebus humanis exemptū fuisse. Idq; eo magis credendum est, quòd in Austriæ scrinijs literæ à Nerone Tiberio datæ, de prouinciæ immunitate & priuilegijs extant, à septē ordine Cæsaribus confirmatæ: quarum exemplū tale est. **Claudius Tiberius Nero Cæsar Augustus Imper. XII. Potesta. Trib. VIII. Pontif. Max. &c.** Frequenti senatu, cum per sententias singulorum iretur, conuenit, ut prouincia Orientalis, quæ & Pannonia, quando per singularem fidem, & constans obsequium, Romano populo cognita est, præ cæteris libertate frui debeat. Itaque uectigalium censusq; immunitatem supradiçtæ prouinciæ concedimus, non eorum tantum que à nobis populoq; Romano imponentur, uerum etiam si quas à successoribus nostris tributorum pensiones obire iubeantur, has ad immunitatem perpetuam contrahimus. Volumusq; Romani imperij (quod in nos collatum est) autoritate, quòd nullo onere huius prouinciæ subditi de reliquo unquam tententur, exagitetur ue. Quòd si quis contra hoc nostrum edictū præsumere audeat, huic igni & aquæ perpetuò interdictum esto, &c. Hæc ex prærogatiuis, quas ob literas Romani imperij proceribus oblatas, Arneftus Austriæ tum Marchio, ab Henrico hoc nomine quarto Imperato

Tiberij Cæsaris regia Viennæ fuit.

Carnuntum oppidū erat ad Danubij ripam in Pannonia superiori positū, ubi hodie diuæ Petronellæ pagus in Austria uisitur, in quo et Carnunti et X. leg. monumenta extant, iuxta Antonini & Ptolemæi descriptionē. meminere uerò Carnunti in uicinia Norici, & ad Istri ripam, T. Liuius Decad. 5. lib. 3. ab initio. Velleius Paterculus, Spartianus in uita Septimij Seueri, Eutropius et Honorius in M. Aurelio (huius multa in Austria ad Istri inscriptiones eruuntur) Ammianus Marcellinus libris 29. & 30. Ptolemæus in Pannoniæ superioris descriptione, post Iulio Bonnā, sub decima legione Germanica ponit uapvovs cũ circumflexo, cuius genitiuus est uapvovros: sicut Ιερωνος Ιερωνος. Porro coloniam fuisse Carnuntum, inscriptiones in diuæ Petronellæ Austriæ pago testantur. Meminit eodem in loco Carnunti, & Pli. lib. 4. cap. 12. & Eginhartus in bello Pannonico, gesto à Carolo magno cōtra Hunnos, qui Pannoniam superiorem & Noricum ripense occupauerant.

A' Tiberio Nerone Austriæ priuilegium.

Factū hoc est, anno Domini 1052.

Austria principis advocati episcopatum Salzeburgen sis & Bataviensis. Drusus & C. Caligulae regiã Viennæ tenuerunt.

Sergius Galba Cæsar Viennæ regiã tenuit.

Vespasianus Viennæ sedem tenebat.

Nerva Traianus regiã Viennæ tenuit.

Locus ex Panegyrico Plinij.

Limes Danubij in Vindelicis, Norico ripensi, & Pannonia superiori, etiam Germania antiquis uocabatur, hoc est Romanorum Germania, ex qua Germanicas nationes

Drusus & Tiberius eiecerant. Nam ueram Germaniam, quæ Danubio, Vistula, Rheno, & Oceano boreali est inclusa, Romani nunquam subiugarunt, aut subiugatã in fide non potuerunt retinere. hinc Vopiscus tradit, Probum Cæsarem primum (qui seculis multis Traianum sequutus est) Germaniæ constituisse præsidem facere, hoc est, magnæ Germaniæ. Itaq; & hic Plinij locus, ubi dicit Traianum Germaniæ præsedisse, intelligendus est de minori Germania, quæ ad Danubij limitẽ erat, ubi hodie citerior est Austria. Sic quoq; Pli. lib. 4. cap. 12. Germanorũ confinium in Pannonia & Carnunto ponit. & Dion refert, Decumã Germanicã legionem in Germania habuisse statiuã, quam tamen & Antoninus & Ptolemæus in superiori Pannonia describunt.

re, Iuuuuiensis, Laureacensis, & Bataviensis episcopatum sedium aduocatus est institutus, & Romani imperij fidelissimus miles saluatus. Cæterum ante Tiberium adhuc Claudius Drusus, & post eum Caius Cæsar cognomento Caligula, leguntur utroque in limite apud Germanicos exercitus militasse, & præclara multa cū summa laude coniuncta gessisse: ut laterum etiam inscriptiones Viennæ repertorum demonstrant, in quibus istæ nominatim literæ leguntur, LEG. XIII. C. DR. LEG. XIII. GEM. IM. CC. Quam rem cõfirmatam, est apud classicos authores uidere: Strabonẽ inquam, Appianum Alexandrinum, Velleium Paterculum, Horatium, & Sextum Ruffum: qui Batone & Pynnete regibus uictis, Drusum & Tiberium referunt, ad Istrum usque Romanum duxisse exercitum, ibicq; multo tempore moram traxisse. Hos Sergius Galba sequutus est: quem sub Nerone, antequam ad imperij culmẽ ascenderit, nõ solum Pannoniæ præfuisse, sed coloniam insuper in Norici Pannoniæq; collimitijs suo nomine & excitasse, & denominasse, Cor. Tacitus author est: septima quoque legione Pannonica à se Galbiana nuncupata. Idem de Vespasiano tradit, de cuius familia Flauianorum in Pannonia celebrium, iam antea ab initio primi à nobis est libri dictum, unde & Alæ Flauianæ (cuius inscriptiones meminere) & Flauij (de quo in Pannoniæ & Norici confinio Plinius libro 3. cap. 24.) & Flauianæ nomina processere: quibus appellatam Viennam nostram extitisse, ab exordio operis huius docuimus. Vespasianum nõ in imperio, sed in Pannoniæ Noriciq; administratione, & loci potissimũ Viennensis cultura, Vlpius Nerva Traianus sequutus est. Quem collimitia Norici ac Pannoniæ (quæ in Vienna nostra erat) dilexisse, & dum adhuc priuatus esset, & quũ ad imperij postea fastigium euasisset, & monumenta in uicinia Viennæ reperta, & Plinius in Panegyrico testantur: Credent ne posterij (ait) patricio & consulari & triumphali patre genitum, cum fortissimum amplissimum amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? Eidem cum Germaniæ præsideret, Germanici nomen huic missum, nihil ipsum ut imperator fieret agitasse? Et ne quispiam hæc aliò referre possit, quàm ad eos Germaniæ limites, qui Norici Pannoniæq; collimitijs, hoc est, Viennensis urbis situi obijciuntur: placet Plinium latius disserentem de Traiani præfectura, audire: Agent gratias (inquit) qui imperauerunt, non audent queri quibus negatum est. An audiunt, qui

qui sciunt te ad sedisse ferocissimis populis, eo ipso tempore quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu coniungit, duratusq; glacie ingentia tergo bella transportat: cum feræ gentes non telis magis, quam suo cœlo siue sidere armantur. Et subdit: Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus dñs, ut inuicti Imperatoris exortum, uictoriæ insignia decorarent. hæc Plinius.

Qui rursus, quod Traianum Pannoniæ præsedisse tradit, haud de alio loco quam Viennensi intellexerit, oportet. Germanicam nanque legionem decimam (quam in collimitijs Pannoniæ & Norici Ptolemæus & Antoninus describunt, & cuius tot, ut dictum, in agro Viennensi, & intra hanc præcipuè urbem testimonia supersunt) Dion Cassius apertè in Germania collocat. Ad quam rem uidetur & Plinius alludere, qui libro 4. capite 12. Germaniæ tradit confinium ad Pannonica esse hyberna, proxime Carnuntijs, quos populos iam antè Viennensis agri incolas fuisse ostendimus. Quin extat Traiani adhuc inscriptio ad primum à Vienna lapidè, eo modo & his uerbis, ut Romæ est & apud Transyluanos posita: quæ sic habet, licet ex magna parte fracti sint lapides, & promiscuè parietis templi in Gumpndorf inserti:

SAR DIV

NERV

TRA VS AVG.

NICVS DACICVS

VICTO DECE

PONTIF. MAX.

POT. III. COS V

Atque hæc omnia eiusmodi sunt, quæ testentur, Traiani quoq; apud Pannonicos Noricosq; exercitus, ripis insidentes, ijsq; stantibus ac municipijs, per quæ eo ipso in loco hi constituti fuerant (quorum haud minimū Vindobonna erat) aliquā commorationē extitisse. Quod de M. Aurelio Antonino deinceps, præter Luciani in Alexandro, Suidæ in Marco & Marcellino, Vopisci quoque & Orosij testimonia grauiissima, Sextus Aurelius Victor in eius Cæsaris gestis, & columnæ fragmentum in pago diui Vdalrici reperiunt, satis ac luculenter coarguunt. Huius tempore (inquit) Aurelius Cassius tyrannidē arripies extinctus est: ipse uitæ anno quinquagesimo nono apud Vindobonnā morbo consumptus est. Quam historiam & Eutropius (qui sub Valentiniano primo scripsit) repetit in suo historiæ Romanæ compendio. Igitur cum fortunatam re publicam uirtute & mansuetudine reddidisset, obiit apud oppidum Vindobonnā, duodeuigesimo imperij anno, ætatis sexagesimo primo. De eius morte nuncio Romam peruecto, confusa lectu publico urbe, senatus in curiam ueste tetra amictus conuenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsum

M. Aurelij Antonini Cæsaris regia Vienna, ubi & obiit.

psere, Marcum coelo receptum esse, hæc ille. Atque ut omnes intel-
ligant, Vindobonnam illam Pannoniæ fuisse ciuitatem, docet hoc
Herodianus, qui eandem historiam græcè perscripsit. Quæ uerò
post Marci obitum (ait) per uniuersam ætatem uisa mihi auditaque
sunt, nonnulla item in experiundo cognita, utpote in publicis offi-
cijs principalibusque uersato, ea nunc conscribenda suscepi. Senem
iam Marcum, neque ætate solum, sed laboribus multis curis que con-
fectum, dum in Pannonijs ageret, grauissimus repente perculit mor-
bus, hæc Herodianus. Quæ Iordnandes latine reddidit his uer-
bis: Marcus (inquit) Antoninus, qui & Verus, & Lucius Aurelius
Commodus, affinitate coniuncti, æquo iure imperium administra-
uerunt, è quibus iunior contra Parthos arma mouens, magna egit
& fortia, Seleuciamque urbem cum quadringentis millibus accepit
pugnatorum: senior uerò, multis sæpe bellis interfuit, sapiusque per
duces suos triumphum reuexit, maxima de gente Quadorum, de
quibus cum magna gloria triumphauit. Sed unus in Alteno apo-
plexiam passus, defunctus est: alter in Pannonia urbe periit. Hæc
Iordnandes. His omnibus subscribunt tot Viennæ repertæ Mar-
ci Aurelij inscriptiones, è quibus duas subiicere placet: quarum u-
nam domi nostræ adseruamus, in columnæ fragmento, Fortunæ
reginæ dedicatam: altera est ad primum lapidem à Vienna, in diui
Vdalrici pago, Victoriæ Marci Aurelij inscripta (quantum con-
iiciendum, à deuictis Quadis & Marcomanis reportatæ) item in
columnæ haud uulgaris fragmento, ut uerisimile sit, ex arcubus
triumphalibus Vindobonnæ & Carnunti post uictoriam Marco-
manicam positis, & tot gentium postea immigratione demolitis et
fractis, ista duo ad nostram memoriã fragmenta remansisse, cæ-
teris penitus obrutis:

Monumta M.
Aurelij Anto.
Viennæ.

In ædibus nostris,

FORTVNÆ
REGINÆ AVR.
MARCVS
V. S. L. L. M.

In diui Vdalrici pago

VICTORIÆ ET
FORTVNÆ
AVGVSTÆ
MARCVS
AVRELIVS
MAXIMVS
I. I. A. V. P.

Viennæ Perti-
nax Cæsar re-
giã habuit.

Locus Hero-
diani de Perti-
nace.

Atque de M. Aurelio hæctenus, quem non in imperio, sed Pan-
noniæ Noricique administratione, Pertinax sequutus est, quem pri-
uatum adhuc, Danubij limiti & Illyricis Germanicisque isthic exer-
citibus præfuisse, Herodianus libro secundo testatur. Inuehens præ-
terea (inquit) in prætorianas cohortes (loquitur aut de Seueri Se-
ptimij in imperatorem inauguratione) quæ sacramentum milita-
re ciuili imperatorioque sanguine polluisent, uindicandam esse
aiebat, ac persequendam Pertinacis cædem: minime ignarus, excu-
bare

bare adhuc Pertinacis apud Illyricos exercitus memoriam. Quoniam sub imperatore Marco multa illius ductu aduersus Germanos trophæa excitauerant. & cum præfectus Illyrico foret, nullum non exemplum uirtutis in prælio ostentauerat; beneuolentiâ porro ac probitatem, ad hæc ciuile moderatumq; imperium focis præstiterat, hæc Herodiã. Quam historiam copiosius, Iulius Capitolinus latinè repetit in Pertinacis uita: Post in Mœsia rexit alam (ait) deinde alimētis diuidendis in uia Aemilia procurauit, inde classem Germanicam rexit. Mater eum usque in Germaniam prosequuta est, ibiq; obiit: cuius etiam sepulchrum stare nunc dicitur. Inde ad ducentorū H—s stipendiū translatus in Daciã: suspectusq; Marco, quorundam relatu, à partibus remotus est: & postea per Claudium Pompeianum, generum Marci, quasi adiutor eius futurus, uexillis regendis adscitus est, in quo munere approbatus, lectus est in senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio, quæ illi cōcinnata fuerat. Marcusq; imperator, ut compensaret iniuriam, prætorium eum fecit, & primæ legionis regendæ imposuit: statimq; Rhætiã & Noricum ab hostibus uindicauit, ex quo eminente industria, studio Marci imperatoris Consul est designatus. Extat oratio apud Marium Maximum, laudes eius continens, & omnia quæ uel fecit, uel quæ perpeffus est. Et præter illam orationem, quam longum fuerit connectere, sæpissime Pertinax à Marco, & in concione militari, & in senatu laudatus est: doluitq; palàm Marcus, quod cum senator esset, præf. prætorio fieri à se non posset. Cassiano motu composito, è Syria ad Danubiū tutelam profectus est, atque inde Mœsiæ utriusque, mox Daciæ regimē accepit, hæc ille. Sanè non Pertinacem modo in Austria, ipsaq; nostra Vienna (dum Danubiū tutelæ sub Marco Cæsare præesset) fuisse commoratum, sed suam insuper stirpem, quæ (ut idem Capitolinus est author) successorum fuit in uicinia Viennæ coluisse, docent frequentes & ipsius Pertinacis apud nos, & successorum inscriptiones Ro. repertæ.

Viennæ in ædibus Io. Geutner.

I. O. M. SARAPIDI

PRO SALVTE IMP. L. SEPT. SEVERI

PII PERTINAC. AVG.

Pertinacem mox & in imperio, & in Pannoniæ Noriciq; administratione sequutus est L. Seuerus Septimius, antequam ad imperium adscitus fuisset, Pannoniæ superioris ac Norici ripensis præ-

ses

Locus de Pertinace ex Capitolino.

Intelligit hic Germaniam, non illā magnam, Vistula, Danubio, Rbeno, & Oceano boreali cōprehensam, sed (ut antè admonuimus) limitem Danubij Germaniam magnam claudentem, ubi decimam legionē fuisse Dion testatur, quæ propterea Germanica dici est coepit, cuius in collimitijs superioris Pannoniæ & Norici ripensis Ptole. & Antoninus mentionem faciūt. Isthic igitur in eo itinere quod à Vienna Lintzium dicit per Austriam ripensem, multa successorum epitaphia occurrunt, præsertim in Melico Austriæ, ueluti de matre Pertinacis Capitolinus tradit. Isthic et tres classium præfecti ordine positi erant, Laureatensis, Arlapensis, et Comagenensis (ut liber præfecturarum animaduertit) quæ hodie loca nos uocamus Ensfium, Pechlarn, locum Melico proximum (ubi Erlaph adhuc fluius uetus nomen exprimit) & Hohenburgi è regione Khrenbsij, uel Manterij. Porro prima legio cui Pertinax præfectus fuit, in Pannonia statua habuit, ad iutrix cognominata.

L. Seuerus Septimius Viennæ sedē tenuit.

Locus de Seue-
ro Septimio
ex Herodiano.

Monumentum
Seueri Septi-
mij in Austria.

ses sub Commodo, & post Pertinacem in Carnunto uicino Viennæ nostræ loco (ut Spartianus refert) à Germanicis legionib. subintellige decima, & decimaquarta, in imperatorem sublimatus est. Quod ipsum ista quoque Herodiani uerba demonstrant: Præerat autem Pannonijs uniuersis (nam unius regebantur imperio) Seuerus quidam genere Afer, uehemens homo negotijs gerendis, ac ferrox, uitæq; insuetus duræ & asperæ, promptus excogitandis, acquirendis rebus. Qui postquam Romanum principatum pendere sublimem, quasiq; direptui expositum uidet, alterum quidem ut desidem, alterum ut parum efficacem contemptui habuit. hæc ille. Quibus & hoc supra cætera repertū monumentū subscribit,

IMP. CAESAR
L. SEPTIMIO
SEVERO PIO
PERTINACI
AVG. ARABIC.
PARTHICO
MAXIMO

Cæterorū Au-
gustorū in Au-
stria habitatio.

Locus ex Am-
miano de Va-
lentiniano pri-
mo. regiam ex
sedem in Pan-
nonia superio-
ri tenente.

Alpes iulie ho-
die Canalge-
bürg ex Ter-
uis.

Trans Danu-
bium in Qua-
dorum terris,
ubi hodie est
Austria ulteri-
or, ex Mora-
uia.

Ac quanquam satis erat, tot imperatorum Viennam habitatio-
ne cōmendare, plura tamen possemus de Alexandro, Maximino,
Philippo, Galieno, Aureliano, & Probo, in hanc sententiam digna
memoria commemorare, quod et hi Augusti loci Viennæ amce-
nitate capti, multam in Norici Pannoniæq; collimitijs commora-
tionem fecerint: quæ multis sunt à Lampridio & Vopisco uerbis
perscripta. De Valentiniano tamen primo libuit, antequam co-
lophonem capiti imponamus, locum unum ex Ammiano Marcel-
lino adnotare. Dum hoc puluere (inquit) per Mauritaniam dux an-
tedictus anhelat, & Africam, Quadorum natio mota est insultu re-
pentino, parum nunc formidanda, sed immensum quantum ante-
hac bellatrix & potens, ut indicant properata. Quoniam raptim
obsessa ab eisdem ac Marcomanis Aquilegia diu, Opitergiumq;
excisum, & cruenta quàm plura per celeres acta procinctus, uix re-
sistente, perruptis alpibus Iulij, Primicerio, quem antè docuimus,
Marico. Et erat, ut barbaris, ratio iusta querelarum. Valētinianus
enim studio muniendorum limitum, glorioso quidem, sed minimo
ab ipso principatus initio flagrans, trans flumē Istrum, in ipsis Qua-
dorū terris, quasi Romano iuri iā uendicatis, ædificari præsi-dia-
ria castra mandauit, hæc Ammianus. Ex quibus apparet, Cæsarem
Valentinianum in Sclesia & Morauia, nec non Austriæ portione
ulteriori, monumenta quædam ad arcendas Teutonum incurzio-
nes suscitasse: ac (quod uerisimile) in ripa Viennæ obtensa, eoq;
in loco ubi Vienna nostra sita est, multo commoratum tempore
fuisse. Quod inscriptio quoque quæ Viennæ extat, in hunc sensum
corroborat:

D. D. D.

D. D. D. N. N. N. VALENTINIANI VALENTIS ET GRACIANI
PERENNIVM AVGVSTORVM SALVBERRIMA IVSSIONE
HVNC BVRGVM A FVNDAMENTIS ORDINANTE VIRO
CLARISSIMO EQVITIO COMITE ET VTRIVSQ. MILI
TIAE MAGISTRO, INSISTENTE ETIAM LEONCIO, P. P. MI
LITES AVRELIANES LAVREACENSES CVRAE EIVS COM
MISSI, CONSVLATVS EORVNDEN DOMINORVM AVGV
STORVM PRINCIPVMVE NOSTRORVM TERTII AD SVM
MAM MANVM PERDVXERVNT PERFECTIONES.

Atq; hæc de imperatorib. his, & Augustis, qui Danubij limitem
isthic tuebant, aduersus barbaras gētes Teutonū Sarmatarumq;
dum Romanorū adhuc in integro fortuna erat. Quæ simul atq; la
befactari, et in angustias redigi tandē occœpit, Valentiniano tertio
imperâte, Theodosij iunioris filio, & apud Grecos Leone Isauro re
rū potito, barbaricis gentib. tum præda relicta, opulentissima ciui
tas & celeberrima fuit. Quam Hunni primū omniū duce Athila,
& Gothi ductorib. Theodemiro, Vuidimiro, & Vualamiro, dein
de uerò Heruli & Rugi occuparunt. Quib. profligatis, Longobar
di, & (postquam hi in Italiam à Narsete fuissent traducti) Gepidæ,
Auares, ac demū Hungari, Vindobonnā, siue Fabianā iam in rude
ra recidentem, simul cum omni Pannoniarū & Norici agro proxi
mo inhabitauere. Qui etsi fœda barbarie, nobilissimæ urbis splen
dorē obfuscarint, regias tamen suas, eo potissimū loco (amœnita
te, ut credo, loci ductū) usq; tenuere. Quod de Gothis facile ex Iord
nande apparet, cuius hæc sunt uerba, cum mortē Athilæ descripsis
set: Gothi uerò cernentes (inquit) Gepidas Hunnorū sibi sedes de
fendere, Hunnorūq; populū suas antiquas occupare sedes: malue
rūt à Romano regno terras petere, quàm cum discrimine suo inua
dere alienas, accipiētes Pannoniā, quæ in longa porrecta planicie,
habet ab oriente Mœsiam superiorē, à meridie Dalmatiā, ab occa
su Noricū, à Septentrione Danubium, ornata patria ciuitatib. plu
rimis: quarū prima Sirmis, extrema Vindobonna. hæc ille. Et ite
rū, cum Theodemiri Gothorū regis, Theoderici Bernēsis illius pa
rentis, cum Chunimūdo Sueuorū & Alemanorum rege (qui tum
mediterraneū Noricū, hoc est, Charinthiā & partem Styriæ incolu
erat) gestū bellū describeret: Quiescente uerò tandem, ait, Hunno
rum gente à Gothis, Chunimūdus Sueuorum dux, dum ad depræ
dandas Dalmatias transit, armenta Gothorū in campis errantia de
prædauit. quia Dalmatij Sueuia uicina erat, nec à Pannonijs mul
tū distabat, præsertim ubi tunc Gothi residebant. Quid plurimū
Chunimundo cum Sueuis, uastatis Dalmatij ad sua reuertente,
Theodemir germanus Vualamiris regis Gothorū, nō tantū iactu
ram armentorū dolēs, quantū metuens ne Sueui, si impunè hoc lu
crarent, ad maiorē licentiā profilirent: sic uigilauit in eorū transitu,

F ut intem-

Monumentum
de Valentinia
no Casare Vi
enne.

Austria præda
relicta barba
ris nationibus
simul cum Vi
enna.

Barbaricorum
regum ex na
tionum habita
tio Viennæ.

Locus Iord
nandis de Go
this.

Gothorum re
gum habitatio
Viennæ consti
tuta.

Intelligit Sty
riam, in qua
Sueui habita
bant.

Lacus Pisonis
Neusidlersee.

Lucij Pisonis
monumenta in
collimitijs Au-
striae & Hun-
gariae.

ut intempesta nocte dormientes inuaderet ad lacū Peisodis, cōser-
toq; inopinato praelio, ita eos oppressit, ut etiam ipse, rege Chuni-
mūdo capto, omnem exercitū eius qui gladium euasissent, Gotho-
rum subderet seruituti. Hæc ille. Ex quibus uerbis liquet (ut hic
dicit, Sueuorum terræ & Dalmatiam & Theodemiri in Panno-
nijs ditionem uicinas ac contiguas fuisse) praelium hoc in uicinia
Norici ac Pannoniæ superioris contigisse, ad lacum uidelicet Peiso-
dem, cuius & Plinius lib. 3. cap. 29. in Norici uicinia post superioris
Pannoniæ municipiorū enumerationem, mentionem facit. Hunc
lacū in hanc usque ætatem, sexto à Vienna Hungariā uersus millia-
rio, aliud à Sidunis Germanica natione nomē accepisse cernimus:
qua de re nostri hunc homines Neusidlersee appellant. Sidunorū
uerò Ptole. in opposita Pannoniæ ripa, inter Marcomanos & Cho-
tuaros obiter meminit, ut ratio etiam sit, à Pifone fortè, perinde ut
proximū oppidum (quod Pisoniū, & barbarè Pofonium uocant)
hunc denominatū lacū fuisse: quod & monumenta in uicinia reper-
ta demonstrant. Fuit autē Lucius Pifō Pannoniæ præfectus, & cu-
ius opera Augustū & Tiberiū Pannonos et Noricos subegisse, Flo-
rus ex Liuiō, & Cor. Tacitus lib. 3. authores sunt,

VICTORIAE AVG. NN ET

LEG. I AD P. I. ANTONINI:

P. MARCVS D. SEXTIANVS

EPHESOPP. DD.

DEDICANTE EGNATIO

VICTORE LEG. AVG. C.

PR. PR.

E. C. L. PISONE

Herulorū re-
gum habitatio
Viennæ consti-
tuta.

Locus de He-
rulorū in No-
rico ripensi re-
gibus, ex Pau-
lo Diacono.

Atq; de Gothorū in Pānonia superiori (ac quantū cōiectura ad se
quiliet) Viennæ regia cōstitutā, imperijq; sede, hæc ferè ex proba-
tis historijs. Quam manifestius postea, Herulorū reges Fabianis,
hoc est Viennæ cōstitutā habuisse, præter Diaconi Varuefridi gra-
uissimā auctoritatē, quæ est lib. 1. cap. 19. diui Seuerini à nobis re-
perta historia, utpote Pannoniæ Noricōq; apostoli, satis coarguit.
Rugorū siquidem rex (inquit) nomine Flactitetus, in ipsis regni sui
cœpit intrare primordijs, habēs Gothos ex inferiori Pannonia ue-
hementer insensos. Cui Varuefridus addit (ut intelligamus in No-
rici Pannoniæq; superioris cōfinib. hunc Herulorū regem sedē re-
gni tenuisse) His tēporib. inter Odoacar, qui in Italia per aliq̄t iam
annos regnabat, & Felethēū, qui & Fethia dictus est, Rugorū regē
magnarū inimicitiarū fomes exarsit, qui Felethæus illis diebus ulte-
riorem Danubij ripam incolebat, quam à Norici finibus idem Da-
nubius separat. Hæc ille. Ac nisi Fabianæ nominatim diui Seue-
rini historia mentionem faceret, isthic & Felethæum & Frideri-
cum Herulorum ac Rugorum reges habitasse, ac suis in Norico-
gentibus

gentibus imperitasse, dubium fortasse cuiquam uideri posset, istud quod modò de Viennæ celebritate, ac barbaricarum gentium ibi imperij sede constituta, præfati eramus. Sed libet loca ordine ad rerum fidem examinare. Felethæus quoque rex (inquit) qui & Fethia, memorati filius Flactiteti, paternam sequutus industriam, sanctum uirum cœpit pro regni sui frequētare primordijs. Hunc coniunx feralis & noxia, nomine Gisa, semper à clementiæ remedijs retrahebat. Hæc ergo præter cætera iniquitatis suæ contagia, & rebaptizare quosdam est conata Catholicos. Sed ob sancti reuerentiâ Seuerini, non consentiente uiro, à sacrilega quanto cyus intentione defecit: Romanos tamen, duris conditionibus aggrauabat, quosdam etiam Danubio iubebat abduci. Nam cum quadã die, in proximo à Fabianis uico aliquos ad se transferri Danubio præcepisset, uilissimi scilicet ministerij seruitute damnandos, dirigens ad eam uir Dei, ut eos dimitteret, rogabat. Et rursus alibi eiusdem historici author: Felethæus Rugorum rex, qui & Fethia, audiens cunctorum reliquias oppidorum, quæ barbaricos euaserant gladios, Lauream per Dei famulum se contulisse, adsumpto ueniebat exercitu, cogitans repenti detentos abducere, & in oppidis sibi tributarijs atque uicinis, ex quibus unum acceperat Fabianis, quæ à Rugis tantummodo dirimebantur Danubio, collocare. Et iterum de huius Felethæi filio Friderico sermonem instituens. Præterea Fridericus (inquit) à fratre suo Rugorum rege Fauia, ex paucis quæ supra ripã Danubij remanserant oppidis, unum accipit Fabianis iuxta quod S. Seuerinus (ut retuli) commanebat. hæc ille, & plura. Ex quibus nemo nõ intelligit, & Flactitetum, & Felethæum filium, et Fridericum nepotem, sedem regni Fabianis oppido, in Norici ac Pannoniæ confinibus, tenuisse: cuius rudera in nostra Vienna renouata, ac in eã qua cernitur formam sublimata fuisse, docuimus. Quod multis possemus de Thatone & Albuino Longobardorum regibus, itemque Chunimundo & Thrasimundo Gepidarum, Chagana ac Chabauarum regibus, testimonijs partim Annaliũ fide dignis, partim qui ea de re scripserunt historicorum, corroborare: quæ ne tedium lectori accersant, consultò omisimus. Atque inde factum credo, ut tot principum sarcophagos, nostræ gentis annales, etsi uanæ, in Viennensis urbis situ positos fuisse, iam inde ab initio rerum adseuerent: Tathaym, Magais, Mannonis, Limanis, Tamtonis, Zymonis, Peymonis, Saptanis, Salandi, Laptanni, Rantani, Montani, Rattani, Attalani, Rabani, Nabani, & horum nominum barbaricorum & confictorum plurium. Quos omnes & Viennæ, ante aliquot milia annorum, & in portis ipsis tumulatos, fabulose produnt: cum crebram nominis tituli que mutationem terræ proximæ indidissent, (ut ipsi nugantur) Iudaisaptæ, Auratym, Sauritz, Mittenans, Pannans, Filan, Carafanæ, & Corodantiæ. De quibus cum fabulas refe-

Loca ex historia diui Seuerini de Herulorum sede Viennæ constituta.

Fabiana ad Danubij ripã proximo Norico.

Longobardorum Gepidorum et Auarum reges Viennæ sedem imperij habuerunt.

Fabulosi principes Austriæ, quorum sepultura Viennæ esse, ab annalibus traduntur.

Fabulosa ac conficta nomina Austriæ.

Vienna deserta & solo æquata quam diu fuerit.

Prærogatiue & literæ à seculo Caroli magni usq; ad Ottonis tertij imperium, nullam Vieniæ aut Fabianæ mentionem faciunt.

Domus uenatoria in Fabianæ ruderibus multo tēpore.

Quaratione & quando in ruderib. Fabianæ Vieniæ paulatim iterum creuit.

Vieniæ prædium Austriæ Marchionum.

rant, dicere supersedeo. Atque ab eo tempore, quod fuit Iustiniāni imperatoris ætate, anno Salutis nostræ quingentesimo & quinquagesimo, usque ad diui Lupoldi Austriæ Marchionis seculum, annum uidelicet à nato Christo currentē millesimū & centesimum, quingentis & paulo pluribus intercidentibus annis, solo æquata planè Viennam nostram, atque intra uepres uix rudera Fabianæ ueteris conspicuam fuisse, cum alia multa coarguunt, tum uerò maxime diuorum Caroli magni & eius filij Ludouici Pij, quæ in uetustioribus Austriæ cœnobijs supersunt prærogatiuæ testantur. Quæ cum locorum huius Prouinciæ, qui nostra memoria planè sunt ignobiles, mentionem faciant (ut Tullanæ, Artagrunæ, Symburgi, Saxinæ, Ceissenmuri, Trebensee, Vuachouue, Camenburgi, Chunig, Hohesteten, Aspach, & Rœde) nullum tamen, quod equidem sciam, aut de Vindobonna, aut Fabiana, aut Fauiana, Flauiana uel, aut denique Vieniæ, uerbum subiiciunt: cum fluuios tamen, montesq; eorumq; nomina, quæ adhuc in Austria extant, recenseant, hoc est, Nardini, Pielagi, Drasamæ, Anzinesbache, Erlaphi, Lytahæ, Comageni, & Vuachouue. Sed nec aliæ meminere literæ, quæ recentiori seculo ab Ottone primo circa annū Domini noningentesimum octuagesimum octauum, cuidam Engelrico, cum orientalis prouinciæ ditio, eoq; titulo concessæ sunt, ut Drasamæ clausuram, hoc est Cecij montis iuga, per quæ Drasama fuit, aduersus quotidianas Hungarorum eruptiones tueretur. Et quo eorum, qui hæc tempora consequuti sunt, annorum rectè numeros colligam, in Austriæ Principum scrinijs literæ uetustissimæ supersunt, à diuo Henrico Cæsare, anno Domini M. II. & Cunrado eius nominis secundo, anno Salutis MXXXI, primis Austriæ Marchionibus, Henrico & Alberto, cum certis quibusdam prærogatiuis concessæ: in quibus ignobilium multorum locorum nomina adscripta sunt, Vienna aut Fabianis planè omissa. Quæ res facit, ut uulgaribus ea in re aliquid annalibus tribuam, qui domum multo tempore uenatoriam in ruderibus Viennæ extitisse, ubi uenationi eorum locorum domini operam dare solebant, adfirmant. Postea uerò à primis Austriæ Marchionibus (quos ea ætas Orientales appellauit latinè Germanicè die Margrauen uon Osterreich) hominum conuenticulum adiectum fuisse, qui suis heris in uenatione adfisterent. Itaque quod uerè ex Annalium uetustissimorum diarijs repetere licet, diui Leopoldi tempestate, & his quæ postea tempora sunt consequuta, ab anno Domini scilicet MC. usq; ad annum ferè MCLXXX, prædium Fabianam, hoc est Vieniæ appellari, in cœnobij Scotensis ostendimus, Prima uerò diuo Iohanni baptistæ, diuisq; martyribus

matyribus Geruasio & Prothasio posita templa, anno adhuc à na-
 to Christo quadringentesimo & septuagesimo, ex diui Seuerini à
 nobis reperta historia liquet. Quem uirum (ut postea docebimus)
 post diuos, Quirinum, Maximilianum, Florianum, Martinum, a-
 pud Pannonos & Noricos salubria Christianæ doctrinæ præcepta
 diffudisse, & in Fabianis nouam episcopalem sedem, Laureacensi ue-
 teri ac metropolitana in Norico ripensi subiectam: extra Fabianæ
 uerò muros sub Comageno monte, & in ipsa Danubij ripa, coeno-
 bium eorum item locorum primum excitasse constat. Quibus om-
 nibus postea Longobardorum & Auarum immigratione demoli-
 tis, & in cineres redactis, anno Verbi incarnati DCXXXIII. di-
 uis Rudpertus, cum Noricorum regem Theodonē Christo uen-
 dicasset, & ueterē Iuuaiensem sedē (in qua diuus Maximus quon-
 dam uitæ sanctimonia fulgebat) collapsam tamen eadem qua Fabia-
 nam Patauiensem & Laureacensem ratione, postliminio restituit
 set, ad Auares in Pannoniæ & Norici confinia Cunaldum & Gifa-
 laricum quendam uerbi diuini doctores transmisit: id quod & in
 Carnis ac Noricis mediterraneis ad idem Christi ouile reducen-
 dis, fecit, misso Doningo quodam discipulo suo, qui oues ist-
 hic multo tempore deperditas, ac iam dispersas recolligeret. Fu-
 it que ea à diui Rudperti successoribus, episcopis Iuuaiensibus,
 semper obseruata consuetudo, ut omnes ingenij neruos inten-
 derent, & in Christo conciliandis Auaribus Sclauinisq; (qui
 utrinque populi adsidebant) omne tempus studiumq; ponerent.
 Ioannem itaque legimus (qui sub Pipino Francorum rege Iu-
 uaiensi ecclesiæ præfuit) Virgilium & Sodomum quendam
 presbyteros, & in doctrina Christi apprimè instructos, urgente di-
 uo Bonifacio Moguntino Noricæ ecclesiæ κατηχουμένου, ad Aua-
 res & Sclauinos dimisisse, quorū hi in Norico mediterraneo, illi ue-
 rò in Pannonijs colebant. Sic Virgilius, qui Ioannem in Iuuaiensi
 cathedra sequutus est, ad Sclauinos in Carnuntum, Maioranum
 diaconum, & Modestum, Soluensem isthic postea episcopū: ad
 Auares uerò in Pannoniam, Haymonem & Regebaldum direxit.
 Quem imitati, qui post hæc tempora sequuti sunt Iuuaienses, qui
 postea Saltzburgenses episcopi dicti sunt, Arnus sub diuo Carolo
 magno, hac in re Theoderici cuiusdam opera est usus: Adalramus,
 qui successit Arno, Ottonis cuiusdam: & Adalbinus, Osualdi: quos
 omnes in uetustioribus à me repertis annalibus Auarum & Sclau-
 norū episcopos nominari animaduerti. Legitur & Ratfridus apud
 Fabianam in Norico sub Arnulpho Cæsare episcopus fuisse. A
 quorum uno (quisquis tandem ille sit) diuo Rudperto tertium in
 Fabiana consecratum dubio procul templum fuit, quod etiam
 uulgares nostræ gentis annales primum positum testantur his
 uerbis:

Prima in Fa-
 biana templa
 diui Ioannis
 & sanctorum
 Geruasij &
 Prothasij.
 Diuus Seueri-
 nus monasteri-
 um & sedem
 episcopale in
 Fabiana con-
 stituit.

Diuus Rud-
 pertus aposto-
 los in Austria
 tractum ad Au-
 uares quos mi-
 serit.

Apostolus Cha-
 rinthia à diuo
 Rudperto da-
 tus.

Salisburgenses
 episcopi reli-
 gionem in tra-
 ctu Austriae,
 Charinthie,
 Styriaeque colla-
 psam, resusci-
 tarunt.

Modestus epi-
 scopus ad diuā
 Virginem in
 solio Charin-
 thie, qui po-
 stea episcopa-
 tus Gurkbium
 est translatus ab
 Gebardo e-
 piscopo Iuuai-
 uensi.

Sclauinorū &
 Auarū episco-
 pi in Pannonia.

Diui Rudper-
 ti templū Vien-
 næ positum
 quando, & à
 quo.

Rhythmi ex
annalibus Au-
striae vulgari-
bus de diui
Rudperti tem-
plo.

Des mecht er doch gern sein
Er stiffte ain wenig's Stetelein/
Das hieß er Sautana
Seyt ward es umbmauret da/
Vnd ward Vienna genandt
Die ward so weyten erkhandt/
Darnach ward es also gestalt
Das sy kham in der Khristen gwaldt/
Seyt nach des hayden dort/
Als es der liebe Got gebott.
Da sassen die Christen vnd trachten
Wie sie ain kkirchen gemachten/
Da Gott wurde ine geerdet
Vnd auch sein lob gemerdt.
Da sprach der weisist vnter in/
Ir Herren ir hört mein syn/
Mit hulden ich es sprechen sol
Die kkirchen leyt mindert so wol/
So gegen dem werde auff der hayde
Da hat sy schon augen wayde.
Die red begund in allen
Vill rechte woll gefallen/
Do ward die grunduest gegraben
Vnd auch die kkirch schon erhaben/
Vnd ward geweycht also here
In sand Ruprechts eere.
Als sy noch heut ist bekthant
In Wienne sy die pfar war genandt.

Diui Rudper-
ti templum ter-
tium positum
Vuiennæ, &
quo in loco.

Extat adhuc istud diui Rudperti sacellū potius quàm templum, nostris ædibus in foro Pini proximū, quod (ut legimus) Georgius ab Aursperg ex Carniola nobilis, ruinosum, & penè uetustate colapsum reparauit anno Domini M. CCCCXXXVI. Quæ res argumento est, quo tempore hæc diuo Rudperto ædes dedicata ac posita fuerat, adhuc uillæ uel prædij angustias Fabianam, siue ut postea appellata est, Vuiennam tenuisse. In qua Carolus magnus postea, Chaba Auarum rege debellato, & altero Chabean nomine Auarum satrapa, ad Christi religionem suscipiendam persuaso, tractuq; illi inter Sabariam & Carnuntum distincto, diuo Petro quartum iam sacrum phanum adiecit, anno ferè à Dominica incarnatione octingentesimo, quod in hanc usque ætatem uetustate non minus quàm diui Rudperti conspicuum est. Atque ab eo tempore regiam Viennæ, adhuc uillæ angustijs conclusæ, Francorum regum Boioariorumq; duces militares, siue marcharum, id est limitum custodes, quos Margrauios dicimus, tenuisse uerisimile est, Vualarium, Grifonem, Albertum, Harduicum, Geroldum, Theodericum, Gotofridum, Lindeuicum, Michelinum, Gerholtum, Balderichum, Sigehardum, Ratoldum, & Rudigerum cognominatum

Huius historie
meminit Egin-
hartus.

Quartū intra
Viennam diuo
Petro à Carolo
magno positū
templum.

Vetustiores
Austriae Mar-
grauij, siue li-
mitis Auarici
custodes à Frã-
corū & Boio-

natum à Pachlarn, usque ad Henrici primi imperium, & annum à nato Christo currētem noningentesimū & octuagesimum. Quorum etsi nostræ gentis & recepti annales non meminerint (fabulosa pro his nomina nescio quorum subjicientes) eorum tamen crebra in prærogatiuis cœnobiorū, seriniorumq; Austriæ, ac Diuorum à nobis repertis historijs Caroli magni, Ludouici Pij, Caroli Crasfi, Lodouici secundi, Carolomanni et Arnulphi, mentio occurrit: ut uelinde Chronicorum nostrorum nugas deprehendas. Cæterum Othonum auspicio, Hungaris ex Norico & Pannonia superiori profligatis, ac horum regibus Toxi & Geysa ad Melicum uictis, Albertus & Lupoldus Babenbergenses comites cum Marcham orientalem, hoc est (ut historico et Romano more loquar) limitem Danubij orientalem tutandum suscepissent, ab horum progenie et posteris paulatim cætera diuorum templa surrexere: tot tantisper ædificijs adiectis, donec ad postremū, circiter annum Domini millesimum centesimum & quinquagesimum, nouum omnibus sanctis dedicatum templum, & ab Henrico eius nominis primo duce Austriæ, & aliud diuæ Virgini extra mœnia oppiduli Fabianis sacrum, religiosorum conuenticulo adiecto, & amplis donatiuis accumulato, excitatum fuisset, quod hodie intra urbem uisitur, & Scotense appellatur, (quod Scotorum ad terram electionis peregrinantium subsidio id dedicasset.) Quæ res duces eius terræ mouit, ut suam quoq; regiam, quam antea in Melico, Garsio ac Galenbergio habuerant, eò deinceps hoc est in Fabianam transferrēt: quam cœnobio nouo diuæ Virginis proximam cōstituere, locum incolæ in hanc usque diē, ab aulæ nomenclatura gentilitia Amhoff dicunt: ubi hodie amplissimum forum est, in quo panificia, cæcriq; uenale s exponunt: & quæ nostræ urbi à principibus concessæ nundinæ sunt, isthic expediuntur. Proinde sedes regia, ut iam inde ab initio Fabiana siue Vuienna nostra erat, ita pristino recepto honore deinceps mansit, uel repetijt amissam, simulatq; eam prærogatiuam amisisset, à Longobardorum immigratione, anno quingentesimo & uigesimo. Quanto in ruinis tempore, contempta Vienna, & nullo principum loci fuerat usu. Hac igitur de causa, atque ista tempestate, pristinae dignitati restitutum celeberrimum & uetustissimum municipium, Principum deinceps suorum præsentia ac cohabitatione, non ædificiorum modo incolarumq; numero, sed opibus præterea ita creuit, ut omnes Prouinciæ seu Marchæ, id est limitis orientalis ciuitates facile uinceret. A quo tempore rursus, anno labente à Christo nato millesimo centesimo & nonagesimo, à Lupoldo quinto hoc nomine, & dignitate secūdo duce Austriæ, Asiæ spolijs ditato, & magna comparata re à Richardi Angliæ regis captiuitate (quæ isthic in libera custodia habuit) diuæ uirginis ædes cōstructa fuit, quam rotundā uocabāt (ubi postea Dominicani collo-

ariorum regibus in Marcha orientali, quæ postea Austria dici capta est, positi.

Comites Babenbergenses Austriam secundo adepti.

Quintum & sextū templum Viennæ cōduntur, omnibus sanctis et diuæ Virgini, anno 1150.

Monasterij Scotensis fundatio.

Babenbergenses Comites Austriæ, siue orientales Marchiones, regiam suam Viennam transtulerunt.

Locus ueteris regie diui Pangracij sacello proximus, à quo proximū forū nomē retinuit Amhoff.

Quando regia siue ducalis sedes iterū Vuiennā translatus sit.

Diuæ Virginis Rotunde septimū templum. Diui Iacobi octauum templum.

collo-

Diui Ioannis
duo templa, de
cimum et un-
decimum.

Quorū princi-
pum auspicio
Vienna creue-
rit.

Laus Viennae
& magnificen-
tia.

collocati sunt) & diuo Iacobo sacellum positum fuit. Veteres
tum quoque credendum est, diui Ioannis baptistae, iam ante an-
nos ferè octingentos collapsas, à militibus Hierosolymitanis &
Rhodiensibus binas non renouatas modo, sed à fundamentis posi-
tas basilicas fuisse. Is quoque Austriae dux Lupoldus re familia-
ri acriter, nominisq; encomio ex Asiatica expeditione haud uulga-
ri comparatis, Angliae regis capti accedente liberatione, nouae, uel
potius renouatae urbis Vuiennensis pomeria promouit, ac aliquot
mille aedibus adiectis (quae nouis mœnibus conclusit) Vuiennam
eiusq; oppidanos haud minimum euexit. Quem imitatus filius
Leopoldus hoc nomine sextus, cuiusdã Theoderici studio (quem
in maximis rebus, & maxime necessarijs princeps habebat) breui
congestu copiarum, ita ciuitatem Vuiennensem fertur locuple-
tasse, atq; ad tantos paulatim processus ut peruenerit, occasionem
dedisse, ut uel opulentissimis Italiae Germaniae que ciuitatibus par
esse tum cœperit, & multas hodie quoque uincere uideatur. At-
que hæc de regia, siue regni sede Vuiennae ab Augustis primis con-
stituta. Quem morem imitati maiorum suorum, simul que locia-
mœnitate capti recentiores etiam Augusti, qui ex Germania hæc
nus annorum interuallo septingentorum, summæ rerum præfici-
untur, in eadem urbe nostrae habitandi locum (quem Augusti co-
mitatum, Graeci imperatores & Franci palatium uocabant) ma-
gna ex parte posuere. E' multis paucos enumerasse sufficiet. Henri-
cus tertius, quartus, & quintus, in magno illo ac diuturno aduer-
sus Hungaros suscepto bello, in Vuienna prædij adhuc uillaq; an-
gustias referente, ut loco ad Pannonicum bellum commodissimo,
constituti, & copias in aciem eduxerunt, & uniuersam inde belli mo-
lem administrarunt. Quos sequuti Fridericus secundus circiter an-
num Domini 1237. Rudolphus secundus, sub annum salutis 1284.
Albertus primus ab anno Domini 1310. Fridericus tertius, anno
1320. Sigismundus primus, anno 1420. Albertus secundus, Fri-
dericus quartus, ab anno 1454. Maximilianus, & nostra memoria
Ferdinandus, Cæsares & Augusti omnes Viennae palatium, ac im-
perij sedem subinde habuere.

CAP. II. VIENNAM PRI-
mum Christianae religionis in Norico rece-
pta locum fuisse.

Catalogus mar-
tyrum & apo-
stolorum No-
rici & Panno-
niae.

Alexandro Seuero rempublicam Romanam capeffente,
ut Lampridius est author, uel ut multi ex Eutropio &
Orosio arguunt, Philippo Cæsare post Gordianum im-
perante, & à Christiana pietate doctrinaq; haud alieno,
saluberrimae traditionis fundamenta iacta fuisse apud Rhaetos No-
ricos & Vindelicos existimo: diuo Quirino in Sacarbantia superi-
oris Pannoniae urbe, Floriano quoq; diuo apud Laureacum No-
rici ri-

rici ripensis, Maximiliano apud Celeiam Norici mediterranei: Nar-
cisso & Hilario, cum intemeratis uirginibus, Afra, Eunomia, & Eu-
tropia, apud Augustam Vindelicum, pro Christi confessione gra-
uissima tormenta perpeffis, quæ tempora non modo in Christia-
næ religionis, sed ipsius adeò Romanæ reipublicæ iacturam incide-
bant, Diocletiani, Maximiani Cari, & Numeriani per uniuersum
orbē in Christianos persequutione defæuiente, & multorū pietatē
impediēte. Qua de causa ne res Christiana periclitaret, in potiorib.
municipijs, et potissimum Romanis colonijs, clandestinos uerbi di-
uini doctores Christiani alebant, quos à diligenti animorum cura
& perspectione Episcopos appellabant. In colonijs Vindelicæ &
municipijs isti erant, Tiberinensis, Quintauiensis, & Patauiensis:
in Norico ripensi Laureacensis, Quilabensisq; in Norico mediter-
raneo, Iuuaiensis, Soliensis, Celeianus, Petouiensis et Taurifanus.
Quorum posterioribus seculis ob magna in rempublicam Christi-
anam merita, à Romana sede Laureacensis metropolitani preroga-
tiuam, primatis legatiq; per Germaniam, Galliam, Sclauoniam, A-
uariam, Morauiam, Pannoniamq; consequutus est. Quod postea
intercedente hac diœcesi priuilegium Iuuaiensibus episcopis in
Norico mediterraneo collatum fuit, inq; Iuuaiensem & Mogun-
tiacum subdivisum. Itaque quamuis duarum istarum sedium præ-
sules religionis quidem inceptæ in Norico Laureacenses, restitu-
tæ uerò Iuuaienses autores extiterint, cōstat tamen obiter Vuien-
næ, & in loco Viennæ, hoc est apud Vindobonnam & Fabianam,
Christianam doctrinam primum omnium esse diffusam à diuis E-
leuthario & Quirino, utroq; Laureacensi episcopo, sub annum fe-
rè à nato Christo CCL. Quorum Quirinus præterea apud Sisciam

Quando epi-
scopales diœ-
cesis in Nori-
co & Vindeli-
cia inceperint.
Diœcesis epi-
scopales Vin-
delicæ, Nori-
ci ripensis, &
mediterranei.
Laureacenses
metropolitani
ius adepti per
uniuersam
Germaniam,
Pannonias, No-
ricum & Galli-
am.
Iuuaienses e-
piscopi, qui et
Iuuaienses me-
tropolitani,
post Laureac-
enses.
Viennæ reli-
gio Christiana
incepta.

in Sauiripa, è regione ostij Colapis fluuij (ut
Strabo scribit) situm municipium, à Maximo
urbis prætore captus, & Sabariam ad Panno-
niæ præsidem missus est. Qui hunc in Panno-
niam urbem (quo nomine Iordnandes Vin-
dobonnam uidetur significare) duxit, & mul-
to isthic tempore in arcta custodia habuit. do-
nec ad postremum post multa tormenta Vin-
dobonnæ, hoc est Viennæ accepta, Sacar-
bantiam, Sabariæ proximum locum, redu-
ctus esset. & cum sacrificare dæmonibus recu-
saret, morti condemnatus, in proximum riuum Sabariam (quem

Siscia rudera hodie sub ditio-
ne Austriaca in consinib. Sty-
ria, Hungaria, Sclauonia &
Vuindorum, Marchæ, inco-
læ uocant Sossed. In quo loco
uetustissimus erat episcopa-
tus, cuius episcopi in primis
Concilijs subscripserunt.

Hæc ex diui Quirini à
me reperta historia antiquis-
sima, satis latine scripta. ho-
die adhuc Austriaci hunc di-
uum præ cæteris uenerantur.

Vindobonna
urbs Pannonia
dicta à Iord-
nande.
Sacarbantia me-
minit in confi-
nio Sabariæ,
Ptolemaeus,
Anton. & di-
uus Hierony-
mus, qui Sacar-
bantiam mediâ
locū quem Sa-
uariam uocant, Sacar-

hodie Gunsium dicunt) præceps missus est. De cuius martyrio
pium carmen Prudentius poeta scripsit, quod incipit:
inter Carnuntū & Sabariā describit. Sabariæ nomē adhuc manet apud Hungaros, à quo proximū
barius fluuius item (quē Gunsium dicūt) perfluit, uetustatis monimētis conspicuū, incolæ Scappring
bantiæ siue Scarabantiæ nomine utcūq; expresso.

G Insignem

Siscia memine
re ad Sauū flu.
Ptolemæus,
Antoninus, Plī
nius libro ter-
tio, capite 25.
Strabo lib. 5.
et 7. Velleius
Paterculus, et
historia tripar-
tita. fuit enim
isthic antiquis-
sima sedes epi-
scopalis, quæ
multis postea
annis ab Hun-
garis in proxi-
mum locū Sa-
grabiam est
translata.

Hæc ex histo-
ria supradicta
diui Quirini.

Albertus et
Occarius oriē-
tales Marchio-
nes, siue Au-
stria, sub Pipi-
no rege, anno
Domini 746.

Diui Quirini
reliquiæ in Te-
gernsee cæno-
bio ad Oenū.

Diui Hippoly-
ti cænoby in
Austria exor-
dia.

Barbaræ gen-
tes à Deo ad-
uersus Roma-
nos in Norica
et Pannonia de-
scuentes, in
Christianos
excitatae.

Religio Chri-
stiana quando
deserit in No-
rico.

Insignem meriti uirum,
Quirinum, placitum Deo
Vrbis mœnia Siscia
Concessum sibi martyrem,
Complexu patrio fouent.
Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illustrasse per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non fera
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuiialibus,
Gurges dum rapit, abluunt.

Et quæ sequuntur plura: cuius corpus martyr à Christianis, qui
per Pannonias & Noricū latebant, clam ex riuo collectum, & Ro-
mam transportatum fuit. Quod, multis intercedentibus seculis, à
Zacharia pōtifice Romano, unā cum diui Hippolyti reliquijs, Al-
berto & Occario, limitis Auarici siue Pannonici comitibus, quos
inde gentilicia lingua Margrauios Franci uocabāt, ob egregiam na-
uatam Romanæ sedi contra piratas maritimos operam, donatum
fuit: eaq; occasione & tempore (quod sub Pipino Francorum rege
contigit, annum circiter Domini, DCCXLIII.) iterum in terram
institutione sacrosancta sua imbutam, diuus Quirinus rediit in re-
tore in Tegernsee, haud procul ab Oeni ripa cœnobio, depositus,
ubi adhuc hodie colitur: quemadmodum alter orientalis Marchæ
custos, ut tum uocabāt, & p̄ses Albertus diui Hippolyti reliquijs
in Norico ripensi non minoribus donatiuis accumulatum monaste-
riū suscitauit, qd adhuc diui Hippolyti nomine extra nemus Vien-
nense, sexto à Vienna occidentem uersus miliario extat, ab Auari-
bus non semel destructum, & toties ab episcopis Patauensibus
(quorum hæc est diocesis) restauratum. Postea cum tot martyrum
sanguine polluta collimitia Norici ripensis & Pannoniæ (ubi Vien-
næ nostræ situs est) tot insuper barbaricarū nationum, Hunnorū,
Gothorum ac Herulorū, post felicia illa & uerè aurea susceptæ re-
ligionis tempora, à Deo nimirū iniuriæ uindice excitatarum, immi-
gratiōe defœdata ac penè deserta reddita fuissent, pietas Christiana
simul cum Romana profligata ditione fuit. Quā cladē iacturāq; nō
tā Romani imperij (qd tū ruinā minabat) quàm orthodoxæ ac salu-
berrimæ fidei, misertus Seuerinus Rauēnatensiuū urbis archiepisco-
pus, simul à Gelasio Romano tū pōtifice adhortatus, suscepto lōgo
& periculoso in Pannoniā ac Noricū itinere, ad sacrosanctā Christi
doctrinam

doctrinam gentibus tradendam, Viennæ nostræ (ut tum à cohortis ueteris statuis sub decima legione in Vindobonna merentis, Fabiana appellabatur) fertur iterum situm commoditatem que e-
 legisse. Quod in ipsis uidelicet utriusque prouinciæ cum posita Fa-
 biana cōfinibus esset, hinc quidē in Noricū ad Herulos & Scyros,
 illinc uerò in Pannoniā ad Gothos persuadēdos, uia et opportuni-
 tatē ostenderet. Itaq; Felethæo Rugorū & Herulorū rege Christo
 uendicato, mox in Fabianis diuo Ioanni baptistæ, nec non Christi
 fortissimis martyrib. diuis Geruasio & Prothasio, partim suo, par-
 tim Herulorum principis sumptu, sacras ædes posuit: & episcopa-
 lem in ea sedem, cui Mamertinum tribunū militum præfecit, con-
 stituit. Ipse sibi extra mœnia Fabianæ ad Danubij ripam sub Coma-
 geno monte (quem Græci quondam à fructu quercus quo abun-
 dat Cecium, et ab incolis Celticas Galatarumq; alpes uocabant, un-
 de adhuc eum nostri Galenbergium gentilitio sermone dicunt) cel-
 lam construxit, quod postea in monasterij amplitudinem surrexit,
 à Longobardis haud ita multo post, simul cum Christiana religione
 Herulorumq; imperio destructum. Vnde tanquam ex equo illo
 Troiano, proximis locis, (in quibus recens fidei fundamēta posue-
 rat) episcopos & uerbi diuini doctores dedit, Cōstantium Laurea-
 co, Maximū Iuuauia, Lucillum Batauis castris, Moderatum Qui-
 labensi coloniæ (ubi hodie est Lambacense monasteriū in Austria)
 Syluinū Quintianis castris, Tiberinis uerò apud Vindelicos Pau-
 linum quendā. Ipse quoq; legitur diuus Seuerinus ex monasterio
 suo Fabianensi (qd haud procul à Vienna fuerit oportet) frequen-
 ti suscepto & longo itinere, partim ut recens recuperatas Domino
 gentes in fide confirmaret, partim uerò ut discipulorū suorū exem-
 pla emēdaret, eaq; diuino numine ad traditionem salutarem accen-
 ret, sæpe Batauiam in cōfluentibus Danubij & Oeni positam adij-
 se; hinc uero ad Vindelicos, nunc in Quintiana castra, nūc uero Ti-
 berina profectum, & ubi Domini præcepta salubriter expediuisset,
 Danubij nauigatione in monasterium suum Fabianense, quod cen-
 tum & plurium milium passuum aberat interuallo, rediisse. Quæ
 omnia in Viennam nostram haud pessimè conuenire uidentur, ut
 pote in quam quadraginta paruorum miliariorum interuallo itine-
 recq; ex Patauia nauigatur, hoc est centū & sexaginta millibus pas-
 suum. Ut appareat, Viennæ nostræ primam eorum locorum me-
 tropolitanam sedem fuisse à diuo Seuerino positam, circa annum
 nostræ salutis quadringentesimū & sexagesimum octauum. Quæ
 postea, Friderico Herulorum rege Christianam pietatem exuente,
 & Longobardis in Herulorū perniciem partim à Deo opt. max.
 partim uerò à Iustiniano Cæsare (ut Procopius scribit) excitis, Lau-
 reacum, locum in Norico ripensi uigesimo quinto milliario à Vien-
 na occidentem uersus remotum, à Symmacho pontifice Romano

Diuus Seueri-
 nus Viennæ cō-
 stituit sedē me-
 tropolitanam,
 & inde cete-
 ris locis episco-
 pos dedit.

Primus episco-
 pus Viennēsis,
 anno Domini
 470.

Monasteriū à
 diuo Seuerino
 extra mœnia
 Fabianæ pos-
 tum.

Ex monaste-
 rio Fabianensi
 diui Seuerini
 omnes Norici
 episcopi pro-
 cessere.

Extant quin-
 tianorū castro-
 rum supra Ba-
 tauiam in pa-
 go khüntzin-
 gē. sicut Tibe-
 rinorū in pa-
 go Peringen,
 haud procul à
 Dingelsingen
 Bauaria.

Hec ex histo-
 ria diui Seue-
 rini.

Metropolita-
 na sedes Vien-
 næ anno 468.

*Sedes metropo-
litana è Vuien
na trāsata fuit
Laureacū, cu-
ius hodie ruder
ra in Enſio Au-
ſtria extant.*

circa annum uerbi incarnati quingentesimum, translata fuit: Theodorico quodam in Laureaco archiepiscopo, & totius Germaniæ, Pannoniæ, Norici, Sclauonię, Auariæ, Galliæ, Rugorum, Gepidarumq; primatē inaugurato. De quo in antiquissimo annalium codice, qui Pontificum Imperatorumq; uitas usq; ad Henricum secundum Cæsarem (quem sanctum dicunt) comprehendit, hæc adscripta

*Locus ex anti-
quissimis anna-
libus de Theo-
doro episcopo
Laureacensi.*

*Episcoporum
Laureacensium
studium in religi-
one Christiana.*

*Epistola Zachariæ
pape ad Vnilonem
episcopum Lau-
reacensem.*

*Diuisio Bauariæ
in quatuor
episcopales
dioceses.*

*Vnilo episco-
pus Boioario-
rum in Laureaco.*

*De ordinatio-
ne sedium epi-
scopaliū Ba-
uarie.*

Symmacho uerba legimus. Huius Symmachi temporibus Theodorico extitit Laureacensis archiepiscopus, quē idē Symmachus pallio donauit, & per omnē Germaniā, totāq; Galliā, Moymariāq; Mo-
rauiā, Rugorū quoq; Gepidarūq; prouinciā, & gentē Pannoniorū, Mœsiarumq; & omnium Sclauorū prouincias primatē & prædicatorē firmauit & corroborauit. Hæc ex antiquo annalium codice. Contigit uerò hoc, anno Domini 497. quo Symmachus Romanæ sedis tempore præfuit. Nec aliud cæteris, qui hæc sequuti sunt tempora, Laureacensibus archiepiscopis, quàm dilatandæ Christianæ religionis studiū fuit, Sidonio inq; Peregrino & Vniloni, qui sub Pipino rege Fræcorū & Odilione Boioariorū duce floruit. Ad quē Zacharias pontifex maximus epistolā dedit, de quatuor in Boioariorū terra apud Vindelicos parrochijs siue dioceses, cōstituēdis, in hanc sententiā. Dilectissimo nobis Vniloni, sanctę ecclesię Boioariorū episcopo, Zachariæ papa. Domino cooperante & sermone cōfirmante ad dilatandā Christianitatis legē, & orthodoxę fidei tramitē, ad docendū iuxta quod prædicat sancta hæc Romana (cui Deo autore præsidemus) ecclesia, innotuit nobis sanctis. & reuerendis. frater, & coepiscopus noster Bonifacius, nup̄ decreuisse, & ordinasse in Germaniæ partibus, episcopales sedes, ubi præest uestra dilectio, & prouinciā in quatuor diuisisse parochias. Hæc ex epistola Zachariæ, qui in eundem sensum ea de re Bonifacio scripsit. Igitur quia indicasti, perrexisse te ad gentē Boioariorum, & inuenisse eos extra ordinem ecclesiasticum uiuentes, dum episcopos non habebant in prouincia nisi unum nomine Vnilonē, quem nos ante tempus ordinauimus. Et quia cum assensu Odilionis ducis Boioariorū, seu optimatum prouinciæ illius, tres alios ordinasse episcopos, in quatuor partes prouinciā illam diuisisse, id est in quatuor parochias, ut unusquisq; suam habeat parochiam, bene est, satis peregristi frater. Hæc ex epistola Zachariæ pontificis summi, ad Bonifacium Bauariæ siue totius Germaniæ *νατλχοῦμενον*. Quibus subscriptus antiquissimus apud nos repertus annalium codex, in quo ista leguntur uerba. Idē sanctus Bonifacius Moguntinus episcopus, prouinciā Bauarorum, Odilione duce consentiente, in quatuor diuisit parochias, & quatuor his præsidere fecit episcopos, quos ordinatione facta, in episcopatus gradum subleuauit. Quorum primus nomine Ioānes, in oppido quod dicitur Salzburg, episcopatus cathedralis suscepit, secundus Erimprecht, qui Frisingensis ecclesię principatum

principatum obtinuit. tertius Gibolph, Ratisponensis ecclesie sedē accepit. quartus Bilibaldus, in loco cui uocabulum est Aichstet, episcopale suscepit officium. Hæc ex annaliū codice antiquo. Porro confirmarunt post Vnilonem, & eundem ad orthodoxā fidem animum aduerterunt, in Norico superioriꝫ Pannonia, sequentes Laureacenses archiepiscopi, Anshelmus, Vualdericus, Vrolphus, Hatto, Reginharius, Harduicus, Ermanarichus, & Vuichingus: qui anno Domini octingētesimo trigesimo octauo, sub Arnulpho imperatore, Laureacēsi cathedræ præfuit: & misso Radfrido quōdā, ad Auarū reges Moymar et Dudun, eos deficientes ad Christi ouile reduxit, ecclesie Pannonum cathedra denuō in Fabianis renouata, cui eūdem præfecit Radfridum. Qua de re in antiquo annalium codice ista uerba legimus: Duo duces, scilicet Moymar & Dudun, per Laureacensem archiepiscopum Vuichingum, & legatos apostolicę sedis, totam Morauiam Auariamꝫ, cum finitimis Sclauis et confinibus ad Christi fidem cōuertebat. Istius quoꝫ temporibus Radfridus Fauianensis, qui & Vuigennensis, extitit episcopus, ubi quondam Mamertinus præerat. Ex quibus omnibus liquet in Vuienna nostra Laureacenses episcopos subinde uerbi diuini doctorē aluisse, qui barbaras nationes Auarum Sclauorumꝫ, in officio retinerent. Id quod superiori capite de Iuuaiensibus itē ostendimus. Quorum (ut inde quædam repetam) diuus Rudpertus, anno salutis D C. XXXVI. Cunaldum & Hifalaricū eō apostolos misit. Ioannes sub Pipino Francorum rege, anno Domini DCC. XLVI. Sodomū, Virgilius Haymonem & Regebaldum, Arnus Theodericū sub Carolo magno, Adalramus Ottonē, et Adalbinus itē Iuuaiensis episcopus Osualdū quendam, in Pannoniā superiorem, ad Auares cum mādato transmisere. Cæterū cū postea Ioannis duodecimi auspicio, sub Ottone primo, Patauiēsi cathedrę adiectę fuissent dioceseis usꝫ in Pannoniā, Quintaiensis, Ouilabēsis, Laureacensis, & Fabianensis, à Laureacēsi iam ac Iuuaiēsi derelictā sedē, Fabianensem, hoc est Vuiennensem Patauienses in fidē receperūt. A quo tempore subinde suos in Fabianis archidiaconos, Patauienses habere cœperūt, qui Francones ac Saxones in eam iam prouinciam à Carolo magno, & eius successoribus traductos, Auaribus remotis, in fide orthodoxa, ad quam suapte sponte propensi erant, adhortarentur. Ex quo tempore, diuus Peregrinus Iuuaiensis episcopus, diuos Vdalricum & Vuolfgangū coepiscopos, & muneris sui uicarios, in Marcham orientalem, & ni fallor, Fabianam, ruinas indies magis magisꝫ minantem, direxit. Fuitꝫ ea posterioribus annis semper obseruata cōsuetudo, ut archidiaconos Vuiennæ suos, Patauienses tenerent, antequam adhuc Parochiale esset ab Henrico primo duce Austriæ templum positum. Quorum ista ferè nominaprehendimus:

Catalogus quorundā episcoporum Laureacensium.

Radfridus episcopus Fabianensis, id est Viennensis.

Fabianēsis episcopi quōdam Vuigēneses, hodie Vuiennenses.

Iuuaniensium episcoporum studiū in religione Christiana apud Noricos et Pannonos dē latanda.

Patauiēses episcopi habuere in Fabianis archidiaconos.

Megenoldus canonicus Patauiensis, & archidiaconus Vuiennensis: anno MCXXVII.

Sigefridus Orphanus, de nobili Orphanorum profapia: anno Domini MCCX.

Sumidus Orphanus, anno MCCXX. archidiaconus Vuiennensis.

Gotofridus, anno salutis nostræ M. CCXXX. archidiaconus Vuiennensis.

Vdalricus Maminger archidiacon. Vuienn. anno MCCXLII.

Magister Vdalricus à Khirchperg, archidiaconus Viennensis: anno Domini MCCLX.

Diue Virginis
in littore tem-
plū et regia.

Officialis Pata-
uiensis officii.

Ea de causa qui in dioecesi Patauiensi successerunt episcopi, diuæ Virgini ædes in editiori Vuiennæ loco Danubio incumbente posuerunt, regia uel aula, in qua & ipsi & horum archidiaconi habitarent, adiuncta. Quæ adhuc hodie Vuiennæ supersunt, ad diuam Virginem in littore nuncupata, ubi archidiaconū etiam dum alūt, nomine tantum mutato: Officiale enim uocant, cui per uniuersam Austriam ecclesiastica iurisdicatio commissā est: quam per decanos administrat, Viennensem, Mantrensem, Garsensem, Zuetlensem & Laureacensem.

CA P. III. DE SEDE EPISCO-
pali ante annos adhuc mille in Fabiana, hoc est
Vuienna constituta.

Vienna locus
Christianæ re-
ligionis rece-
pta.

Diuus Seueri-
nus Norici a-
postolus.

Cella siue mo-
nasteriū diui
Seuerini prope
Viennam.

Locus ex histo-
ria diui Seue-
rini.

Viennā igit primū fuisse receptā apud Pannonos Noricosq; Christianę religionis locū, paulo antē ostēdimus. Restitutā q; ducētesimo post ruinā illius, & uigesimo anno, diui Seuerini à nobis reperta historia docet. Seuerinū uidelicet Rauēnateniū episcopū, lōgo & periculoso suscepto in Pannoniā superiorē & Noricū ripense itinere, in ipsis utriusque prouinciæ cōfinib. extra mœniā oppidi Fabianis, sub Comageno mōte (quem Græci Celticas Galatarūq; alpes à ueterib. incolis, et à fructu quercus quo abundat, Cecium appellarunt, quem nostra adhuc ætas Vuiennæ proximum Galēbergium dicit) & haud procul à Danubiū ripa cellam posuisse, cuius Paulus Diaconus meminit libro Rerum Longobardicarum primo, capite 19. Hæc postea ductu Felethæi regis Herulorū, quem istic Christo uir Dei uēdicauerat, in amplitudinē monasterij creuit. ex quo tāquam ex equo Troiano processere omnes ferè Norici episcopi, Moderatus Ouilabensis, Cōstantius Laureacensis, Lucillus Patauiensis, Maximus Iuuauiensis, & Syluinus quispiam Quintauiensis. Clarebant quoque in eo monasterio asperæ uitæ exemplis, Martianus, Vrsus, Maurus, Bonofus, Amātius, et alij quidā celebres monachi. De q; monasterio ista in diui Seuerini à nobis reperta historia uerba extant, cum

tant, cū eius iter è Patauia Fabianā describeret: Mox remeante ad patriam, sermo in eo prædicentis Domini impletus est. Nam ciues Tiberinæ, quæ est metropolis Norici, coegerunt prædictum uirum, summi sacerdotij suscipere principatum, basilicę extra muros oppidi Bataui, in loco nomine Boiotro, trans Oenum fluuium constitutæ, ubi cellulā paucis monachis ipse construxerat, etc. Et subijcit post multa uerba: Sanctus itaq; uir, cur ita fleret interrogatus: Quia uideo, inquit, plagam grauissimam huic loco imminere. & quod non sine gemitu possum exprimere, loca ista humano sanguine redundabunt intantum, ut etiam sacra ista sint uiolanda. Ad antiquum itaque & omnibus maius monasterium suum, iuxta muros oppidi Fabianis, quod centum et ultra milibus aberat, Danubij nauigationib. descendit. Et iterum: Igitur Romani, quos in suam sanctus Seuerinus fidem susceperat, de Laureaco discedētes, beneuola cū Rugis societate uixerunt. Ipse uerò Fabianis degens, in anti quo suo monasterio, nec ammonere populos, nec prædicere futura cessabat. Hæc ex diui Seuerini historia: ubi præterea mētio fit diui Ioannis basilicę, à sese intra monasterium positę. ubi & diui Ioannis Baptistę, fortissimorumq; Dei athletarum diuorum Geruasij & Prothasij reliquias collocauit, & Mamertinum tribunum militū episcopū inaugurauit. Vt appareat, diui Seuerini coenobium sedis episcopalis Fabianis constitutæ, & occasionem & locum extitisse. Quam (ceu præfati sumus) à diuo Seuerino Rauennatensi, primū omnium exorsam constat, circa annum Domini CCCCLX. Zeno ne Isauro imperante, & Romæ Gelasio sedente, Magnam hæc inferioris Austrię portionem comprehendebat, in qua diuo Seuerino uiuente, metropolitana cathedra fuit, quæ postea Laureacum, in Norici ripensis oppidum translata fuit, ubi primos uerbi diuini annunciatōres anno etiam dum à nato Christo CCL. diuos Eleutharium, Quirinum, & Maximilianum sedisse, docuimus. A quo tempore, quod contigit anno Salutis nostrę quingentesimo, Symmachi pontificis Romani constitutione Fabianensis diocesis, non minus ac Iuuuiensis, Ouilabensis, Patauiensis, Quintauiensis, et Tiberinensis, Laureacensi, iam metropolitano iure prærogatiua que primatis per Germaniam, Pannoniam, Sclauoniam, Auariam, Morauiamq; insignitæ, iure ecclesiastico subiecta fuit. Hunc locum quondam M. Aurelius Cæsar, in illo memorabili aduersus Quados & Marcomanos prociuctu, munimenti prius instar, ad municipij frequentiam euexit, mœnib. adiectis, nomen que illi ab euentu, cum literas fortè laureatas uictorię indices isthic accepisset, Laureaci indidit. Vbi posteriores Augusti classium præfectum

Batauia, et hodie latine hoc nomine, uulgo Pasaui, quondam apud Romanos Boiōtarum, cuius Ptolemæus et Antoninus meminere.

Templa prima Fabianæ. Episcopus primus Fabianensis.

Fabiana diocesis quanta fuerit. Metropolitana cathedra in Fabianis.

Locus Herodiani sic habet: Dein uero ministris illius magis magisque instantibus, nihil iam ad amicos retulit, sed datis Romanis literis. & præpositis quos uisum esset, tuenda Istri ripæ, & Barbarorum insultibus coercentis, profectionem continuo edicit. illi autem demandata sibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis barbaros subegerunt.

Literæ laureatæ erant mediocris uictoriæ nunciæ, de

quibus Suetonius in Domitiano: De Catts, ait, Dacisq; post uaria praelia duplicem triumphum egit, de Sarmatis modo lauream Capitolino Ioui retulit. Sic Plinius in Panegyrico Traiani: Allata erat (inquit) ex Pannonia laurea, id agentibus dijs, ut inuisi imperatoris exercitum uictoriae in signe decoraret. hanc imperator Nerua in gremio Iouis collocarat. Alludit ad has & T. Liuius in quinto: Litera & Posthumio laureatae, ait, sequuntur uictoriam populi Romani, esse equorum exercitum deletum. Huc pertinet & illud Ammiani libro 16. ubi refert Constantinum arroganter elatum misisse literas laureatas ad prouinciarum praesides, quoties eo agente in Italia dux quidam fortiter egisset, nulla illius facta in literis laureatis mentione, ut solus dimicasse, & solus uicisse uideretur. Meminit et Lampridius in Alexandro: Acta sunt res feliciter et in Mauritania Tingitana, per Furium Celsum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem eius, et in Armenia per Iunium Palmatum. Atq; ex omnibus locis tabellae & laureatae sunt delatae. Et sic intelligendus est locus apud Caesarem in tertio belli Ciuilibis sic scribentem: Sed neque in literis quas scribere est solitus, neque in fascibus insignia lauri praetulit. Huc pertinet & illud Persij: Missa est a Caesare laurus, Insignem ob cladem Germaniae.

CATALOGVS FABIANENSIVM, siue Fauianensium, aut Vniuersitatis episcoporum, ab anno Domini CCCCLXVI.

Primus episcopus Vniuersitatis. MAMERTINVS, quem diuus Seuerinus Norici ac superioris Pannoniae post Athilae Hunnorum regis interitum apostolus ex militum tribuno, Fabianis municipio in collimitijs Pannoniae Noriciq; episcopum dedit, Gelasio Romano pontifice adficiente, annum circiter salutis nostrae CCCCLXVI. Qua de re pluribus uerbis diui Seuerini a nobis reperta historia tractat.

Secundus. MARCIANVS, ex monacho coenobij diui Seuerini iuxta moenia oppidi Fabianis eiusdem loci post Mamertinum episcopus constituitur: ut eadem diui Seuerini historia habet.

Tertius. LVCILLVS, is Fabianensis primo coenobij praefectus, dein Batauis castris ad Oeni & Danubij confluentes a diuo Seuerino episcopus datus, post diui Seuerini ac Marciani obitum, Fabianensem cathedram eisdem cum Batauensi auspicijs administrauit, qui porro eiusdem diui reliquias, Herulis a Longobardis deuictis, ac Friderico Herulorum rege Christianam pietatem exuente, isthinc Neapolim in Italiam traduxit.

POST quae tempora praeda relicta Longobardis ac Auaribus foecundissima Pannoniae terra, atque in ea Fabianensis potissimum cathedra, simul cum saluberrima doctrina Christi esse desijt. Et aliquot interlabentibus postea annis, simul ut diuus Rudpertus Iuuuensem cathedram (in qua Maximus quondam sub diuo Seuerino praefuit) in integrum restituisset, & a Laureaco ad Auares in Pannoniam Cunaldum & Giselaricum uerbi diuini doctores misisset, posito diuo Rudperto in Fabianis templo, paulatim ut Christiana religio

Episcopi Vniuersitatis dati a diuo Rudperto.

religio apud Auares repullulare, sic & Fabianēsis restitui sedes cœpit: cui præfuisse à diui Rudperti ætate inuenimus, ut sequitur:

CUNALDVS, à diuo Rudperto Auaribus apostolus datus, annum circiter à nato Christo DCXL. quem, diuo Rudperto in Fabianis, hoc est Vvienna nostra, ædem primum excitasse, uerisimile est. *Quartus.*

SODOMVS, sub Pipino rege Francorum, anno salutis ferè DCC. XL. à Ioanne Iuuaiensi episcopo, & Vnilone Laureacensi & metropolitano, ad Auares in Pannoniam Noricum'que missus est. *Quintus.*

Nam ut Eginhartus est autor, qui res à Carolo magno gestas congeffit, Auares usque ad Anisum fluuium habitabant, erat'que adhuc sub Carolo magno, anno uidelicet Domini DCCC. Anisus fluuius utriusque regni, Francici Auarici'que, communis limes. Proinde Sodomum res ecclesiasticas in collimitio Norici Pannoniæ'que cum constituisse apud Auares constet, uerisimile est hunc, post Cunaldum longo interuallo, Fabianensem diœcesim administrasse. Qui autem inter Sodomum ac Cunaldum mediij fuerint, à me nondum sunt deprehensi. *Quàm late Auares in Austria quondam habitauerint.*

HAIMO, hunc Virgilius Iuuaiensis pontifex iam metropolitaneum à Laureaco ius adeptus, sub Zacharia pontifice maximo, & Pipino Francorum rege, Odilione quoque Boioariorum duce, ad Auares, ne deficerent à Christiana religione, in Pannoniam cum mandato ablegauit, qui in Fabiana Auaribus uerbum Dei explicare haud desinebat. *Sextus episcopus Viennēsis.*

POST quæ tempora iterum recidentibus Auaribus & Hunnis ad solitam impietatem, simul cum religione episcopi in Fabianis esse desierunt. Donec factò à Carolo magno Francorum rege, magno in Pannoniam aduersus Auares procinctu, & uicti Auares, & Christo simul, & Francico imperio uendicati fuissent. Tum, quod in antiquissimo diplomate à Ludouico Pio Caroli magni filio Patauiensi diœcesi dato, legimus, nouæ aliquot diuorum basilicæ in potioribus Auariæ, hoc est Norici ripensis Pannoniarum'que tractu, locis, à Carolo magno positæ, Christianam pietatem apud barbaras gentes retinere. Quarum erat diuo Petro in Fabianis una, in cæteris locis ad Danubij ripam in Norico ripensi in aliquibus singulæ, in alijs uerò positæ binæ, hoc est Tullana, Ceisenmuro (ubi Ceciensis ala quondam statua habebat) Artagrano, Pachlaro (ubi Aralapensis classium præfectus sedebat) Trebnsee, Saxina, Roede & Sumburgo. Itaque cum Chabeannum Hunnorum principem cum uniuersa gente sua sacris undis perluisset, nouo ex Christianismo Theodori addito nomine, tractuq; illi Pannoniæ superioris inter Sabariam & Carnuntū distincto, Noricū ripense cum collimitijs Pannoniæ, ipsoq; Fabianensis diœcesis tractu ad Lytahum fluuium usque, suæ Francorum genti habitandum *Templa in Austria tractu posita à Carolo magno.* *Hæc ex historia Eginharti.*

H habitandum

habitandum concessit, dato Iuuuuiensibus episcopis negotio, ut secundum antiquum eiusdem ecclesiae obseruatū morem suos legis diuinæ interpretes ac doctores in Fabianis cōstituerent. Quorum inuenimus, à Caroli magni seculo, anno uidelicet Verbi incarnati DCCC. usq; ad Caroli eiusdem stirpis defectum, annum uidelicet Christi DCCCCXIII. hos ferè, ut sequuntur:

Episcopi Viennenses ab ætate Caroli magni.

THEODERICVS, ab Arno Iuuuuiensi metropolitano, Auaribus & Sclauinis in Pannoniam superiorem & tractū terræ illi ultra Danubium oppositum, episcopus est datus, Cuius cathedra in Fabianis item erat.

OTTO, ab Adalramo Iuuuuiensi metropolitano, Fabianis post Theodericum episcopus constituitur, & Auaricę gentis Sclauinorumq; in orthodoxa fide doctor.

OSVALDVS, ab Adalbino Iuuuuiensi Auaribus & Sclauinis in Fabiana episcopus post Ottonem inauguratur, circiter annum Salutis nostrę DCCCLXV.

RADFRIDVS, cuius antiquissimus annalium codex sub diuo Henrico Cæsare, anno Domini millesimo scriptus, sub finē in pontificum catalogo his uerbis mentionem facit: Istius Leonis quinti temporibus Radfridus Fauianensis, qui & Vuigennensis, extitit episcopus, ubi quōdam Mamertinus præerat. Porrò Leonem quintū Romanæ sedis, sub Ludouico Arnulphi filio, Caroli magni proficię postremo, præfuisse, ex Chronologię supputatione apparet. Quo tempore Auares & Hunni, tertio à fide Christiana deficientes ad scita Hungarorum, suę originis tetra & feroce gente, non solum Fabianensem dioccesim, cum Francorū in ripensi Norico gente depopulati sunt, sed promotis limitibus ad Oenum usque fluium, magnis copijs per Rhætiās in Galliam, per que Misniam & Thuringiam in uniuersam Germaniam excurrerunt non semel, annis uidelicet à nato Christo 903. 908. 909. 912. 916. 929. 933. 937. 944. 954. 955. Quæ deuastatio Germaniæ intra hoc temporis interuallum facta ab Auaribus & Hungaris, aliam non modo in Pannonia & Norico, sed in uniuerso adeò Germaniæ Galliar que regnis amplissimis, Italia que, & totius adeò Romani imperij intercapedine, nouam administrationem faciem que peperit. Nam imperij titulum ad se Saxones trahebant, in Italia Berengarij, in Gallijs Rudolphi & Hugones, Odone que rerum potiri cœperunt. Ita in regno orientali à Francis ex Pannonijs Norico que conflato iam in Marchæ angustias utrinque ab Auaribus Hungaris que, & ab occasu à Boioarijs redacto, Gladij siue Scipionis ius Babenbergenses comites, Albertus & Lupoldus, uictis ad Melicum Hungaris: uniuersam uerò ecclesiasticam prærogatiuam ad se Patauienses episcopi trahebant, Ioanne undecimo Romano pontifice, sub Ottone primo Cæsare, quatuor proximis Batauiensi dioccesi coniuictis,

Deuastatio Germaniæ facta ab Hungaris.

Quam angustie ueteres fuerint episcopales dioceseis,

coniunctis, hoc est Quintauienti apud Vindelicos, Ouilabensi & Laureacensi in Norico ripensi, & apud Pannonos superiores Fabianensi. Atque ab eo tempore in Fabianis, uix prædij frequentiam ex tanta barbaricarum nationum depopulatione retinente municipio, suos archidiaconos Batauienses alere cœperunt, de quibus superiori Capite pauca quædam adiecimus. Et demum sub annu Salutis nostræ M. CXLIII. cum Henricus primus dux Austriae, omnibus sanctis in Fabianis ædem posuisset, à Reimberto tũ Batauiensi episcopo consecratam, parochi primi in Fabianis, quæ iam prima syllaba detracta Vuienna & Biana nuncupabatur, constitui cœpti sunt. Quorum hæc ferè nomina deprehendimus:

aduerte: ita quod Batauiensis, quinq; ueteres comprehendatepiscopales cathedras.

CATALOGVS PAROCHORUM Viennensium.

EBERHARDVS parochus in recens posito omnium Sanctorum augustiori paulo quàm cætera erant templo, à Reimberto Patauiensi episcopo constituitur, anno Salutis nostræ M. CXL.

BVRCARDVS, præposituræ Batauiensi adiecit parochiam Vuiennensem, anno Domini M. CLX.

SIGEHARDVS, ut canonicus Batauiensis, parochum Vuiennegit anno Domini M. CCX.

PETRVS, magisterij dignitate insignitus, ex parocho Vuiennensi Batauiensis creatur episcopus, in publico Vuiennæ habito concilio, anno M. CCLXVI.

GERHARDVS, magisterij item gradu præditus, ut parochus Vuiennensis, monasterium ad Cœliportas Vuiennæ, & xenodochium in Clagnpaum extra urbem exorsus est, anno Domini M. CCLXX.

BERNHARDVS BRÁMBOEKH, ut parochus Vuiennensis, in Batauiensem eligitur episcopum, anno M. CCLXXX.

GOTOFRIDVS, præposituræ Batauiensi Vuiennensem adiecit parochiam, anno Salutis nostræ M. CCCX.

POLLIO quispiam, ultimus parochus Vuiennensis, in omnium Sanctorum templo, quod iam à Batauiensis diocesis patrono, diui Stephani nomen adsciuerat, in humanis adhuc erat anno M. CCCL.

Horum itaque ductu, cum Christiana religio ita Vuiennæ excreuisset, ut non solum templum auctius, sed res ecclesiastica indies magis magisque locupletaret, Rudolphus hoc nomine tertius Austriae archidux, cathedralem sedem, ac prærogatiuam adiecit: immò quadragesimo post ruinam eius anno, postliminio in Fabianam, hoc est Vuiennam retulit, anno tum à Christo nato currente M. CCCLX. Et ab eo tempore, qui paulo antè parochi e-

Ecclesie et pa
rochie prædio
rum feruntur
Vuarin g. ka.
lantzdorff, S.
Vii, &c.

rant, Præpositi deinceps nuncupati sunt, prædiorum ecclesijs quorundam aucti atque ornati.

CATALOGVS PRÆPOSITO-
rum cathedralis ecclesie Vuiennensis.

VVERNHERVS, primus præpositus cathedralis ecclesie omnium Sanctorum ad diuum Stephanum Vuiennæ, à Rudolpho hoc nomine tertio archiduce Austriæ inaugurat, anno M. CCCCLX.

ALBERTVS à Garfio, siue de familia fuerit, siue parochus eiusdem loci, præpositum Vuiennæ in omnium Sanctorum cathedrali templo egit, anno Salutis M. CCCLXX.

BERCTOLDVS, præpositus Vuienn. anno M. CCCLXXXII.

ANTONIVS, præpositus Vuiennensis anno M. CCCC.

VILHELMVS Tuers, de nobili Austriæ prosapia, anno Salutis M. CCCCXII. præpositum Vuiennensem egit cathedralis ad diuum Stephanum, siue omnes Sanctos templum.

ALBERTVS Comes à Schaunburg, præpositum egit anno M. CCCCXL.

IODOCVS Hansner, I. V. doctor, præposituram Vuiennensem administravit M. CCCCLX.

A quo tempore, Friderici tertij hoc nomine Austriæ archiducis, & in imperio postea quarti auspicio & ductu, præpositura episcopatus nomine & permutata & decorata fuit. Cui præpositum de nouo subiecit, & huius Berichtoldorffensis prædij regij censum præscripsit, & alias ædes senatoriæ domui, siue Curiaæ urbanæ oppositas designauit, ueteris præposituræ domo episcopatus curia constituta. Reperi que in utroque munere, ab anno Domini M. CCCCLXXXII. hos ferè qui sequuntur:

C A T A L O G V S

E P I S C O P O R V M

Vuiennensium.

P R A E P O S I T O R V M

Vuiennensium.

LEO à Spaur nobili loco ortus in comitatu Tyrolensi, à Friderico Cæsare quem tertium cognominant, Austriæ archiduce, Vuiennensis episcopus constitutus, ueteri à Paulo secundo pontifice maximo eiusdem ecclesie priuilegio impetrato, anno 1480.

BERNHARDVS, & ipse magno in Austrialoco natus, archiepiscopus primo Saltzburgensis, à Friderico Cæsare Leoni Vuiennensi episcopo successit, anno 1485.

THOMAS à Cilia Constantiensis præpositus, quo tempore ueterem præposituram Fridericus tertius ad episcopale fastigium extulisset, in noua à se constituta, cathedrali item præpositura, primus ab eodè principe inauguratus est, anno Domini millesimo, quadringentesimo octuagesimo.

VRBA-

VRBANVS Agriensis ex Hungaria VIRGILIUS Cantzler, præ
episcopus, Matthiæ Hungariæ regis positus Vuiennensis in no-
quæstor & aulicus: simul ut is rex, ex- ua præpositura, obiit anno
pugnata Vuiëna, rerū cœpisset in Au- 1503.

stria potiri, Vuiennensem episcopatū IVSTVS Khasman, præ-
uiuente adhuc Bernhardo, à suo rege positus Vuiennensis, obiit
gubernandum accepit. anno 1510.

IOANNES Vespriensis antè in IOANNES Buschius Cu-
Hungaria episcopus, ab Matthia rege spiniani sororius, & Maxi-
Hungariæ & Austriæ possessore, Vr- miliani Cæsaris aulicus, &
bano substitutus, in episcopali cathe- postea præpositus Vuien-
dra mansit, donec Maximilianus Au- nensis, obiit anno Domini
striam recepisset. 1517.

BERNHARDVS Baro à Bolhaym, PAVLVS ab Oberstayn r.
à Maximiliano imperatore, cum is v. doctor, & Maximiliano
Vuiennam in fidem recepisset, Ve- Cæsari à secretis, et scriba à la-
spruniensi mortuo suffectus est: sed tinis, ab eodē principe Ioan-
cum sacris non initiaretur, episcopa- ni substituitur, cum multis
tus Vuiennensis se tantū administra- annis præposituram Vuien-
torem scripsit. nensem gubernasset. obiit
nostra memoria, anno Salu-
tis 1544.

GEORGIUS à Sclauonia, Maximi IOANNES Rosinus, ora-
liano Cæsari à sacris cōcionibus, Bern- tor & insignis poëta, Ferdi-
hardo in episcopatu Vuiennensi suffe- nandi regis Romanorū auli-
ctus est. cus, & ingenuorum puero-
rum præceptor, ex Clareual-
leni in Zuetl præpositura,
ab eodem rege ad cathedra-
lem Vuiennensem uocatus,
cum uix annum unum ad-
ministrasset, fatorum iniqui-
tate intempestiuè abreptus
est, anno 1545.

PETRVS Bononius Tergestinus IOANNES Saur, sacrae
episcopus, cū mortuo Maximiliano theologiae doctor, Ferdi-
scriniorum magistri munus per Au- nandi regis à concione, an-
striam obiret, huius simul episcopatus no, dum hæc scriberemus,
Vuiennensis administrationem habu- Rosino in Vuiennensi præ-
it: ut ferunt, adhuc in uiuis, Tergesti- positura est suffectus, adhuc
multo senio uenerandus. in humanis est.

IOANNES à Reuellis, Burgundus, IOANNES Saur, sacrae
Ferdinando archiduci, Maximiliani theologiae doctor, Ferdi-
imperatoris ex Philippo filio nepoti, nandi regis à concione, an-
ab eleemosynis, Bononio adhuc uiuē- no, dum hæc scriberemus,
ti, à Ferdinando in episcopatu Vuien- Rosino in Vuiennensi præ-
nensi substitutus est, anno Domini positura est suffectus, adhuc
1522. obiit anno 1530.

IOANNES cognomento Fabri, ex ROFINO in Vuiennensi præ-
Leukhirsch, Sueuus, Ferdinandi regis positura est suffectus, adhuc
Romani à confessione, sacrae theolo- in humanis est.
giae doctor, in Vuiennensi episcopatu
ab hero suo superiori Ioanni substitu-
itur, anno Dñi 1531. obiit anno 1541.

FRIDERICVS cognomento Nausea, Francus, sacrae theologiae & legum doctor, Ferdinando Romanorum Hungariae & Bohemiae regi à sacra concione, Fabro in episcopatu Viennensi substitutus est. Qui in hanc usque diem, omnibus numeris officij sui impletis, proprio ex concione plebeculam suam instituendo sermone, colloquijs cum aduersa parte transigendo, foeliciter eandem dioecesim administrat.

CAP. IIII. DE CONCILIO P R O-
uinciali Viennae habito, anno Domini 1267.

gitur cathedrali uetustissima Viennae constituta religionis nostrae propagandae sede ac dioecesi, sub annum Domini 470. eadem aliquot interlapsa seculis, à Friderico tertio imperatore & Austriae archiduce in pristinum restituta, celebrium deinceps actuum subinde & Concilij locus unus maximè praeter caeteros hic delectus est. Cum sub annum Salutis nostrae Clemens tertius Pontifex maximus, ruina rei ecclesiasticae exigente, Guidonem cardinalem sancti Laurentij in Lucina praesbyterum eò misisset, qui Viennam ingressus anno Domini 1267. ab Ottocaro Bohemig rege & Austriae tum duce honorifice exceptus, mox accitis metropolitanis, & eorum suffraganeis, cum his de communibus religionis nostrae sacrosanctae rebus agere coepit. Interfuere autem metropolitani huic concilio, Aquileiensis, Saltzeburgensis, & Pragensis: suffraganei uerò horum, Batauiensis, Frisingensis, Ratisponensis, Brixienensis, Tridentinus, Olomucensis, Vratislauiensis, & alij quidam: qui subscriptos canones in concilio isto ultro citroque uersatos concluderunt.

Articuli conclusi in Concilio Viennensi Austriae, anno 1267.

Primus, de uictu, gestu, habitu & honestate clericorum, in haec uerba. Vniuersis personis ecclesiasticis prouinciae Saltzeburgensis, & ciuitatis ac dioecesis Pragensis, districtè praecipimus, ut in uictu, gestu, et alijs operibus, ac circumstantijs status sui, sic honestè se habeant, & decenter, ne propter nomē ecclesiasticū inter laicos blasphemantur: eisdem in primis districtius inhihentes, ne de patrimonio crucifixi inimicos se faciant crucis Christi, sicut illi quorum uenter deus est, qui terrena sapiunt, & non diuina. in conuiujs suis modestiam & mediocritatem obseruent, superfluitatem immodicā resercentes, ebrietatem omnium uitiorum fomitem deuitent.

De sacerdotum castitate.

Secundus, de castitate clericorum & sacerdotum, qui ita habet. Praesentis igitur Concilij approbatione praecipimus, ut clerici continenter & castè uiuere studeant, quatenus puro corde & mundo corpore Deo possint in officio ecclesiastico ministrare. Si qui uerò de caetero deprehensi fuerint detinere publicas concubinas, nisi infra mensem se ab eis & earum consortio separauerint, (ita quod in domibus ipsarum, aut in proprijs, aut alijs quibuscumque non cohabitent,

habitent, nec ad illas accedant) deinceps omni beneficio ecclesiastico sint priuati.

Tertius, de symonia clericorum, qui sic habet. Item cum detentorum plurium dignitatum uel beneficiorum cum cura, sine dispensatione sint sacrorum canonum transgressores, et fructus talium beneficiorum recipiendo furtum committere dignoscantur: presenti decreto statuimus, ut omnes qui huiusmodi dignitatum, personatum, seu beneficiorum cum cura pluralitatem retinent, illi qui sunt de prouincia Saltzeburgensi, super hoc secum dispensatum fuisse infra instans festum sancti Ioannis baptistae, coram uenerabili patre Dei gratia electo Saltzeburgensi doceant manifestè. Alioquin de reliquo, ultimo beneficio recepto sint contenti: & antea quae habuerunt prius, per illos ad quos dictorum beneficiorum collatio pertinet, personis idoneis conferantur.

Contra Symonia sacerdotum.

Quartus est constitutus contra usuras clericorum, qui sic habet. Item dolentes referimus, quod quidam salutis suae immemores, & prodigi famae suae, tam clerici quam laici, per Saltzeburgensem prouinciam constituti, usuras & contractus usurarios exercere praesumunt. Ad quorum cupiditatem salubriter referendam statuimus, ut ipsi super hoc, in hoc sacro Concilio praemoniti, a talibus abstineant: alioquin nos, ipsos excommunicamus.

Usura sacerdotibus prohibita.

Quintus, de excessibus clericorum in genere, qui sic habet. Item ordinamus atque statuimus, ut clerici et ecclesiasticae personae tam seculares quam regulares, praetorum suorum correctiones legitimas debita humilitate suscipiant. Et si qui ex eis hac occasione contra suos correctores auxilium brachii secularis inuocauerint, uel potentum precibus arma impetrauerint, uel impetratis uti praesumpserint, a suis beneficiis deponantur.

Sextus, de excessibus monachorum, qui sic habet. Item cum clamosa insinuatio nostrum percusserit auditum et animum, quod abbates et monachi ordinis sancti Benedicti, in quam plurimis locis ab obseruatione regule temere recedentes, uitam nimis dissolutam ducere non uentur, in suarum animarum periculum plurimarum: uolentes igitur, ut contra huiusmodi corruptelam salubre remedium apponatur, uniuersis episcopis Salisburgensis prouinciae ac episcopo Pragensi districtè praecipimus, ut quilibet ipsorum infra dimidium annum, adsumptis secum duobus abbatibus Cisterciensis ordinis, omnia claustra nigrorum monachorum suae dioecesis uisitet, corrigat, & reformet, tam in capite quam in membris.

Visitatio monasteriorum in Austria instituta.

Septimus de cura pastorali, quam quilibet praesens non per uicarios exercent: qui his constat uerbis. Item ordinamus atque statuimus, ut praelati & curam animarum habentes, in suis ecclesiis corporaliter resideant, & ad hoc a suis episcopis per subtractionem fructuum compellantur.

Pluralitas parochiarum interdicitur.

CANONES IN CONCILIO VI
ennensi constituti, contingentes Laicos.

Ius patronatus quale, & qualis collatio beneficiorum.

Primus, ne conferant seculares ecclesiastica beneficia, qua de re Concilij eiusdem constitutio sic loquitur. Item districtius inhiemus, ne aliquis clericus ecclesiam parochialem à laico patrono recipere ualeat, nisi ab ipso episcopo uel archidiacono fuerit institutus: alioquin officio uel beneficio se nouerint esse suspensos. Et laicus, qui autoritate propria instituere præsumperit, ipso facto à iure cadat patronatus. Adijcetes, ut nullus patronus clericus uel laicus, dotem ecclesiae in qua ius obtinet patronatus, alienare præsumat. Quod si contrà fecerit, ipso facto cadat à iure patronatus, & res alienata ad ius & proprietatem ecclesiae reuertatur.

Secundus, de decimis ecclesiae conferendis: quod hisce uerbis, in actis Concilij eiusdem exprimitur. Huius igitur approbatione Concilij, districtè præcipimus, ut iuxta laudabilem consuetudinem patriae, decimae tam antiquae quam etiam de noualibus, maiores & minutae, ad plenum persoluantur. Neque liceat alicui laico nobili uel ignobili, cuiuscunque dignitatis uel principatus existat, sibi decimas, maxime de noualibus, etiam minutis usurpare.

Tertius, de uia ac manu à secularibus clericis iniecta: qui sic habet. Adijcetes, ut singulis annis in synodo, illi qui clericos capiunt, uerberant, uel occidunt, aut aliàs in ipsos manus iniiciunt uolètas, excommunicati deuinciantur: & nominatim illi, de quibus constiterit manifestè.

Quartus, ne Iudaeis magistratus contra Christianos faueant: quod his comprehensum uerbis reperi. Ipsos quoque principes ac iudices eorundem districtius admonemus, ne Iudaeis huiusmodi statuta nostra seruare uolentibus, alicuius petitionis seu defensionis fauorè impendant. Sed si aliqua eis à prelatibus ecclesiasticis iniungunt, ea fideliter exequentur.

CANONES IN CONCILIO VI
ennensi constituti, contingentes Iudaeos.

Vestitus Iudaeorum qualis esse debet.

Primus, de uestitu & Iudaeorum habitatione, quae superioribus seculis frequens in Austria fuit: qui canon hisce uerbis exprimitur. Item cum in tantum insolentiae Iudaeorum excreuerint, ut per eos in quam plurimis Christianis iusticia, puritas catholice sanctitatis, non tam noua cudentes, quam summorum pontificum statuta uetera renouantes, districtè præcipimus, ut Iudaei qui discerni debent in habitu à Christianis, cornutū pileum (quem quidam in istis partibus sua temeritate deponere consueuerunt) resumant, ut à Christianis discerni ualeant euidenter, sicut olim in generali concilio extitit definitum. Quicumque autem Iudaeus sine tali signo deprehensus fuerit incedere, à domino terrae poena pecuniaria puniatur. Adijcetes

cientes, ut Iudæi parochiali sacerdoti, infra cuius parochiæ terminos manserint, pro eo quod loca in quibus Christiani habitare deberent, occupant, iuxta quantitatem damni, quod ei ex hoc inferunt, ad arbitrium diocesani loci, priuētur. Qui à Christianis si ibidem manerent, sacerdos perciperet, refundere compellantur.

Secūndus, quod Iudæi omnia Christianorum commercia uitent, balnea, stuphas, tabernas, nuptias, nundinas, mercimonia, conuiuia: ancillarum seruorum & nutricum, item Christianorum opera non utantur.

*Nullū cōmer-
cium, nec ulla
Christianorū
cohabitatio cū
Iudæis.*

Tertius, quod ad publica officia & telonia, Iudæi non admittantur: quod hisce est uerbis eiusdem concilij cautum. Nec ad recipiendum telonium, seu ad alia publica officia aliquatenus adsumantur.

*Ab officijs pu-
blicis & Rei-
pub. admini-
stratione Iudæi
arcentur.*

Quartus, quod cibos Iudæi non uendant, ut hæc docent Concilij leges, his uerbis comprehensæ. Nec Christiani carnes uenales, seu alia cibaria à Iudæis emant, ne fortè per hoc Iudæi Christianos, quos hostes reputant, fraudulenta machinatione uenenent.

*Iudæi non de-
bent mercimo-
nia exercere.*

Quintus, ne medicinam Iudæi exercent (ut actorum Concilij uerbis utar) Ne Christianos Iudæi infirmos uisitent, uel circa ipsos exercent opera medicinæ.

*Iudæi nō debēt
medicinā exer-
cere.*

Sextus, de fornicatione Iudæis cum Christianis prohibita: quod ista docent actorum Concilij uerba. Si quis uero Iudæus, cum aliqua Christiana fornicationis uitium deprehensus fuerit commississe, quousq; decem marcas ad minus per emendationem soluerit, districto carceri mancipentur. Et mulier Christiana, quæ damnatum coitum elegerit, per ciuitatem fastigiata, de ipsa ciuitate, sine spe redeundi penitus expellatur.

Septimus, de usuris Iudæorum; quod hisce uerbis constat. Adijcientes, ut si de cætero, quocumque prætextu Iudæi à Christianis graues seu immoderatas usuras extorserint, Christianorum participium eis subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint competenter. Vnde Christiani si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur, ab eorum commercijs abstinere.

Octauus, quod nouam non extruant synagogam. Synagogam non erigant (ait) nouam: & si quas erexerint, eas remoueant, & deponant. uetustas, si opus fuerit, reficiant: non ampliorem, preciosiorem, seu etiam altiore faciant.

Nonus, quod neminem Christianorum ad Iudaismum cogant. Iudæos autem ad Christianismum animum adijcientes, non impediunt.

Decimus, quod in sacræ delatione eucharistiæ, audita campanula, intra ædes suas se includant, ne aspiciant sacrosanctam Eucharistiam.

CAP. V. DE PRÆROGATI-

ua, libertate ueteri, & insignibus urbis
Viennensis.

Insignia noua
Viennæ.

Alba crucis
insignia uetera
Viennæ expli-
cantur.

Aquila aurea
noua Viennæ
insignia expli-
cantur.

Prælegiū ab
imperio Rom.
Viennæ cōces-
sum.

Laus ciuū Vi-
ennensiu à Fri-
derico secundo
Cæsare.

TRQVE haftenus de prærogatiuis quæ Viennæ nostræ ab ecclesia accessere, & in religionem Christianā studijs. quib. recto nimirū ordine & ea priuilegia subiiciemus, quibus quondā ab imperio accumulata eadē urbs fuit: libertate inquam, & nouis imperatorijsq; insignibus, bicipiti aurea aquila, coronata que, in nigro clypeo. Quæ omnia magno testimo- nio fidei erga imperiū incorruptæ, Fridericus hoc nomine secundus imperator, Viennæ nostræ ornamenta concessit, anno Salutis nostræ M. CCXXXVII. Albæ enim crucis insignia in rubro clypeo, studia erga religionem sacrosanctam nostram huius urbis quondā posita declarant, cum prima fidei exordia, quæ inde in Pannoniam Noricūq; pullulabat, ceu antea ostēdimus, hæc unica dederit. Sanguine ista constituisse, candore uerò ac animorum puritate dilatata fuisse, colores ipsi declarāt, rubeus inquam, & albus. Aquila biceps aurea imperatorio diademate redimita, qd aliud quæso quàm eandem fidei constantiam erga imperium ostendit? Imperatoria ipsa primum omnium insignia sunt: duplex imperium coniunctum demonstrant, orientale & occidentale. Aurea sunt, Cæsareo diademate redimita sunt: imperij dignitatē in omnibus, & suæ erga hanc fidei stabilitatem, uictoriæq; præmia exhibent. Quare nihil excogitari poterat nec perfectius, nec absolutius, sed nec cumulatius accedere quicquam poterat. Sed placet prærogatiuam ab eodem Cæsare Viennæ concessam, in huius rei fidem subiicere.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ rex. Romanum imperium ad tuitio- nem fidei & diuersarum gentium moderamina, per eum qui cœlestia simul & terrestria moderatur, filium summi regis, qui condidit regna, & firmat imperia, summæ dispensationis munere constitutum, ex dispensatione diuina robur & regimen suæ dignitatis accipit, ut subiectos sibi populos in opulentia pacis & fauore iustitiæ foueat, fidem prouehat, perfidiam persequatur, humiles protegat, sublimes humiliet, oppressiones releuet subditorum, ab improbis & ingratis dominis, quos excessuum commissorum enormitas indignos imperio representat, materiā bonorum subtrahat. Et nouerit propterea præsens ætas, & futura posteritas, quòd nos attendentes quàm feliciter & deuotè ciues Viennenses fideles nostri uniuersi & singuli, magni & parui, nostrum & imperij dominium sunt amplexi, iugum oppressionis & iniustitiæ declinando. Considerantes insuper, qualiter rēdem ciues Viennenses deuotione promptissima, & fide sincera, se nobis &

nobis & imperio indissolubiliter alligarunt: & quod nostra inter est, commissum nobis populū, utpote qui pro eius salute, ac de commissa nobis Reipublicæ cura, & uniuersitatis regimine generali tenemur summo Regi reddere rationē, potentis dextræ subsidio releuare, dictam ciuitatem & ciues in nostrā et imperij perpetuū recipimus ditionem, ut amodo in nostris regum & imperatorum successorum nostrorum manibus teneantur. Et quod nunquam per concessionē alicuius beneficij de nostra & imperij transeat potestate, quin potius speciali nostro & imperij munimine in munificentia nostræ priuilegijs, libertatum & bonarum approbatione consuetudinum, quasi perfidiæ eorum pignore, ueluti in nostrorum propugnaculis muniantur. Statuimus igitur, & præsentis priuilegij autoritate sancimus, ut annuo in eadem ciuitate Iudex singulis annis, per nos reges & imperatores successores nostros, communicato ad hoc si necesse fuerit, ciuium consilio, statui debeat, qui pro honore & fidelitate nostra sufficiens & idoneus uideatur, ad idem officium exercendum. Præsentem prohibentes edicto, quatenus iudex nullus à nobis, uel à rege, si ab aliquo successorum nostrorum pro tempore constitutus, nostra uel alicuius successoris nostri, uel sua præsumat autoritate, taliam que seu precariam in prædictos ciues facere, nec eos impetere siue cogere ad aliqd, seu nobis seu nostris successoribus exhibendum, nisi quod & quantum dare uoluerint de spontanea uoluntate. Præterea ex abundantia gratiæ indulgemus, ut nemini liceat prænotatos ciues ad aliquod seruitium pro ultra progredi prohibere, quin eo die, quo clara luce de domibus suis exierint, cum splendore solis regredi permittantur. Ad hæc catholici principis partes fideliter exequentes, ab officiorum præfectura Iudæos excipimus, ne sub prætextu præfecturæ opprimant Christianos. Cum imperialis autoritas à priscis temporibus ad perpetuam Iudaici sceleris ultionem, eisdem Iudæis induxerit perpetuam seruitutem. Declaramus insuper, & obseruare censemus, ut si quando contra quemque ciuium ciuilem uel criminalis actio intentetur, secundum uiam & approbatas consuetudines ciuitatis eiusdem à ciuibus iudicetur: læsæ maiestatis crimine, uel prodendæ ciuitatis excessu, cum extat, exceptis. In quorum animaduersione, uelut testabiliū criminum, licitè ciues & externos mandamus admitti. De duello uerò si quis ciuis impetitur, si septima manu honestarum personarum expurgare se poterit, eum ab impetitione duelli decernimus absolutum. Volentes & commodo studio prouideri, per quod prudentia docetur in populis, & rudis ætas instruitur paruorum, potestatem damus plenariam magistro, qui Viennæ per nos & principes nostros ad scholarum regimen adsumetur, ut alios doctores in facultatibus substituatur de consilio uirorum prudentium ciuitatis eiusdem, qui

Cum uix biennium ea fruere tur libertate, ab imperio, & eodē Friderico secundo Cæsare, Friderico duci Austria iterū in fidem & obsequium est reddita Vienna. Iudex ab imperio Vienna constituebatur, & erat summus magistratus olim.

Viennensium ciuium libertas & priuilegium.

Iudæi, quorum multi quōdam Viennensis urbis ciues erant, à magistratibus & officijs arcentur.

Ciues Vienneses quomodo iudicandi.

Initium scholæ Viennensis à Friderico secundo Cæsare, anno 1237.

habeantur sufficientes & idonei, circa suorum studium auditorum. Cæterum sub augustalis felicitate dominiij continuum eadem recipiat nostra ciuitas incrementum, statuimus, ut omnes incolæ & aduenæ ibidem inhabitare uolentes, in nostra & imperij donatione, sub tuta & libera ab omni seruili conditione, liberi uitam agant, qui uidelicet annum & diem sine alicuius impetitione se pro ciuibus tenuerint, secundum iura, approbatas consuetudines ciuitatis, destinata quoque clementia sedis nostræ, quæ pacem & iusticiam comitatur in principe, decernimus et mandamus, ut quodocunque aliquis Viennensium ciuium naufragium incurrerit, res suas quas ab impetu torrentis, manus hominis asportauit, liberè possit repetere, & habere à quolibet detentore. Cum indignum penitus censeamus, misericorditer reliquias naufragij detineri per hominem, quibus rapacis fluminis sæuiens unda percipit. Statuimus itaque, & præsentis autoritate priuilegij prohibemus, quatenus nullus Dux, Marchio, Comes, Aduocatus, Scultetus, uel aliqua persona ecclesiastica uel mundana, humilis uel sublimis, contra præscriptæ gratiæ & concessionis nostræ tenorem uenire præsumat. Quod qui præsumperit, in uindictam temeritatis suæ centum libras auri se compositurum agnoscat: mercedem uidelicet Camerae nostræ, & reliquum passis iniuriam persolendum. Ad quorum omnium prædictorum memoriam, & robur perpetuò ualiturum, præsens priuilegium fieri fecimus, & bulla aurea tympano maiestatis nostræ impressa iussimus insigniri. Testes huius rei sunt, uenerabilis Sifridus Moguntinus, & alij multi nobiles fide digni. Acta sunt hæc, anno Dominicæ incarnationis M. CCXXXVII. mense Aprili, decima indictione, imperante domino nostro Friderico secundo Dei gratia gloriosissimo Romanorum imperatore semper Augusto.

Naufragij ciuium Viennensium priuilegiū.

Pœna & multa huius priuilegij.

CAP. VI. DE EA PRÆRO-

gatiua ac ornamento, quod Viennæ à Gymnasio accedit.

Athenæ à Gymnasio celebrata.

Lycæum Platonis, & Ciceronis Academiae ac Tusculanæ.

THENAS quondam, ingeniorū cultus, scientiarum omnium fons, & eorū hominū cōuenticulū qui eas aut inuenerūt, aut inuentas sunt interpretati, nō modo cæteris Græciæ ciuitatib. celebriores ac honoratiores, sed ipso uniuerso penè terrarum orbe, hūc locum angustum quidē, & nec magnitudine nec diuitijs Spartæ cōparandum, decantatissimū reddidisse, historica nobis fides ostendit. Quæ laudis prærogatiua Platonis Lycæum, Ciceronis Academiam ac Tusculanum, prædiantantum, & minimas uillas, eadem consequuta est. Itaq; etsi superiora encomia, quæ uel à Romanis Augustis & barbarorum regibus, eorumq;

eorumque isthic posita regia, uel ab ecclesia Christi, & nouo apud Germanos constituto imperio Vuiennæ nostræ adiecta docuimus, cumulatissima esse appareat: & quæ uel sola apud cæteras nationes, ipsamque studiosam ueterum rerum posteritatem, hunc locum commendare possint: maiori tamen fœnore encomium huic urbi, & perpetuam, ceu quãdam laudis rationem accedere à Gymnasio, ac doctrinarum omnium conuenticulo crediderim. Nam si eas optimas et multo tempore duraturas Respublicas ratio dicat, in quibus uia salutis edocetur, & Domini nostri præcepta & leges explicantur, qui solus (ut ille inquit) ciuitates custodit, in quibus ad administrationis ratio quædam integra, & gubernandæ uel prouinciæ uel ciuitatis uel familiæ domusque leges, uirtutum ordines, uitiorumque incommoda, & docentur, et ex doctrina in cõtinuo ciuium exercitio animorumque stimulo, ad exemplum ueræ gloriæ legunt: in quibus præterea morborum ac pestis contagiones, quæ multas ciuitates exhaustere, quo pacto euitari possint, aut contracte profli-gari, sapientes quotidie demonstrant. Quod si eas denique maximas fuisse, ac perpetuas ex his quasdam etiam manere constet, quæ philosophiam, ueterem illam & ueram Rerumpublicarum gubernatricem in consortium adsciuerunt, quam multos ciuitatũ conditores ad stabiliendam harum administrationem ab Aegypto usque petiisse, Numam uerò Pompilium hac sola Romanam dilatasse dignitatem, atque eò culminis euexisse, ut rerum per uniuersum terrarum orbem potiretur, T. Liuij et aliorum grauis auctoritas testatur. Sunt uerò & mathematicæ disciplinæ, quæ in Academijs inter cæteras docentur, ad conseruandas urbes, & fuere semper pernecessariæ & utiles. Quod unus nobis Archimedes Syracusanus locupletissimo testimonio ostendit, qui Romanos tanto tempore patriam nequicquam obsidentes, ne caperetur, harũ scientiarum adminiculo remoratus est. A triuio eadem procedit utilitas. Demosthenes enim patriam suam, quàm defenderit isthoc genere, ne concideret, aut ab hostibus periculum sentiret, locupletissimo, habita ad Philippum regem oratio, argumento est. Et Ciceronem fama est, diu labentem patriam, orationis fugæ ui atque ne-ctare tenuisse. Proinde hæ omnes simul scientiæ, simulatque doceri Viennæ coeptæ sunt, eam urbem, etsi ædificiorum magnificentia & amplitudine, loci amœnitate, priuilegijsque & commeantium frequentia, iam tum nulli secundam, multo tamen ex his quas paulo antè recensuimus causis reddidere celebriorem, & hoc solo splendore exteris quoque cognitam & suspiciendam. Et quemadmodum omnia mortalia caduca sunt, ne diu corruptionem hæc sentiat ciuitas, aut à tot petita hostibus declinarit imminentem non semel perniciẽ, Academia Viennæ posita, & à principib. terræ hactenus culta usque: à rege uerò FERDINANDO, dño nostro clementissimo,

A Gymnasio incrementũ et laus Viennæ accessit.

Mathematica disciplina in urbib. utiles. Archimedes Syracusanus.

Rhetorica utilis reipublicæ.

Academia Viennensis aucta.

Prima exordia Academiae Viennensis, anno 1237.

Verba privilegij de Academia.

Locus Academiae translatus ad Augustiniam nos et castrum.

Gymnasium Viennense uetus auctum & reformatum ab Alberto secundo duce Austriae.

Sepultura doctorum primo in templo Augustinianorum.

tissimo, (qui dum hæc scriberemus, rerum non modo Viennæ, sed per uniuersam adeò Pannoniarum, Norici, Rhætiarumq; terram potitur) mirum in modum aucta, & suis subinde donatiuis locupletata, uel sola uel maxime causa fuit. De cuius exordijs, hæc ferè deprehendimus (nam de magistratu huius, proximo à nobis libro futius dicetur) quemadmodum & superiori capite diplomatis exemplum adductum ostendit, à Friderico secundo imperatore, Siciliae, Apuliae & Hierusalem rege, prima istius fundamenta iacta esse, anno à nato Christo M. CCXXXVII. cum eius modi ac tam amplum ludum literarium is Cæsar Vüiennæ aperuisset, ut in facultatibus etiã doctores haberet prælegentes: ut nõ solũ collegiũ ciuile, qd adhuc patentissimis ludi edibus cõiunctũ cernit, sed ista etiã diplomatis uerba superius adducta de Vüiennæ prærogatiuis coarguunt, quæ sic habent: Volentes et commodo studio prouideri, per quod prudentia docetur in populis, & rudis ætas instruitur paruorum, potestatem damus plenariam, magistro qui Vüieng per nos & successores nostros, ad scholarum regimen adsumetur, ut alios doctores in facultatibus substituatur, de consilio uirorum prudentium ciuitatis eiusdem, qui habeantur sufficientes et idonei circa suorum studium auditorum, etc. Hæc ex prærogatiua Friderici secundi Cæsaris Viennæ nostræ concessa: ex quibus apparet, prima Academiae Viennensis exordia à Friderico secundo imperatore posita esse, ante annos adhuc trecentos & plures, quam nulla per Germaniam (Coloniensi solo excepto) Gymnasia uetustatem referunt. Hæc anno postea centesimo & decimonono aucta porro, & præmijs, & prælegentium numero locupleta, & à diui Stephani æde ad castrum recens, ab Ottocaro Bohemiarum rege & Austriae duce constructum, ad ipsa urbis mœnia translata, in ueram Gymnasij amplitudinem excreuere. Author fuit Albertus secundus hoc nomine Austriae archidux, quem ab euentu Contractum cognominant. Is nouum auspiciatus Gymnasium, in foro quod hodie porcorum uocant, & in uicinia tẽpli Augustinianorum, sub annũ Salutis nostræ MCCCLVI. doctissimos ex Lutecia Parhisiolorum theologos in huius rei foelix auspiciam accersiuit, Henricum ab Hassia, & quendam à Dunkhlsbuehl, collegio constituto (ut ex annalib. deprehendi) his ædibus, quas hodie Schaunburgenses comites possident. Extant adhuc hodie multorum theologorum & iuriscõsultorum in proximo Augustinianorum cœnobio sarcophagi, eodẽ tẽpore isthic, cũ primũ à fundamētis surgeret, sepultorum. Quæ res annalib. subscribit. Atq; hoc in loco cũ uix decenniũ Gymnasiũ cõstitutũ, augmentũ paulatim ac uires concepisset, doctis indies magis magisque Viennam cõfluentibus, tandẽ sub annũ salutis nostræ MCCCLXVI. Rudolphus hoc nomine quartus archidux Austriae, eo ipso tempore, quo magnificam turrem, ac aliquot amplissimas testudines, parochiali omnium

omnium sanctorum templo, cum cathedrali præpositura adieci-
 set, magnam rem animo agitans, & locum simul Gymnasij & præ-
 mia professorum mutauit. Nam cum illud è castri & Augustinia-
 norum templo ad Templariorū relictas ædes, hoc est ab occiden-
 tali urbis plaga ad orientalem transposuisset, ad locum uidelicet &
 quiete & salubritate, studijs ac musis commodiorem, annum præ-
 terea censum, unde professoribus præmia distribuèrentur, ex om-
 nium Austriæ locorum maxime telonio in ipso municipio, ex inna-
 ta principis liberalitate adiecit, & omnium totius Germaniæ gym-
 nasiorū Viennæ amplissimū frequentissimūq; perfecit. Cuius cōfir-
 mationem filius postea Albertus hoc nomine tertius cognomen-
 to cum trica, ab Urbano Romano pontifice summo impetrauit,
 à Christo nato MCCCLXXXIII. Atque ita his initijs augmen-
 tisq; Viennensis Academia, quæ superioribus annis totius Euro-
 pæ frequentissima ac longe celeberrima fuit, posita fuit, & in Tem-
 plariorū (qui pauloantè proscripti ab Apostolica sede, imperioq;
 Romano fuerant) relictis ædibus, stubarum portæ (ut uocant) Vi-
 ennæ, & Dominicanorū cœnobio, proximis confirmata. In qua
 domus primæ erāt, collegium Ducale, Templariorum quondam
 regia, ubi theologiæ, artium liberalium ac philosophiæ quatuorde-
 cim professores habitabant. Aula quam uocāt, amplissima domus,
 ubi conuētacula Gymnasij fiunt, declamationes, disceptationes pu-
 blicæ, & in artibus ac philosophiā promouendorū examina. Hu-
 ic è regione opponitur Academiæ xenodochium, ubi admirandū
 operis bibliotheca, Cunradi Celtis, Andreae Peurbachij, & Ioan-
 nis de Monte regio preciosa uolumina continet. His paulatim
 prouinciarum Austriæ facultates suas quæque proprias adiecere,
 in quibus suos alerent: Austriaci, Agni contubernium: Viennen-
 ses, Rosarum: Salisburgenses, Styrij & Vucissinburgenses, quam uo-
 cant Bursam Haydenhaym: Sueui, Vuirtenbergenses, ac Vlmen-
 ses, Liliorum contubernium. Habent & Silesij peculiare in tractu
 Academiæ ædes, & Hungari Bursam quam Christi uocant: & aliā
 à ponte dictam, Austriaci ac Carniolani Agni contubernio cōiun-
 xerunt. Est & iurisperitorum domus, iuris utriusque præle-
 ctionibus una peculiaris & certa distincta, in qua tres iuris colunt
 professores: quibus nostra ætate Ferdinandus Cæsar & Austriæ ar-
 chidux quartum adiecit. Tum medicos proprias seorsim conci-
 lijs suis addictas ædes habuisse constat, quas incendio consumptas
 nostra memoria uendidere. Constituerunt & pauperib. pijs qui-
 dam homines ædes quasdam certas, in quibus literarum alumni
 ex quotidiana stipe aluntur, quas Codrias uulgo dicūt, Aurei mon-
 tis, Aurei leonis, & quæ intercudit Pankheta. Porrò in hoc quon-
 dam Gymnasio, primi principes, ex noningētorum aureorum an-
 nuo censu in telonio Ips designato,alebāt tres theologos, quatuor
 iureconsul-

Gymnasiū Vi-
 ennæ auctū, et
 è tēplo Augu-
 stinianorū ad
 Dominicanos
 translātū, ubi
 adhuc hodie
 est.

Gymnasio Viē-
 nēsi extrema
 manus imposi-
 ta.

Confirmatio
 Gymnasij Vi-
 ennēsis à Ro-
 mana sede.
 Vbi Gymnasij
 Viennensis lo-
 cus cōstitutus.
 Collegiū duca-
 le.

Aula Acade-
 miæ.
 Bibliotheca
 Academiæ.

Bursæ Acade-
 miæ Viennen-
 sis.

Domus iuris-
 consultorum.

Domus medi-
 corum.
 Codriæ, hoc
 est pauperum
 contubernia.

Primi lectores
Viennenses.

Lectorū nume-
rus & salaria
aucta à Ferdi-
nandorege.

iureconsultos, tres medicos, & duodecim artium & philosophiæ
professores, qui uulgo collegæ ducales appellantur. His Maximili-
anus Cæsar ante nostram memoriam tres professores adiecit, Rhe-
torices, poetices, & mathematices. Nostra ætate & professorum
& salariorum numerum Ferdinandus Cæsar & Austriæ princeps
duplicauit: amplissima sacras literas, diuinas leges, saluberrimā me-
dendi artem, ac cæteras philosophiæ ac mathematicum, rhetorices
quoque, poeticesq; scientias docentibus, præmia largitus. quibus
quinque de nouo professores addidit amplo stipendio cōductos,
Hebraicarum literarum, græcarū, poetices, ethices, & dialectices.

CAP. VII. DE EMPORIO MA-
ximarum Europæ nationum Viennæ constituto, &
encomio quod inde huic oppido accedit.

Eddidere & emporia, ac commeantium diuersarum na-
tionum confortia, quæ merces è longinquis terris ad-
ducerent, quasdam celebres urbes, & ad respublicas ma-
ximas potentissimasq; constituendas, adiumenta dede-
re haud uulgaria. Quæ res Aegyptum toto orbe terrarum decan-
tatissimam, ad hunc diuitiarum prouexit aceruum. Apud Græcos
Corinthus quoq; & in Gallijs Massilia, Italia uerò Neapolis, quod
ad eas urbes frequentes mercatores commearint, scriptoribus cele-
bratæ sunt. Quod nostra memoria, in Venetiarum, Genuensium,
& Anduerpiensium rebuspublicis, & apud Germanos in Norim-
berga & Augusta fieri uidemus. Hanc rationem consequendi in-
cremēti & Vienna nostra adepta est, locus uidelicet in meditullio
Germaniæ, Italiæ, Hungariæ, Sclauoniæ, Bohemiæ & Poloniæ si-
tus, quò ex omnibus his prouincijs ab anno Domini 1100. sensim
transmigrare institores ac negociatores cōsueuerunt, tanquam in
commune diuersorium. Postea accedente principum terræ priui-
legijs, suas cuiusque nationis negociatores isthic merces deponere
consueuerunt: quæ uel in Hungariam, Turciam, Seruiamq; & Vua-
lachiam nauigatione Danubij, uel plaustris in Bohemiam, Poloni-
am, Silesiam, et rursus in Sclauoniam, Dalmatiam, Istriamq; et Itali-
am, traducebantur. Transportantur autem ex Germania per Da-
nubium Viennam, & inde in Hungariam latius ferreæ merces, fru-
menta, pilei & uestes. ex Hungaria rursus & Mœsia reuehunt ar-
menta, & boum pelles. Ex Italia Vuiennam traducuntur uina, uil-
losi & serici panni, fructus transmarini, simplicia, ac cæteræ uitæ de-
licia. Poloni Bohemi que è Vienna uina ducunt, & in uicem hale-
ces ac cætera piscium salsamentorumq; genera, pannos & cereuifi-
cam remittunt. Itali quoque è Vienna nostra glessum, spicam celti-
cam, aurum, argentum, ac picis genera petūt. Quod de glesso à Pli-
nio quoque est animaduersum libro 37. capite 3. Centum ferè mil-
libus

Respublicæ et
urbes celebres
emporijs a-
pud ueteres.

Emporiū quan-
do Viennæ cō-
stitutum.

Mercii gene-
ra Viennæ de-
positarum.

Bohemorū &
Polonorum in
Austria et Vi-
enna mercatu-
ra.
Italorū Viennæ
mercatura.

libus passuū (ait) abest à Carnunto littus Pannoniæ, quo id à Germania inuehitur percognitū nuper. Et præmittēs de glessi siue succini negociatione: Affertur à Germanis (inquit) in Pannoniam maxime prouinciā. Inde Veneti ptimum, quos Græci Hennes uocant, rei famam fecerunt, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Hęc Plinius, ex quo apparet, in uicinia Viennæ, non nostra modo tempestate, sed superioribus etiam, dum Romani rerum potirentur, seculis, celebre emporium fuisse. Carnunti enim rudera, in pago diuæ Petronellæ, sexto à Vienna milliario superesse, proprio seorsim libro docebimus ex eodem Plinio lib. 4. cap. 12. Liuij libro tertio Decadis quintę, Velleio Paterculo, Eutropio & Orosio in M. Aurelij historia, Marcellino libro 29. & 30. & Eginharto in belli Pannonici aduersus Auares gesti à Carolo magno explicatione. Itaque uetus hoc quod in Carnunto apud Romanos emporium fuit, superioribus etiam dum seculis in uicino ad alterum lapidem loco, quem Haymburgum dicunt, ueterem principum Austriæ sedem, celebre fuit, Sueuis potissimum cognitum, qui ibi merces Budā transferendas in Hungariā deponebant. ab eo loco Viennā Leopoldus sextus dux Austriæ traduxit, sub annū Salutis nostræ M. C. C. exhibito ciuibus desup priuilegio, qđ sic habet:

In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Amen. Leopoldus Dei gratia dux Austriæ & Styriæ, uniuersis Christi fidelibus tam præsentibus quàm futuris, in Domino salutem, & in perpetuum. Gloria Principū latius uberiusq; per pacem & quietem subditorū elucescit, quando fama clementiæ & diligentia protectionis extenditur in posteros: salutem quoq; meretur à Domino, cum eos quibus præsentibus, bonis & honestis consuetudinibus & institutis ab enormitatibus, quibus non solum corpora, sed & animæ perduntur, cohibent, & ad iusticiæ tramitē cōuersationemq; bonā, & cuiuslibet proximo suo utilē iuris seueritatem perducunt. Hinc est, quod nos ciuium Vuiennensiū nostrorū deuotionē, petitionemq; affectuosam pie animaduertentes, donauimus ipsis ac posteris eorū, iuxta consiliū & admonitionē fidelīū ac ministrāliū nostrorū, perpetua statuimus donatione iura, per quæ clementer eorūdem prouidimus paci & trāquillitati. Statuimus igitur in ciuitate, Centum uiros fideles de singulis uicis prudētiorum, quorum nomina in chartula speciali notata, iuxta priuilegium hoc semper habeantur: & si unus illorum moriatur, alter statim in locum suum communi consilio substituatur. Nos ad hoc instituiimus, ut omnis emptio & uenditio, pignoratio, donatio prædiorum, domorum, uinearū, uel quarumcunque rerum, quæ æstimatæ fuerint ultra tria talenta, & quodlibet negociū arduum et memoria dignum, coram duobus uel pluribus illorum Centumuirorū celebretur & agatur. Qui-

cunq; ergo ciuium ex his C. testibus habuerit duos, quorum unus

K

moriatur,

Emporium in
Haymburgo
Austriæ.
Quando em-
porium Vien-
næ constitutū.

Exemplū pri-
uilegij de Em-
porio Viennæ
constituto.

Centumuiro Vi-
ennæ creatur.

Officiū Cen-
tumuirorum
Viennæ.

moriatur, hic cum solo illo superstite, & alio quocunq; credulo uiro testificetur. Denique quicumque illorum centum testium noluerit coram iudicio, uel alibi coram ecclesia esse testis alicuius de re quam nouit, Iudex compellat eum ad testimonium ferendum.

*Leges de pu-
pillorū bonis.* In quo si contumax fuerit, & alius sit per eum damnatus, uolumus ut in pœnam contumaciæ illi damnum suum emendet. Inhibemus etiam, ne qua uidua, bona paruorum suorum, qui hæreditariè eos

contingunt, uelit conferre alteri uiro, cui postea nupserit. Nec uirtalis possit ferre testimoniū super bonis talium paruorum, qui ad annos nondum peruenerint discretionis, nisi arripuisset annos uoluntate & ad sensu eorum sibi bona illa foro uel aliquo pacto congruo comprobauerit, ipsum bona quietè possessurum censemus.

*Constitutio, si
moriatur quis
cum testamen-
to, & ab inte-
stato.*

*Vidua olim mi-
litibus nubere
prohibebatur.*

Statuimus etiam, quod quicumq; ciuium moriatur, si uxorem habet, uel liberos, Iudex se non intromittat de bonis, uel de domo ipsorum: sed sint in potestate uxoris & liberorum. In arbitrio quoque sit uiduæ, non nubere, uel nubere cuicumque uelit, quòd nemo habeat inde aliquid facere, dummodo nubat ciui, & non militi.

Si uerò militem duxerit, persona sua & res in gratia & uoluntate nostra persistant. Id ipsum & statuimus de filia, & de nepte cuiuslibet ciuium, quod & de uidua. Si autem is qui moritur, non habet uxorem, uel liberos, in ordinatione sua consistunt bona sua.

*Quomodo hæ-
reditas aduen-
da.*

*Constitutio de
aduenis & ex-
traneis Vien-
næ mortuis.*

Qui si decesserit absque testamento et ordinatione rerum suarum, bona sint proximi hæredis sui, si locatus fuerit infra terminos nostros. Si uerò hæres sit extraneus, nihil cedat ei, nisi se stabiliter

transferat in ciuitates nostras, uel super alia bona nostra in Austria, sed omnia bona nobis cedant. Item uolumus, quod undecunq; uenerit aduena, si moriens aliquid ordinauerit de rebus

suis, rata eius maneat ordinatio. Hospes eius in cuius domo moritur, statim summā bonorum suorum corā ciuibus & iudicio manifestet: & si fraudulenter quid fortasse retinuerit de bonis illis, eorundem fur reputetur. Si uerò moriens nihil ordinauerit, ciues bona custodiant defuncti annum & diem. Infra quod quidē spacium,

si aliquis uenerit, qui se hæredem, uel socium, uel creditorem legitime ostenderit, eidem absque conditione adsignentur bona defuncti, quæ eum cōtingunt. Si autem nemo uenerit, duæ partes bonorum illorum nos contingant, tertia pars detur pro anima illius: &

*Aduena à testi-
monio super ci-
uem prohibe-
tur.*

*Exordia empo-
rij Vienna cō-
stituti, et quo-
modo merces
Viennæ depo-
sita.*

ubicunq; aduena uelit sepeliri, liberum habeat arbitrium. Statuimus etiam, ne aduena aliquod testimonium possit ferre super ciuem, nec ciuis super aduenam, cum his qui dicuntur leykhauß:

quin habeat alios testes bonos, & honestos cum illis. Uolumus etiam, ut si aduena ciui, uel ciuis extraneo aliquid uendat, &

alter hoc pro bono recipiat, Iudex inde nihil iudicet, quin alter eorum ei faciat querimoniam. Nulli ciuium de Sueuia, uel de Ratisbona, uel de Patauia liceat intrare cum mercibus suis in Hunga-

riam,

riam. Quicumq; contrarium fecerit, soluat nobis duas marcas auri. Nemo etiam extraneorum mercator moretur in ciuitate cum mercibus suis ultra duos menses, nec uendat merces quas adducit extraneo, sed tantum ciui: & non emat aurum, neq; argentum. Si habeat aurum, uel argentum, non uendat nisi ad cameram nostram.

Item præcipimus, ut nullus extraneorum intret ciuitatem cum arcu tenso, sed ante portam ciuitatis cordam arcus dissoluat. Et si habet aliquid tractare in ciuitate, in hospitio suo arcum relinquat, & peractis negotijs exeat ciuitatem arcu non tenso. Quicumque contrarium fecerit, auferatur ab eo opportunè arcus & pharetra.

Nulli etiam ciuium licet exire ciuitatem, uel intrare, cum arcu tenso. Si quis contrarium fecerit, & apud quemcunque sagittæ cum ferramentis uel manibus gestare infra murum deprehensæ fuerint, dabit iudici nostro LXXII. denarios. Et cuiuscunque ciuium domo ignis, uel incendium exortum fuerit, ita ut flamma ultra tectum domus illius conspiciatur, ille dabit iudici unum talentum. Si uerò domus eadem tota exusta fuerit, iudici nihil soluat, sed sufficiat sibi proprium damnum.

Item apud quemcunque in ciuitate inuenta fuerit iniusta mensura, quæ dicitur Ham, uel iniusta ulna, uel iniustum aliquod genus ponderis, iudici soluat quinque talenta. Placet etiam, ut pro quacuncq; causa iudex ciuitatis lucretur unum talentum. Subiudex & præco, ab eo qui illud dederit, habeant triginta denarios. Si iudex habuerit unum talentum, ipsi ab eo accipiant xv. denarios. Et sic de magno & de paruo, secundum quod prouenire potest.

Denique statuimus, ut XXIII. ciuium, qui potentiores in ciuitate inueniri potuerint, iuramento confirmet, quod disponant de mercatu, & de uniuersis que ad honorem & utilitatem ciuitatis pertinent, sicut melius sciuerint. Et quicumque idem in hoc agant & disponant, iudex ciuitatis nullo modo audeat irritare. Sed quicumque in aliquo illorum contra XXIII. statuta fecerit, soluat iudici poenam ab ipsis institutam. Et hi uiginti quatuor, quanto sapius cõueniant pro disponendo statu ciuitatis.

Quicumque deprehensus fuerit in adulterio cum uxore alicuius uiri secularis, iudex non iudicet, sed plebanus huius loci. Vt autem nostra donatio tam à nobis quam à successoribus & posteris nostris in perpetuum rata & inuiolata permaneat, præsentem paginam super hoc scribi, sigilli quoque nostri caractere roborari, subscriptione que testium perenniter iussimus muniri. Datae Viennæ, anno à Domino nostro Christo nato M. XCVIII.

Atq; hæc de prærogatiua emporij Viennæ constituti, quando & à quo, aut cuius auspicio illud primum omnium inceptum sit. Quæ res nõ modo huic urbi magna incrementa dedit, sed ciues in super copiarum congestu, ad insolitam opulentiã euexit. Vt multi

Solis Viennensis sibus merces in Hügariã trasportandi us et prærogatiua concessa. Nota mirum morem de arcu.

De incendio poena propofita.

Leges et poena de mensuris.

Iudicis multa, quam adhuc hodie exigunt.

Viginti quatuor uiri Viennenses postea senatores dicti, & hodie diuisi in adfessores consulis, et adfessores prætoris.

Pœna adulterij.

Emporiũ causa diuitiarum, quib. quõdã Viennenses abun dabant.

tradantur ciuium tantam quondam comparasse rem, ut non cal-
culo, sed patinis aut lance numismata in numerū ponderisq; ratio-
nes collegerint. Quod de Vdalrico Perman, & quodam Aphio-
memoria repetunt. Quorum item postremo ab euentu insignia pi-
cta à principe erāt, quod patina uidelicet uim auri argentiq; princi-
pi aliquādo indigentia laboranti numerasset, et remunerare subdi-
ti sui fidē dexteritatēq; animi dux uellet, Austriae fertur illi insignia
contulisse, patina interiecta. Quae adhuc hodie insignia, in fenestra
templi diui Stephani picta cernuntur, tumulo quoq; proximo ean-
dem picturā referente. Porro extat adhuc hodie emporiū Vien-
nae non modo non imminutum, sed multo etiam, ob continua bel-
la, quae Austriaci cum Hungaris Turcisq; gerunt, celebrius reddi-
tum: praesertim simulatq; Buda Hungariae metropolis in Turcarū
tyranni uenisset potestatem, & Christianam exuisset pietatem, ubi
magnū Politirion superioribus annis erat, qd hac occasione Vien-
nam quoq; in Austriam translatum est, & priori coniunctum fuit.

Permanorum
familia.

Aphiorū fami-
lia, qui habe-
bant Austriae
insignia cum
patina.

Budense empo-
rium Viennam
translatum.

CAP. VIII. DE ENCOMIO

Viennae, à fide & obsequio ciuium in

Principem suum.

ADEM praerogatiuae laus incrementiq; ratio, à subdito-
rum ciuiumq; in principes suos fide, plerisq; accessit nō
rebus publicis solū, sed minimis etiā municipijs, cum in
utraq; fortuna idē dominis obsequiū praestitissent, aut
laborantibus praesidia debita non denegarint. Quae res uidetur A-
theniensium Romanorumq; non minimum administrationem ex-
tulisse. Nam Leonide, Codro, & Milciadi, etiam post mortem, gra-
tam posteritati memoriā, Marathoniae pugnae pictura Athenien-
ses fecerunt: Demetrio uerò Phalereo ab eandē pietatis fideiq; cau-
sam trecentas statuas posuere. Tum Romani ciues quoties nō ma-
gistratibus suis, non pectoribus proprijs solum, sed uniuersa etiam
re ornamentisq; oblati, à presentibus periculis urbem suam serua-
runt: Quos imitati Viennae nimirum ciues, principum suorū cum
studio obsequia usq; obseruasse reperiuntur: & fide aduersus pe-
ricula etiam rerumq; suarum perniciem contumaci, in utraq; fortu-
na indissolubiliter alligati perstiterunt. Cuius rei ex multis pauca te-
stimonia recensibimus. Leopoldo enim sexto Austriae principe,
Babenbergensis adhuc stirpis, qui Ducalē titulū tertius usurpauit,
anno labente à nato Christo 1198. rerum per Austriam potito, Vi-
ennenses cū omne tempus studiumq; posuissent, non solū in prin-
cipis sui affectu obseruando, sed bonis insuper artibus, & recte ad-
ministrata urbe, gratiam uiresque apud suum principem quæsi-
uissent, cum heri amorem in se fauoremq; excitarunt, ut ingentem
pecuniae

Fides Athenie-
sum in princi-
pes suos.

Fides Romano-
rū, in magistra-
tus suos.

Ciuiū Viennen-
sum fides erga
principes
suos.

Gratia Vien-
nensium apud
Lupoldū sex-
tum, anno Do-
mini 1196.

pecuniæ summam, quo quæstum instituerent, mutuò datam, ac ul-
tro penè oblatam, accipere meruerint, additis priuilegijs de nouo
Viennæ emporio cõstituto, & è Haymburga translato; grauibus
quoque rescriptis, quibus ad solutionem cogebat p̃ssimus prin-
ceps Viennensium debitores. Atque ea munificentia ciuium stu-
dijs impartita, breui ad eam opulentiam magnificentiamq̃ eam ur-
bem euexit, in qua hodie, nullo uel amplissimo Germaniæ, Galliæ,
Italiæq̃ oppido inferiorem uidemus, ditissimis insuper ac amplif-
simis quibusq̃ prosapijs eo in loco fortunæ munia fouentibus, de
quibus sub finem proximi libri à nobis dicetur. Atque eadem ci-
uium urbis nostrę studia fuere erga filium huius Lupoldi, nomine
Fridericum, hoc nomine in domo Babenbergensi secundum: nec
minor fides erat. Cui rerum aliquando magna laboranti indigen-
tia, tres potentiores ciues, Vorlauf, Schutwürl, & quidam Cunra-
dus, incredibilem pecuniæ uim non mutuò dedisse, sed donasse eti-
am feruntur, & hanc (quæ tum maxima erat) in iuuando principe
suo liberalitatem præstitisse. Proinde cum is quoq̃ primus id tem-
poris Austrię archidux, Romam ad Cæsarem Fridericum profecti-
onem institueret, grauibus de rebus cum eo acturus, magnis im-
pendijs tum à Viennensibus instructus ad iter princeps, & magni
nominis lociq̃ aliquot ciuibus eò comitatus erat. Quorū in anna-
libus nomina reperi, Vdalricum Leuthari filium, Baltramū, Leub-
mannum, Rudolphum, Serrantum, Ottonem à foro, & quendam
Ottonem filium Hanen. Ab his deductus Romam, lætis animis
summo cum honore, cum à Pontifice, tum à Cæsare exceptus illu-
strissimus Austriæ dux fuit. Cuius rei causa non minima ciues Vi-
ennenses erant, quorum tam splendidus comitatus principem com-
mendatiorem reddidit, qui antea imperio ecclesiæq̃ inuisus fue-
rat. Itaque consuetudo ea tenuit deinceps, suntq̃ eo honore Vien-
nenses ciues à principibus suis dignati, ut ipsi ex castro suo in præ-
torium urbanū quottidie descenderēt, cõmunibus cum ciuib. suis
auspicijs consilijsq̃, de iure, legibus ac republica administranda tra-
ctaturi. Hoc demonstrant diplomata, quorum non pauca sub fi-
nem huiusce rei meminere: nempe acta ista esse & constituta, dum
cum ciuibus Viennæ sedens dux in prætorio consultaret. Porro
nec eo tantum fauore Viennenses superiorib. seculis imbuti erāt,
sed eadem gratia ipsedemq̃ studijs & ante nostram memoriã apud
Maximilianum Cæsarem, & hodie pollent adhuc apud Ferdinan-
dum inuictissimum Rom. Hungariæ & Bohemiæ regem, Au-
striæq̃ archiducem. Quod tot posita propugnacula docent, tot
pericula damnaq̃ annis retroactis uiginti & pluribus accepta.
Quæ tamen et dissimulant optimi ac fortissimi uiri, et contra nitun-
tur audacius, morituri potius, aut extrema passuri, quàm fidem e-
xuant, aut principum suorum rem fortunamq̃ minus cordi quàm

Princeps ciui-
bus Viennensi-
bus pecuniæ
summā mutuò
dedit.
Princeps Au-
striæ debitores
Viennensiu ad
solutionem co-
gebat.

Fides ciuium
Viennensiu in
Fridericu pe-
nultimum du-
cem Austriæ
de stirpe Babē
bergensi.

Viennenses ci-
ues ducem suū
comitati sunt
Romam.

Duces Au-
striæ in domū
senatoriã urba-
nã descende-
runt.

Ciuū Viennē-
sium erga Fer-
dinandū regē
fides & obse-
quium.

*Equestris ordo
Viennae.*

*Ferdinandus
Rex quibus ho-
noribus Vien-
nenses afficiat.*

*Catalogus Vi-
ennensium lo-
co aliquo à Fer-
dinando rege
habitorum.*

propriam esse sinant. Qua de re tot sunt immunitatibus, preroga-
tiuis, honoribusque ab hoc principe affecti Viennenses, ut iam ite-
rum elucescat aureum seculum illud, Ferdinandi principis ductu
munificentiaque: quo Equestris ordo (qui olim frequens Viennae fu-
erat, & unde maximi quique Austriae reguli genus repetunt) postlimi-
nio denuò in hac sit urbem relatus. Jam enim tot à consilijs, & tam pra-
stantibus uiris è numero ciuium Viennensium, maximis in rebus,
& maximè necessarijs is uti princeps solet: non dico de his, quos
quotidie ad equestrem ordinem nobilitatisque splendorem, ceter-
rosque honorum gradus ac prerogatiuas sustollit, rebus bellicis,
frumentisque procurationibus quotidie praeficit. quos honores su-
periores principes, non nisi maximis, & summo loco natis, sum-
maque industria praeditis, conferre solebant. E' multis paucos recen-
sere libuit. IOANNEM BAPTISTAM PACHAELEB, iuris con-
sultissimum uirum, nobili genere ac uetusto inter Viennenses ortum, Fer-
dinandus rex non modo ad consilia adsciuit, sed maximo insuper
munere Fiscu aduocati, in his quae Austriae ditionem contingunt, re-
bus maximis ac grauissimis, insignito, utitur quotidie. STEPHA-
NUM quoque DENKHIVM, Consulis officio iam quinquennio fun-
ctum (quod ante haec tempora insolitum erat) ultro et ad equestris
ordinis subsellia, & ad consilia uocauit: & dum haec scriberemus, uil-
losi serici ueste, ob bene administratam Rempublicam, donauit.

HERMETEM quoque SCHALLANTZER, consularè uirum, auiu-
culum nostrum, & ad consilia admisit, & frumenti procurationibus
praeposuit. FRANCISCVM IGLSHOVER, uetustissime ac no-
bilissimae ex Styris oriundae familiae, Scriniorum urbis Viennensis
magistrum, agnatum nostrum, non modo ad secreta, sed ad sum-
ma insuper consilia cooptauit. Eodem loco fauoreque apud Fer-
dinandum Ro, regem & Austriae archiducem sunt, LADISLAUS
EDLASPERGER, mercatorum praetor: & qui consilijs Austriae
affidet, STEPHANVS SCHVVRTZ, I. V. doctor, & alij è ciuib.
plures. Quorum, uitam cum morte commutarunt, VICTOR
GAMP, I. V. doctor, & Fiscu aduocatus Austriae: PAVLVS &
LEOPOLDVS PERNFVES, omnes agnati nostri. Et ne me, qui
maternam tantum stirpem ueterem numero, expertem regie munifi-
centiae idem Princeps dimitteret, cum nostram illi fortè Austriae choro-
graphiam obtulisset, in equestrem ordinem allegit, trib. aureis a-
laudis, ueterum Austriae marchionum insignibus adie-
ctis, preciosa insuper uillosi serici ueste
donatum.

LIBRI SECVNDI

Finis.

RERVM VIENNENSIVM LI-

ber tertius, de magistratibus urbis Viennensis, & principibus eiusdem, auctore Vuolfgango Lazio Viennensi Philosopho & medico.

CAP. I. DE MAGISTRATIBVS

urbis Viennensis, in genere.

TRIPLEX Vienne magistratus est, ecclesiasticus, Reipublicæ capessendæ communis, & medicus qui Academiæ est. Quorum ecclesiasticus libro superiori à nobis ad fidem rerum distinctus est. Qui uero in Republica administranda consistit, triplex est: Ducalis, prouincialis, & oppida-

Triples in genere Viennæ magistratus.

nus. Duces enim Austriæ cum tot accessione prouinciarum, domum auitam reddidissent auctiorem, & subinde foras euocati, in negotijs cum publicis tum priuatis, in re præsentī non semper forent: ut essent, qui æquitate subditorum explicarent causas, prouincialium prouocationes exciperent, simulq; detrimenta, pericula, cōmoda incōmodaq; regionū Austriacarū pensitarēt, ac uectigalibus ærarium auerent, rationibus denique recensendis procurationibusq; præessent, quatuor intra urbem magistratus cōstituere: quorum Regimentū supremum uocant, cui, qui ducis uices gerit, cum scriniarum magistro, in ducali castro præsidet: quod inferiorū Austriæ prouinciarum, Austriæ in quā utriusq; Charinthiæ, Styriæ, Carniolæ, Ciliij, Goriciæ que, criminantibus passim incolis postremum patet, causasq; & publicas & priuatas omnes distinguit. Secundum, Fiscum, uel (ut appellamus) Cameram dicunt: quo loco magistratuq; annua omnium prouinciarū uectigalia expediuntur, & procuratorū eorundem rationes recensentur. Huic subsunt cætera duo, (ut uocāt) Handgrauiatu et Telonij Danubiani. Handgrauius, quem Romani Triumuirū mensariū uocabāt, mercatorū controuersijs (qui eò ex Italia, Hungaria, Polonia, Sclauonia, Bohemia, ipsaq; Germania uniuersa frequētes cōfluunt) dirimendis, ac præcipuè boum cōtractib. qui ex Hungaria in Germaniā per austriā innumeri annuatim abiguntur, itemq; mensuris ritè constituendis uenditorum præficitur. Qui suos habet in laboris participatū adiunctos, & cōsiliarios et ministros. Telonarius uerò, uectigalibus Danubij recipiendis, et mercib. que ex Sueuia et Bauaria frequētes in Austriā et Hungariam deuehuntur, itemq; nautarum & aurigarum controuersijs, aliorum' ue, si que ad Danubij ripam exorte fuerint, remouendis, à duce eius' que Fisco constituitur. Cæterū prouincialis magistratus duplex est: alter que rulantib. iura dat, cui duo Mareschalci superior et inferior, præfecti

Causa magistratu à principe constitutum.

Regimentū Viennense supremus magistratus.

Fiscus Viennensis, uulgo Camera.

Officiū Handgrauij per Austriam.

Officiū Telonarij Danubiani.

Prouincialis magistratus, uulgo die Peyfirzer im Landhaus.

quondam

Hunc magistratum uernacula lingua appellat, die uerordenen.

Officiū scribæ provincialis. Officiū secretarij provincie. Senatus urbanus supremus, uulgo der inderstat rat.

Officiū Camerarij Viennensis.

Officiū iudicis Viennensis. Assessores iudicij.

Vulgo à scamno Schrau appellatur.

Senatus exterior, & officij eorum senatorum.

Triumuii nocturni, id est uigilijs præfati: Pontifex, qui ponte Danubiū iungit.

quondam prætorio à Romanis dicti, præfident. Hi cum quibusdam ex omnibus Austriae ordinibus, in consiliorum laborisq; confortium adscitis, in domo quadam magnifica (quam provincialem inde appellant) libellorum responsiones audiunt, & decreta pronunciant. Alter uerò provincie magistratus, provincie reb. constitutuendis, quæ uel censum annum principi numeradum, uel imminenti belli pericula contingunt, præest. Ex omnibus Austriae ordinibus (ciuibus exclusis) hoc est Prælati, Baronibus, siue patricijs, & Equestris census nobilibus, accumulatus est. Quorum decretis concipiendis, ceu superiori, quem provincie scribam uocant, ita huic quidam à secretis adsciscitur. Hos consequitur ultimus oppidanus magistratus, qui triplex est. Prima sedes senatui urbano datur: ex duodecim uiris is constat, quos decuriones Romanici, & scriniorum peculiari magistro (quem scribam urbanum uocant) ciuiū sumptu adiunctis. In eo senatu ciuiles actiones expedituntur, codicilli & testamenta proponuntur, ac pupillis tutores designantur, & si quæ cætera comoda incommodaq; urbis dispiciuntur: quæ partim ab ipso consule, partim à fisci urbani præfecto (quem Camerarium dicunt) curantur. Proxima sedes locusq; Prætoris urbani est, quem iudicem uernacula lingua uocant, cui in consilij societatem, duodecim item uiri tribuuntur: qui seorsim in prætorio proprio, à subsellijs nomenclaturam usurpante, pecuniarias causas, creditorias, debitoriasq; & omnes adeo criminales actiones distinguunt, ac facinorosos morte condemnant, & per quæstiones habent, Duumuii quondam Romanis dicti. Hunc ponè sequitur ultimus & infimus magistratus, quem uocant senatum exteriorem, qui septuaginta duobus constat uiris. Ex horum numero rationibus tutorum recensendis, uectigalibus portarum exigendis, censu annuo agendo, certi, triumuii item nocturni, ædiles ac pontifex eliguntur. Ipsi non nisi summa ingruente necessitate, & temporibus Reipublicæ turbulentis, omnes à Cōsule conuocant, et in communem ciuitatis rem consilia conferunt, de quibus omnibus ordine sermo à nobis instituetur, exordio à ducibus sumpto.

CAP. II. DE PRINCIPIS magistratu.

Causa magistratuū à principe constitutorum.

Prætorium Viciensis principis semper extitisse magistratum, nemo est qui dubitat, ut cuius obsequio Vienna imbuta usq; fuerit: et cuius maiores successoresq; cum rem copiosam & cultam habere cœpissent, & ex humiliiori gradu maiores quotidie ad res constituerentur, subinde foras euocati, aut alijs negotijs præpediti, in uicem fidemq; regulos suos, ac in administranda provincia aptos homines quosdam legunt, qui

runt, qui per procurationes principis negocia administrarent. Ex quorum numero (ceu diximus) Regimentum ac Fiscus conflantur. *Regimentū et fiscus.* Austriæ igitur nomen (unde hi principes titulum primum adepti sunt) recentī seculo natum est, ante annos circiter quadrīngentos, ab Austri (ut credo) uenti flatu, qui ista in regione frequens est: uel ob similitudinem Germanicę appellationis *Osterriche* (quod uerissimilius mihi uidetur) quod nomen orientali regnorum suorum limiti Francorum reges indiderant, ceu & occidentali *Vuosterriche*. *Vnde Austria sit dicta.* Porro Francorum nomen (quæ gens à Cimbris & Sicambris Rheni quondam accolis defluxit) sub Aureliano Cæsare primum omnium auditum est, anno Salutis nostræ CCLXXVI. *Vnde Osterriche uox orta.* uel ob audaciã gentis, uel (ut alij existimant) Franco horum rege, qui Sicambris post Marcomyrum, Antenorē, Priamum, Helenū, Basanum, Heligastum, Basanum secundum, Clodomyrum, Nicanorem, Marcomyrum, Clodium, Clodomyrum secundum, Meradacū, Bolionē, & Cassandrū imperauit, sub ipsam quasi Christi natiuitatē. Francū itaq; reges Sicambrorū, qui iam Franci dici cœperant, sequuti sunt, in ea Germaniæ ueteris ad Oceanū septentrionalem ripa, in qua quondã Busactores ac Bructeros coluisse constat, Clogio, Marcomyrus, Richimer, Bentharius, Gualterus, Clodomyrus, Ascarichus, Ragaisus, Clogio, Pharamundus, Clogio, Meroueus, Hilderichus, & Lytauicus: qui primus Christo uedicatus, multos post se reliquit, Theoderici, Theoberti, Hildeberti, Hilderichi, Dagoberti, Clotharij, Lotharij, Sigeberti, ac Clodouici nomina præferentes. *Vbi Franci quondam habitant.* Qui ut omnes in Gallijs Romano iã ademptis imperio rerū potiebantur, ita ex qua prodierāt ab arcto, referre iterū paulatim gradū in Germaniã à meridie cœperūt. *Ascarichi & Ragaisi meminit Panegyricus, qui hos captos à Cōstantio imperatore in Belgis tradit, & bestijs obiectos fuisse.* Quorū Theodericus, Theobertus, & Theobaldus, Lytauici primī Christiani Francorū regis filij, Alemānos et Sueuos in Rhetia prima, Heluetiorū que heremo subiugarūt, Balthino & Leuthari, uel (ut alij uernacula Germanorū lingua appellant) Balduino & Rothario, Sueuorū ducibus in uerba adactis. *Hanc historiã refert ex Græcis Agathius, & Paulus Diaconus.* Childebertus postea primus Boioarios proximos in Vindelicia, & utroq; Norico aggressus est, Thassilone Boioariorū rege (qui post Boamundū, Heribertū, Chunimundum, Gibolphū, Aordū & Sisualdū, Boioarijs, hoc est à Bois descēdētibus populis imperabat) uectigali reddito. *Franci quando Sueuiam subiugarunt, atque Boioarios.* Quod ipsum à Diacono lib. 4. cap. 7. his est uerbis perscriptū. *Primi Boiorū reges.* His diebus (inquit) Thassilone rege Boioaria. Thassilone rege Boioaria, qui mox cum exercitū in Sclauorū prouinciã introiens, parta uictoria, ad solū propriū cum maxima præda remeauit. *Sclauorū prouincia hodie Carinthia & Carniola, ubi adhuc hodie Sclauī colunt.* Sclauorum autē prouinciã hodiernam Carniolam intellexisse, ex eodem apparet autore libro 4. capite 39. & libro 5. capite 22. Et iterum libro 3. capite 29. de Garibaldo altero Boioariæ rege tractās: Cumq; hæc dixisset, tunc intellexerunt Boioarij, qui eum comitabantur, eum ipsum

L regem

Alter ex Dia-
cono locus, de
Garibaldo re-
ge Boioariæ.

Theoberti pri-
mi meminit
Diaconus lib.
6. cap. 21. Et
35. apud quem
videlicet Au-
sbrandus Ber-
gensis dux ab
Ariperto Lon-
gobardorum
rege, ducatu
spoliatus, in
exilio erat: cu-
ius filii Theo-
donem diuus
Rupertus
Christo uendi-
cauit.
Pipinus quan-
do in Franco-
rum regni fa-
stigium subli-
matus fuerit.
Quando in pro-
uincia formæ
Boiorum ter-
ræ redactæ.
Quando orien-
talis Marcha
incepta.
Vuestenriche
regio, uel
Vuestrasia cõ-
prehendebat
Lotharingiã,
Lutzelburgũ,
Treuirensẽ,
Leodiensẽ,
Brabatinũq;
tractum. Et to-
tam Alsatiam,
cum tractu Pa-
latinatus Rhe-
ni.
Austria Vene-
tijs uicina.
Locus ex Rhe-
ginone de Au-
strasia.

regem Authari esse. Deniq; post aliquod tēpus, cum propter Fran-
corum aduentū perturbatio Garibaldo regi aduenisset, Theode-
linda eius filia cum suo germano nomine Gundoaldo ad Italiam
confugit, scēq; aduentare Authari suo sponso nunciauit. Ex quibus
apparet, Tassilonem & Garibaldum primos à Francis Boiorum
reges in fidem receptos esse: nondum tamen in prouinciæ formam
ipsæ Boiorum gentes redactæ erant, uetigales duntaxat suis legi-
bus uiuere permittebantur, regali diademate in ducalem tiaram
contracto, quam Francorum regum beneficio accipiebant. Theo-
bertus, Theodo, Theobertus secundus, Thassilo & Odilio, om-
nes Boioariorum duces. Quibus Francorum regum nomine pare-
bant, utrunq; Noricum, Vindelicia, & pars Rhætiæ alpestris: qua
hodie intercapedine Austriae partem, Styriam, Charinthiam, Ba-
uariam, & Tyrolim, sitas ditiones uidemus. Atq; hoc genere obse-
quij, prouinciæ iam enumeratæ, ducentis ferè annis & pluribus
Francorū regibus parebant, qui (ut antea dictum) per duces ex Bo-
iorum gente oriundos istas administrarūt. Donec ob ignauia, Hil-
dericho ultimo regno abrogato, Pipinus quispiã ex orientali Fran-
cia & Germaniæ agro oriundus, Caroli cuiusdã Martelli filius, qui
à diuo Arnulpho Metensium episcopo genus repetebat, à Franco-
rum gēte in regni fastigium sublimatus fuisset, ob magna uidelicet
in gentem suam & Christianum nomen merita probatus. Is pri-
mus in prouinciæ formam Boioariorum terras redegit. Ac cum
Gryphoni fratri nati minori Schuandehildem Odilionis Boioa-
riæ ducis filiam desponsasset, ac Schuidigerum & Lanfridum ty-
rannos profligasset, in Auares quoq; Noricum & Pannoniam su-
periores incolentes mouit. Quibus haud multo post non solum
subiectis, sed è Norico præterea in Pannoniam superiorem remo-
tis, orientale regnum, siue orientalem Francici imperij limitem in
confinio Norici ac Pannoniæ constituit, & Ostenriche Marcham
appellauit: maiorum suorum imitatus scilicet administrationem,
qui idem in occiduo Rheni limite, in utroq; Romanos æmulati,
factitarunt, cum Vuestenriche, seu Vuestrasiam, terræ tractum
Mosa, Sequana, ac Arari Rhenoque fluuijs conclusum, à reliquo
Francorum imperio demptum denominassent. Porro Osten-
riche, uel latinè Austrasia, maioribus quondam limitibus circum-
scripta erat, quàm nunc Austria uisitur, in Italiam usq; & Rhætiam
extenta. Proinde Paulus Diaconus libro quinto rerum Longo-
bard. capite 39. Austriam appellat agrum Venetijs proximum.
Et Rhegino Brunienfis, orientalem Germanici siue Francici impe-
rij limitem, & quæ intra hunc sitæ fuerant regiones, Austrasiæ ui-
detur uocabulo nuncupasse, & ex his Boioaria enumerasse, cū Pi-
pini ac Carolomagni fratrum diuisionē describeret. Anno dominice
incarnationis (ait) 779. Carolus cū exercitu Hispanias ingressus est,
uenit

uenit enim primò Pompilonam ciuitatem, deinde ad Cefaraugur-
 ftam urbem perrexit, ubi innumerabilis multitudo de partib. Bur-
 gundia & Auftrafia, uel Boioaria, seu Prouincia, & septimana
 pars etiam Longobardorum in auxilium conuenere. Hæc ille: que
 libro Chronicorum quinto, capite uigefimo, Otto Frifing. de Au-
 ftria fcribit: Anno ab incarnatione Domini (ait) 743. Pipinus & Ca-
 rolo mannus primò in Aquitania contra Hunaldum eiusdem pro-
 uincia ducem, procinctum mouent. Captòq; castello quod Lucas
 dicitur, in loco qui uetus Pictauis uocatur, regnum diuidunt, Ca-
 rolo manno Auftriam, Alemaniam, Thuringia: Pipino uerò Neu-
 ftiriam & Prouinciam sortito. Hæc ille. Verifimile est autem, has uo-
 ces Vuefterriche & Ofterriche Francis gentilicias, in linguam la-
 tinam detorquentes horum (ut opinor) sacerdotes, Auftrafia &
 Vueftrafia tractus appellaffe: unde breuiore dictione Auftria &
 Neuftria uocabula processere. Atq; hæc est Auftria, siue (ut gen-
 tilicia lingua dicamus) Ofterriche, uera & genuina interpretatio
 ac etymon. Qua in prouincia, Francorum postremi reges, (iam
 fcilicet non ditioni tantum, nomini que, fed etiam legibus institu-
 tis que Francorum uendicata) aliquot Marchæ comites aiebant,
 qui limitem istum orientalem tuerentur: unde illis & nomen ac-
 ceflit ut orientales Marchiones dicerentur, qui postea Auftria &
 marchiones et duces cognominati sunt. Qua in re Romanam pror-
 fus uidentur Franci æmulati administrationem esse, qui duos ist-
 hoc in tractu limitaneos duces habebant, Pannonia primæ & Va-
 leria. Quibus in prouincijs posteaquam Franci rerum cœpiffent
 potiri, & hi maximè qui post Carolum magnum Boioaria quo-
 que regni titulum ufurparunt, ex stirpe illius, Ludouicus, Carolus
 Crassus, Carolomannus, & Arnulphus, suo idiomate appellantes
 limitaneos duces, in Pannonia prima orientalem Marchionem,
 gentilicio sermone den Margrauen uon Ofterrich aiebant, qui
 orientalem limitem Francorum aduersus Auares tueretur. In Va-
 leria quoque Charinthia Marchionem, qui Auarum æquè ac Scla-
 uorum uim exciperet. Quibus in Norico ripenfi, Boioaria Mar-
 chionem coniungebant, qui cæteros in opere adiuuaret. Quorum
 Boioaria Marchionis munus unà cum ditione orientali primum
 omnium, deinde uerò et Charinthia marcha ac ducatus accessere,
 adeò ut in unum ceu corpus orientalis regni, (ut hoc Francorum
 ueteres reges instituerant) omnes paulatim Pannonia, utriusque
 Norici & Marcomannorum prouincia amplæ & diuites redie-
 rint: quas nostra ætate, de ueteri Pipini genere descendentes prin-
 cipes Habspurgenses antea dicti, sub nomine & titulo Auftria
 archiducatus possident. Porrò Orientalis Marchio, ueteris
 regni nomine retento, orientalis deinceps, & teutonicè Ofter-
 riche Marchio, Margrauius, & Comes appellatus est. Quo no-

Locus de Au-
 ftria ex Otto-
 ne Frifingent
 fi.

Auftria ex
 Neuftria uo-
 ces unde ortæ.

Etymologia
 uocabuli Au-
 ftria.

Oriëntales Mar-
 chiones, qui et
 Auftria.

Duces limita-
 nei apud Ro-
 manos in Pãno
 nia fuperiori.

Oriëntales Mar-
 chiones.

Marchiones
 Charinthia.

Marchiones
 Bauaria.

Orientali Mar-
 chæ cæteræ
 marchæ ac-
 ceflere.

Hodie archidu-
 catus Auftria,
 cõtinet uniuersum
 tractu ue-
 teris regni ori-
 entalis.

mine officio que statim à Theodonis Boioariæ ducis ætate, functos hos ferè reperi, ut sequuntur:

AVSTRIAE MARCHIONES, Sive orientales, à Theodonis Boioariæ ducis ætate usq; ad Ottonis primi imperium, annorum spacio 330.

VVALARIUS, huius in uita diui Rudperti mentio fit, quem à Theodone duce Boioariorum, Marchæ, hoc est limitibus præstitum fuisse credendum est, anno Domini DCLXX.

GRYPHO, Pipini regis Fræcorum frater germanus, qui ducta in uxore Schwyndehilde, Vdilionis Boioariæ ducis filia, Marcham Bauariæ, siue Orientalē, cum à fratre tum à socero obtinuit. Et cum postea focerum ducatu Boioariorū exuisset, à fratre comitatus angustij conclusus fuit, anno Domini DCCXXVIII.

ALBERTVS & OCCARIUS, qui à Pipino rege in Noricum sunt traducti ex Gallijs: & cum egregiam pontifici Zachariæ operam locassent, in profligandis piratis, diuorum Hippolyti & Quirini reliquijs ab eodē donati sunt. Quorum Occarius Degernsee cœnobio in Vindelicia, haud procul ab Oeno, extracto, diui ibidē Quirini reliquias deposuit. Albertus uerò, qui Marchæ orientali, siue Austriæ, à Pipino præfectus fuit, diui Hippolyti cœnobium ibidem est exorsus, eiusdem pariter diui ibidem reliquijs depositis. Quod postea destructum ab Auaribus & Hunnis, Patauenses renouarunt.

Diui Hippolyti cœnobium in Austria quando fundatum.

GEROLDVS: hunc, deuictis & profligatis ex Norico ripensibus & Pannonia superiori Hunnis & Auaribus, Carolus Magnus Marchæ Boioariæ siue orientali præfecit, & Margrauiorem, siue custodem limitis Pannonici uel Auarici appellauit. Qui ad postremum in conflictu aduersus Hunnos & Auares occubuit, anno salutis DCCXCVIII.

Marchio orientalis ab Auaribus interfectus.

THEODERICVS: huius opera felici aduersus Hunnos fuisse usum Carolum cognomento Magnum, docet Eginhartus in belli Pannonici explicatione. Cuius quoq; nomen expressum in peruesto Ludouici Pij Cæsaris diplomate uidimus, cum distinctione limitum Marchæ suæ, à Nardino fluuio ad Lytaham. intra quos limites Comagenus & Vuachouua montes; fluuij uerò Pierstlinga, Drasama, & Pielagus recensentur, unà cum municipijs Fauianis, Ceisenmuro, Drebensee, Aspach, Artagrundo, Roede, Saxina, & Sumburgo. Quorum omnium, & fluuiorum, & montium, locorumq; in Austria, uestigia supersunt.

Fauianis Vuienna est: Ceisenmurus, Cetiæ ueteris ruidera, hodie Ceimaur pagus.

GOTOFRIDVS: & huius in eodem priuilegio mentio fit, cum ea exaggeratione, quòd Theoderico Marchioni succedens, Reinario Patauiesi episcopo, loca superius enumerata intra Marcham orientalem

orientalem inclusa, ab ecclesiæ eiusdem fide abalienare studuisset.

GERHOLTVS & BALDERICVS: horum Eginhartus sub Ludouico Pio Cæsare in hæc uerba meminit. Cui imperator, qua fama erat, Bulgarum regem à suo quodam optimato aut regno pulsum, aut interfectum, respōdere destitit. Illoq̄ expectare iusso, propter famæ certitudinem, Bertrichum palatij comitem, ad Balderichum & Gerholtum comites, & Auarici limitis custodes in Charentanorum prouinciā misit. Et iterum postea, cum de Aquigranensi conuentu loqueretur: Adfuerunt & in eo conuentu, Baldericus & Gerholtus, comites, & Pannonici limitis præfecti. Est autem uerisimile, unum orientali Marchæ, alterum Charinthiæ fuisse præfectum, quemadmodum antea ostenderamus à Romanis hunc morem Francos desumpsisse, qui duos limitaneos duces in Norici Pannoniarumq̄ collimitijs habebant. hoc est, in Pannonia prima ripensi unum, ubi hodie est Austria: & in Valeria, ubi hodie Styria sita cernitur, alterum, Pannoniæ superioris Noriciq̄ præfidi consulari subiectos.

Custodes limitis Auarici.

Duces limitanei.

SIGEHARDVS & RATOLDVS: hi in uetustioribus prærogatiuis, Persenbugenses & Ebersbergenses comites recensentur, in Marcha orientali.

LVPALDVS, quem occisum fuisse ab Hungaris, sub Ludouico Caroli magni stirpis ultimo, dum limitem Francorum cōtra hanc gentem tuetur, Otto Frisingensis tradit libro 6. Chron. cap. 16.

ARNVLPHVS, superioris Lupaldi filius erat. De quo Rhegino Pruniensis in hæc uerba. Anno Dominicæ incarnationis (inquit) 908. Bauari cum Hungaris congressi, multa cede prostrati sunt. In qua congressione Lupaldus dux occisus est, cui filius suus Arnulphus in ducatum successit.

ARNOLDVS, Arnulphi superioris filius, simulatq̄ pater in Boioariæ ducatum fuisset inauguratus, cum fratribus suis Bernhero & Eberbardo, marchas Boioariæ, Orientalem & Charinthiæ est fortitus: de quo ista extant apud Rheginonem uerba. Nam interim Lutolphus Boioarios, machinatione Arnoldi fratris Iudithæ uxoris eius, ab eo auertit, et Ratisbonnam intromissus, omnes eius ibi thesauros diripuit. Porro Iuditha Arnoldi senioris filia erat, & Arnoldi iunioris huius Boioariæ Marchionis soror germana, Henrico Ottonis primi Cæsaris fratri desponsata.

Filij Arnulphi Marchiones.

GEBEHARDVS: hunc Arnulphus post filium Arnoldū Marchæ, hoc est limitis præfecit, de quo Rhegino in hæc uerba. Anno (inquit) dominicæ incarnationis 910. Franci in confinio Boioariæ & Franciæ, Hungaris congressi, miserabiliter aut uicti aut fugati sunt. In quo prælio Gebelhardus comes limitis Auarici interiit, relictis duobus filijs adhuc pueris, Vdone & Hermanno, qui postea clari & nobiles in Francia extiterunt.

Limitis Auarici comites, postea Margrauij.

Pachlarn locus Austriae in ruderibus Arlapis, ubi classii praefectus sedē habebat, retinet adhuc fluuius praeter fluens nomen Erlaphi.

RVDIGERVS, cognominatus à Pachlarn in Medelico, orientalis tum Marchæ metropoli & regia (quam hodie Melicū dicimus) sedem tenebat: obiit circa annum Salutis nostræ 926. Qui & ipse cum Arnaldo Boiarię duce, obsequium Henrico primo Cæsari directauit. Et quo mortuo Geysa Hungarię rex, quem postea Stephanum cognominarunt, Austriam occupauerat.

ENGELRICVS, cui Marcham orientalem Otto hoc nomine secundus Cæsar tradidit, limitibus distinctis, Lytahæ, Nardini, Pielagi, & Drasamæ fluuiorum, qui adhuc hodie fluuij limites Austrię distinguere dignoscuntur. Id quod in peruetusto diplomate ab eodem Ottone dato, & in diui Andreae cœnobio ad Drasamam reperto obseruauimus.

CUNRADVS, is Marcham Austrię ab Ottone huius nominis tertio imperatore in fidem recepit, ab Henrico secundo postea in superiori Bauarię Marcha confirmatus, cum iam orientalis Babenbergæ comitibus, cessisset. Cuius sæpe in priuilegijs mentio occurrit.

AUSTRIÆ MARCHIONES E prosapia comitum Babnbergensium.

Vnde Marchiones Austrię originem duxerint.

Melicum oppidulū Austrię ad Danubij ripam, ubi celebre in colliculo cœnobium, quondam castri & regia marchionum Austrię. Sepultura Alberti primi ignoratur.

Austrię Marchiones Hūgaros ad fidem Christi conuerterunt.

Austrię marchio mortuus in Inglsaym, palatio Rheni quondam Nomaigo.

ALBERTVS, primus hoc nomine, Alberti scilicet Babenbergensis comitis illius filius, quem dolo Hattonis Moguntini episcopi, Ludouicus Carolingorum ultimus, apud Moguntiacum capite affecit: qui ob ductam Babam Henrici primi Cæsaris sororē, & quod huius ductu Germanici exercitus aduersus Hungaros uictoria stetit, in prælio ad Melicum Austrię habito ab Ottone primo, uel (ut alij uolunt) tertio huius nominis Cæsare, Austrię siue orientalis Marchio constituitur, circa annum ferè Salutis nostræ DCCCCLXXX. Ac cum Melico metropoli constituto, fortiter limitem orientalem aduersus Hungaros tutatus fuisset, anno postea sedecimo, plenus annorum, è uiuis excessit. Cuius sepultura hæctenus ignoratur.

LVPOLDVS, primus item hoc nomine, Alberti superioris ex Baba filius, ducta Richardi quadam, parēti in Marcha siue comitatu limitis Ostenriche successit: bello, ac duplici aduersus Hungaros uictoria clarus. Geysæ quoque Hungarię regi, qui postea in Christianismo Stephani nomen adsciuit, in acie uicto, ut Christo uendicaretur, unā cum diuo Henrico tum imperatore persuasit. Petrum præterea legitimum Hungarię regem, aduersus Ouonem tyrannum, in regnū restituit. Qui ad postremū cum nuptijs Henrici tertij interfuisset, in Inglsaym solito imperatorum ad Rhenum palatio, ex humanis excessit, & Treuiris à Popione patruo Treuirensi archiepiscopo terræ traditus: non multo post (ut quidam uolunt) in Austriā relatus, in Melicensi castro, solito Marchionū Austrię conditorio, sepultus fuit.

HENRI

HENRICVS, hoc nomine quoq; primus Auftrię marchio, qui & orientalis, cum fratrib. Lupoldo & Sigehardo, Auftrię marchā partitus, & demū superstes fratrib. ducta Schuandehilde quadā, solus rerū potiſ. Itaq; cū imperio postea obsequiū detrectaret, ab Henrico Cęsare proscriptus fuit: & iterū in gratiā receptus, cū diui Colomanni martyris (q̄ tum in Austria passus erat) corpus honorificè in regia sua Melicēsi, unā cū Popiōe Treuirēsi, p̄patruo, & Me gingaudo Halberstadēsi, episcopis sarcophago condidisset, haud multo post superos reliqt, in eodē Medelico uel Melico sepultus.

Austria marchio proscriptus ab imperio.

ALBERTVS hoc nomine secundus, et Henrici superioris filius, ducta Adelhaide quadam uxore, à Cunrado secundo Auftrię siue orientalis marchio constituitur. Qui rebus præclarè aduersus Hungaros gestis, magnā ulterioris Auftrię portionem feudo ab imperio suscepit, anno Salutis M X LVIII. Is Cunonem Boioarię ducē ab imperio proscriptum, liberaliter exulem tenuit; quorum obiit Dux 1059. Marchio uerò, 1056.

ARNESTVS, hoc nomine primus, Romani imperij miles appellatus, quod limitē aduersus Hūgaros fortiter & fideliter tueretur: ob quæ merita & patricinio episcopatum Laureacensis Iuuauienſis & Patauiēsis ab Henrico quarto Cęsare donatus est, anno 1058. & quadraginta postea regalib. in ulteriori Austria prædijs. Qui cū Henrico quarto aduersus Saxonas suppetias ferret, in acie fortiter occubuit, anno Salutis 1075. Cuius cadauer relatū in Austriā, ab uxore Mechtilde, auito cōditorio Melicensi honorificè illatum est. Atque hunc in multis prærogatiuis uetustioribus, Comitem marchæ Ostenriche denominari aduerti.

Austria marchio miles imperij appellatus.

Uterior Austria accedit marchionibus orientalibus.

LVPOLDVS hoc nomine in hac stirpe secundus, Arnesti superioris frater germanus, cum Frouuiza uxore, & filia Iuditha, in Melicensi conditorio adscriptus cernitur.

LVPOLDVS hoc nomine tertius Arnesti filius, desponsata sibi Itha Henrici tertij Cęsaris filia, tribus bellis gestis enituit. Quorum primum aduersus Cunradum Morauię marchionem pro limitibus habuit. In secundo, Salomoni Hungarię regi aduersus Bissenos auxilio fuit. Tertium communibus, cum cæteris Germanię principibus, consilijs auspicijsq; aduersus Henricum quartum gestis. Quartam denique expeditionem in Asiam suscepit, antequam Gotofridus Bullonēsis terram sanctam recepisset; rebus humanis exemptus est anno 1096. Itha coniuge quarto post mariti obitum anno Constantinopoli decedente. Is est Lupoldus, cuius uxorem à fratre incestatam annales Auftrię nugantur: ad quod & Volateranus alludere uidetur, libro 29. Comment. urbanorum. Cuius sepultura in Melicēsi itē regia cōditorioq; cernit. Quē locū is primus Deo opt. max. fertur cōsecrasse, Sigeboldo q̄piā abbate cōstituto: qd Calixtus pont. max. p̄sens dedicauit postea, anno M C XXII.

Austria marchio interfuit expeditioni Asiaticæ, et ut terra sancta reciperetur auxilio fuit.

Melicensis regia in cœnobium commutatur

ALBER

Marchio Austriae in comitatum missus. Horum comitum multi Ecbeperti ac Valdrici nomina habebant. Diui Lupoldi frater.

Austriae marchio Caesaris sibi filiam coniunxit.

Huius historiae meminit Otto Frisingensis libro 1. de Rebus gestis à Friderico, cap. 10.

Austriae marchio tria coenobia exorsus est.

Neuburgensis coenobij exordia.

Meminit Otto Frising. lib.

7. Chron. c. 17. In diuorū numerū Austriae marchio relatus.

Diui Lupoldi filij.

Meminit Otto Frisingensis lib. 7. Chron. cap. 25.

Filiae diui Lupoldi.

Sorores diui Lupoldi.

Sepultura diui Lupoldi.

ALBERTVS hoc nomine tertius, superioris Lupoldi frater germanus: de quo multa Annales nugantur, quod fratris uxori uim intulisset, & fratrem ad parem ultionem incitarit. ob quam ultionem ab imperio reus iudicatus, & in comitatum missus fuit, fratri Austriae Marchioni subiectus. à quo descendisse Garsh & Pernekh comites uetustissimos Austrig, & authores coenobiorum Geras, Pernekh, & Altenburgh, in peruetusto annalium codice legimus.

ALBERTVS hoc nomine in hac prosapia quartus, Lupoldi tertij filius, & diui frater germanus, nullis rebus gestis, ante fratrem, uitam cum morte commutauit.

LVPOLDVS hoc nomine quartus, tertij ex Itha filius, Agnetem Henrici quarti filiam, & recens Friderico ab Hohenstaufen Sueuia duce uiduatam, cum primum administrandam Austriae marchiam accepisset, à fratre hanc Caesare Henrico quinto impetrauit. Inculpata uita deinceps, & belli studijs clarissimus. Nam cum duo grauissima bella gessisset, Bohemicum & Hungaricum (in quibus, promotis limitibus, Eysnaburgum notissimum Hungariae municipium occupauerat) duo quoque celeberrima monasteria ab hoc principe exordia sumpsere, Neuburgense, & diuae crucis, tertium quoque Melicense ad extremam manum perduxit. Quibus animi & corporis dotibus, uniuerso orbi notissimus, defuncto postea Henrico quinto sororio, communibus principum suffragijs in imperatorem electus est. Qua dignitate sponte cedens Cunrado priuigno suo (qui in imperio postea tertij nomen adsumpsit) soboli ac inculpatae uitae sanctimonie studuit propagandis: in numerum propterea diuorum à Romano pontifice relatus. Reliquit post se decem liberos, pari utriusque sexus numero: Albertum quintum, Neuburgensis coenobij aduocatum, & Hungariae trophaeis eminentissimum: Lupoldum quartum, Bauariae ducem, & in sacrosancte crucis monasterio conditum: Cunradum Patauensem, et postea Salisburgensem episcopum: Ottonem Frisingensem episcopum, ad postremum monachum Morimundensem: & Henricum Bauariae, & primum item Austriae ducem. Filiae hae erant: Berchta, Henrici Burgrauij Norimbergensis: Agnes, Boleslai Bohemiae ducis: Gertrudis, Ladislai Poloniae ducis: Elisabeta, Landgrauij Saxoniae: & Gueta, marchionis de Monte ferrato, coniuges. Fuere & diuo Lupoldo quatuor sorores, quarum prima Ottocaro Styriae marchioni, secunda Cunrado Hirsuto Ratisponensi comiti, tertia comiti à Znoyma & Hardekhe, & quarta Bohemiae duci Peruuay datæ in matrimonium fuere. Ipsum uero diui Lupoldi corpus in Neuburgensi coenobio, fundatione sua, in hanc usque diem ueneratur.

HENRICVS hoc nomine secundus, & à trito quod habebat in ore prouerbio Iachsamergott, Lupoldo primum fratri in Boioariae ducatu successit, Lotharij Caesaris & Saxoniae ducis filia, Henrici Bauariae

Bauariæ ducis proscripti uidua in matrimonium adscita. Qua de-
functa, Theodoram Emanuelis Græcorum Cæsaris filiam, ob præ-
clara in Asia gesta impetrauit, anno Salutis nostræ 1144. Tria maxi-
ma bella gessit: Hungaricū, anno Domini 1146. in quo uictor pri-
mum, Posonio expugnato, deinde à Geisa Hungariæ rege ad Vif-
caham riuum Austriæ castris exutus, & numero hostium, non uir-
tute superatus fuit. Secundum, ob prædia quædam cum Ratispo-
nensi episcopo, bellum uictor habuit. In tertio aduersus Frideri-
cum Bohemiæ ducem, faucius postea letali uulnere animam effla-
uit, circa annum Domini 1177. Auxit et domi rem, & Christianam
religionem iuuuit, marcha supra Onasum Austriæ adiecta, & ducali
tiara ab imperio impetrata, cum Boioariæ ducatu sponte cessisset.
Posuit & diui Stephani protomartyris in oppidulo Fabianis rem-
plum, quod hodie in maxima omnium eius uiciniae urbe Vuienna
cernitur, à Reymberto Patauiensi episcopo mox consecratum, an-
no 1140. Excitauit quoq; amplissimum pro Scotis ad terram San-
ctam peregrinantibus Diuæ Virgini extra muros oppidi Fabianis
cœnobium, quod hodie intra Vuiennam cernitur: in quo & sar-
cophagus eius extat.

LVPOLDVS, hoc nomine quintus, defuncto parente, cum fra-
tre Henrico fortitus Austriam utramq; , ut natu maior gubernacu-
la usurpauit, Henrici sexti Cæsaris sorore in uitæ cōsortium adsum-
pta. Duo bella maxima gessit: Asiaticū, circa annum Domini 1190.
ubi in Ptolemaidis expugnatione adeo strenuam operam colloca-
uit, ut huius uirtute stetit expugnationem, noua ab imperio picta
insignia, & tot comitatum dominiorumq; feuda Austriæ adiecta
testarentur. Secundum illi fuit aduersus Zobeslaum & Vratil-
laum Bohemiæ reges, in quo Olomuncium Austriaci expugnaue-
runt. Auxit rem mirum in modū, capto in Austria Richardo An-
glia rege, ab Asiatica expeditione reuerso (ubi Austrijs iniuriam
intulerat) tantum pecuniarum aceruum ex regis redēptione com-
parauit, ut Styriæ ducatum à genero emere: Neuburgensem, Lin-
zenssem, & Vuelsensem comitatus, à cathedris Patauiensi & Vuir-
ziburgensi comparare: nouis mœnibus Vuiennam inauctam ali-
quot mille ædium numero circundare: Nouā à fundamentis con-
struere ciuitatē: & qui tum hæredibus destituebantur, comitatum
ab imperio feuda impetrare ualuerit. horum nomina, Peylstayn,
Khlingsberg, Buten, & Huntzberg. Is primus à rei euentu, ab
imperio concessa noua usurpauit insignia, rubro & albo coloribus
distingta: quod ita totus suffusus sanguine in expugnatione Ptole-
maidos fuisset, cingulo tenus duntaxat (quod album corpus inter-
secabat) à cruore immunis. Obijt in Grazio Styriæ metropoli, dum
equum calcaribus ad cursum urgeret, anno Domini 1193. tribus
prognatis filiabus, & filijs duobus. Filiarū unam Ottocaro Styriæ

*Austriæ Mar-
chio Græcorū
imperatoris fi-
liam sibi con-
iungit.*

*Huius historie
meminit Otto
Frising. lib. de
rebus à Fride-
rico gestis pri-
mo, cap. 32.*

*Idem in uita
Friderici, li. 1.
cap. 19.*

*Austriæ Mar-
chio marcham
supra Onasum
quondam Bo-
ioariæ dictam,
Austriæ adie-
cit, et ducalem
titulum impe-
trauit.*

*Exordia tēpli
diui Stephani
et Scotēs cœ-
nobij Viennæ.*

*Noua Austriæ
insignia albo
& rubro di-
stincta colore,
quinq; aureis
alaudis acce-
dunt.*

*Austriæ duces
Styriæ ducatiū
emerunt.*

*Multi comita-
tus Austriæ ac-
cedunt.*

*Vienna mœni-
bus nouis cir-
cundatur.*

*Noua ciuitas
Austriæ con-
struitur.*

*Multorum co-
mitatū feuda
Austriæ duces
impetrarunt.*

*Quare noua
insignia Au-
striæ adiecta.
In Gratio Sty-
riæ dux Au-
striæ mortuus.
Filia ducis Au-
striæ.*

duci, secundam Saxoniae duci, & tertiam comiti Bogenfi Bauaro nuptum tradidit. Ipse post obitum in diuae Crucis coenobio aui fundatione conditus fuit.

Austriæ duces Styriæ administrare incipiunt

LVPOLDVS hoc nomine in hac stirpe sextus, cum fratre Friderico fortitus paternas prouincias, Styriam gubernandam accepit, Austria fratri relicta. Cuius tamen haud multo post gubernacula suscepit, fratre in expeditione Asiatica diem suum obeunte, anno Domini 1198. Qui ducta in uxorem Theodora Graecorum caesaris neptis, belli ac pacis studiis enituit. Ludouicum Bauariae ducem Austriae infestum repressit. Coloniensium contumaciam contudit: à Philippo tum caesare in commilitium adscitus, Sarracenos ex Hispania profligauit. Cum Andrea Hungariae rege agnato in Asiam transfretauit, ubi multis praecclare gestis, ac Damiatam expugnata, in patriam uictor rediit, anno 1219. Eadem in pace laus. Viennam, Theoderico quodam intercedente, primus extulit, ingenti ciuibus pecunia elargita, & debitores ad satisfactionem grauissimis cogendo rescriptis. Gertrudim Thuringorum Landgrauum filiam, & diuae postea Elisabethae matrem, Andreae Hungariae regi coniunxit.

Austriæ duces in Hispania bella gerunt.

Austriæ dux Damiatam in Asia expugnauit.

Diua Elisabetha Hungariae regina.

Austriæ dux auxilio fuit, ut Fridericus secundus in Caesare eligeretur

Austriæ dux Romae obiit.

Sepultura Lupoldi sexti. Filij Lupoldi, & filiae.

Vxores Henrici, & Gertrudis filia.

Austriæ duces disident.

Et cum ista ab Hungaris interficeretur, uide periculum Budae adijt, anno 1212. Ut Fridericus praeterea Apuliae rex, & Henrici sexti caesaris filius, in imperatorem eligeretur (qui postea Secundi nomen adsumpsit) unus apud electores maximè intercessit. Atque hinc rursus, cum à Pontifice Romano anathematis uinculo fuisset innodatus, ecclesiae reconciliauit. Quo in labore, non annis fessus, Romae decessit, à Pontifice & patribus honorificè in diui Germani templo conclamatus. Cuius cadauer in Austriam postea relatum, in suae fundationis opere, Campi liliorum monasterio illatum fuit, anno MCCXXXII. Tres post se reliquit filios, Henricum Medlicensem, Lupoldum septimum, & Fridericum primum, quorum puer Lupoldus obiit. Reliquit & filias quatuor: quarum maxima Margareta nomine, Henrico iuniori Friderici caesaris filio, & post Ottocaro Bohemiae regi iuniori nupsit, Austriamque postea hereditate destitutam, in Bohemia traduxit: Costantia, Misniae Marchionis Gertrudis, Hermanno Thuringiae Landgrauio: & Agnes, tribus ordine nupsit, Saxoniae duci anno MCCXXII, exin Vdalrico Charinthiae duci, et ad postremum cuidam Haimburgensi comiti in Charinthia.

HENRICVS hoc nomine in hac stirpe tertius, & à regia postea & distincto sibi agro, Medlicensis cognominatus, duas accepit uxores: Helenam Beleg Hungariae regis filiam, & alteram Thuringorum Landgrauum natam, cum qua Norimbergae magno ambitu nuptias celebrauit. Ex qua Gertrudim tulit, Hermico Morauiae Marchioni collocatam, & postea Hermanno Badensi Marchioni iunctam, & unicam ad postremum Austriae heredem. Is aduersus fratrem Lupoldum aliquando conspirauerat, itemque patrem, Haymburgo munitissimo Austriae castro occupato. Qua in

Qua in re Ottocari Styriæ ducis consilio & auxilio utebatur, apud quem etiã exul multo tempore delituit. cuius sepultura ignoratur.

FRIDERICVS secundus hoc nomine, in hac stirpe, Dux primùm Austriæ, parenti successit: is Lupoldus erat sextus. mox à Friderico secundo imperatore, ob Austriæ merita in imperium collocata, primus eiusdem provinciæ rex salutatus est. Duas duxit uxores, utramq; repudiatam, Belæ Hungariæ regis neptē, & Ottonis Meraviæ ducis filiam. Itaq; cum & imperio obsequium detrectaret, & suis grauis esse pergeret, ab utrisq; hostis iudicatus, & mox regno exutus fuit, Noua uix ciuitate Haimburgo et Starebergio in fide retentis. Sed cum imperij postea exercitum (cui Burgravius Norimbergensis, & quidam comes ab Eberstain præfuerant) ad Tulnam notum Austriæ oppidulū fugasset, in imperij & suorum gratiam rediit, adiuuantibus maximè Meraviæ ducibus, & comitibus à Bogen agnatis. Itaq; in paternam ditionem restitutus, regale tantum diadema amisit, archiducali tiara in locum recepta. Duo maxima ab hoc gesta bella inuenio: Bohemicum, aduersus Ottocarum Bohemiæ regem, in quo uictor ad Laam Austriæ municipium, Vdalricum Charinthiæ ducem à Bohemo in consiliorum societatem adscitum cepit, & captum aliquandiu in castro Staetz libera custodia tenuit. Secundum Hungaricū & Friderico exitiale erat, cum tres comitatus Austriæ conterminos à Bela Hungariæ rege, Tartarorum incursionē in Austriam fugiente, cōdonatos, armis tueretur, & Nouam soluere obsidione ciuitatē, cum paucis, & numero, non uiribus inferiorib; adniteretur, Ferūt, in prælio singulari cum Hungarorum robustissimo inito, ut sanguinem utrinq; effundendum præcaueret, fortiter occubuisse, suis uictoria etsi cruēta relicta. Cuius sarcophagus in Campi liliorum cœnobio, iuxta paternū extat.

Austriæ ducatus regium titulū adeptus.

Duces Meraviæ uetustissima in Germania familie Tyrolensem tractum Gortiam Carniolanq; possidebant, ubi adhuc Merauia oppidū in Tyrolide descendebant uerò à comitibus Andecensibus Bauariæ, quorum multi Berchtoldi, Henrici, ac Ottonis nomina habebant.

Austriæ dux proscibitur ab imperio. Fridericus Austriam ab imperio recepit. Archiducalē titulum Fridericus adeptus est.

Dux Austriæ Vdalricū Charinthiæ ducē in Austria cepit.

Dux Austriæ tres comitatus Hungariæ proximis Austriæ adeptus est. hi erant, Musenburghensis, qui est Altenburghensis: Posoniensis, et Eifnaburgensis. Nota Austriaci ducis audaciam.

Badensis Marchio Austriæ dux ab imperio creatus.

Austriæ factiones post obitū Friderici cultū Babēbergæ.

AUSTRIÆ DUCES EX STIRPE Marchionum à Baden.

HERMANNVS Badensis, primò Marchio: postea in matrimonium adscita Gertrudi Austriaca, Henrici Medlicensis filia, cum Fridericus postremus Babnbergensium ad Nouam ciuitatem oppetisset, ab imperio in Austriæ gubernacula admittitur. Quā auxilio Ottonis comitis ab Eberstain (qui nomine imperij Austriā interim administrabat) & pincernarū ab Hanspach magnæ auctoritatis regulatorū apud Australes, nō tamen uniuersam in potestatem redegit, obstante Cunringorum & comitum ab Hardekhe factione, Belæ præterea Hungariæ & Ottocari Bohemiæ regum armis impredientibus, qui agrum inferioris Austriæ in Pannonia superiori situm, infestum premebant. Itaque Ensio & Nouiburgio in fidem acceptis, Hermannus in ipso labore rebus humanis absoluitur, anno Domini MCCL. in Neuburga, quam à cœnobio à

diuo Lupoldo posito, Claustralem uocant, sepultus.

Fridericus Badensis marchio dux Austriae. Mulieres duae Austriam administrarunt. Hungari Austriam depradantur.

Fridericus dux Austriae contra Hungaros subsidiū querebat apud Siciliae regem.

Fridericus dux Austriae Neapoli interficitur per insidias.

Genus Elisabethae Tyrolensis, quae Alberto primo Rudolphi Caesaris filio nupsit.

Austriam in familiam Habsburgensem transcriptam quando, et cuius auspicio.

Matrimoniorum intercessionem Badenses et Habsburgenses in Austriam admissi.

Ab Ethicone diuae Ottiliae patre Habsburgenses comites originem duxerunt.

Nomina veterum comitum Habsburgensium ante Rudolphum Caesarem in diui Drudberti coenobio sepulchorum.

Dolo Ottocarus Austriae dux factus. Styria Hungaris tradita.

FRIDERICVS hoc nomine in Austria secundus, & Hermanni Badensis ex Gertrude Austriaca filius, anteq̃ pubertatis annos fuisset consequutus, sub matris tutela fuit. Quae cum Margareta amita & parentis sorore partita Austria, Medlicensem ipsa ditione superioris Austriae administrabat, inferiori Pannoniae agro agnatae relicto, quae in Haymburgo ite suae ditionis Rempub. capessit. Quo tempore non semel Hungari infestis signis Austria ingressi, nobilissimam prouinciā dilacerabant, Gertrudi quoque uirginitas: quae Bela Hungariae rex Rasciae principi per uim miscuerat: ex quo filiam tulit, Stephano postea Agriensi comiti nuptam. In his turbis cum Fridericus tandem animo & corpore adoleuisset, Sueviae ducum, & Apuliae Siciliaeque regum agnatorum auxilio & autoritate subnixus, ut pacatam uniuersam tandem reciperet Austria, apud Curadum Friderici secundi Caesaris filium, & Apuliae regem, subsidium quaerebat. Cum quo per Galliae regis & Caroletti insidias ac factionem Neapoli captus, capite caesus, & ibidem sepultus, suam in Austria familiam terminauit, superstitibus matre & sorore. Quarum mater, Austriae rursus cum amita Margareta gubernacula adiit, Agnete filia, & supradicti Friderici sorore, Vdalrico Charinthiae duci desponsata. Ex qua Maynardi Tyrolis & Goritiae comitis coniunx processit, Elisabethae mater illius, quae Alberto Habsburgensi comiti collocata, Rudolphi secundi Caesaris filio, Austriam & Styriam, in Habsburgensem profapia traduxit, sub annu Salutis M C C L X X X. Adeo ut constet, duas nobilissimas ac proxima accolentes quondam in Hercinio nemore familias, Badensium inquam & Habsburgensium, in Austriae administrationem ab imperio, supra merita, matrimoniorum etiam intercessionem admissas. Idque ex uigore praerogatiuarum Austriae, cuius feuda utrunque sexum contingunt. Porro Habsburgi comitum sarcophagi uetustissimi, & ab Ethicone diuae quondam Ottiliae patre, Alsaciaeque praeside, sub Childeberto Francorum rege, originem numerantium, annorum fere D C C C C. interuallo, positi in diui Drudberti notissimo Nigrae Syluae coenobio ab hac familia constructo, cernuntur: quorum plerique Odberti, Reymberti, Alberti, Luidfridi, & Hugonum nomina praefereunt, ab anno Domini D C L X V I I I.

AUSTRIAE DVCES EX BOHEMIAE regum stirpe.

OTTOCARVS, senioris Ottocari Bohemiae regis filius, Morauiae primum marchio, deinde cum Austriae fertilitati inhiaret (cum cuius olim prouinciā principibus ob limitum controuersiam pater non pauca certamina miscuerat) dolo ac uirginitate, non imperii autoritate, & prouincialium consensu, in Austriae archiducatum immisus, ut eum securus possideret, Styriam Belae Hungariae regi praedam obiecit.

obiecit. addidit dolo prætextum, Margareta Friderici secundi, & Henrici Medlicensis sorore germana in matrimoniū adscita. Quam Babenbergensium familiæ postremam Theoderico Misniæ marchioni de eadē prosapia descendenti, prouinciales Austriæ nuptū erant daturi, missis ea de causa in Misniam oratoribus, qui hunc ad spem ducatus euocarent. Hi erant Neuburgensis præpositus, Scotensis abbas, Henricus à Lichtnstayn Austriæ à cubiculis, & Vdalricus ab Hanspach à poculis. Quos factione & proditione Cunringorum Pragæ in itinere senior Ottocarus interceptos, in sua uerba adegerat. Hic Ottocari in Austriam aditus erat anno Salutis 1252. quem mox prouincialib. Austriæ odiosum reddidit, uxoris Austriacæ repudio, Cunringij filia adulterio manifesto, & Khunegundis à Matsau Hungaræ secundis nuptijs Margareta uiuente. Accedebant supplicia nullis poenarū causis, optimorū & potentissimorū quorumq;. Inter quos loco aliquo erant, Dominus ab Ekhartsau, Cunradus Camber, Eberamus, & quispiā Khruiegler, Austriaci, & Merrenbergius Styrus, magnæ in ea prouincia authoritatis uir. Nec desinebant Bohemi continuis rapinis ac bellis Austriā exhaurire, quæ cum Hungaris dubia sæpe fortuna ac summa Australium pernicie miscuerant, plerisque summo loco ac genere natis in hisce turbis absumptis: quorum præcipui nominis erant, Cunradus & Otto comites à Plae & Hardekhe, suæ prosapiæ postremi. Hac tyrannide cum in interregno (quod xviii. annorum interuallo in Romano post Cunradinum erat imperio) rem Austriacam aggrauasset, in suorum odium diuertit. Qua de causa transactis Austrij, Styri, & Charentani comitijs, conquestum aduersus Ottocarum Augustam in imperialia comitia, ad nouum designatum imperatorem Rudolphum Habsburgensem miserunt, Philippū Salisburgi archiepiscopum & Charinthiæ hæredem, Fridericum à Petouione Styriæ præfectum prætorio, Vuernherū à Vuolgerisdorf, & Vdalricum à Viechouen, Austriæ barones. Quorum precib. permotus imperator, præmissō tamen prius Norimbergensi Burgrauio, ad pacem & spontaneā cessionem Austriæ ac Styriæ Ottocari animū permulcebat. Quibus cum nihil proficeret, res in apertū bellū prodijt. Itaq; cum tandem imperator cum copijs in Austriā descenderet, huic in ulteriori tractu suas Ottocarus opponit. Anteq̃ acies cōgrederentur, Bohemus Cæsari reconciliatur, interponentib. authoritatē suā Bauariæ duce & Brunone Olomucēsi episcopo. Conditiones erāt, ut cedēs Austria Styria et Charinthia, à Rudolpho cedere Bohemiæ regnū & Morauie marchā feudo acciperet. Quibus cōfectis, anteq̃ de Austriæ futuro duce quidquā statueret, præsides prouincijs imperator designauit: unicuiq; prouinciæ ueterē suū et natū (ut uocāt) præfectū prætorio, Stephanū à Meyssau Austriæ, Fridericū à

Margareta Austriæ hæres ab Ottocaro dūctā.

Oratores Austriæ ad marchionem Misnensem.

Ingressus Ottocari in Austriam.

Ottocarus Austriacis odiosus.

Tyrannis & crudelitas Ottocari.

Multa bella Austriæ perniciose Ottocarus gessit, cum Bela et Stephano Hungariæ regibus.

Comitū à Plae familia in Austriam è tractu Salisburgēsi uenit, ubi adhuc castrū hoc nomine, et ubi horū extāt foundationes, Beurn, Benediktbeurn Schefflarn, & Schlechdorff. duxit uerò hæc prosapia originem à quodam Adelramo Fræcorum comite, qui sub Pipino rege eō in Noricū ex Fræcia se contulerat, anno 750. Ipsi uerò hi comites à Plae, comparato comitatu Hardekhe in Austria, annorū interuallo serè ducetorum et pluriū, nomina habebant Balbrami, Vuigardi, & Lutoldi.

M 3

Petouione Austriaci &

Styri de Ottocari tyrannide imperio conqueruntur. Ottocarus noluit cedere Austria & Styria imperio. Ottocarus imperio reconciliatur. Conditiones concordie.

Præsides Au-
striae, Styriae,
et Charinthiae
à Rudolpho
Caesare dati.
Ottocarus im-
perio rebellat.
A' Rudolpho
caesare aduer-
sus Ottocarū
in auxilium
Hungariae rex
adsciscitur.
Præliū Rudol-
phi Habsburg
caesaris cū Ot-
tocaro Bohe-
mia rege pro
Austria.
Ottocarus rex
Bohemiae in
Austria inter-
fectus.
Austria cum
Bohemia re-
conciliata.
Castrum Vien-
nense ab Otto-
caro Bohemiae
rege cōstructū.
Vetus arx Vi-
ennensis prope
diui Pangratij
aedem & forū
quod Amhoff
ab aula uulgu-
uocat.

Pætuione Styriae, & Cunradum ab Aufenstain Charinthiae. Hic cum uix anni curriculum pacatus prouinciarum status maneret, in rebellionem Bohemus exit, adsumptis in partem laboris Saxonibus, Brandenburgijs, Bauaris, & Polonis, frigidā (ut ferūt) suffundente uxore Hungara, quæ mariti animum suapte natura ferocem irritare haud desinebat. Ad cuius nunciū indignatus Cæsar, Ladislaum Hungariae regē in commilitiū adsciscit. Antequā in Austriam descenderet, & suas cum Hungaris copias cōiungeret, multa impedimenta Henricus Bauariae dux interponebat. Quibus perruptis tandem imperator Hungariae regem, ad Maraham cum maximo exercitu obuium habuit. Cum quo mox in hostē mouet, qui à Cisterfordio ad Maraham castra præmunierat. Sed Bohemus anteq̄ suos in ordinē redigere posset, Mylodi copiarū ducis proditione (qui cum subsidio labentem exercitū consultō deseruerat) succumbit, & à Merrēbergijs Styris (quorū fratrem paulo antè ad supplicium postulauerat) interficitur. Cuius cadauer Pragam transportatū est, corde Viennē in Minoritarū cœnobio sepulto. Cum Bohemia res ita composita est. Guetam Rudolphi Caesaris filiam Venceslaus Ottocari filius, Agnetem uerò Ottocari natam Rudolphus iunior Caesaris filius, coniuges accepere, cum hereditatis utrinq̄ adeundę spe. Atq̄ id ultimum rerum Bohemorum in Austria fuit. Qui tamen ne nullam posteris ibi memoriam relinquerent, castrum illud (in quo adhuc Austriae principes regiam tenent) à fundamentis posuere; cum antea angustas admodum aedes, diui Pancratij facello uicinas, Austriae principes inhabitarent, à quorum ruderibus & memoria forum proximum, in hanc usq̄ diem, Aulam gentilitio sermone appellant.

AUSTRIAE ARCHIDUCES EX prosapia comitum Habsburgensium.

ALBERTVS, hoc nomine in Habsburgensi primus, uictō & interfecto Ottocaro, & statu Austriae Bohemiaeque matrimoniorū intercessione cōposito, anteq̄ Principum imperij haberet ad sensum, à Rudolpho caesare & parente, Præsides (ac ut tum uocabāt) Austriae uicarius cōstituitur. Interea tēporis, Principū sibi animos cōcilians prudentissimus imperator, Elisabetā Maynhardi Tyrolis & Gortia comitis filiā, & Austriae tum unicam heredē (& quam feudi ius contingere uidebatur) in publicis Norymbergae habitis comitijs, anno Domini MCCCLXXXIII, Alberto filio natu maiori, actum Austriae praesidi cōiūgit. Quē imperiali auctoritate postea Austriae archiducē, & ducē Styriae, Carniolaeque comitē creat. Maynhardo Goricensi in praemium matrimonij concessi, Charinthie ducatu permissō. Filium exinde archiducali tiara ornatū, cum imperio in Austriam misit. cui Eberhardū à Vualsee, & Hermannū à Lādenberg moderatores & consiliorum participes adiunxit. Quorū inter ini-
tia ut

tia ut grauis esse prouincialib. potentia coeperat, ac heri fumos Australibus uendere pergerent, graue apud suos Alberto odiū excitauerunt. Quod cum dux nō dilueret, & frigidā in super hi ipsi quos diximus suffunderēt, authorib. Lutoldo à Cunring Australi, Hardin do à Vuildonia, Friderico ac Vulphingo à Stubēberg, et Vdalrico comite à Pfannberg, Styriensib. Vdalrico comite Hanjmburgensi, Gulielmo domino à Scherphēberg, & Ottone à Vuciffenekh Charētans: in Albertū cōspiratur. accedebat Vuiennensiu fluxa fides, & Salisburgēsiū archiepiscoporū Rudolphi & Cūradi factiones et auxilia fida. Quæ magnanimus princeps omnia sensim uindicauit, exordio à Vuiennēsiū sumpto. Quibus (haud mora) fractis, & ex Calēbergo cōmeatu interclusis, nō Styrios solū Austriacosq; sed finitimas quoq; nationes, Principesq; qui hāc fouere seditionē uidebātur, repressit. Hēricū & Ibonē Guffingēses & Martindorfenses comites Austrię proximis debellauit, Martēdorfio, Khobelsdorfio, Rechintio, & Sulamingio munitissimis locis expugnatis. Cūradum Salisburgēsem archiepiscopū ita exhaustit, Vrielsachio, Vuanfordorfio, & Neuhaus in Charinthia & Styria sitis locis, ac huius cathedre sacramēto imbutis, à se expugnatis (id studēte Admōtēsi abbate Cūrado, homine strenuo, & cōsilio pollēte) ut nouā etiā salis cocturā, in loco superioris Austrię Hall, in episcopatus detrimentū, primus Albertus archidux excitarit. Idē Haymburgēses potentissimos Charintię comites, Austrię cōtumaces, ad obsequiū armis cōpulit. Cūringios ac Stubēbergios, id tēporis potētissimos & precipuos Austrię Styrięq; satrapas, penē deleuit, dirutis horū castris et munitioib. & Friderico Stubenbergio in captiuitatē adserto. Pro q̄ multo tempore nequicq; Bauari, Charētani, et Artēburgēses principes, & ipsa cōiunx Alberti Elisabeta intercesserāt. Ottonē deniq; Bauarię ducē, quē Styriēses factione Salsburgēsis p̄sulis, in spem ducatus euocarāt, domū in gloriū fugauit. Atq; hęc Alberto intestina erāt bella. Nec minori industria fortunaq; externa administrauit, Hungaricū in quā, Vuirtebergēse, Helueticū, Nassouiēse, & Bohemicū. Andream Hungarię regē in limitib. Austrię cōstructa munitimenta, Boteburg, Cherlburg, Musnburg, & Catzlsdorf, demoliri coegit, Gronnigā Vuirtebergię obsedit anno 1315. Nellēburgēses Lādgrauios apud Heluetios subiecit. Adolphū Nassouiensem comitē, cōtra se imperatorē creatū, parib. electorum uotis anno 1298 uictum prope Spiram in acie interfecit. Et solus imperio deinceps potitus, bellum in Bohemos transtulit, aduersus Venceslaum Bohemię regē, suū ex sorore nepotē, qui Austrię possessionē ambire, & Australium fluxā reddere fidē haud desinebat. Huic bello anteq̄ finem imponeret, Venceslaus Olomuncij per seditionem occiditur. Itaq; hoc imperfectum bellum, in proximum Bohemię regem, Henricum

Cōspiratio Austriacorū, Styrorū, & Charentanorū in Albertū ducē. Magnanimitas Alberti.

Hi comites originē ducebant à Symone quodam comite à Morton Arragone, qui ibi ab Andrea Hungarię rege prędia comparauit, & amplissimū in cōfinib. Austrię haud procul à Noua ciuitate comitatum est exorsus, anno domini 1106.

Salis coctura in Hall Austrię quando incepta.

Haymburgēses in Charinthia comites uetustissima erāt familia, à quodā Engelberto à Spenhaym comite descendentes, authore dēi Pauli cœnobij in Lauatal. hac familia intercedente Ciliēses comites creuerunt, à quodā Friderico libero à Sanekeh originē ducentes.

Duces Bauarię Styriā occupauerant.

Ista adhuc hodie loca ruinosam apparent in Austrię et Hungarię confinibus. Erat autē Cherlburg

Cherolat. ueteris, & Musnburg limus Romanorum municipiorum uestigia. Austriacus uictio suo anticisare imperium retinuit. Austriaci in Bohemia bellum gerunt.

*Austriae dux
apud Helueti-
os interfectus.*

*Vindonissa, u-
bi Christiani
episcopatum
constituerant
apud Roma-
nos, cuius loci
episcopi sepe
concilijs sub-
scripsisse repe-
riuntur, hodie
ruinae in coeno-
bio Khünigf-
ueld, haud pro-
cul à Sempach
apud Helue-
tios, vulgo
Vuindiffsch di-
cuntur.*

*Austriae ducis
sa sepulta Nea-
poli.*

Henricum Charinthiae ducem, sororium transfert. Causa alia acce-
debat, quod Bohemiae regnum per uim, nulla imperij intercedente
authoritate occupasset. Hoc diuturnum Austriae & difficile bellum
fuit, dum Rudolpho primū filio Albertus (cui Blancam Philippi
Franciae regis filiam desponsarat) id regnū procuraret: & hoc mor-
tuo, Friderico secūdo natorum studeret: ac ut in Bohemiam, suam
quoque stirpem propagaret, omnino conaretur. Quibus gestis, tan-
quam fati conscius, condito testamento, & dominijs filijs designa-
tis, in Heluetiam genitalem prouinciam proficiscitur. ubi à Ioanne
suo ex Rudolpho fratre nepote, adscitis ad hoc tam crudele faci-
nus, Rudolpho à Palma, Vualthafare à Vuard, et quodā ab Eschen-
bach, intimis ac familiarissimis Aulae ministris (cum quibus solus
Russio riuo traiecto, Vindonissae ruderib. appropinquabat) p̄issi-
mus imperator, & archidux Austriae, suae stirpis primus, bello ac
pace eminentissimus princeps (proh dolor) interficitur, fato, non
annis confectus. Reliquit post se ex Elisabeta Charentana, utriusli-
bet sexus liberos sex, de quibus ordine dicemus. Ipsum uero Alber-
ti cadauer regio more differtū, in occisionis loco, inter ueteris Vin-
donissae quondam episcopalis rudera, terre traditū est. super cuius
mox tumulum dilectissima cōiunx magni operis basilicam posuit,
magnifico Vestalium uirginum contubernio adiecto. In quo ipsa
sacro uelo & pulla ueste amicta, cū filiabus & neptibus & Christo
seruatori continuis precibus seruierunt, & mariti patrisque necem
assiduīs lachrymis prosequutae sunt.

CATALOGVS FILIARVM AL-

berti primi.

CATHERINA, Henrico septimo desponsata erat: quae cum in
Italiam traduceretur, audito sponsi obitu, & uisa à Ruperto Siciliae
rege, filio suo Calabriae duci coniuncta fuit. Quae obiit anno MCC
CXXIII. Sepulta Neapoli apud sanctum Laurentium, in templo
Minorum, cum multa donatiua Khünigfueld coenobio cōtulisset.

GVETA, Ludouico comiti Ottingensi coniuncta fuit, quae mor-
tuo marito, multo tempore monasticam uitam duxit in coenobio
Khünigfueld, ubi & obiit, & sepulta est, anno MCCCXXIII.

ANNA, Hardmanno Brandeburgensi Marchioni cōiuncta fuit,
in quo matrimonio filium peperit marchionē, qui obiit annorum
18. & filiam, quae uxor est data comiti ab Hennēberg, unde prodijt
Eberhardi primi Vuirtenbergensis uxor. Hæc Anna primo ma-
rito Brandeburgensi mortuo, nupsit cuidam Vratislauienti duci,
cum quo quinque progeniuit filias, quarum una in coenobio Khū-
nigfueld monasticam duxit uitam.

AGNES, Andreae Hungariae regi, dum adhuc in libera eum cu-
stodia pater Albertus haberet, desponsata fuit, paulo antè cuidam
domino

domino à Columna Romano promissa. Porrò cum uix annorum quinque curriculo cum Andrea conuixisset, qui patre Veneto natus erat, de Morufenorum familia, tandem uiduum thorum in cœnobio Khünigsueld apud Heluetios, materna fundatione honestè & patienter tulit, & obiit anno Salutis MCCCLXIII, cum annos ætatis suæ attigisset octuaginta quatuor.

Morufenorū familia apud Venetos, unde Andreas rex Hūgarie processit.

ELISABETA prima, Ottoni Bauariæ duci coniuncta fuit, qui ad regnum postea Hungariæ erat postulatus. Obiit anno MCCCXXX. in Nouomontensi Styriæ cœnobio sepulta, iuxta fratrem fundatorem.

ELISABETA secunda, Theobaldo Lotharingiæ duci uxor collocata est, cum quo filium progenuit Rudolphū, qui occubuerat in prælio quod inter Anglū & Gallum est commissum anno 1346. Progenuit & filiam Margaretam, quæ domino à Khabilon Gallo est nupta. & hoc interfecto, à fratre Lupoldo domino à Rapoldustayn uxor est data. Sepulta in Sancto Deodata Lotharingiæ, anno MCCCLII.

FILII ALBERTI PRIMI.

FRIDERICVS primus hoc nomine in hac stirpe, & in imperio ad quod contra Ludouicum suum ex amita nepotem uocatus fuerat, tertius, à parente primū Austriæ præfectus fuit, Rudolpho seniore fratre in regē Bohemiæ inaugurato. Et hoc mortuo, Bohemiæ diademate ab eodem patre redimitus, possessionem tamen consequutus nunquam fuit. Præterea Henrico septimo rebus humanis exempto, in imperatorem postulatus anno MCCCXIII, dum eam dignitatem aduersus Ludouicum Bauarum tuetur, aduersam expertus fortunam, triennio in Bauaria, libera custodia retentus fuit. Ad postremū Galliæ & Hungariæ regum intercessione liberatus, titulo tantum regni Romani contentus, pacis deinceps munia in Austria obiit, ducta in uxorem Elisabeta Arragonum regis filia, cum qua Maurbacense primus cœnobium posuit. Porrò ex uxore unicum filium progenuit, in infantia mortuum, & in cœnobio Khünigsueld sepultum apud Heluetios. Tulit ex eadem & filias tres: Annam primam, ad diuam Claram Viennæ abbatissam; & alteram Annam Poloniæ regis coniugem, quæ postea Goricensi comiti nupsit, & ad postremū uestalem in Khünigsueld. Tertiam quoque Elisabetam procreauit, Bohemiæ regi desponsatam, quæ ante nuptias obiit, anno 1335. Harum uerò mater ipsa senior Elisabeta, posito in Minoritarum cœnobio sacello, uitam cum morte commutauit, anno 1331. in eodem sacello fundatione sua sepulta.

Austriæ dux Bohemiæ rex creatur.

Austriæ dux imperator creatus.

Austriæ dux à Bauaris captus.

Hunc in antiquis prærogatiuis & priuilegijs cœnobiorum Fridericū regē de Roma appellari obseruauimus.

Maurbacense cœnobium.

Prima abbatissa ad diuam Claram.

Sacellum diuini Ludouici in

Minorum templo ab Elisabeta positum.

RVDOLPHVS hoc nomine tertius, cognomento Mitis, uiuo adhuc parente, & ad imperij gubernacula adscito, Austriæ administrandæ præficitur. Cui pater anno Domini 1298. in publicis No-

N

rimbergæ

*Iterū Austriæ
dux rex Bohe-
miæ.*

*Cœnobiiū Mi-
norū Viennæ
à quo positū.*

*Austriæ dux
Bohemiæ rex
coronatur.*

*Austriæ dux
ueneno nece-
tus.*

*Diux Claræ
cœnobium Vi-
ennæ.*

*Minorū cœno-
bium Viennæ.*

*Henricus is se-
ptimus è fami-
lia comitū Lu-
tzelburgensiu
erat.*

*† Is Ioānes Ru-
dolphi secūdi
filius, & Bohe-
miæ rex erat,
Albertum pri-
mū Cæsarem
apud Helueti-
os per insidias
interfecerat.*

*Prælium hoc
in Bauaria sa-
ctū, ubi Fride-
ricus Austria-
cus captus, &
in Trausnit ca-
stro per trien-
nium in libera
custodia à Ba-
uaris est habi-
tus.*

*Quā chari
Austriaci Ro-
manis pontifi-
cibus fuerint.*

*Imperij insi-
gnia erāt Lan-
cea Domini,
corona, &
crucis Domi-
nicæ portio.*

rimbergæ comitijs Blancam Philippi Franciæ regis filiam despon-
fauittac Henrico Charentano sororio (qui Bohemiam per uim oc-
cuparat) ibidem proscripto, Bohemiæ regem solenni feudo crea-
uit. In quod regnum dum à parente armis reduceretur, cæterum
possessionem consequi non posset, Austriæ administratione ac re-
gis tantum titulo contētus, Blancā coniugē amisit, anno MCCC V.
in Minoritarum cœnobio propria fundatione sepultam. Post
quam Elisabetam Venceslai (quem inter sanctos numerant) Bo-
hemiæ regis uiduam, & alterius Venceslai Bohemiæ item regis no-
uercam, cum spe consequendæ Bohemiæ, sibi coniunxit. Cuius a-
more (qui maximus apud Bohemos erat) Henrico Charentano à
Bohemis deturbato, Pragæ solenni inauguratione, à Moguntino
præsule Bohemiæ rex coronatur. In qua dum uix annum guber-
naret, non sine ueneni suspitione è medio sublatus est, circa annum
Domini MCCC VII. Pragæ regio honore tumuloq; conditus.
Progenuerat ex utraq; uxore filios & filias, quarum nomina depre-
hendere non potui. Fuit & eius non minimum in religione stu-
dium. Nam & diux Claræ cœnobium ut ad extremam manum
perduceretur, duo milia librarum argēti donauit. Id quod & in Mi-
norum monasterio ab Ottocaro quondam Bohemiæ rege in cœ-
pto, à Blanca uerò uxore sua locupletato, piè & cum laude fecisse
perhibetur.

LVPOLDVS primus hoc nomine, cognomento Gloria mili-
tum, mille & quadringentorum equitum selectissimorum comiti-
ua Henricum septimum Romam ad coronationem deduxit. Et ut
Mantuum, Veronam, Ianuam in fidem reciperet, insidias Medio-
lani structas à quodam à turri declinarit, auxilio fuit: donatus hac
de causa omnibus bonis † Ioannis ducis, quondam patruī Lupoldi
interfectoris. Quo Cæsare mortuo p̄ Friderico fratre, ut imperiū
aduersus Ludouicum Bauarum retineret, omnia consilia suscepit.
Cuius si frater expectare auxilia uoluisset, nunquam uictus, & in
custodiam à Bauaris adsertus fuisset. Quod tamen potuit, captum
fratrem ultus, Ryed ac Dietmaningum notissima ac munitissima
Bauarię loca obsidione pressit, Scherdingio etiam expugnato. Om-
nem præterea lapidem mouit, ut fratrem in libertatem adsereret,
communicatis ea de causa, cum summo pontifice, Galliæ & Hun-
gariæ regibus, consilijs: à quorum pontifice anathema etiam in Ba-
uarum impetrauit. Ad postremum, cum nihil precibus efficeret,
traditis imperij insignibus (quæ apud se hæcenus fratris loco reti-
nuerat) Ludouico Bauaro, ut fratrem liberaret, fide data deceptus
fuit. Cum omni conatu caderet, ad magicam artem conuersum fe-
runt. Cum & hac non succederet, dolore ac curis confectus, apud
Argentoracum febre corripitur. Quæ cum inualuisset, phrenitide
accersita, hominem abripuit, anno Domini MCCC XLVI. pridie
cal. Martij.

cal. Martij. Cuius cadauer traductum in Khünigfeld, honorificè iuxta matrem conditum est: cum ex uxore sua Antici Sabaudiaë ducis filia, duas filias suscepisset: alteram Catherinam Grossensi duci apud Silesios collocatam, alteram domino à Cullin Franciaë satrapæ nuptam.

OTTO, hoc nomine in hac stirpe primus, cognomento Mirabilis, à Ludouico Bauaro Cæsare quarto, Charinthiaë dux, Henrico Charëtano Bohemiæ rege sine spe successionis extincto, inauguratus est, anno Salutis nostræ MCCCXXXV. Et anno proximo Taruisij pariter ac Paduæ ab imperio uicarius designatur. Saxenburgense tamen dominium, ac uniuersam Drauis scaturiginem, ne tota simul Charinthia Henrici soboles caderet, Margaretaë Multaschin, Henrici superioris filiaë & hæredi concessit. Duas duxit uxores: primam Elisabetam, Stephani Bauariæ ducis filiam, ex qua Fridericum procreauit secundum huius prosapiaë, cui Angliæ regis filiam desponsauerat, qui ante nuptiarum solennia obiit, anno MCCCXLIII. Secundam postea Annam, Ioannis Bohemiæ regis natam, sibi in uitæ consortium adsciuit, Caroli quarti Cæsaris sororem. Ex qua Lupoldum filium tulit, qui immatura morte abreptus, in Nouomonte Styriæ cœnobio, patris opere iuxta parentes sepelitur, anno MCCCXLV. Bellum unicum ab hoc Ottone gestum reperio, Alsaticū, in quo Colmariā expugnauit. Iuuat quoq; religionem nostram cum laude, Nouomontano cœnobio Styriæ, Viennæ quoq; Augustinianorū, ac diui Laurentij pro uestalibus, à fundamentis scilicet positis. Cætera locupletauit, diuæ Claraë intra Viennā à Rudolpho fratre, fratrisq; filia Friderici inceptum. Per Austriam uerò Styriamque, Paungartnberg, Engelhartscell, Zuetl, Phara, Iudenberg, & Merrenberg, suis donatiuis reddidit cultiora. Obiit anno Verbi incarnati MCCCCL. sepultus in Nouomonte Styriæ, fundatione sua.

HENRICVS hoc nomine in ista familia primus, sacris initiatus primū erat. Vnde cum à Friderico fratre iam Cæsare electo, cum copijs Pontifici maximo in auxilium contra Gibellinos missus fuisset, ac egregiam ea in re operam nauasset, spe Moguntini archiepiscopatus consequendi, honorificè donatus dimittitur, à fratre mox ob suspiciones quasdam auocatus. Porro mortuis fratribus suis, & potestate à Romana sede impetrata, uxorem sibi coniunxit Elisabetam, Ruperti comitis à Vuirtenberg filiam. Fuit is olim captus in conflictu ad Dorrenberg Bauariæ, à fratre Friderico contra Ludouicum Bauarum habitō: sed in libertatē mox adfertus, diem suum obiit, anno MCCCXLIII. sepultus in cœnobio Khünigfeld apud Heluetios, iuxta matrem.

ALBERTVS isto nomine in hac stirpe secundus, Contractus ab euentu cognominatus, quòd uenenum aliquando acceptum

Quando duces Austria primū omnium duces Charinthiaë creati sint.

Taruisij domini Austria duces effecti.

Margareta Multaschin heres Charinthiaë.

Duces Austriae matrimonia contrahunt cū Angliæ regib.

Noui montis cœnobium, hodie Neuperge Styriæ.

Exordia cœnobiorum Noui montis Styriæ, Augustinianorum & diui Laurentij Viennæ.

Dux Austriae sacerdos et canonicus Pataviensis.

Veneno tentatus dux Austriae.
Dux Austriae canonicus Patauiensis.

Medici in nervos procul à corde ablegassent. Minimus fratrum, Patauiensis primùm canonicus: deinde cum fratres omnes rebus humanis sine hærede absoluti, successionem destituerent, habita Pontificis Ioannis uigesimali secundæ dispensatione (qui & Moguntinum illi paulo antè episcopatum promiserat) Ioannam Vdalrici comitis Phyretarum filiam duxit uxorem. Ac administrationem

Minimus ducem Austriae familiam suam ne intercideret, tenuit.

Ducissa Austriae Vestalis Viennæ ad diuam Claram.

Bellum Helueticum.

Bellum Vuirtenbergense.

Gymnasij Viennensis exordia.
Gamingensis coenobij exordia.
Castelli Perchtoldsdorf exordia.

Fundator unde didus.

Gymnasium Viennense per factum, & loco translatum fuit.

post fratres suscipiens, & successionem solus tenens, ita rem domi forisq; gessit, ut Sapientis nomen mereretur. Progeniuit uerò ex Ioanna Phyretensi tres filios, & duas filias: hoc est Rudolphum quartum, Albertum tertium, & Lupoldum secundum. Filiarum alteram Margaretam, Marchioni Brandeburgensi uxorem collocauit; alteram nomine Catherinam, cœnobio diuæ Claræ Viennæ inclusit, additis monasterio huic haud minimis donatiuis. Extant huius Alberti foris domiq; præclara studia. nã tria maxima grauissimaq; ab hoc principe gesta bella reperio: Helueticum, aduersus deficientes Tigurense, qui adscitis in societatem consiliorum Lucernensibus, Glarensibus, Vnderuualdn, & Schuuitz, Habsburgensem comitem nomine Ioannem, bello ex improuiso adortum, in uincula coniecerant. Quo bello, & agnatum captiuitate liberauit, & Heluetios, ne omnes in uniuersum deficerent, cohibuit. Secundum illi Vuirtenbergense bellum fuit, ab Eberhardo uidelicet Vuirtenbergiæ comite in auxilium aduersus Carolum quartum Cæsarem adscitus, qui eum patrocínio semel traditorum oppidorum arcere conabatur, Ulmæ uidelicet, Eisingæ, Reytlingæ, Rotuuilæ, & Lyndouia. Idem in pace studium. Studiũ generale Viennense, quondam à Friderico secundo Cæsare auspdatum, augustius multo rediditum, ad extremam manum perduxit. Gamingense cœnobium Carthusianorum subsidio posuit, & Berichtoldsdorfensis castri fundamenta oppidulicq; iecit: quo loco nobiles quidam pagum habuerant à conditore hoc nomine appellatum, qui postea ab Austriae ducibus proscripti Ekhartsvienses cognominati sunt. Porro Albertus diem clausit extremum anno Salutis nostræ MCCCLXXXVIII, in Gaminga cœnobio fundatione sua sepultus.

RVDOLPHVS, hoc nomine quartus, cognomento Magnanimus, & à tot positis templis ac cœnobijs Fundator, testamento patris Alberti uidelicet superioris, ad capeffendam Rempublicam substitutus est, ea conditione, ut fratres Albertum & Lupoldum consiliorum participes admitteret. Inter ipsa administrationis initia, bonum in se & frugalis prudentisq; principis exemplum statuens, Gymnasium Viennense à parente pristinae dignitati restitutum, locoq; translatum, ab Augustinianorum uidelicet conuenticulo & foro, ad Dominicanos, ac ueteres Templariorum aedes, suis donatiuis ita extulit, ut maximis non per Germaniam modò, sed Italiae quoq; simile Academijs esset: Henrico ab Hassia, & quodam à Dünkhls.

à Dünkhlsbühel, magnis promissis è Lutecia Parisiorum Viennam accersitis. Diui quoq; Stephani parochiam Viennæ præposituræ dignitate commutauit, adiectis proximorum pagorum parochiarũ redditibus. Præposito subiecit canonicos uiginti quatuor, dimidio horum ex Gymnasio numero, Templum uerò ipsum, ab Henrico quondam primo Austriæ duce, omnibus Sanctis consecratum, & ab episcopis postea Patauiensibus Stephani nomine suæ diocæsis patroni decoratum, & nouis fornicibus, & turri admirandi operis (quæ inter orbis miracula est habita) augustius multo reddidit. In matrimonio habuit duas nobilissimas fœminas, primam Margaretã Multaschin, Henrici Charinthiæ ducis & Bohemiæ regis filiam, unicam Tyrolensis comitatus hæredẽ, quæ antea Ioanni Bohemiæ regi, & exinde Ludouico iuniori, Ludouici Cæsaris quarti filio Brandeburgensi Marchioni nupta fuerat. Cuius matrimonij intercessione fecundissimũ Tyrolis comitatũ Austriæ adiecit. Quæ extincta, anno Domini MCCCLIX. Catherinã Caroli quarti Cæsaris filiam sibi adsciuit. Sed ex neutra prolẽ tulit. Curis igitur, non annis grauatus, cum sub annũ Domini MCCCLXV. Carolũ quartum Cæsarem socerum Romam usq; comitaretur, ad diadema ex more à Pontifice impetrandũ, Mediolani ex morbo decessit, quarto nonas Septemb. Cuius cadauer Viennam perlatum, in diui Stephani cathedrali à se posita basilica, primum omniũ Austriæ principum, conditum fuit. Vbi postea sequentes Austriæ principes, posthabitis Melicensi, Neuburgensi, & Khünigsueldensi conditorijs auitis, omnes depositi post mortem dignoscuntur.

ALBERTVS tertius cognomento Cum trica, quam in capillis gestare solitus erat (quæ adhuc superest in castro Laxenburg, ab ipso uidelicet cum uiuidario proximo cõstituto) Is Rudolpho natu maiore fratre, penes quẽ summa rerũ fuerat, rebus humanis absoluto, cũ fratre Lupoldo in Austriæ, Styriæ, Charinthiæ, Tyrolis, & Sueuicarum prouinciarũ administrationem successit. Quam cum communibus aliquandiu auspicijs fratres obirent, orta inter ipsos (ut fit) dissensione, frigidã suffudentibus singulorũ aulicis, primi Austriacorũ diuisionẽ iniere: quæ fraterna cõtrouersia exardescẽte, sæpe postea mutata fuit. Nã primũ Alberto omnes inferiores Austriæ prouincię cesserãt, Sueuicas Lupoldo sortito. Quæ quinquẽnio postea elapso, partib. displicuit diuisio, discordiæ semina subinde regulis iaciẽtib. Lupoldus igitur, q̄ plures liberos acquirebat, prior partitionẽ rescidit, ac oēs in fidẽ suã recipiẽs Austriæ prouincias, solã Charinthiã ac Styriã Alberto fratri cõcessit. Sed nec ista ratione Lupoldi cupiditati satisfieri potuit, prouinciarũ fœcunditatẽ causato. Solius igitur Austriæ obsequio contentus Albertus, ut fratris animũ satiaret, ceteras in uniuersum omnes prouincias Lupoldo permisit. Ipse mox Elisabetam, Caroli quarti Cæsaris natam

Primi doctores Academiæ Viennensis.

Præposituræ Viennensis exordia.

Canonici Viennenses.

Templum omnium sanctorũ auctum.

Exordia insignis turris Viennensis.

Margareta Maulasschin ducis Austriaci coniunx.

Tyrolis comitatus quando Austriæ adiectus sit.

Rudolphus obiit in Italia.

Fortè sodalitijs causa & ordinis suscepti. nã multæ tales triçæ adhuc pite in Laxenburg castro suo opere cernuntur.

Austria primũ omniũ diuisa.

Diuisiõis Austriacarũ prouinciarũ ratio & immutatio.

Vnde Albertus
quartus pro-
cesserit.

Doctorem &
religiosorum
Meccenis dux
Austriæ.

Cœnobium au-
xit Albertus.

Gymnasium
Viennense con-
firmatū à Ro-
mana sede.

Vindarij La-
xenburgenfis
Dyrgarten ex
ordia.

Schaunburgē-
ses comites bel-
lo petiti ab Au-
striacis.

Diuisio pro-
uinciarum Au-
striæ facta.

Austriæ acces-
sere in Helue-
tius ditioes.

Taruisiana
Marcha Au-
striæ accessit.

Causa belli Ve-
nedici.

sibi desponsatam, in uitæ consortium adsciscit. Qua paulo post sine prole mortua, Beatricę Burgrauij Nornnbergensis filiam nuptum accepit: ex qua Albertum quartum solum suscepit. Ferunt hunc astronomiæ, architecturæ, & statuariæ artis cum primis studiosum extitisse, ac doctos religiososq; homines præter ceteros & dilexisse & iuuisse. Ad rem deniq; diuinam propensum, sacra nunquam dilexisse: psalmodiam quoq; subinde cum monachis & sacerdotibus perfecisse. Proinde plurimum huic principi Austriacarum prouinciarum cœnobia debent, quorum peculiariter diuę Crucis in Tullna, sancti Hippolyti, sancti Agapiti in Chrembsmunster, & Garsten, multis donatiuis hic Princeps accumulauit. Fuit & in augeda Republica studiosus. Viennensis Academia confirmationem ab Urbano papa sexto obtinuit, anno MCCCLXXXIII. Viuidariū ac castrum in Laxenburg magni operis primus à fundamentis excitauit. Duo quoq; ab hoc gesta bella reperio: Schaunburgense primum, aduersus Henricum Schaunburgij comitem, qui ab Austriæ principibus deficere ad Stephanum & Albertum Bauariæ duces uidebatur. In quo expugnatis comitatus munitioribus locis, ad duras contumacem suscipiendas condiciones cogebat, Peurbachio, Viechnstayn, Feldn, Camer, et Neuhaus castris comitis, in sua uerba adactis. Secundum ab hoc principe bellum gestum, Bohemicum erat: in cuius procinctu, antequam cum hostibus manum confereret, rebus humanis eximitur, dum uenationi operam daret in castro suo Laxenburg.

LVPOLDVS secundus hoc nomine, cognomento Decus militum, mortuo Rudolpho germano natu maiore, eisdem auspicijs cum Alberto tertio fratre in Austriæ gubernacula successit. Cum quo sæpe partitus hæreditatem, ad postremum, cum prole abundaret, omnes prouincias, sola Austria excepta, in uerba accepit. Hæerant, Charinthia, Styria, Carniola, comitatus Tyrolis, marcha Venedorum, Burgouia, Brisgaudia, & cæteræ apud Sueuos & Rheni ripam sitæ prouinciæ. Qui inter initia statim principatus, animum ad augendam rem domi forisq; aduertit. Austrię enim adiecit Hohenburgensem comitatum in Rhetia prima amplissimum, & apud Heluetios dominia haud minora Veldkhirch, Bludertz, & Sanctū montem. Quorum partem hæreditatis successione, partem uerò à Rudolpho & Alberto comitibus à Vuerdenberg ære comparauerat. Addidit & Taruisianam marcham ab Henrico Goricensi genero, Taruisiano domino, & nomine imperij præside, adsentiente Carolo Cæsare quarto, traditam. Et si Francisci de Carraria Paduani principis fides non fluxa fuisset, uniuersas Fori Iulij & Vincentię amplas ditioes in fidem recepisset. Duo bella grauissima gessit: Venetum, aduersus Andream Cantarenum Venetorum ducem, à Francisco de Carraria Paduano, Magno Cane de la scala Vincen-

tino, &

tino, & Rumboldo de Colalta Taruisiano, principibus, cum Hungariae rege Ludouico, in spem potiendarum eius uiciniarum prouinciarum euocatus. In quo bello, ad æquas conditiones Venetos ad egit, receptis in fidem Taruisio, utroque Cenadio, Beluino, Sperauale, & castro sancti Victoris, cum montium claustris isthac in Italiam ducentibus. Quæ res effecit, ut & is dux, & qui hunc sequuti sunt, ultro apud Austriacos fœdus & pacem sollicitarent: Antonius Vennerius, anno MCCCLXXXVII. Andreas Dandalus, anno MCCCLXXXVIII. Michael Steno, Franciscus Foscarus, MCCCCXXXIII. Pasqualis Marpetrus, Christophorus Maurocenus, Andreas Vendronius, Ioannes Marangi, & qui ultimus sub Maximiliano fœdus uolauit Augustinus Barbadicus. Secundum bellum gestum à Lupoldo, Helueticum fuit, sub annu Domini MCCCLXXXVI. cum à parente quondam deficientes Tigurinenses ac Lucernenses, potentissimos apud Heluetios populos, in ordinem redigere conaretur, auxiliariis in hoc manibus adiutus Caroli quarti Cesaris, ac precipuorum Germaniæ principum fidis subsidijs. Sed dum secus quam disciplina militaris exoptulat, incaute Heluetios, multis in locis aditus obsidentes, ac ad pugnam præter spem instructos adortus fuisset, fuso exercitu, ipse ad Sembach, locum ista clade nobilissimum in Heluetijs, cum multa in pectore uulnera aduersa accepisset, fortiter occubuit. In quo desiderati ex principibus pariter sunt, Otto marchio ab Hochberg, Ioannes comes ab Fürstenberg, Ioannes & Vdalricus comites ab Hasenberg, Niger comes à Zolern, Vualtherus comes à Geroltzekh, Albertus dominus à Rechberg, Ioannes ab Oxenstain, Fridericus à Monstrall, Otmarus Drugfals à Vualdpurg, Petrus comes à Tierstain: & ex Austria Styriaque, Domini ab Arberg, Reiffenstein, Greifnstain, Schlandersperg, & alij.

Porrò post cladem acceptam, ducis cadauer in proximum conuoluit, & præcipuum Austriæ principum conditorium Khünigsfeld transportatum ex acie, honorifice conclamatum est: cum ex coniuge Virida, Barnabæ ducis Mediolanensis filia, quatuor filios & tres natas suscepisset, Lupoldum tertium, Fridericum secundum, Gulielmum & Arnestum hoc nomine primos. Natarum, Elisabetham Henrico comiti Goricensi, secundam Bauariæ duci Menhardo, & postea Morauie marchioni in matrimonium collocauit. Catherina sacris initiata, diuæ Claræ cœnobio Viennæ inclusa fuit.

ALBERTVS quartus, cognomento Mirabilia mundi, Alberti tertij filius fuit, & mortuo patre, in Austriæ tantum administrationem successit: & paulo post patruo quoque Lupoldo rebus humanis absoluto, cæteras quoque Austriæ sortitus prouincias fuit, eas denique paulo antè diuisas in idem ceu corpus reduxit. Qui præter cæteras uirtutes, quæ plusquam humanæ in hoc principe erant, religione etiam incredibili claruit. Antequam uitæ sociam adhiberet, sub

Austriæ adiecta in foro Iulio.

Veneti fœdus cum Austriacis habent. Catalogus ducum Venetiæ.

Helueticum bellum.

Austriæ dux interficitur ab Heluetijs. Catalogus Comitum & Baronum in hoc prælio ab Heluetijs interfectorum.

Sepultura Leopoldi ubi.

Ducissa Austriæ monialis Viennæ ad diuam Claram.

Religiosus princeps.

annum

*Dux Austriae
Hierosolymam
profectus.*

*is fuit Lupol-
dus quintus su-
perioris fami-
liae Babenbergē
suum.*

*Notā audaciā
& magnificen-
tiā Austriaci.*

*Veneno neca-
tus Albertus
quartus.*

*Fabula de hoc
duce Austriae.*

*Senior fratrum
ad summam re-
rum tendit.*

*Germaniae
praeses dux Aus-
triae.*

*Matrimonia
Austriae cum
Hungaria &
Polonia.*

annum Domini 1440. diuini spiritus instinctu, ad terram electio-
nis profectioem instituit: atq; omnibus dissuadentibus, cum iam
omnia à Turcis tenerentur, non sine ingēti periculo Hierosolymas
applicuit. Vbi exploratus à Turcis & Sarracenis, superiorum secu-
lorum memoria (cum captam Ptolemaidem ab Austriae duce acce-
pissent) infidias multis in locis structas, magna animi industria, uix
declinauit. Tandem omnibus miraculis locisq; terrae sanctae per-
spectis, nauigium ingressus, alto iam soluens, Austriae insignia cum
ingenti tibiārum reboatu Paganis ostendit. Bellum unicum gef-
sit, Bohemicum, eisdem cum Sigismundo Caesare auspicijs, aduer-
sus Iodocum Morauiae marchionem. In quo letali accepto poculo,
dysenteria in mortē resolutus est, relicto Alberto quinto uixdum
annos nato decem, quem ex Ioanna Alberti Bauariae ducis & Hol-
landiae comitis filia procreauerat. Ipsum uerò Alberti patris cada-
uer, in diui Stephani templo cathedrali Viennae positum est, ma-
gnifico uidelicet illo maiorū suorū cōditorio. de quo mira referūt
annales, quae uulgi sermo comprobare uidetur, Albertum uideli-
cet per ferreum montem, & Pigmæorum terras transisse. Quae fa-
bula ex sua in terram Sanctam profectioem peregrinationeq; occa-
sionem accepit.

VILHELMVS Lupoldi secūdi filius primogenitus, mortuo pa-
tre, cum fratribus Friderico, Lupoldo, & Arnesto, in relictas ditio-
nes succedit. Primus omnium, cum fratres minores nati essent, iu-
bente paterno testamento, rerum ad se summā traxit. Quam, quo-
ad in uiuis erat, retinuit, fratribus in comitatus dimissis. à Vuences-
lao postea Romanorum rege totius Germaniae praefectura conde-
coratus est. Duxit tres ordine uxores, sed infelici omine, cum nec
copia illi omnium facta sit, & nullam post se prolem reliquerit. Pri-
mam Heduuigē Hungariae regis filiā sibi desponsauit, anno 1394.
cum spe ducentorum millium ducatorum, dotis loco. quod matri-
monium dolis Elisabetae socrus ad irritū cecidit. Ioannam postea
Caroli Pacis, Hungariae item regis filiā, nuptū accepit. quae haud
multo post nuptias tempore, uitam cum morte commutauit. Con-
sequutus demum tertium matrimonium, Poloniae regis filiā cum
spe regni accepit. Ibi in Polonia ante nuptias, cum Rempubli-
cā nomine capefferet, Polonis rex teutonicus displicuit, Vla-
dislao duce Lituaniae Vitoldi fratre homine gentili in regnum uo-
cato, à quo hodierni Poloniae reges descendunt. Itaq; & tertio ca-
dens matrimonio, coelibem deinceps uitam exegit; uel, ut quidam
annales tradunt, Henrici Goritiae comitis sibi filiā uxorem iam
quartam cōiunxit. Post mortem illatus auito Austriae ducum hu-
ius stirpis conditorio, in diui Stephani cathedrali templo, anno Sa-
lutis nostrae 1405.

LVPOLDVS tertius, cognomento Crassus & Longus, ducta
uxore

uxore Catherina Philippi Audacis Burgūdiæ ducis filia, Gulielmo fratre natu maiore extincto, cum fratribus Friderico & Arnesto, prouincias Auftriæ quæ paulo antè in unum corpus coaluerant, iterum partitus, Sueuiæ & ad Rhenum sitas prouincias, Burgouiam, Alfatiam, Brisgaudiam, & Hohenburgensem comitatum fortitur, Friderico Tyrolis, & Arnesto Styria ac Charinthia permiffis. Mortuo postea ad Znoymam Alberto quarto, Auftriæ quoq; utriusq; administrationē cum Arnesto fratre accepit: Alberto quinto annis immaturo, ab imperio tutor datus. Quod in maximā prouinciæ iacturam cessit, dum fratres inter se de tutela digladiantur: multos nobilissimos in prouincijs uiros, & non paucos ciuū Viennensium fraterna ira absumpsit. Inter quos Cunradus Vorlauf, Cunradus Rampefdorfer, & Ioannes Rokh, uetustissimarum prouincijs & magno loco ciues capite affecti sunt. Bellum unum Helueticum gessit, dum patrem ulturus, qui ad Sembach in Heluetijs occubuerat, Cæsarem Carolum quartum, & præcipuos Germani nominis in commilitium accersit. Ex quibus, Ioannes comes à Vuerdenberg, & Donatus comes à Dokhnburg, non societatis iure, sed necessitatis imperio (cum & hi ab Heluetijs urgerentur) auxiliares copias adiecere. Itaq; cum sex millium numero exercitu uallem Glarensē temerè Lupoldus adortus fuisset, conferta manu succumbit. Quo in prælio desideratis mille quingentis, cum reliquis ad proximum oppidulum Vrsee euadit. Cuius terga ponē insequētes Heluetij, expugnato Vrsee, hostes usq; ad Dokhnburg fugant. Contra quos aciem restituēs Lupoldus, pedem fortius intulit: & omnibus interclusis, salis inopia urgēs Heluetios, ad æquas conditiones adegit. Et sic composito bello Helueticō, plenus annorum moritur, & Viennæ in diui Stephani basilica more maiorum sepelitur.

FRIDERICVS, isto nomine secundus in stirpe Habspurgenfi, cognomēto Magnus, Lupoldi secundi filius, & tertij frater germanus, in diuisione cū fratribus Arnesto & Lupoldo, Tyrolis comitatum fortitus: mortuo paulo post Lupoldo fratre, Sueuicas quoq; prouincias in fidem accepit. Bellum & is Helueticum gessit, abbati sancti Galli in auxilium aduersus Abbatellenses profectus, qui defectionem ad Confoederatos moliebantur. In quo bello infelix auspiciū nactus, diui Galli oppidi, comitis à Vuerdenberg dolis, qui signa in aduersam aciem transtulerat, soluere obsidionē coactus est, amissis quingentis suorum: inter quos comes quidam à Tirstayn, Dominus à Landenberg, Dominus à Khlingnberg, & Hermannus ab Haluuiel desiderati sunt. Expertus aduersam & in concilio Constantiensi fortunam fuit, dum Ioannem papam abdicandū, clam eduxisset. Proscriptus ab imperio propterea, & dominijs exutus fuit apud Sueuos, Heluetiosq; Stayn, Veldkhirchn,

*Auftriæ matri
mon'a cū Bur
gundia.*

*Diuisio pro
uinciarum Au
striæ.*

*Tutor Alberti
quinti Lupol
dus.*

*Turbæ Auftri
æ in tutela Al
berti quinti.*

*Ciuū Vien
nensium sup
plicia.*

*Bellum Helue
ticum.*

*Auftrij ab Hel
uetijs uincun
tur.*

*Auftriacorum
fœdus cū Hel
uetijs.*

*Tyrolis comi
tatus separatur
à reliquo Au
striæ corpore.*

*Bellum Helue
ticum.*

*Clades Auftria
corū accepta
ab Heluetijs.*

*Auftriæ dux
Papam Ioannē
è concilio Con
stantiensi ab
duxit.*

*Dux Austriae
in gratiam im-
perij redijt.*

*Sigismundus
cum scipione,
mit dē hholbē,
unde natus sit.
Stambs coeno-
b' exordia.*

*Bellum Helue-
ticum gestum
à Sigismundo
archiduce.
Heluetiam Au-
strij Burgun-
dis uendunt.
Austriae patri-
monia cū Sco-
tia.*

*Maximilianus
omnes provin-
cias in unū ite-
rum corpus cō-
iunxit.*

*Andreas
Blankh diuē
Dorotheae coe-
nobij author,
praeceptor, &
postea cancel-
larius Alberti
quinti.*

*Albertus Sigis-
mundi Caesaris
filiam uxorem
ducit.*

*Albertus ad
Bohemiae re-
gnum uocatus.
Albertus ad im-
perij uocatus.
Albertus ad re-
gnum Hunga-
riae uocatur.*

Frauuenueld, Baden, Melligen, Vuallēstad, Bremgartē, & uniuer-
sa ferè Ergouia. Quae non antè recepit, neq; in gratiam imperij re-
dijt, priusquam Pontificem concilio denuò presentem reddidisset.
Quod etsi difficulter, perfecit tamen. Duas in coniugio habuit no-
bilissimas foeminas, Roberti Romanorum regis & Bauariae ducis
filiam: & hac extincta, Annam Brunswuigij ducissam, ex qua Sigis-
mundum archiducē progenuit, Tyrolis ante memoriam nostram
dominum, quem uulgus Cum scipione cognominant. Obijt uerò
ipse Fridericus in Oeniponte, suae ditionis metropoli, sepultus in
Stambs primus suae familiae, celeberrimo eius prouincię coenobio,
& à Maynharδο quondam Tyrolis comite posito, anno MCCC.

SIGISMUNDVS, hoc nomine primus istius profapiae, cogno-
mento Simplex, in Tyrolis dominio patrem sequutus est: & statim
inter initia principatus inauspicatò manum cum Heluetijs conse-
ruit, dum auitam in Heluetijs ditionem aut tueri armis, aut uendi-
care amissam conaretur. Quo cum nihil proficeret, Carolo Bur-
gundiae duci ea bona leui precio uendidit. Qui armis Heluetios ad
obsequium redacturus, in ipso conatu concidit. Accepit autē duas
ordine uxores, Catherinam Alberti Saxoniae ducis filiam, & Leo-
noram Iacobi Scotiae regis natam, sed ex neutra prolem tulit. Pro-
inde moriente hoc tandem sine liberis, Maximilianus Friderici Cae-
saris & Austriae archiducis filius, qui tum rerum in Austria potie-
batur, Tyrolim quoq; caeteris haereditarijs Austriae prouincijs con-
iunxit: adeò ut in hoc, in unum iterum corpus omnes ab Austriae
principibus conquestae prouincię redierint.

ALBERTVS quintus hoc nomine in Austria, mortuo patre ad
Znoymam Morauiae oppidum, annos uix decem numerans, in a-
uunculorum tutela Lupoldi & Arnesti educatus liberaliter, cum
primùm ex ephēbis excessisset, in libertatē adsertus est, anno 1416.
incumbētibus in hanc curam iam diu Reymberto à Vuallēe, ducis
morum formatore, & aulae praefecto: & Andrea Blankh Garfen-
si, praefectore Alberti, & postea scriniorū magistro, qui diuē Do-
rotheae praepositurae Vuiennae exordia posuit. In administratione
igitur Austriae à Sigismundo Caesare cōfirmatus, & coniugio simul
imperialis filiae Elisabetae condecoratus fuit, anno 1420. Mortuo
postea Sigismundo socero, primū omniū ductu Casparis Schlikh,
Epistolarum magistri, Bohemiae rex inauguratus est. Ad quod so-
ceri non minimum testamento consilioq; euectus erat, Barbara im-
peratrice socru, spe Casimiri Poloniae regis matrimonij, nequicq;
tam bonis consilijs obstante. Interea uirtute & fama crescenti Al-
berto imperiales quoq; fasces committuntur, anno currēte à nato
Christo 1437. Proximo quoq; anno in Hungariae regem petitur,
rara temporum felicitate: ac tanq; pleno Copiē cornu fortunā ha-
beret arridentem, tria amplissima regna coniunxit, quod, solo Sigis-
mundo

mundo excepto, paucis contigerat. Qua in re se adeò modestum præbuit, & (ut ferunt) uolucris fortunæ instabilitatem considerauit, ut nisi Pontifex summus, Gallorum rex, ac auunculi sui uterq; Fridericus suam interposuissent authoritatem, ac delinitus aliquot ab his rationibus fuisset, nunquam tam periculosam, ac sibi fatalem Hungariæ regni in se administrationem recepisset. Quam primum omnium ut subiit, nihil antiquius habuit, quàm ut à Turcarum tyrannide & iugo nobilissimam prouinciam liberaret: quod & primum illi & ultimum rerum fuit. Gessit & Bohemicum & Prouinciale bellum, dum adhuc in minoribus esset. In quorum primo Sigismundum socerum, & uniuersum adeò imperium Romanum adseruit, ad extirpandam Hussitarum factionem & hæresim, auxiliares manus conferendo. Quod illi non modò maximo sumptui, sed detrimento insuper cessit, Retzio Austriæ oppido, Morauia uicino, ab hostibus expugnato: & comite ab Hardekhe Austriaco capto. Alterum aduersus latrones quosdam, sed citra sanguinem confecit, fontibus ad supplicium raptis: qui authore quodam Schoekhl, finito Bohemico bello, stipendiorum cupidi, Austriam infestam reddiderant. Adiecit is Albertus Hungariæ regno, Nandor Albam, quam hodie Græcam dicimus, à Georgio Seruiciæ Despotæ traditam, ut Misij suppetias ferret. Hoc in Hungariæ limitibus constitutum, Ioannis Huniadis Matthiæ Hungariæ regis parentis, strenuissimi apud Hungaros uiri, & consilij Ioannis Capistrani monachi defensum, obsidione iterum cinctum, ut liberaret, ac regni tueretur dignitatem, cum ingenti exercitu in Seruiciam aduersus Turcas mouit. Quibus in fugam actis ac uictis, in Austriam rediturus, maximo æstu solis, flagrante sirio, dum melonum refrigerio se auidius recreat, in insula Schut dysenteria in mortem soluitur, anno 1439. cum nondum biennium imperasset. Cuius cadauer ut Hungariæ regis, in Albam Regalem, solitum Hungariæ conditorium, transportatum fuit.

LADISLAUS primus, Alberti quinti filius posthumus, in Comoro Hungariæ castro editus, medio ferè anno post patris obitum: qui haud procul ab eo loco, nomine Meger pago, ueteris Mogenicianæ ruinis, rebus humanis excesserat. Ferunt in ipso partu, ne superpositius crederetur, Palatinum Rheni, qui aulicus Palatini Cæsaris fuerat, & præsidio tum castro impositus, fores cubiculi patulas custodiisse: deinde matrem, uagienti adhuc in cunis puello, sacrosanctam diui Stephani coronam applicasse: hanc postea Friderico Austrig archiduci infantis agnato (ne ex gentis more fidem Hungari mutarent) transmisisse. Hanc non multo ante in hunc usum regina Elisabetha præripuerat, uiuente adhuc Alberto, ea occasione dum thesaurum regium ac supellectilem regni, in castro Vischegradiensi, haud longe à Strigonio, quibusdam baronibus ad hanc rem selectis,

*Temperantia
& modestia
Alberti.*

*Turcicum bellum gestum ab
Alberto.*

*Hussiticum bellum gestum ab
Alberto.*

Retzium Austriæ ab Hussitis expugnatur.

Hussitæ comitem Hardecensem ceperunt.

Latrones ex Austria Albertus prostrauit.

Alba Græca Hungariæ adiecta ab Alberto.

Albam Græcam obsidione liberat Albertus.

Obitus Alberti in insula Schut.

Schut. pago Meger, siue germanicè Langdorff.

Locus natiuitatis Ladislai regis.

Quo pacto Ladislaus in cunabulis coronatus fuerit.

Quo pacto corona regni præcepta fuerit ab Elisabetha.

Castrum Vischegradiense, postea Plindenburg à Germanis.

Coronatio La-
dislai in regē
Hungariae.

Ladislaus de-
nuo Hungariae
regni gubernan-
cula consequi-
tur.

Friderici tertij
Caesaris opera
Ladislaus Hun-
gariae regni di-
gnitatem reti-
nuit.

Tutores La-
dislai.

Ladislai mater
Hungariae re-
gnum admini-
strauit.

Quorū opera
retinuerit re-
gnum Hunga-
riae Ladislaus.

Ladislaus rex
in Noua ciui-
tate educatus.

Ladislaus sub
tutela Frideri-
ci.

Quorum fa-
ctione Mathias
in Austriam
infesta signa
transulerit.

praesentibus recognoscit: Georgio uidelicet Palotio Strigoniensi-
um pontifice defuncto, qui custos thesauri erat: caeterisque omni-
bus obsignatis, hanc anui clam custodiendam tradidisse, & ex eo
tempore subinde secum detulisse. Cumque insidias multiformes sibi
paratas declinasset, filio primū omnium per archiepiscopū Strigo-
niensem Dionysiu baptismatis lauacris perluto, & Albā regalē tra-
ducto, uagienti adhuc in cunis imposuisse (cū nondū quatuor men-
ses exegisset) Alberto duce Austriae, Vdalrico comite Cilię, Mathia
Vespruniensi, Benedicto Iauriensi, & quibusdā baronibus nobili-
busque praesentibus: quem Posoniū demum cum salute reduxit. Ac
quante maior pars Hungarorū in Ladislaū fratrem Casimiri Polo-
niae regis inclinaret, euenit tamen, ut anno statim quarto Ladislaus
in spem regni uocatus, ad Varnā in praelio à Turcis prostratus fuis-
set, atque occisus. Quamobrē Hungari, qui interim Posonium cum
Ladislaō rege, eiusque matre, Poloni nomine obsederāt, hyemis aspe-
ritate coacti, obsidionem soluerunt. Quo facto, uno ore omnes in
Ladislaū iuniorem Austriacū inclinant. Quibus Fridericus dux
Austriae ostendit, quemadmodū in crepundijs diademate redimi-
tus fuerit, & multa apud Hūgaros de administratione regni graui-
ter disseruit. Conuenit igitur, ut tutorio nomine matrem cum filio
Fridericus ut agnatus, itemque Austriae provinciā in sua acciperet,
Ioannes Huniades Hungariae, Ciliensis uerō comes Illyricis ac Scla-
uinis praesesset. Atque ab eo tēpore Elisabeta mater multam operam
impendit, atque ea omnia consilia suscepit, quibus tam Hungariae quam
Bohemiae regna, filio in fide retineret. In quorum utroque factiones
exortae erant, & quidā aliunde in spem regni acciti, Hungari nanque
factione Matkhy cuiusdam, Ladislaum Lituaniae ducem, Casimiri
Poloniae regis fratrem: Bohemi uerō Albertum Bauariae ducem,
reges elegerant. Quae miro astu prudentissima foemina cōpescuit,
apud Hungaros auxilio usa Ioannis Huniadis, & apud Bohemos
Procopij à Rabenstayn. Vendicarūt quoque illi operā non exiguam
Vdalricus & Fridericus comites Cilienses auunculi, qui Matkhy
regionem in Sclauonia, ea de causa, duce Vitobitio, non semel de-
uastauerant. Ad postremū cum multae illi filioque insidiae strueren-
tur, in Austriam profecta, filium in Noua quā uocant ciuitate, libe-
raliter educauit, Austriam ut tutore administrante Friderico tum
Caesare, hoc nomine in stirpe ista tertio, & in imperio postea quar-
to. Itaque Elisabeta regina paulo post rebus humanis absoluta, cum
adoleuisset Ladislaus, non semel à provincialibus ex tutela eximen-
dus petitur. Cuius rei authores erant, Vdalricus Ciliae comes, An-
dreas PamKhircher Sulamingij liber, eiusque gener Ioannes à Stu-
benberg, cum fratribus suis ac agnatis Friderico, Georgio, Iacobo,
& Andrea, item Henricus & Rudolphus à Liechtstayn. Qui &
postea Mathiam Hungariae regem in Austriae perniciē adduxere,
auxilio

auxilio & factione Batauiensis episcopi accedente. Quā factionem uindicaturus Fridericus Cæsar, Andream Pākhircher in Styria Gra-
tziij capite affecit, ceteris castra & munitiones ademit. Petierunt &
Vuiennēses Ladislau dominū sibi tradi: & cū repulsam paterētur,
Cæsarē in castro Vuiēnæ, cū uxore Leonora ac filio Maximiliano
obsederūt. Vnde uix Bohemię regis auxilio liberatus, Romā ad co-
ronam imperij recipiendā ex more, cum Ladislao iam decē & octo
annos nato profectus est. Quo itinere emenso, ac negotio feliciter
confecto, dum in Austriā reuerteretur, iterū in Noua ciuitate Au-
striae obsessus, ut se tandem liberaret, Ladislau è tutela exemptum
Austriacis dominū reddit. Cui non multo post & Hungarię regni
gubernacula cōmittuntur, quę hactenus Ioānes Huniades fortiter
& cū laude aduersus Turcas nō semel uictor pugnādo retinuerat.
Ibi in utraq; prouincia grauia Ladislao initia fuere, & in Bohemiā
demū auspiciū fatale. Nā cum omnis generis uirtutū cumulo orna-
tus, probitatis potius q̄ tyrannidis cōpos, sibi similes quoq; homi-
nes diligere uideretur, insidias multas pati cogitur, quas illi in Au-
stria Vdalricus Eitzingerus, in Bohemiā Georgius Bogiobracci-
us, & in Hūgaria Ladislaus & Huniades struere haud desistebant.
Quas fortissimo animo omnes fortissimus heros tulit, & fidorum
quorundā ope declinauit. Post Eitzingeri itaq; factionē, opera V-
dalrici comitis Ciliēsis sopitā, anno Domini 1451. quo tēpore Bu-
de Ladislaus curiā celebrabat, Ladislaus & Mathias Ioānis Hunia-
dis strenuissimi uiri filij, occasione nacti, cōiuratione inita cū episco-
pis Strigoniēsi, Varadiēsi, & Ganusio quodā Ladislao, curiā nocte
multa ingrediūtur, eo animo ut regē per insidias obtruncarēt. Sed
anteq; dirū facinus perpetrare potuissent, detecta cōiuratione per
episcopū Colotsanū, comes à Vuerdēberg, subito præsidio intro-
ducto, coniuratorū cōsilia anteuertit. Qui, cum res in cōfesso esset,
ueniā tamē à clemētissimo principe scelerati impetrarūt. Qui rursus
ad solitā impietatem redeūtes, fidei præstitæ clementiæq; acceptæ
immemores, nouū facinus animo agitāt. Vdalricū Cilię comitē &
principem regis agnatū, in Alba Græca per speciē colloquij, in loca
conclauis remotiora abductū, sine arbitris, obtruncant. Quod illis
postea haud impunē cessit, regali omni clemētia gratiāq; excidentibus.
Nam & Ladislaus Huniades è uestigio capite corā rege cæsus
est, & Mathias frater in Bohemiā custodiēdus missus est. Qui pau-
lo post Ladislao rege è medio sublato, ad regni Hūgarici fastigium
peruenit. Igitur quas in Hungaria insidias declinauit, non potuit in
Bohemiā euitare, Georgio Bogiebraccio ad res nouas accōmoda-
tissimo homine, id studente. Qui cū multa praua cōsilia aduersus re-
gem nequicq; suscepisset, ad postremū, in ipso nuptiarū apparatu,
quas erat cū Magdalena Caroli Francorū regis filia celebraturus,
Pragæ anno Domini 1457. ætatis uerò suæ decimonono, accepto

Fridericus ob-
fidetur in No-
ua ciuitate Au-
striae à prouin-
cialibus.

Ladislaus ex
tutela libera-
tus.

Ladislaus in re-
gnorum admi-
nistrationem
peruenit.

Insidiæ La-
dislao struæ.

Periculum Bu-
de Ladislao
declinatum.

Ciliæ comes
interficitur in
Alba Græca.

Ladislaus Hu-
niades capite
cæsus.

Mathias Hu-
niades captus,
postea Hunga-
riæ rex.

Insidiæ struæ
Ladislao in Bo-
hemiā.

Ladislaus uene-
no necatus.

Ladislaus archidux Austriae Pragae sepultus.

ueneno (ut multi scribunt) intempestiua planè morte ereptus est, princeps ad summam uirtutem expectatus. Ita sepe magna in dolens uirtutis, priusquam reipublicae prodesse potuisset, extincta factorum iniquitate fuit. Ladislai corpus regio more disertum, Pragae regis sarcophagi additum fuit. Interfecto mox (quod suspicionem confirmauit) à Bohemis in regnum sublimatus, cum Mathia Huniade (quae captum Ladislaus Pragae habuerat) paciscitur de Bohemiae regni proprietate, Hungariam Mathiae, ad quam uocatus erat, concedens.

Austriae provinciae diuise. Styria sub ditione Arnesti.

Arnestus tutor Alberti quinti.

Arnesti archiducis uxores.

Cymburga Polona uxor Arnesti.

Vnde Fridericus tertius Caesar processerit. Filiae Arnesti quibus nuptae.

Bellum duorum fratrum pro provinciis Austriae.

ARNESTVS primus isto nomine, cognomento Ferreus, Lupoldi secundi filius, & tertij frater germanus: Alberti uero quinti, cuiusque filij Ladislai, fratruelis, mortuo Gulielmo fratre natu maiore (pernes quae summa rerum erat) partitus cum fratribus. provincias (Austria excepta, quae in Alberti obsequio ac stemmate mansit) Styriam sortitus est, & Carniolam, ubi Obernburg, & Cellam Mariae locupletauit. Communibus deinde auspicijs cum fratre Lupoldo, tutorio nomine Austriam administrauit. Quam solus, Lupoldo fratre ex fistula pedis decedente, tam diu gubernauit, donec in fraternis Viennae exequijs, Fridericus Tyrolensis frater item, & Reimbertus à Vualsee, nobilissimus ac praecipui nominis in Austria satrapa, Albertum quintum postea Caesarem, in libertatem adseruissent. Duas hic in matrimonio habuit nobilissimas foeminas: primam Margaretam ducis Stetinensis filiam, ex Sigismundi Caesaris matertera natam, ex qua nullam prolem tulit: secundam Cracouiae duxit, Cymburgam Lituaniae ducis filiam, qui paulo ante in Poloniae regnum inauguratus fuerat: cuius fertur forma Bude captus Arnestus fuisse, cum curiam Sigismundi Caesaris aliquando inuisisset, ad quam praeterea denuò aspiciendam, Cracouiam habitu mutato concessit: ubi agnitus à Poloniae rege, & causa itineris intellecta, matrimonium cum Cymburga perfecit, unde processere, Fridericus tertius Caesar, Albertus dux author Gymnasij Friburgensis: & qui in pueritia mortui sunt, Arnestus, Rudolphus, & Lupoldus. Progeniuit ex Cymburga et filias duas: quarum Margaretam Fridericus frater, Friderico Saxoniae duci coniunxit, unde Arnestus Saxoniae elector: & Albertus, qui Maximilianum Brugis liberauit, prodire. Alteram Fridericus frater Catherinam nomine, Carolo Badesi marchioni coniunxit: unde Fridericus, Christophorus, et Albertus, marchiones nati sunt. Porro Arnesti ducis corpus Viennae in diui Stephani templo conditum fuit. Cuius uxor Cymburgis paulo post, dum cellam diuae Virginis inuiseretur religionis causa, uitam cum morte commutauit, anno Verbi incarnati 1429.

ALBERTVS, hoc nomine in Austriae hac stirpe sextus, Arnesti filius natu minor. Friderici tertij imperatoris frater germanus, memoria dignum aliud gessit nihil, quam quod cum fratre imperatore pro Austriae inferioribus, provincijs multo tempore bellum gesserit, inaequalem diuisionem causatus. Qua de re et Labacum et Rudolfsuerdum Carniole potiora municipia,

municipia, cū suę factionis Vdalrico Cilię comite nequicē obsede-
rat. Obsedit quoq; ac expugnauit aliquoties, uel traditā accepit à ci-
uibus. (absente Friderico) Viēnā, multis per has fratrum turbas ex ciuium
numero absumptis, dū uniusquisq; aduersę partis adsertores ad sup-
plicium postularēt. Maximū aut operū, et laudatissimū illud est, qđ in
Sueuicarū prouinciarū ditione, quas erat cū Friderico fratre sorti-
tus, Friburgēse gymnasiū apud Brisiacos, à fundamētis primus po-
fuerit. De cuius gestis, matrimonio, ac obitu præterea reperi nihil.

FRIDERICVS, hoc nomine in Austria tertius, & in imperio, ad
quod postea uocatus fuit, quartus, cognomento Pacificus, ex Ar-
nesto duce Austrię, & Cimbura Lituanię ducissā natus, anno
Domini MCCCCXV. Princeps (quod rarū in hoc ordine est) ma-
gnificētissimus, idemq; tēperantissimus, & à cunabulis abstemius:
pacis uerò, suprā qđ dici potest, admirādus amator, ut multi nomē
illi fato quodā inditum arbitrentur. Qui cum primum regno ma-
turum animum induisset, suscepto in terrā sanctā longo & pericu-
loso itinere, à Pasquali Marpetro Venetorum duce honorificè ex-
ceptus, Hierosolymam applicuit anno Salutis MCCCCXXXVII.
Vbilocis sanctis diligenter perspectis, reuersus in patriā, intra Sty-
riam & Carniolam (quas parens cum fratribus sortitus fuerat) se
continuit, usq; ad annum 1439. A quo tempore ab Alberto quin-
to patruo, tum Austrię domino, Ladislao filio posthumo tutor in-
stitutus, Austriam communibus cum Elisabeta pupilli matre au-
spicijs administrauit, usq; ad annum Domini 1457. Quo tempore
adulto iam pupillo, urgentibus prouincialibus, Austriam utranq;
restituit Ladislao, contentus Styrię, Charinthię, & Carniolę di-
tionibus: & ea quam ex imperiali prærogatiua per Germaniam
habuit, autoritate. Ad quam multo antè, anno uidelicet à nato
Christo 1440. communibus electorum suffragijs uocatus fuerat,
& Alberto quinto cognato substitutus. Bohemię quoq; ac Hun-
garię oblata diademata respuit, ne pupillo incommodare uide-
retur. Virtutes ferunt in hoc principe præcipuas, & ab omnibus lau-
datas fuisse, summam temperantiam ac humilitatem, cum summa
magnificentia & liberalitate coniunctas. Cum parcius se in omni-
bus ageret, ac dominia plura quàm sexaginta à maioribus suis pi-
gnori opposita, soluto aere alieno, in suum obsequium iterum redu-
xisset, aulam tamen semper instructissimam, & multorum habuit
principum, comitum ue conspicuam comitiua. Ex quibus ualen-
tissimos nominare sufficiat: Saxonię duces, marchiones Brande-
burgios, Badenses, comites uerò à Montfort, Vuerdenberg, Ley-
ningen, à Lupfn, Sunneberg, Vuesterburg, & Mers. Patuit quoq;
apud hunc principem (quando ueteres hospitalitatis iura cum pri-
mis extollūt) & honestus exilij locus Ottomāno Turcarū cęsaris
fratri, & Georgio Seruię Despotę: quibus non solum hospitium
gratum

Turbae Au-
strię in bello
fratricidal.

Exordia Gym-
nasij Fribur-
gensis.

Vnde Frideri-
cus tertius Cę-
sar sit natus.
Idē abstemius.
Fridericus Pa-
cificus.

Peregrinatio
Friderici in
terrā sanctam.

In Styria Fri-
dericus rerum
potitus.

Fridericus tu-
tor Ladislai re-
gis.

Friderici ditio
& potestas an-
te mortem La-
dislai.

Electio Fride-
rici in impe-
ratorem.

Fridericus Hū-
garię & Bohe-
mię regna re-
cusauit.

Virtutes Fride-
rici Cęsaris.

Magnificentia
Friderici.

Aulę Frideri-
ci explicatio.

Turcarum &
Seruię princi-
pes exilij hone-
stū locū apud
Fridericum ha-
buerunt.

Fridericus Venetorum duci nouā ducalem adiecit tiarā. Goricensē et Ciliēsē comitatus Fridericus Austriae domui coniūxit. Studium Friderici tertij erga ecclesiam. Tres noui episcopatus constituti à Friderico. Ordo diui Georgij institutus à Friderico Cesare. Ditiones magistri generalis ordinis sancti Georgij.

Fridericus tertius orientalis regni dignitatem referre uoluit.

Prouinciale bellum gestum à Friderico.

Bellum fratrum.

Bellum contra latrones gestū in Austria.

Bellum Coloniense.

Bellum Hungaricum.

gratum exhibuit, sed ampla etiam in Austria dominia designauit, unde uitæ subsidia adiumentaque haberent. Eadem magnificentiae laus Christophoro Mauro Venetorum duci, ducalē tiaram auctoritate imperatoria ornatiorem reddidit, & annuum ea de causa Romano imperio uectigal adiecit. Fecit & rem, ac domū suam auctiorem reddidit: ad quam Ciliensem ac Goricensem comitatus amplissimos, ac principum titulis decoratos primus adduxit. Idem erga ecclesiam studium, cuius non modò unice concordiam fouit, à Nicolao Urbis pontifice (quod paucis contigit) unā cum Leonora Portugalliae regina sponfa dilectissima, imperiali diademate magnifice redimitus, sed suis insuper donatiuis hanc multo reddidit ornatiorem, tribus à se constitutis in sua ditione nouis episcopaliū diocesis, in Austria Viennēsi, & Nouae ciuitatis, & Labacēsi in Carniola. Auspicatus est & diui Georgij ordinem, cuius magistro generali regiam sedemque in Millestadio Charinthiae, amoenissimo loco designauit, & principis honorem adiecit. Huic Nouae ciuitatis & episcopum subiecit, & canonicos, ea de causa in castrum postea translatus, eademque diui Georgij cruce signatos. Et ne quid ad splendorem deesset, Dominorum à Chranichberg (recens cum familia extinctorum) castra, in uitæ aulæque subsidia liberaliter addidit: quae & nostra memoria in fide retinuerant, Trautmansdorf, Scharfenekh, & sanctae Petronellae praediū, in quo Carnunti ruinae extant. Voluit & Elbängen praeposituram apud Francos, & in Austria Maurberg Rhodiensium equitum adijcere regiā, si morte praeventus non fuisset. Atque haec omnia uidebatur instituisse, ut orientalis quondam regni dignitatem, à Francorum regibus instituti, in Austriam illique circumpositas prouincias, postliminio referret, sicut antea hac terrarum intercapedine comprehensum erat. Et quantum pacis studiosissimus esset, bella tamen gesta ab eo quinque reperio. quorum primum prouinciale aduersus Austriacos & Styrios habuit, qui authoribus Vdalrico Eitzingero, Andrea Pamkhircher, & Ioanne à Stubenberg, Friderico obsequium detrectare uidebantur. Secundum ab hoc Friderico fraternū fuit, cum Alberto fratre, inaequalem diuisionem prouinciarū Austriae causante. Tertium praeterea cum latronibus bellū gessit, qui Austriam infestam reddiderant. Gessit item Coloniense, in quo Nouesio, à Carolo Burgundiae duce obfesso, nomine imperij suppetias tulerat. Sequutum postea Hungaricum est, aduersus Matthiam Huniadem Hungariae regem, qui frigidam suffundentibus episcopo Patauensi, dominis ab Hohenburg, Liechtntstain, & Stubenberg, Austriam non solum infestis signis ingressus fuerat, sed praecipua etiam terrae huius municipia oppugnauerat, Nouam ciuitatem, Pontem Lythae, Haymburgum, Viennam, Khrembsium, & Ipsum. quod bellum Friderico & exitiale, & ultimum rerum mortalium fuit. Itaque antequam

antequam adhuc Viennam & inferioris Austriae tractum ab hoste reciperet, dolore pedis abscissi Lintzi obiit, anno MCCCXCIII. Fuit illud in hoc principe dignum admiratione, quod consilijs plura quam armis, foedere quoque potius quam praelio, bella & suscepit, & confecerit foeliciter. In Coloniensi bello insuper (quod minime expectabatur)icto cum hoste non foedere solū, sed noua quoque affinitate contracta, Austriae ditionem ad occidentem usque plagam propagauit: & duos celeberrimos Romanorum limites Danubij et Rheni, regnaque in his constituta postea à Francis amplissima Austrasia & Vuestrasie, seu Austriae & Neustriae, primus Fridericus hic coniunxit, posteaquam filio Maximiliano, pulcherrimam Caroli Burgundiae ducis filiam Mariam desponsasset. Cuius matrimonij prosperitate utraque Belgicas, & in his postea distinctas prouincias, Burgundiam utramque, ducatus Brabantiae, Geldriae, Luxemburgij, Lotharingiae, Limburgijque, cum Palatinatibus, ac opulentissimis comitatibus, Hollandiae, Seelandiae, Flandriae, Hannoniae, Picardiae, Artesiae, Namurci, Valkenburgensiumque, ad uitam Austriae domum consilio suo & prudentia unus Fridericus hic tertius, adduxit.

MAXIMILIANVS, hoc nomine in hac familia, & in imperio, ad quod postea uocatus fuit, primus, Friderici Caesaris ex Leonora Portugallensi filius, in Noua qua uocant ciuitate Austriae natus fuit, anno Salutis nostrae 1460. Cui pater cum Ciliensem comitatum in fidem reciperet, & Celeiae periculum uitae adisset, ab hostibus undique obsessus, et ferè captus, per quietem admonitus, Maximiliani nomen indidit: quae isthic Celeiae martyrio coronatur, & Laureacensem in Norico ripensi fuisse episcopum, Sanctorum historiae docet. Habuit & fratres, Ioannem & Christophorum, in Noua ciuitate diuè Trinitatis coenobio, materna fundatione sepultos iuxta matrem. Habuit & sororem Khunegundim, quam Alberto Bauariae duci collocauit. Primam aetatem non ut caeteri inerti ocio, sed omnium disciplinarum genere ac uirtutum exercuit, Engelberto quodam pio homine praepatore usus, quem postea natalis soli, hoc est Nouae ciuitatis episcopum creauit. Huic pater Fridericus nondum uigesimum annum numerati, in castris Nouesij, cum omnes praelium expectarent, hostis Burgundiae ducis filiam unicam & haeredem coniugem iunxit. Cuius matrimonij prosperitate, utraque Belgicas, & omnem eum tractum qui à Sequana ad Rhenum & Mosellam excurrit, primus Maximilianus Austriae adiecit. Ex qua Philippum & Franciscum filios tulit, & unicam filiam Margaretam. Sed (quod grauissimè tulit) uxorē in ipso flore & uoluptatis fructu, & simul quietem amisit. Mox enim coniuge dilectissima factorum iniquitate, dum uenationi cum marito operam daret, ex casu equi decedente, dum Belgas tutorio nomine administraret, Caroli Gallorum regis factione, à Flandris, magna rei indignitate, captus, multis ac praecipuis suae aulae ad supplicium raptis, uix Saxoniae ducum & cuiusdam

Obitus Friderici tertij.

Industria Friderici.
Austriae ditio aucta.

Austriae ditiones in Belgis.

Maximiliani locus natalis.

Vnde Maximiliani nomen indicum.

Fratres Maximiliani.

Soror. iuuentus.

Præceptor.

Vxor prima Maximiliani Burgunda. Belgicas Maximilianus Austriae domui adiecit.

Filij & filie Maximiliani. Obitus Mariae Burgundae uxoris Maximiliani.

Maximilianus captus à Flandris.

Electio Maximiliani in regē Romanorum. Expeditio Maximiliani ex Belgis in Austriam contra Hungaros. Maximilianus Austriacas provincias recipit. Maximilianus Albam regale in Hūgaria expugnauit. Maximilianus cedit Austria Polono. Maximilianus rex Romanorum electus, & Imperator confirmatus. Secundum matrimonium Maximiliani. Quot uno tempore bellis sit implicatus Maximilianus. Nota Maximiliani stratagemata & magnanimitatem.

fidi apud Brugas ciuis ope liberatur, digna à fædifragis pœna exacta. Qua tandē defunctus apud Belgas & cura & fortuna, cū paulo antè à parente in regni consortem, procerum Germaniæ consensu adscitus fuisset, cum splendido comitatu & selectissimis copijs Austriā, ac auitas hæreditariasq; provincias, mortuo Mathia Hungariæ rege recepturus, magnis itineribus in Pannoniam proficiscitur. In qua expeditione & Austriā recepit, & magnā insuper Hungariæ portionem in uerba adegit, Alba regali, munitissimo huius regni, ac solito inaugurationis sepulturæq; regiæ loco, præter spem expugnato. Quo regno sponte postea Vladislao Polono agnato suo, non armis coactus, cessit. Quod illi fauorem apud imperium, ingens apud cæteros Europæ monarchas odium excitauit. Principes enim imperij, qui uiuente etiam dum parente, Maximilianum consortem imperij statuerant, eo mortuo Imperatorem & Augustū salutarunt: & ut Blancam Mariam, Galeati Mediolanensis potentissimi ducis filiam coniugem duceret, consilio & adiumento fuere. Carolus uerò & Franciscus Galliæ reges, Iulius urbis Romæ pontifex summus, Augustinus Barbadicus Venetorū & Carolus Geldriæ, duces, Philippus deniq; Rhēni Palatinus, potentissimi Europæ id temporis principes, eadem penè tempestate Maximilianum bello adorti sunt, ac ferè obruerunt. Quos mira & industria & magnanimitate, prudentissimus princeps cōtudit: & quod huic heroi præcipue curæ semper fuit, uicinorum sollicitatis armis cōsfregit. Gandauū præterea, & Traiectū, Tornacum, Teruonam apud Belgas: Patauū, Vincentiam & Veronā in Italia: in Bauaria denique Rotenburgum & Khnoftaynum, amplissimas per id tempus, florentissimas atque etiam munitissimas urbes, & quæ maioribus inexpugnabiles uidebantur, nullo labore, breui tempore expugnatas suæ subdidit potestati. Hinc bella orta sunt, Flandricum, Hungaricum, Traiectense, Bauaricum, Gallicum, Geldricum, Mediolanense, Venedicum, & Romanum. Et prælia ex his subsequuta, quorum fecit post Caium Iulium Cæsarem, Henricū quartum, & Fridericum primum cognomento Ænobarbam, Imperatorum plura nullus. Causa & occasio omnibus eadem, grauis & suspecta uicinis potentia, & rara in tanto principe uirtus & felicitas erat. Gallus recuperare Belgicas: Venetus Foroiuliensem, Taruensiensem, & Istriæ occupare marchas: Palatinus imperio inhære, & Geldrus Mediolanensisq; obsequiū detrectare, omnes tantipij Cæsaris impedire conatus, & remorari fata conabantur. In quo labore uictor, cū annos exegisset ferè quadraginta, pacis quoque haud minora studia adiecit: quibus rara felicitate, quod armis non potuit, effecit. Philippo filio Elisabetam Ferdinandi Castellæ regis filiā, quā Isabellam Hispani uocāt, omniū Hispaniæ tū regnorū, Siciliæ quoq; Corsicæ, Apuliæ, Insularumq; unicā hæredē, coniugē dedit.

dedit. Eiusq; filijs, quos ex Isabella postea procrearat, Carolo Portugalliae regis natam, & Ferdinando Annam Vladislai Hungariae potentissimi regis filiam, cum spe potiendorum regnorū istorum, coniuges procurauit. collocauit & neptes maximis Europae principibus: Elisabetam Christierno Daniae & Noruegiae regi: Mariam Ludouico iuniori Hungariae regi, & Leonoram Portugalliae principi, quae postea Francisco Galliae regi nupsit. Ita in omnes quatuor plagas, unus Maximilianus Austriae famam, nomen ditio nemq; extulit, & propagauit. Tantus autem huius Principis apud exteros reges amor & authoritas fuit, ut sub annum Domini M.D. xv. tres potentissimos reges, duos cardinales, innumeros Germaniae, Hispaniae, Belgicae, Daniae, Hungariae & Poloniae, cum archiepiscopos & episcopos, tum duces & comites, ad se ultro Viennam allegerit. Cum quibus de communibus Christiani orbis nominisq; rationibus, ac componendo statu Ecclesiae, multa grauius differuit, & nepotibus, matrimonia impetrauit opulentissima. Quibus ex animi sententia confectis, tanquam fati satisfecisset, ac uitae illius cursu ac labore exhaustae pertaesus esset, statim post Augustana comitia, in superioris Austriae oppidulo Vuels, uitam cum morte commutauit, maximus princeps, ac uerum Aemilij illius magni (cuius nomen referebat) immo sapientiae prudentiaeq; suo seculo unicum exemplum. Cuius cadauer ex testamento, in Noua ciuitate loco natali, regio more & communi omnium luctu conditum fuit, relictis aliquot filijs illegitimo thoro conceptis, cum multo tempore propter nepotes coelibem uitam duxisset. Hi erant, Christophorus Brixienis postea episcopus (cui Austriae titulum nomenq; concessit) Cornelius, Fridericus, & Maximilianus.

PHILIPPVS, Maximiliani ex Maria Burgunda filius, apud Belgas liberaliter educatus, Buslidio quodam docto homine usus preceptore, qui postea Visontinus effectus est archiepiscopus: cum adoleuisset, parentis postea opera Isabellam Ferdinandi Castellae regis unicam filiam & haeredem, duxit uxorem, cum spe successio nis in omnia Hispaniae, Siciliae, Corsicae, Apuliae, & Insularum regna maxima florentissimaq;. Ex qua, sex annorum spacio, duos filios, Carolum & Ferdinandum, & filias quatuor tulit: Elisabetam Christierno Daniae & Norduegiae regis, Mariam Ludouici Hungariae & Bohemiae, Leonoram Francisci Galliarum, & Catherinam Portugalliae, regum postea coniuges. Ipse Philippus morte intempestiua praeventus, praeterea gerere nihil potuit fatorum iniquitate, quod dignum memoria esset. Hispaniam tamen ferè uniuersam, Insulas Atlantici maris, Corsicam, Sardiniam, Siciliam, & Apuliam, opulentissimas & latissimas ditiones Austriae auitae domui adiecit & regio tantum titulo archiducaliq; contentus, apud Hispanos obiit, & sepelitur Austriacorum principum primus.

Coniugia nepotum Maximiliani.

Quam late Austriae nomen, famam et ditio nem Maximilianus propagauit.

Conuentus maximus Viennae celebratus anno 1515.

Obitus Maximiliani.

Sepultura Maximiliani.

Preceptor Philippi.

Matrimonium Philippi.

Filij & filiae Philippi.

Intempestiua mors Philippi.

Sepultura Philippi.

Locus natalis et educationis Caroli.
Præceptores Caroli.
Carolus Belgarum gubernacula suscepit.
Carolus Hispaniarum regna accepit.
Carolus imperator creatus.
Gravia imperandi initia Caroli.
Duo generales hostes Caroli.
Epilogus præclaræ gestorū Caroli quinti Cesaris.
Catalogus bel-lorum gestorū à Carolo.
Comitia sub Carolo multa habita.

CAROLVS Philippi filius primogenitus, hoc nomine in Austria primus, & in imperio, ad quod postea uocatus fuit, quintus apud Belgas Gandau, ubi natus erat, liberaliter sub auo Maximiliano educatus est. Cuius iuuentuti erudiendæ formandæq; ad uirtutum opera, auus quendam dominum à Schefere, & Adrianum Louaniensem Decanum, postea summum Pontificem, præfecit. Quorum diligentia edoctus, & per omnes uirtutum gradus deductus, cum primum maturum regnis tam amplis animū accepisset, parenti in Belgicis, & Hispanijs postea materno auo successit: præceptoris sui hac in re haud minima opera usus, qui Ferdinandi Castelli regis animum pertentauerat. Postulatus quoq; ad imperium Maximiliano extincto, anno Verbi incarnati 1520. eadē quæ Maximilianus imperandi initia habuit, omnibus hunc Europe monarchis impetentibus. Et quo auus labore caruit, à Turcarum tyranno Solymano terra maricq; pressus, & Gallorum regis factione implicatus, forti animo, nec minori consilio imminentē toties perniciem maiori fato effugit. Transfretauit primus Germanorū Cesarum bis in Africam, in Asiam uictrices copias tertius misit: nouas insulas in mari Atlantico, & maioribus nostris, Romanisq; quondam terrarum dominis incognitas reperit. Romam quartus expugnauit: Gallia potentissimum regem in libera custodia habuit: Solymanum potentissimum Turcarum tyrannum, & unicum ceu orbis monarcham ac fulmen, ex Austria cum quatuor centenis millibus hominum turpiter profligauit: Franciscū Gallia regem ter in acie uicit, & una etiam cepit uice: Tunetanum in Africa regem, à Turca dominio exutum, in dignitatem restituit: Mediolanensem ducatum (quod Fridericus primus difficulter potuit) ad imperij fidem nullo labore reduxit: Geldriam occupatā à quodam Carolo comite Egmontense, Burgundia & Austria domui (quod Maximilianus non potuit) adiecit: Sabaudia ducem dominio à Gallis exutum, in integrum reddidit: Heluetios, in quibus domandis, tot antea Austria Burgundiaq; principes conciderant, nullo labore absens etiam per duces uicit, & ex acie profligauit. Bella gessit omnino decem, Belgicum, Mediolanense, Italicum, Romanum, Pannonicum, Græcum, Aphricanū, Geldricū, Gallicū, & Sabaudiense. De quo, cum adhuc in humanis sit, & plura nobis ab eo expectare fata polliceantur, scribere supersedeo. Qui ex Isabella Portugallensi regina, Ferdinandum Hispaniarum infantem, & immatura morte abreptum, & Philippum tulit, quem & Hispania regem creauit. Atq; huic relicta Hispania (in qua annis quatuordecim continuis, & per interualla duodecim regiam tenuerat) in Germaniam magnam, & ueterem imperij sedem concessit. Vbi in hunc usq; diem feliciter rerum potitur, decem indictis celebratisq; comitijs clarus, quæ Vuormatia passim, Spira Nemetum, apud Norimbergam, Augustam

Augustam Vindelicorum, & apud Noricos Ratisbonnæ, cum regni proceribus peramicè transegit.

FERDINANDVS, Philippi regis Castellæ & archiducis Austriæ filius, & Caroli imperatoris quinti frater natus minor, hoc nomine in Austria primus, apud Hispanos natus & educatus, sub annum *Locus natalis Ferdinandi.* Salutis nostræ MDXX. ad Austriæ prouinciarum rempublicam capeffendam à fratre missus est. Inter initia principatus promissam sibi Annam, Ludouici Hungariæ regis sororem, Lyntzij occurrentem sponsam excepit. Cum qua celebratis ex more nuptiis, ac sub *Coniugiū Ferdinandi.* latis per prouincias, quæ in interregno exortæ erant seditionibus, archidux Austriæ constituitur. & postea ad Mohatium Ludouico Hungariæ rege à Turcis interfecto, anno Domini MDXXV. in re *Ferdinādus ad regna uocatus Bohemie, Hungarie, & Romanum.* gna Bohemiæ & Hungariæ uocatus; Romanū quoq; anno 1530. gubernandū, eisdem cum fratre Carolo auspicijs suscepit. Qui pro *Bellum magnū & diuturnum à Ferdinando gestum.* tuēda patria & Christiano nomine, annis plus uiginti duobus cum *Epilogus præclare gestorū Ferdinandi.* Christiani nominis perfidissimis hostibus, Turcis, eorumq; imperatore Solimanno decertat; multis à Ioanne Vuciuoda Hungariæ tyranno trophæis insignis. Turcas is quater Austriā infestis signis ingressos, expugnatis multis locis, Vienna quoq; nequicquam obfessa, consilio & armis, nec minore magnanimitate repulit. Ac primus Austriacorū Viennam ad eam amplitudinē extulit, in qua hodie uisitur. Porrò post Albertum Cæsarē, primus Austriacorum, sobolis copia & felicitate genus suum propagauit, ex Anna coniu *Filij & filie Ferdinandi.* ge dilectissima quatuor prognatis filijs, filiabus uerò decem. Quorum omnes in uiuis sunt, Ioanne Bohemiæ nato rege, & Elisabeta Sigismundi iunioris Poloniæ regis consorte exceptis. Nomina horum sunt, ut sequuntur:

MAXIMILIANVS.

FERDINANDVS.

CAROLVS.

ANNA.

MARIA.

MAGDALENA.

CATHERINA.

LEONORA.

MARGARETA.

BARBARA.

VRSVLA.

HELENA.

P 3

CAPVT

CAPVT III. DE REGIO SENATV

& fisco Viennæ constitutis à Principe, quos magistratus Regimentum & Cameram dicunt.

Accessio Au-
striae domui.

Regiminis
Viennensis o-
rigo & ditio.

Regimen Ae-
nipontanum.

Descriptio re-
giminis Vien-
nensis.

Ex quibus re-
gimentum con-
flatur.

Prælatorum
locus in Regi-
mine Viennen-
si.

Iureconsulti
Regiminis.

Superiori capite Austriae principes expediuimus. Quam iam multarum prouinciarum accessione, domum auitam reddere auctiorem inceperant, nec omnibus aut tot prouinciarum durare administrationi poterant, tum saepe foras euocati, suam Augustis, ac potissimum Christianae religioni propagandae operam studiumque nauabant. Quae res fecit, ut magistratus per suae ditionis prouincias constituere cogerentur, qui ut ab uno quodam & loco & capite leges acciperent, & causarum distinctionem, item ubi procuracionum suarum rationes redderent, Viennae, ut totius archiducatus siue orientalis regni metropolitana sede, summum senatum constituere, quem à munere Regimenti & Regimentum uocarunt, qui duplicis Austriae, Charinthiae, Styriae, Carniolae, Ciliae, Goritiae, Istriaeque, summam tenet, ac tam priuatas incolarum quam publicas prouinciarum causas tractat. Nam superiores ac Sueuicae prouinciae ad Austriae obsequium pertinentes, comitatus Tyrolis, marcha Burgouiensis, comitatus Hohenburgensis, Veldkirchensis, Suntgouia & Brisgaudia, Alsatiaque ad Aenipontani Senatus siue Regiminis iussa descendunt. Porro Senatus Viennensis summus (de quo nobis sermo erit) in Ducali curia publicis actionibus operam dare solet, ex iurisconsultissimis uiris, morum aequè honestate, ac uirtutum omnium, praecipue uero iustitiae splendore emicantibus conflatus. Hi ne graues forent caeteris ordinibus, quorum quatuor Austria habet: atque apud infensos incitamentum esset, si ex uno legerentur, tanquam suis studentes, iuris aequabilem non tenerent rationem, ex omnibus alleguntur optimi quique. Praelatorum qui primus est, locum dignitatemque unus sustinet. Cui nostra aetate reuerendum & nobilem uirum, PHILIPPVM A MAVGIS praepositum Herzogburgensem, literarum bonarum unicum ornamentum & Mecœnatem, Ferdinandus rex & Austriae archidux, magna adductus ratione, ex prudentissimis unum selectum, aetate non prudentia iuuenem, nuper adeo praefecit. Quem sequuntur caeteri ordines Patricij ac equites: quorum certus numerus quod nullus sit, forte rara in hoc genere eruditio industriaque, cause sunt. Ad quorum subsellia ultimi, tres iureconsulti adsident, Senatus totius ceu regula quaedam, & ad quos omnia referuntur: ne consuetudinibus magis, gratia odio ue, quam legibus & iure, cause distinctae uiderentur. Hi in causis quaestionibus ue propositis de iure iubentur tractare, & ne reo defensio adimeretur, & breuiter ne partibus non profutura, ambagibus actio traheretur, legum adminiculo cauēt. Quo loco, nostra aetate optimi & doctissimi uiri, PH I

LIPPVS

LIPPVS GVNDELIVS, & STEPHANVS SCHVVARTZ,
 iurifconsultiffimi præfident, Ferdinando Principi suis consilijs &
 grati, & utiles. Quibus omnibus, ut essent qui animos simul sentē
 tiasq; consociarent, ac quæ in uotorū nūcupationibus (ut solet) in
 cidit interim diuersitatē controuersiamq; concordia transigerēt,
 duo à Principe tanto senatui, ceu apud Romanos quondam, consu
 les præficiuntur, quorum unus ad senatum de rebus communibus
 referre, & quæ ad publicam prouinciarum administrationem per
 tinent, interrogare, per sententias singulorum ire, querulantibus
 iura constituere, si quæ in his decreta fuerint, ex scrinijs proferre so
 let: Principis hunc uicegerentem appellant, cui scipione commissio
 rerum summa tradita est, & qui deferēte Principe ius interim pro
 consulare adsumit. Idem senatoribus confessum offert, ac omnes
 magistratus ciuiles prouincialesq; ex idoneis, & ex cæterorum sen
 su complet. Huic è regione Magister Scriniiorum uel epistolarum
 (Cancellarium dicunt) confidet. Is codicillos ad senatum desert, ac
 supplices partium libellos in senatu producit. Causarum quoq; ite
 rationibus, libellorumq; respōsionibus, ac publicis interdum acti
 bus, qui ad prouinciam bello paceq; constituendam pertinere ui
 dentur, operam dare ad solet. apud quem rursus criminantibus ac
 lite poscentibus aditus est, proprijs ob id edibus à Principe, ac ma
 gno stipendio annuo accumulatus, certos apud se scribas alit. Cui
 in laboris participatum duo à secretis à Principe concessi sunt: quo
 rum unus iudiciales causas (quem iudicialem inde cognominant)
 alter supplices excipit, & in literas mittit. Hi rursus laboris socios
 duos adsumunt, ne negociorum magnitudine multitudinēq; ob
 ruti, causas in discrimē darent, aut negligere uiderentur. Hic quot
 tidie bis senatus cōuenit, mane, & à meridie, in septimana unius di
 ei requie interposita. Vbi dimittitur, Magistri admissionū præsto
 sunt, ac suo impigrè munere funguntur. Atque hi & in senatum ro
 gare, & cum senatus sententiam præstat, ad ostium foris adistere
 solent, mandata excepturi. Ac ne iacturam causæ facerēt, si quibus
 multo tempore, rem integram seruare contingit, mandata senatus
 dicere, ac partibus concepta senatusconsulta asportare coguntur.
 Atque hæc breuis senatus est illius, quem Regimentum dicimus,
 explicatio. Cui loco ac dignitate æqualis, eodem in ducali castro
 iunctus est magistratus alter, quem Fiscum, siue (ut uulgus ap
 pellant) Cameram nuncupant: ubi rationes procurationum om
 nium prouinciarum, urbiumq;, & numerorum, stipendiaq;, &
 recensentur & constituuntur. Ex certo hic nobilium ordine nu
 meroq;, & eorum qui in subducendo calculo uersatiffimi sunt,
 completur. Quibus unus imperat nomine Principis, & ad quem
 omnia ceu ad scopū quendā referūtur. Proxima illi est locū tenenti
 regiminis dignitas, ac magna data sedes: Maioris ærarij præfectū.

Officium locū
 tenentis in Re
 gimine,

Officium Can
 cellarij Regi
 minis.

Secretarij Re
 giminis duo.

Scribarum Re
 giminis officii

Officium magi
 strorum admi
 sionū, Durhu
 ter uulgo.

Senatus Came
 re ducalis.

Officiū præsi
 dentis Camere.

Romani

Romani uocabant, quem hodie Præsidentem camerae dicimus. Quē locum, dū hæc scriberemus, cū laude sustinebat generosus & scientijs, linguis, uirtutibusq; ornatissimus uir, D. SIGISMUNDVS AB HERBERSTAYN, liber baro ab Herberstayn, Neidberg, & Gutenhag. Qui suum haud minus ac alter, senatum quoti die cogit, ac de communibus rebus interrogat: ad cuius subsellia in scribendo adsiitit, inq; scriniorum magistri locum fidemq; lectus (diminuto tantum nomine) suos quoq; scribas, ac à secretis uersatissimos quoscq; proprio seorsim in castro conclauit, ac in laboris cōsortio ministerioq; continet. Secretarium hunc Camerae uocant, qui leges fisci latas conscribit: ac qui prouinciarū procurationibus præpositi sunt passim, querulantibus, de patrum communi sententia respondet, & mandata defert. Idem, quæ cōstituta fuerunt in re numeraria, uectigaliumq; rationibus in publicum profert, portarum ualuis Mandatis adfixis: cætera in literas transcripta, per tabelarios proprios & fisco addictos, in prouincias, Styriā, Charinthiam, Carniolam, marcham Venedorū, Cilię, Goritię, Istrięq; ditiones cum Mandato transmittit. Quam dignitatem rex nostris temporibus contulit, ob diurnam & periculosam in bello Hungarico nauatam operam, optimo uiro, & in magnis rebus haud uulgariter uersato, D. BLASIO SPILER, studiorum bonorum Mecœnati, mihi uerò peculiaribus officijs deuincto. Nullas recēsent eius scribæ & qui à secretis sunt, rationes numerosq; sed constituta tantum & senatusconsulta transcribunt. Proprii seorsim sunt & peculiari conclauit, rationibus subducendis Procuratorum prouinciarum calculis adfident, earumq; detrimenta pensitant, & Senatui fisci, qui deprehensi doli fuerint, in medium uocant. Quibus alter quispiam præest, quem Bibliophylacton suo more uocant, quod rationum libros suæ fidei concreditos habeat. Atq; in huius rursus senatus administratione, ut uectigalibus cōmodius augetur ærarium, ac census qui ubiq; contrahitur, sanctè ærario inferatur, Adiūcta sunt munera alia duo, procuratoris uidelicet minoris ærarij, & fisci aduocati. Procuratorem ærarij hodie Vicedominū dicimus, qui pagorū castrorumq; & urbium, si quæ Principi adhuc uectigalia sunt, cēsum agit, ac pecuniam rationibus infert: & si que rude donatis, ministris quondam ducalibus, annua uite sustentacula decreta sunt, requisitus iussusq; numerat. Idem controuersias dirimit eorū locorum, quæ Principis etiamdum sacramento imbuta manent: & incolis horū, principis nomine iura dare cōsueuit. Suos habet in laboris participatum & ministros, sociosq; adiūctos, Magistrum cellarij (οἰνοσηλεύσαντα Græci uocant) Magistrum salis, olim halobarchen dictum: & Magistrum siue procuratorem frumētī, qui triticum ex pagis ac agris ducalibus collectum horreo infert, σιτοφύλακτ Græcis, nostris hominibus uerò à custodiendo Ca-

Officium Secretarij Camerae.

Officium scribarum Camerae.

Officium Subducitorum calculi Camerae.

Officiū librorum tenentis, nullo puochalter

Officium Vicedomini.

Officium magistri cellarij. Officium halobarchis, idest magistri salis. Officium procuratoris frumenti.

do Ca

do Castnarius appellatus. Habet & aliquos qui uinū mercede in-
scriptum pensitant, explorant, atque censum inde colligunt, ab eue-
tu & exactionis indignitate Vngeld denominatū, à Græcis quon-
dam Oenoptæ appellati. Sequitur Fiscus aduocatus, qui Princi-
pem aduersus prouinciales querulantes defendit. Tanta humani-
tas & iusticia Austriae principum, ut se etiam legibus submittant,
& querulantibus cōtra se potestatem faciant: quod nulli præterea
principes faciūt. Is & detrimenta, si quæ prouincijs, urbibus, agris,
officijs Principis singulis ac rationibus euenire possint, circumspi-
cit, ac ea altius ne radices agant, & officere aliquando Reipublicæ
possint, ad superiorem senatum refert. Quo officio, dum hæc scri-
beremus, non sine communilaude, mihi & natali solo & morum
conformitate coniunctissimus, fungitur, IOAN. BAPTISTA
PACHELEB, I. V. Doctor, & qui primus ordini equestri maiorū
suorum senatoriam dignitatem adiecit. Hi seorsim suos habēt ama-
nuenses, quorum adminiculo suo impigrè officio funguntur. Pre-
terea minoris ærarij præfectus proprias ædes incolit, ad Ducalē
aulam pertinentes, in quibus & scribas qui rationes excipiunt, &
antigraphos habet, omnes annuo stipēdio à Principe conductos.

Officiū ex-
actorū cen-
sus uini.

Officiū
procurato-
ris came-
ræ.

Aedes istas
uocant uul-
gò Huob-
haus.

CAPVT III. DE MAGISTRATV

Senatu prouinciæ, item Viennæ constituto.

Vperioribus magistratibus, tertia quoque à prouincie
tribus ordinibus Curia adiecta est, ex præsulibus, pa-
tricijs, & equitibus conflata. Cui duo Marescalci (ut uo-
cant) præfident, apud Romanos quondā Præfecti præ-
torio nuncupati. Hi ex omnium ordinum optimis quibusq; sena-
tum cogunt, suorumq; ordinum causas audiunt, & æquitate expli-
cant ac distinguunt. Pœna est pecuniaria: si quid grauius inciderit,
ad Ducis senatum quem Regimen uocant, in castro residentem, re-
fertur. Nec desunt iureconsulti, qui querimonias partiū in ius de-
ferunt, & actiones agunt & iterant. Ac ubi his ceciderint, ad Princi-
pis senatum interim prouocant. Pro sententia dicere solis Prætori
bus concessum est: cæteri uotorum nūcupationibus adsunt, ex sin-
gulis ordinibus certi, quibus prouinciæ cōsuetudines uel maxime
cognitæ perspectæq; sunt. Hi prouinciæ quoq; comitijs præfunt:
& si quando conuenticula inter se prouinciales aut bello, aut alia re
urgente agunt, penes hos & in sedilibus, & in sententijs dicendis ac
rebus quibusq; constituēdis, præcipuus honor, qui eundem in pa-
ce, quem bello, locum obtinent, muni prouinciæ obeunt, de con-
trouersijs colloquio transigunt: in pacificationem partium se, datis
arbitris, interponunt: ac (ut breuiter dicam) querelis multorum in

Senatus
prouinciæ.

Assessorum
prouinciæ
officiū.

Officiū
Marescal-
corum pro-
uinciæ.

Q terueni

terueniunt. Quorum constituere concordiam nequeunt, horum iudicij causam suscipiunt, & ad æquitatem distinguunt. Horū præfectorum prætorio (ut antè dictum) duo sunt, quorum alter, dum hæc scriberemus, & ætate & prudentia senex, GEORGIUS MAMINGER, cingulo militari donatus à Maximiliano Cæsare, ob præclaras in bellis à se res gestas, & à Ferdinando demum Maximiliani successore in Austriæ administratione, ad consilia cooptatus, unus in eo ordine literarum, earumq; alumnorum Meccenas. Porro huius senatus prouincialis minor uis & facultas, & Regimini subiecta est, & ad quod inde partium prouocatio fieri potest. Neque pro capite dicere his licet, quæ Principi eiusq; consilio res integra reseruat. Idem in cæteris prouincijs animaduersum, nomine tantum mutato: ut quem Austriaci præfectum prætorio ac Marscalcum cognominant, hæc Præsidem & Capitaneum uulgo dicunt. Hæ sunt, marcha Bauariæ: ducatus Styriæ, Charinthiæ, Carniolæ: comitatus uero Ciliæ, Goritiæ, marchæ Venedorum, Istriæ, Fori Iulij, & Portus Naonis. Quæ regiones singulæ singulos habent præsidem, Capitaneos uulgo dictos, & à Principe constitutos. Quibus ea est potestas, atq; is locus, qui Marscalci p Austriã, ad quos in crimina res prouincialium quæuis conferuntur, ubi si transigi concordia non possunt, aut ubi senatusconsultum parti displicuerit, fit prouocatio ad Regimentum Viennense, Ducalem uidelicet senatum illum, de quo capite superiori sermonem institueramus, à quo quibusuis in causis, ultima interponuntur edicta, & grauissimis rescriptis, de communi pace Reipublicæ constituitur. Senatui pariter prouinciali, plenum in ciuilibus administrationis ius est, si adhibita fraus testamento fuerit, si dandi tutores, si hostis imminet, si limites restituendi, si copiæ in aciem educendæ, & si quæ alia præsens usus exigat: omnia prouinciæ impigrè munia obire, ad Regij senatus iussum sensumq; coguntur. Atq; hæc de Magistratibus maioribus urbis Viennensis.

CAPVT V. DE PATAVIENSIS
Viennensisq; Dioecesium, Academiaq; Viennæ
constitutis magistratibus.

SVNT præter hos Viennæ & alij magistratus, & à Ducis Prouinciæ que, & ipsa ciuitatis administratione diuersi, duarum uidelicet episcopaliū dioecesium & Academia. Nam quemadmodū superiori libro docuimus, statim à cōstituta imperij ratione apud Germanos, Ottonum auspicio, Patauieses episcopi uniuersum ecclesiæ ius per Noricū & Pannoniam superiorem.

*Patauieses
episcopi
ius ecclesiæ
in Norico.*

superiorem, deferente Apostolica sede, in fidem acceperunt: quod per suos archidiaconos, hodie Decanos appellatos, per diuersa diœceseos loca distributos, multo tēpore administrarunt. His postea Patauienses præfules moderatores præfecerunt duos, ab officio quo fungebantur, Officiales nuncupatos, quorū Patauiæ unus est, ad cuius obsequium Quintaniensis, Matnicensis, Lambacēsis, Laureacensis, & Freystatensis archidiaconi & decani descendunt. Alterum in Fabianis, hoc est Vuienna sedem habere uoluerūt, ob ueteris sedis episcopalis memoriā, à diuo quondā Seuerino isthic auspicate. Is Viennæ curiam magnificam, ad diuam Virginem in littore appellatam incolit, iura præscribit, causasq; & controuersias ecclesiæ audit atq; distinguit, præfulum uidelicet & parochorum per uniuersam Austriam constitutorum. Quo in munere laboris socios habet & ministros, decanos suos, Garsensem, Mautrensem, Zuetlensem, & Mustlbacensem. Isti parochis imperant, & controuersias minores distinguūt. Si quæ grauiores inciderint, ad officialem Viennensem referunt. Officiali porro, hoc est uero archidiacono, in laboris adminiculo episcopus Patauiensis notarios alit adfessores: & quendam à pedibus, quem & Cursorem & Pedellum dicunt: qui partes ad senatum conuocat, quem Consistorium dicunt. Ad hoc & causarum actores confluunt, lites proponunt, & defensant. Quam magistratus rationem imitatus postea Viennensis episcopus, recens à Friderico tertio Cæsare, sub annum Domini MCCCCLXXXII. postliminio in hanc urbē relatus, anno uidelicet post Longobardorum immigrationem millesimo, ut suæ item diœceseos tractum à Patauiensi demptum, à Vienna in Pannoniam propagatum, ritè administraret, & tot intra urbem parochias, monasteria, ac præposituras moderaretur, & ipse Officialem alere cœpit. Qui in curia Viennensis episcopatus eadē ratione consistoria habet, adiunctis notarijs & adfessoribus: ibiq; causas matrimoniales, sacerdotumq; crimina audit & distinguit, ac in omnibus domini sui episcopi Viennensis uices gerit. His medius accedit magistratus qui Academię est, studij & literarum rem curat, administrationemq; mixtam partim ab ecclesiastica, partim à ciuili habet: ab Alberto Contracto & Rudolpho archiducibus Austriæ introductus, anno à nato Christo MCCC LX. cum literis suā provinciam reddere ornatiorem conarentur, & ingeniorum curam susciperent, unde Respublica sua sanius gubernaretur. Hunc magistratus sustinet unus Gymnasiarcha dictus, quem uulgo Rectorem nominant, anno bis immutatus, ne tempore protractus communi utilitati officere posset. Is quatuor ministros habet, qui scipiones argenteos præferunt. Rempublicam uerò suam administrat, consultoribus usus, & in professorum ratione, & in actionum incidentium discrimine, alijs atq; alijs. Professorum curam duo gerūt,

Officiales
Patauienses.
Decani Austriæ superioris.

Officiū officialis Patauiensis, qui Viennæ habitat.

Decani Austriæ inferioris.

Officiū notarij.

Cōsistoriū Patauiense ad diuam Virginē in littore.

Administratio diœcesis Viennensis.

Officialis episcopi Viennensis.

Magistratus Academię Viennensis.

Officiū Rectoris Viennensis.
Pedelli quatuor Gymnasij.

*Officiū Superintendē-
tium.* qui Superintendentes uulgò uocātur: quorum alterum Dux præ-
Cōsistoriū rectoris. ficit, alterū Academia. Ducali perpetua potestas est, alteri annua.
Quatuor facultates. Ad consilia uerò Rectoris & conuenticulū istud Academiæ, quod
 Consistorium uocāt, ex singulis quicq; facultatibus Decani, et ex to-
 tidem nationibus procuratores conueniunt. Facultates autē qua-
 tuor sunt: Theologi primam sedem uendicant, sequuntur Iure con-
 sulti ac Medici: infima subsellia Philosophi, Mathematici, Orato-
 res, Dialectici, ac cæteri artium Doctores retinent. Nationum
*Quatuor nationes Vi-
enna.* item genera quatuor sunt: Austriacarum prouinciarū prima: Rhe-
 nensium, hoc est eorum qui ex Romani imperij regionibus alijs ab
 Austriaca ditione sunt, secūda, (quorum præcipui Sueui ac Bua-
 ri sunt) tertia Hungarorum & Bohemorum est: quarta & ultima
 Saxonum, Misnensium, Brandeburgensium, Pomeranorū, Prus-
 siorum & Danorum. In cōsilijs cæterisq; publicis actibus, omniū
*Officiū pedeli.
Notarij.
Syndici.* quatuor Gymnasiarcha ministrorū opera utitur: facultates uerò,
 aut horū Decani, quicq; sui. Senatusconsulta notarius excipit. Cau-
 sas apud Regium senatum, uel alia inferiora subsellia, Syndicus a-
 git, Superintendenti in laboris cōsiliiorumq; consortium iunctus.
 Famigeratum uerò, ante nostram memoriam, præter cætera hoc
 Gymnasium erat, cum frequenti studiosorum numero (quorum
 aliquando octo milia, Viennam ingenij cultum capiēdi gratia con-
 fluebant) tum uerò, quod hinc ceu ex equo Troiano, doctissimi
 quique uiri processerint, quorum nobis hæc cognita nomina sunt:
*Catalogus Mathema-
ticorum Vi-
ennensium.* Ioannes de Monte regio, Andreas Beorbachius, Georgius Colli-
 mitius Tansteterus, Ioannes Stiborius, Ioannes Stabius, Ioannes
 Vogelin, & Andreas Perlachius, Mathematici: Cunradus Celtes
Poetarum. primus Germaniæ poëta, Amaltheus, Vlseuius, Angelus Cospus,
 Hieronymus Balbus, Ioannes Camers, Ioachimus Vadianus, Ioan-
 nes Cuspinianus, Vrsinus Velius, Philippus Gūdelius, Georgius
*Historico-
rum & rhe-
torum Viē-
nensium.* Logus, Ioannes Rosinus, Thomas Velocianus, Rudolphus Agri-
 cola, Poëta, Rhetores & Historici: Vitus Vuinshemius, Simon
 Grynæus, Sebastianus Vuunderlius, Georgius Rithaymerus, Ioā-
 nes Alexander Brassicanus, N. Grymperius, Georgius Ratzem-
 pergerus, Mauritius Marbekh, Thomas Vaschang, Oratores &
 Linguarum studiosi: Ioannes Staber, Benedictus Dichtel, Ioannes
*Medicorū
illustrium.* Salingstad, Simon Lazius parens meus dilectissimus, Ioānes Heyn
 græcè & latinè doctissimus, Medici: & horum nominum plures,
 qui partim rebus humanis exempti sunt, partim ad
 huc superstites, multis à se editis li-
 bris clari habentur.

CAPVT VI. DE MAGISTRATV
urbano Viennæ.

CADEMIAE magistratum sequitur urbanus, dignitate locoq; proximus, ex Consule & Prætorē cōstitutus, ac ijs qui utriq; munia sua conferunt. Cōsul ciuilia agit, testamentū, codicillos audit & approbat, reprobatur ue, tutores ac curatores constituit, & urbis deniq; commoda incommodaq; pensitat. Magnificū hunc ceu & Argentoracensem appellant, octo satellitum rubro uestimento succinctorum comitiua insignem. Prætor suos lictores, ut plurimum quatuor sequentes habet. Vtriq; Scribæ, urbis sumptu alūtur. Atqui maiori quondam loco dignitateq; Prætoris fuisse officiū animaduerti. Cui numismatis primū cudendi Magister, ab eo Consul, & postremò à Principe urbis præfectus, quem Annualdū uocant, adiecti fuere. Hodie prima datur Præfecto urbis sedes, secunda Consuli, tertia Prætori, & ultima Archigramateo, seu Scriniorū magistro, quem Scribam urbanum uocant. Cui fisci item urbane præfectus iunctus est, quē Camerarium nominant. Duplicē curiam siue senatū hi habēt, utriq; ex duodecim uiris conflatum. Quorum Consul, Præfecto urbis loco Principis in consortium adscito, in Urbana appellata curia, uel (ut eam uulgus appellat) Domo senatoria, senatum dat. Cuius senatus consulta Scriniorū magister, quem Scribā oppidi uocant, excipit. Ac ut omnia ritē & diligenter transcribantur, proprios alit scribas, ministrosq;. Prætor uerò nō dignitate, sed numero æqualem senatum habet, quem in propria domo foro piscario incūbente, & à subsellis nomen usurpante, congregat, in hebdomada ter. Ibi criminales causæ, ac debitoria expedītur: & si de fonte quopiam supplicium sumendum est, isthic pro tribunali sedetur. Horum omnium penes plebem electio, confirmatio penes Principem est. Quod si quando publica necessitas incidit, septuaginta uiri in consilium adhibentur: qui ex omnium familiarum tribubus, artificumq; collegijs, stato die anni eliguntur. Dies electionis diui Thomæ Apostoli est, cæterum plena in senatu potestas. Hic quatuor urbanos duces constituit, qui cum totidem signiferis, suas quisq; urbis partes sortiuntur. Hæ à portis urbis præcipuis appellatio- nes habent: Charētanorum (sortē à Carnunti ueteris uicinia, cuius rudera sexto sub Vienna miliario in pago Petronelli supersunt) Stubarum, Scotorum, & Lignorum. His negociū datum est, ut in publicis incendijs, & si quando ab hostibus metus imminet, suos quisq; ciues in armis instruat, & edicto publico in aciem producat. Acies in quatuor amplissimis foris expedītur, Mercatorum, Frumentorum, Porcorum, & Cancrorum (quod forū à ueteris regie rudibus

Officium
Consulis
Viennensis.

Prætoris
Viennensis
dignitas
quondam.

Dignitas
et subsellia
magistratu
um urbano
rum.

Senatus Vi
ennensis ur
banus.

Prætoris
officium et
senatus.

Senatus
exterior.

Duces ur
bis quatu
or.

Portæ ur
bis.

Officiū du
cū militiæ
urbis.

*Excubiariū
magistri.* ruderibus Aulam, uulgo Am hoff dicūt.) His Centuriones, & cen-
*Excubie
Viennēses.* turionibus Decani subduntur. Nocturnis excubijs duo præsi-
*Telonarij
Viennēses.* dent, à senatu medio quoquo anno dati. Hi decanis imperant, or-
*Portæ Vi-
ennæ.* dine uicorum certo adhibito. Quod si quem decanum ordo con-
tingit, suos ad excubias ciues sistit. Qui in senatum lecti sunt, equo-
*Pontes Vi-
ennenses.* cæteri pedibus noctu urbem lustrant, uigilias circumeunt, porta-
*Insula Vi-
ennenses.* rum stationes contemplantur: quos somno deditos reperiunt, in
carcerem abducunt. Vectigalibus præterea colligendis duo ex
*Officia à ra-
tionibus.* ciuium ordine, senatuq; quem uocant Exteriores, præficiuntur:
qui in propria seorsim ad hoc constituta domo, munia sua obeunt.
Horum iussa faceſſunt publici portarū telonarij, & is qui mercium
*Ministri ur-
bis Vien-
nensis.* æſtimationem numerumq; perquirat. Portæ urbis (suburbanis
nostra memoria ob Turcarum metum demolitis, & exceptis) quæ
uehîcula admittunt, sex sunt: Stubarum, qua in Hungariam itur:
Charentanorum, qua in Styriam, Charinthiamq; Caſtrēſis, qua in
Noricum ripense: Scotensis, qua ad Cecij montis promontorium
profectio instituitur: Salinarum, ubi nauigia ex Rhætia, Vindelici-
cia, Noricoq; delapsa, cum mercibus, præcipuè uero sale (unde ma-
gnum principes Austriæ censum agunt) ripæ appellunt. Inter has
media porta est, quam Rubram nomināt, à colore turris uidelicet,
ubi Danubius triplici est ponte iunctus, qui in Marcomanos, Bee-
hamos, Brandenburgios, Misnenses, Saxones, Polonosq; euntibus
est superandus. Hunc triplex interiacet insula: quarum primam
(ubi quondam diui Seuerini, ut conijcio, cœnobium fuerat) à Sco-
torum in terram sanctā peregrinatione quondā frequentī, Schot-
tenauu: secundam à luporum (credo) copia, den Vuolf incolæ uo-
cant, latrocinijs superioribus annis locum infestissimum. Sunt &
*Camerario
rū officiū.* alia Reipublice Vienneſis ministeria, eorum uidelicet qui à tuto-
rum calculis, procurationumq; urbis subducendis, & qui censu ur-
bano agendo præficiuntur. Hi sua, in curia urbana, distincta loca ha-
bent, & ministris utuntur decem, rubro uestimento à cæteris, ceu
consulis ministris, distinctis, in quorum manicis **W** litera, prima
uidelicet nomenclature urbis interlucet. Horum officium, censum
exigere ab oppidanis, & ne incendij aliqua occasio sit, urbem perer-
rare: quo olim functos Romæ officio Triumuiros nocturnos le-
gimus. Sunt & qui uicis ac foris uerrendis præſunt, & ijs qui mer-
cede uectigalia inscribunt, statuendis. Hi Consulem primò, & ab
eo Camerarios duos agnoscunt: quorum unus ex senatorum nu-
mero, alter ex plebe datur. Hi urbanam supellectilem, tormenta, &
si quæ ad urbis munitiorem, locorum communiū renouationem,
ædificationemq; necessaria sunt, commissa curæ habent. Atq; his
ut ritè fiant, intersunt, urgent mercenarios, & salarium officio fun-
ctis stato tempore numerant: Aediles hos Romani Curules appel-
labant. Atq; hi suos habent, quorum opera utuntur, Notarios, qui
expensa

expensa in librum referunt. Habent & ministros, quorum opera in cursitando utuntur. Itaque uici ab his inspiciendi, curandique quottidie sunt, numero ferè quadraginta. Ex quibus præcipui sunt, qui à Textoribus, Pistoribus, Macellis, Cantoribus, Scholaribus, Bractearijs, Pellionibus, Pannicidis, Funificibus, Balistarijs, Ferrarijs, Figulis, Coriarijs, Carpentarijs, Coquis, Carbonarijs, Italis, & Charentanis: item à Danubio, Castro, Baronibus, Corona, Ponte ueteri, Clypeo, Olla, Clauo, Sanguine, Rosis, Cespitibus, Sponsis, Miseria, Simplicitate, & à Recensendis militibus: à diuis quoque, Ioanne, Pangratio, sancto Iacobo, & diua Anna, nomenclaturas ad posteros nescio quo euentu transmiserunt: quos gentilitia lingua oppidani appellant, Wolzeil/Pethenstraf/Alten vleiffch marth/Singerstraf/Schuelstraf/Wingerstraf/Wildweertherstraf/Tuochlauben/Sailer gas sen/Pognergassen/Schlossergassen/Wafnergassen/Ledergassen/Wagnergassen/Rhochgassen/Rholmarth/Walichstraf/Rharnerstraf/Pey der Donaw/In der Weichenpurth/Herrngassen/In der lands cron/Auff der hohenpruthn/Schiltergassen/Rhuogstraf/Taglergassin/Plaugassin/Rosengassin/Am Auger Praidenstraf/Elendt/Im ainseldt/auff der Muster/Sand Johans gassin/Sand Pangraz/Sand Jacobs gassen/Sand Anna gassen/etc.

Vici et plateæ urbis Viennensis.

Fora quoque publica ab euentu ac situ nomina acceperunt, ab altitudine, à nouitate, à splendore, à fossæ ueteris uestigijs, à castroru ueteris ruinis, à ludæis (quorum ante nostram memoriam frequens copia Viennæ habitabat) à ligno, ab equis, à porcis, à pino, à lacte, à rusticorum mercibus, ab halecibus, à piscibus, à specula, à penso, & ab incendijs ruinis: uulgo am Hohenmarth/am Newmarth/am Liechtensteg/am Graben/am Hoff/am Judenplatz/am Holzmarth/am Rossmarth/am Schweinmarth/am Rhiemmarth/am Willichmarth/am Paurmarth/am Daringmarth/am Dirschmarth/am Lûgeth/am Darmarthe/vnd auff der Prandstad/etc.

Fora publica Viennæ.

In quorum Alto quem uocant foro, omnis generis merces, & quæ ad quottidianum usum necessaria sunt, uenalia habentur. In No- uo foro, frumentum: in Liechtensteg, carnes ueneunt: in Specula, mercatores ex diuersis regionibus confluentes contrahunt. In lu-

Merces in quibus foris exponantur mercede.

daeorum foro, castanæ: in foro ab Aule uestigijs nomen habente, panificia & cancrii: in equorū foro (quod duplex est) in ueteri lignea uasa, in altero equi mercede inscribuntur. In cæteris, fues, boues, lacticia, farcimina, petasones, fuculæ, & id genus alia rusticarū mercium, haleces, pisces, linū, & uetera ac attrita uestimēta proponuntur. Fiunt etiam in cimiterijs quorundam templorum mercimonia: in diui Petri quidem uetustissimi templi, ac à Carolo magno excitati, amplo cimiterio oua et gallinæ uenduntur, quorū innumera interdū plaustra Viennā perducuntur. Ad diui quoque Michaelis parochialē ædem, lignea uasa, & ad uindemiam instrumenta necessaria, circa

Cimiteria urbis, in quibus merces proponuntur.

eiufdem

eiusdem diui solennem diem, proponuntur. Ita ad Augustinianos
 equi producuntur: & ante Scotensis cœnobij asylum, quod fontibus
 patet, in uindemia uectabula & currus conducuntur: & in ea
 deniq; quæ inter Dominicanos ac Gymnasij ducale collegium in-
 teriacet intercapedine ac area, quottannis Nundinæ, decimo quar-
 to à Paschatis festo die expediuntur. Sunt & aliæ nundinæ maio-
 res, quæ in foro (quod diximus à ueteris aulæ ducalis ruderibus no-
 men retinere) bis in anno celebrantur, hoc est in festiuitate Pente-
 costes, & circa diuæ uirginis Catherinæ solennem diem. Fuerunt &
 alia fora uicicq; in suburbio, quod anno Salutis nostræ M.D. XXXIX.
 ob Turcarum tyranni obsidionem (qua is mensis spacio Viennam
 pressit) demolitum est, quod & ædium numero & magnificentia
 ipsam etiam urbem superabat. In quo destructa sunt templa ac cœ-
 nobia, Monialium abbatia ad diuum Nicolaum, Franciscanorum
 cœnobium diuo Theobaldo dedicatū, Vestalium item diuæ Mar-
 garete consecratum conuenticulum, sancti Spiritus & sancti Anto-
 nij commendaturæ: cum templis parochialibus, ac sacellis maiuscu-
 lis, diui Ioannis, diui Colomanni, beati Vuolfgangi, beati Sebastia-
 ni, sanctorum Philippi & Iacobi, diui Martini, & hoc quod Xeno-
 dochio publico adiunctum templum fuit. Porrò supersunt adhuc
 intra Viennam duæ parochiæ, templa maiora, in quibus uerbum
 diuinum plebeculæ adnunciatur, duo. Hæc sunt, diui Stephani, uel
 omnium Sanctorum cathedrale, positum ab Henrico primo duce
 Austriæ, circa annum Domini MCXL. quod & fornicibus, & tur-
 ribus admirandi operis, sedecq; cathedrali, augustius postea reddi-
 tum fuit à Rudolpho quarto, anno currēte à nato Christo MCCC
 LX. ad cuius curam maior ciuitatis pars pertinet, portis uidelicet
 peruia, Carnorum, Stubarum, Rubræ turris, & Salinarum. Hoc,
 diuo Michaeli consecratum phanum sequitur, ab Ottone & Ru-
 dolpho quondam Austriæ archiducibus, ex sacelli angustijs in pa-
 rochiale basilicam elatum: ad cuius curam minor pertinet ciuita-
 tis portio, castro Ducali proxima, et duabus portis peruia, Castrēsi
 uidelicet & Scotensi. In his duabus parochialibus ecclesijs, in do-
 minicis diebus, ac solennibus diuorū festis, conciones ad populum
 fiunt: quæ nostra adhuc memoria in diui Petri, ac Ruperti, omniū
 uetustissimis templis, ante annos uidelicet octingentos positis (ut
 antè ostensum) fieri solebāt. Quare hominum incuria impietateq;
 simul cum sacris intercidente, iam tamē in Saluatoris templo, Præ-
 torio siue domui Senatoriæ iuncto, & à duobus fratribus equestris
 ordinis ciuibus Ottone & Haymone à Neuburg extructo, recens
 uerò s. p. q. Viennensi renouato, & aucto, itemq; in diui Nicolai
 templo in uico Cantorum, quod hodie Franciscani incolunt, fieri
 adsueuere. Id quod ante obsidionem Turcarum, anno Domini fa-
 ctam 1529. in diui Ioannis æde in suburbio piscatorum sita, obser-
 uatum

Nundinæ
Viennenses.

Suburbii
Viennense
& uici.

Monaste-
ria et tēpla
suburbij
destructa.

Parochiæ
Viennenses.

Quibus in
locis Vien-
næ concio-
nes sacræ
ad populū
fiunt.

uatum uidimus, & ante paucos annos, in diuæ Virginis in littore ampla basilica Patauiensium episcoporum opera, quorum hæc est.

Atq; hæc sunt templa, in quibus animarum cura, & superioribus annis, & hodie adhuc habetur. Porrò magnarum (ut uocant) fundationum basilicæ intra Viennam octo erāt, ex quibus tres in suburbanis ob Turcarū metum demolitæ sunt, diui Nicolai abbatissæ regia, & duæ quas uocant commendaturæ, sancti Spiritus & beati Antonij. Superfunt adhuc intra urbem quinque: Scotorum abbatia, diuæ Virginis ab Henrico primo duce Austriæ anno Domini MCLVIII. consecrata, & Scotorum peregrinationi ad terram Sanctam euntium dedicata. Secunda est diuæ Claræ abbatissæ sedes, à Rudolpho tertio, eiusq; coniuge Blanca Gallia regis filia, auspiciata, & ab Anna postea Friderici tertij Romani regis filia anno M. CCC. XXXVI. itemq; Catherina Alberti Contracti, hoc nomine secundi archiducis Austriæ nata, anno Salutis M C C C L X X X. aucta & locupletata. Hunc locum anno postea M D X X X. Ferdinandus archidux, xenodochio urbano tribuit, Vestalibus ad diuam Annam & Peregrinorū hospitium translatis, ubi & hodie manet.

Tertia est diuæ Dorotheæ prepositura, ab Andrea Blankh, Alberti quinti & præceptore & cancellario posita, circa annum Domini M C C C X. ubi canonici sunt regulares Preposito subiecti. Quarta & quinta, Commendaturæ sunt militum Hierosolymitanorum & Rhodiensium, quarū utraq; basilicas diuo Ioanni sacras iunctas habet, hæc in Cantorum (ut uocant) uico, illa in Carnorum platea: quarum exordia deprehendere hæctenus non potui. Sunt & Mendicantium (ut uocant) Viennæ monasteria: Dominicanorum, prope Gymnasij locum, qui à Lupoldo quinto duce Austriæ anno Salutis M C L X X X V I. in Mariæ rotundæ ædem, conuenticulumq; Templariorum collocati sunt. Minorum & basilicam & monasterium Ottocarus Bohemiæ rex & Austriæ archidux incoepit: ad extremam uerò manum locupletata perduxerunt, Blanca Gallia regina, Rudolphi tertij, & Elisabeta Arragonum regina, Friderici primi de Habsburgensi prosapia coniuges. Carmelitarū cœnobium, diuæ Virginis à Rudolpho quarto positum est, quem Fundatorem cognominant, circa annū Domini M C C C L X. Augustinianorum præterea amplum cœnobium, ab Ottone primo Alberti primi ducis Austriæ de stirpe Habsburgensi filio, incoepum legitur circa annum Salutis nostræ M C C C X X X I X. Habebant deniq; & Franciscani de obseruantia in suburbanis monasterium, beato Theobaldo dedicatum, & recens piorum hominum adminiculo positum: nostra uerò memoria ob Turcarum metum, solo æquatum. Vestalium contubernia sacra quinque superfunt: duo in suburbanis, diuo Nicolao ac sanctæ Magdalenaë consecrata, esse desierunt. Ad Coeli portas cœnobium Vestaliū, M. Gerhardus parochus Vien-

Conciones
tam aboli-
tæ Viennæ.

Fundatio-
nes magnæ
destructæ
in subur-
bys.

Scotensis
Abbatia.

Abbatia di-
uæ Claræ.

Prepositu-
ra diuæ Do-
rotheæ.

Commenda-
turæ duæ
diui Ioannis
intra Vien-
nam.

Monaste-
ria Mendic-
antium
Viennæ.

Dominica-
norum cœ-
nobiū.

Minorum
cœnobiū.
Carmelita-
rum cœno-
bium.

Augustini-
anorū cœ-
nobiū.

Francisca-
norum cœ-
nobiū.

Cœnobia
Vestalium,
uel monia-
liū Viennæ.

Ad Coeli
portas.

Sancti Iacobi monasterium.

nenfis posuit, circa annum Domini 1267. Secundū diui Laurentii, auspicio duorū fratrum Austriae archiducū incoepit, Ottonis uidelicet & Friderici, circiter annum Domini 1337. Tertiū diuo Iacobo, honesta quaedā matrona Khülberin auspicata est, quod postea Domini à Careit, Charinthiae nobiles, locupletatū ad extremā manum

Diui Hieronymi coenobium.

perdixerūt. Quartū, diui Hieronymi coenobiū (ubi Pœnitētes foeminae recipiuntur, quae horas gētilicia lingua canūt) magni nominis ciuis quidam Viennensis, & praetura aliquoties defunctus, constituit, nomine Cunradus Holtzler, circa annum ferè à nato Christo

Diue Clarae coenobium, siue diue Annae.

1424. Quintum, diuae Annae sacrum est, anno abhinc sedecimo, non incoeptum, sed eò à diuae Clarae abbatia & contubernio translatum fuit, in quo olim nobilium tantum natae & uirgines recipiebantur. His connumerāda sunt minora tēpla & facella, in amplioribus passim aedib. aulisq; extructa: diuo Pāgratio, in ueteri castro:

Templamina Viennae.

sancto Georgio, in episcopi Frisingensis curia: passioni Dominice, in nouo xenodochio, opera Diegonis de Scarabo Hispani auspicato: indiuidue sancte Trinitati, in nostris aedibus, à ducibus Austrig, & quodam opulento ciue Zinkh nomine, conditū: diuo Thomae, in aedibus Gundlacensib. quorundā nobiliū Straffer liberalitate ac pietate positū: Philippo & Iacobo, in hospicio Coloniensi, auspicio Gundlacensium ciuiū: diuae Margarete, in aedib. Maroltingerorum, in foro rusticorum: & diuo Paulo, nostra memoria à Vuolfgango Troiano cōsule aedib. suis coniunctū, in foro porcorū. Habent &

Domus prophanae insigniores

optimates sua in aedib. quicq; proprijs facella, Dux in castro, episcopus Viennensis, canonici Viennēses, domini à Liechtenstain, comites à Schaunburg, abbates diue Crucis, Melicēsis, & Maurbacēsis. Ciues uerò, Guarla, Huotstokher, Tansteter: & in hospitij publicis, Cerui aurei, & aurei Agni. Atq; haec de sacris aedib. quas prophang sequuntur, quarū aliquot mille Vienna nostra habet, quarū insigniores amplioresq; sunt: Ducis quidem, castrū ipsum, duplex armamentariū, tormentorū bellicorū puluerumq; cācellaria, quaestura, uulgo Huobhaus, leporina domus, Pragēsis domus (ubi Alobarches cū antigrapho suo habitat) quondā uenatoria, Collegiū ducale, domus insularis & magnifica, & teloniū regium Danubio proximū. Habet & prouincia suas aedes: Praetoriū magnifico opere extructū, ubi scriniorū cōclauia, quas Cācellarias uocāt, tria sunt, Epistolarū magistrī prouincię, Secretarij prouincię, & Quæstoris prouincię. In eo & quatuor prouincialium ordines conueniunt, prelati, barones siue patricij, equites, & ciues oppidorū. habitant in his & praefecti p̄torio, quos Marescalcos dicūt. Ludus prouincię nuper adeò incoeptus est, p̄ ingenuis nobiliū filijs erudiēdis, huic propriā domū Gymnasio proximā cōdixerūt. Habent et ciues communes ac magnificētiore ceteris aedes: Praetoriū urbanū, ubi consul quoti die senatū dat: Praetoriū iudiciale, ubi facinorosi morte cōdemnantur, &

Domus prouinciales Viennae.

Insigniores aedes senatus Viennensis.

tur, & Prætor ter in septimana causas criminales distinguit, cum duodecim additis sibi decurionibus, hanc domum uulgo à subteliorum ordine, Schranu uocant, publico foro incumbentē, & sub cuius inferiori fornice panes uenduntur. Cui è regione in foro piscario pulchrū cœnaculum æstiuū obijcitur. Habēt & proprias ædes pro pauperib, uulgo Xenodochium: ubi frumentū adseruant, ubi armamenta custodiunt, ubi uectigal percipiunt, & pondera mercibus inijciunt: ubi ludum literarum, ubi cantores, hoc est Musicos: ubi libros preciosos habent, hoc est bibliothecam optimis uoluminibus refertam: item ubi captiuos & facinorosos arcta custodia retinent. Et extra mœnia ædificia habent pro lateribus coquendis, & seuo liquefaciendo, & tres pauperibus ægrotisq; addictas domus: sancti Marci, ubi morbo Gallico ulceribusq; malignis infectati: Clagenbaum conuenticulum, ubi leprosi: & Siechen Als, ubi pestis contagio laborantes, urbis sumptu concluduntur. Hospitia publica intra Viennam extant, Cerui aurei, Anseris aurei, Crucis aureæ, Stellæ aureæ, Coloniense, & Ratisponense, Danubij fluento uicina sunt, in quæ mercatores Sueui ac Bauari diuertunt, Hungari in aureum leonem: Bohemi in hospitium Schabnruefsl: Silesij ac Morauj ad Praunum: Styri & Carni in aureum Agnum & Struthionem, in uico Carnorum sita diuersoria: Itali in rubeum Cancrum: rustici ad sanctam indiuiduam Trinitatē: nauatæ ad aureum Solem, & album Equum, Salinarū portæ uicina: atq; alij aliò comitantur, sunt enim cætera minora, nec digna ut in hunc librum referantur, Corui, Pauonis, & alia quædam. Publica balnea Viennæ decem sunt, Rubræ plateæ, & diui Stephani, Danubio uicinum: Nouæ balneæ, Cancellariæ & porcorum fori Castro proximæ: reliqua hinc inde per urbis uicos ac fora distributa, ad Figulos, ad Cannas, ad Cœli portas, & in textorum platea. Sunt & loca quædam intra Viennæ mœnia, aliquo euentu uel pictura quadam insigniora, & uulgo cognita: Ad montanas ueteres ædes, uulgo Perighof, quæ primam Viennæ positam fuisse domum existimant: in Aureo colliculo, ad acutum Angelum, in cedente Burgo, ad portam Beurer, hodie Peiler, ad Turriculam, in Axungia promptuario, uulgo Schmergrüb, in Torculari, in lōgo Cellario, in Alto pōte, ubi Tartarus sagittas eiacularur, ubi Lupus ad anseres concionē habet, ubi Lupus cum uacca ludit, ad Aestatis personam, itemq; Hyemis, ad Aethiopem, ad cœlestinū Caputium, ad Ferreum pirū, ad Albam rosam, ad pulchram Portam, ad Nucis uiridis arborem, ubi Truncus ferro uisitur conclusus, ubi Gigantis crus appensum est, Leporina domus, Iudæorum domus, ad Tergeminos, ad Umbellam, ad cœlestinum Lupum, ad aureum Anatem, ad rubram Crucem, ubi Basiliscus repertus, in Limi fossa, uulgo Leymgrüben, ad prouinciæ coronam, & alia id genus pleraq; ædificia, quibus uel appen-

Xenodochia pauperū Viennæ.

Hospitia et diuersoria Viennensia.

Balnea publica Viennæ.

Loca insigniora Viennæ.

fa, uel picturæ, uel alius quispiam euentus nomenclaturas inditas, ad posteritatem transmisit.

CAPVT VII. DE INCOMMODIS

periculisq̄, quæ Viennæ uel à bellis, uel incendijs acciderunt.

ATQVE hæc in pace, atq̄ his incrementis, ad eam magnitudinem urbs ea peruenit, in qua annis abhinc uiginti cernebatur. Accidebant uerò tempora Viennæ interdum turbulenta, quæ dignitati eius splendoriq̄ non nihil ademerunt. Et ut Romanam gentium que memoriam omittamus, quando à Marcomanis, Quadis, Gottis, Hunnis, Sueuis, Herulis, Rugis, Scyris, Longobardis, Auaribus, & Hungaris, non semel & obsessa expugnataq̄, atq̄ adeò in cineres uersa extitit: ut à recentiori tempore rem repetamus, satis constat, Viennam expu-

Viennæ expugnata an no 1242.

Item 1292.

Item 1497.

Item 1529.

Incendia urbis Viennæ publica.

Magnum incendium Viennæ.

Propugnacula urbis Viennæ.

gnatam fuisse a Friderico Babenbergensis familiæ penultimo, qui ab imperio proscriptus, & à suis dominatu exutus fuerat, id contigit anno ferè Verbi incarnati MCCXLII. Ab eo tempore circa annum Domini MCCCLXXX. à Rudolpho Habspurgenfi Cæsare denuò expugnatur Vienna, & ceu antè in fidem imperij recipitur. Expugnata quoq̄ Viennam constat à Mathia Coruino Hungariæ rege, anno MCCCCLXXXVII. Et paulo antè non semel à Friderici Cæsaris fratre Alberto, ipsoq̄ Friderico contra Albertum, ad deditiōem coactam legimus. ut de obsidione ista nihil adijciamus, quam passa est à Solymano potentissimo Turcarum tyranno, anno redemptionis nostræ MDXXIX. Quo tempore cum fortiter obsidionem oppugnationemq̄ omnem elusisset, aduersus imminentem perniciem fortiter insuper reluctabatur. Atque hæc de bellorum incommodis. Deprehendimus porro, incendio hanc urbem conflagrasse, & penè in cineres aliquoties fuisse conuersam, anno uidelicet MCCLVIII. quando diui Stephani parochialis basilica, cum ædibus Hierosolymitanorum militum, & diui Ioannis xenodochio, absumpta igne fuere. Item anno MCCCLXII. circa festum diui Vitalis eadem parochialis basilica, Minorū cœnobium, templum diuæ Virginis in littore, cum tertia ferè urbis parte in cineres conuersa fuere, à quo tempore publica Viennæ frequentia cœperunt incendia oriri, annis uidelicet Dominicæ incarnationis MCCCLXXVI. MCCCXVIII. MD. MDXXV. cuius & nos memoriam habemus, quando parochiale diui Michaelis templū, cum cœnobijs diui Hieronymi, Iacobi, & tertiam ferè urbis partem miserimè, paulo ante Ludouici Hungariæ regis cladem, incendio deuastatam uidimus. Porro suburbanis (ut diximus) ob Turcæ metum demolitis, maxima in locum uicemq̄ & admirandi infinitiq̄ operis

operis & sumptus propugnacula, mœnibus quoq; renouatis, à s. p. q. Viennensi adiuncta sunt: prope castrum, unum maximum: ab hoc ad Scotorum portam duo amplissima, & uix credibilis sumptus, ac (ut ferunt) quadraginta millibus aureorum, à fundamentis lapide quadrato surrexerunt. A Castrensi insuper propugnaculo, uersus Hungariam, & portam quam Stubarum uocant, tria mediocria: & inde latius ad Danubij præterfluentis fluentum, duo maxima, munitissimaq; s. p. q. Viennensis, infinito planè ac inæstimabili sumptu suscitauit: auxilia ad hoc conferentibus ipso Rege Romanorum Ferdinando, Mauritio duce Saxoniae, Vilhelmo Bavariae duce, ac imperialibus quibusdam ciuitatibus, Augusta Vindelicum, Norimberga, Argentoraco, Ulma, Colonia Agrippina, Treuironum urbe, Colmaria, Selestadio, & alijs quibusdam. In quorum uno, quod solo urbis ciuium que Viennensium sumptu suscitatum est, nos memoriae ergò hoc monumentum posuimus:

D. O. M.

D. D. N. N. CAROLI ET FERDINANDI
PERENNIVM AVGVST. SALVBER. IVSS.
HOC PROPVGNACVLVM A FVNDAMEN.
CONTRA TVRCARVM VIM, ORDINANTE
VIRO CLARISS. LEONHARTO VELSIO
SACRI REGII PALATII COMITE, ET
VTRIVSQ. MILITIAE MAGISTRO,
INSISTENTE ETIAM STEPHANO
DENCKIO CONSVLE VIGILANTIS.
S. P. Q. VIENNENSIS CVRAE HORVM
COMMIS. AD EXTREMAM MANVM
PERDVX. AERE PVBLICO, ANNO
CHRISTI MDXLV. V. S. L. L. M.

FINIS LIBRI TERTII.

R 3

RERVM

RERUM VIENNENSIVM LIBER

Quartus, de familijs insignioribus urbis Viennensis, & qui
quouis magistratu functi sunt.

CAPVT I. DE FAMILIIS VR-
bis Viennensis in genere.

Familie
magnarum
Rerumpub
licarum.

VAE ad incrementa Viennae accesserint, rationes omnes superioribus libris ad plenum (quod aiunt) ostendimus: incrementa uero ea consequuta esse Rempublicam illius felicissimam, ac ueteribus celebratissimis etiam comparandam. Itaque quemadmodum in his familie quaedam ob hanc tam felicem administrationem non solum ad famam nominis, uerumetiam ad stirpis perpetuam successionem peruenerunt, Athænis Leontidum, Acamantidū, & Antiochidum (unde Themistocles, Pericles, & Aristides processerunt) Romæ uero tot Tulliorum, Aemiliorū, Papiriorum, Aureliorum, Seruiliorū, Scipionum, Portiorū, Flauiorū, & Neruarum, ac tam nobiles stirpes, & in tot secula propagatae: ita quoque Viennae ob bene gubernatā Rempublicā, profapias quasdam ortas cōperimus, nec præclare gestis, aut opum cumulo, successionēque Græcis Romanis ue inferiores. Nam si profapias, maiores nostri ac rerum scriptores classici in rebus publicis maximis eas cōmendarunt, quæ honestis primū studijs rem compararunt, deinde ut successionē generis locique apud suos tenuerint, præclare rebus pro patria gestis, & in magistratus suos aut principes fide, effecerint: Viennæ mehercule, eiusque familijs eo maior ac dignior laus dabitur, quod ad superiora omnia adiuuēta conseruandarum successionū, quæ maxima sunt, efficacissimaque, ea quoque pietatis adminicula, quæ in Deū optimum maximū nobis Christianis merito esse debet, adiecerint. Quibus rebus factum est, ut congestucopiarum, gestorum & honestorum studiorum, pleræque apud Viennam Austriae stirpes, ac œconomiae administratione sincera, nomina sua, longa annorum serie ad posteritatem transmiserint. De quibus ordine à nobis dicetur, exordio ab his sumpto quæ in patriciorum ordinem equestremque transgressæ, bellorū incommoditate fatorūque iniquitate interciderunt.

CAPVT II. DE FAMILIIS VIEN-
næ equestris ordinis, quæ interciderunt.

Nobiliū fa
milie Vien
nēsis urbis.

Nmaximis inuenio Rebus publicis tres ciuium ordines seu tribus, & in subsellijs horum dignitatem diuersam fuisse: Patriciorum inquam, Equitum, & plebis. Hi cum constituta simul auctaque Viennensi Republica creuerunt, & principum terræ fauore, & in hanc ciuitatē inclinatione, paulatim

paulatim ad eos processus peruenere, ut patribus Romæ quondã à Romulo institutis, multi ibi & diuitijs & consilijs ac ætate conferri possent. Qui ex humiliori gradu maiores ad res quottidie constituti, clari natalibus & meritis in Rempublicam, à Principibus suis equestribus gradus honore accumulabantur. Nam cum haud neglecti, in multo horum usu essent, quid mirum, si adhibito discrimine ætatis & census, Principes hos & gradu cæteris prætulissent, & munia commiserint maiora, honoratioraq;? Harum catalogum nos adeò hoc capite recensimus, quæ ob tranquilla quæ Reipublicæ Viennensi acciderunt tempora, esse desierunt: ob res tamen bene administratas, & successionis tam longa interualla, memoria dignissimas.

VELBEN, cuius prosapiæ legimus Theodericum & Henricum, comitum Hardecensium in Austria uasallos fuisse. Quorum Henricus Vuilburgim comitissam ab Helfenstain, & Ottone comite à Plaen & Hardekhe uiduam, cõiugem duxit, & in comitatu Hardecensi à ducibus Austriæ substitutus est, circa annum Domini MCCCXII. Huius quoq; familiæ legitur Ioannes Velben, anno postea MCCCVI. præfectum urbis Viennensis egisse, quem nostra ætate Annualdum dicimus.

INNERNBROVDER, hoc est, si latinè reddas, fratrum Minorum, quod uidelicet Minorum monasterium tum fortè à Blanca Galliæ regis filia & Elisabeta Arragonum regis nata, Austriæ ducissis, auspiciatum, hi ut Meccenates fouerint, & suis donatiuis augustius reddiderint: ferebant in armis gentilicjs album gryphonem, aureis calcaribus, & aureo rostro præditum. Quorum Cunonem obseruauimus, bractearijs Viennæ præfuisse, anno MCLXXXIX. quæ tum summa dignitas erat, Consuli etiam ac prætori prælata. Quem sequutus est alter Cuno, & hunc Vdalricus, cum Birgita uxore, in sacello diui Ioannis, apud Minores sepulti cernuntur. Quo loco & Gryphonis cuiusdam de hac stirpe, de anno Domini MCCCXLVIII. & Vichardi, de anno MCCC LII. tumuli uisuntur. Leguntur ibidem & Elizabethæ & Catherinæ, coniugum Vuichardi, & Ioannis filij, & Annæ natæ, nomina adscripta. Otto postea huius prosapiæ, cognominatus à Pursendorf, ex Khunigunde uxore duos filios tulit, Ioannẽ & Vdalricum: & totidem natas, Gertrudim & Agnetem: qui circa annum Domini MCCCCLXX. in uiuis adhuc fuerunt.

VON NEVBURG, nescio an à Neuburga Austriæ, uel Æni, Danubij ue, hi nomenclaturã traxerint, quorũ domus quæ hodie est senatoria, & castrum erat, ditioq; quam nostra ætate Domini Maur uocamus, duobus à Vienna milliarijs separatam, et uini prouentu opulentam. In qua prosapia Otto quispiam floruit, anno Salutis

MCCLXXII, qui parochiam in Siechen Als, & sacellum in castro Maur construxit. Is ex Mechtilde uxore Ottonem, Herrandum, & Haymonem progenuit. quorum Haymo coelibe uita ductus, militem Hierosolymitanum egit Viennæ: Otto uerò ob res præclarè in bello pro patria gestas, cingulo militari donatus ab imperatore Alberto primo, ex coniuge Gertrude Praytenfelder in duas tantum filias suscepit, Guetam & Margaretam. Itaq; cum uirili successione careret, animum ad pietatis studia adiecit: ædibus suis diuæ Virginis sacellum magni operis coniunxit, quod postea Saluatori consecratum, ab authoribus Ottonis & Haymonis templū dici coeptum est. Aedes quoq; suas, in quibus senatus conuenire solebat, tanquam primarij ciuis, post obitum Urbano consilio dedicauit, in quibus in hanc usq; diem Senatus datur.

TIRNA, à Tirnauiá ne Hungariæ municipio, Morauia proximo: uel prædio Austriae Garfio proximo, nomine item Tirna, nomen traxerit, dubium. quorum gentilia arma, lunarem orbem album, in clypeo atro ac rubro coloribus distincto, præferabant: & quorum præterea obsequio loca leguntur Austriae imbuta fuisse, Valkhestayn, Siedendorf, & Manesdorf. In hac stirpe Vdalricus, cum Berchta coniuge, & sororibus Adelhaide ac Elisabeta, diuī Stephani templo parochiali, magni & admirandi operis sacellū adiecit, anno Salutis nostræ 1326. quod adhuc hodie uisitur hoc nomine. Quē sequuti, Ioannes, prætorem Viennensem egit circa annum Salutis 1346. & Fridericus quispiam à Tirna, ex Margareta coniuge Mechtildem filiam legitur tulisse, circa annum Verbi incarnati 1354. Hos sequuti sunt Rudolphus, Lupoldus, Georgius, & Cunradus: quorum Rudolphi filiam Annam Vualtherus Marefcalcus à Reichenau uxorem duxit, quo ex matrimonio Ioachimus Marefcalcus procedit, qui adhuc in uiuis est, Bernhardeo auo & Eberhardo patre mediantibus. Vnde deficientis Tirnensium nobilium stirpis arma gentilia, huic sunt uiro partim ob affinitatem, partim ob merita, à Ferdinando rege nostra memoria collata. Postremus huius familiae nobiliū & ciuū à Tirna, Cunradus nomine, canonicum Patauiensem egit, circa annum Domini 1492.

SPIILBERG, in qua profapia unum reperimus Hugonem, qui ex ciue Principis palatij magister effectus est, anno Domini 1344.

VUULFLENSDORFER, cuius familiae Otto consulem Viennensem egit, anno Domini 1319. à quo multis intercidentibus temporum iniuria, tandem sub Friderico quarto Cæsare, circa annum Salutis 1480. Georgius & Vuolfgangus, in bello contra Mathiā Hungariæ regem gestum claruere. quorum alter præsidio Nouæ ciuitati à Cæsare Friderico impositus erat, alter pedestri exercitui præfectus.

VUULTZNDORFER, in qua familia Vuilhelmū reperimus, anno

anno MCCCXCIII. & Vuolfgangum, anno MCCCCXXXV.

DOSSEN, cuius familiae, anno Verbi incarnati MCCCXL. Zacharias legitur, Bernhardi Drugfals à Gotzelsdorf, nobilissimae & antiquissimae stirpis prouinciæ Austriae reguli, filiam in matrimonio habuisse. Cuius nimirum filij Philippus & Ekhardus, castellani castri Calenberg, in cœnobio Augustinianorum sepulti cernuntur, de anno Domini MCCCCXLVI. Vltimus profapie sue Albinus, Ceciliam quandam à Stykhlberg in matrimonio habuisse reperitur.

EDLPARTZ, cuius familiae Petrus quispiam filiam Annam, Henrico Haiden equiti aurato uxorem coniunxit, anno Domini MCCCXC. quo nomine Nicolaum præterea inuenimus quendam Viennæ senatorem egisse, anno Salutis nostræ MCCCCXVI.

VUVRFL, qui in armis gentilicij rubris albam tesseram gerebant, incolentes domum illam, ubi hodie Præpositura est, è regione curiæ urbanæ. contingebant & hi obsequio castrum Hakhin; cuius stirpis quidam Schutuuurfel, Friderico penultimo Austriae duci Babenbergensis profapie, centum marchas argenti dono dedit, circa annū Salutis nostræ MCCCXX. Quem multorum annorum interuallo sequuti sunt, Michael, anno 1340. Paulus prætorē Viennensem egit, anno 1392. Henricus, Nicolaus, Ioannes, & in uiuis adhuc erant anno 1400. Gessit & Paulus consulatum anno 1405. Vnde Ioannes procreatus est, in Minorum cœnobio sepultus. Postremos familiae reperimus, Vdalricum, Sigismundum, Albertum, & Paulum, anno Verbi incarnati floruisse 1434. omnes senatorij ordinis. Quorum Vdalricum Paulus filio tutorem dedit: ad Augustinianos sepultus.

VIRDVNG, quam profapiam Arbaistall & Schorndorf pagos possedisse inuenimus, in Hungariæ limitibus sitos. In qua Conradus quispiam circa annū Domini MCCCXX. Friderico penultimo Austriae duci Babenbergensis profapie, sexaginta legitur marchas argenti donasse. Quem multorum annorum intercapedine intercedente, sequuti sunt: Ekhebertus, qui uixit circa annum Salutis 1340. Michael, prætor Viennensis anno 1368. Ortolphus, item prætor Viennensis anno 1383. qui adhuc in humanis erat anno 1400.

FLEMING, cuius profapie Dietuuinus & Vuigmannus præfectos militum Viennæ egerunt, anno Salutis MCL. Postea multis intercidētibus annis, Georgius senatus Viennensis præfectum egit, quem Annualdum hodie uocamus.

ANGERVELDER, quorum familia prædium habuit Viennæ proximū, quod adhuc hodie hoc nomine manet. In qua Petrū reperimus senatorem & pontificem, anno Domini 1396. Rudolphum consulem 1404. Petrum quoque prætorem Viennensem, eo

dem anno. Ceteri in senatum electi erant: Nicolaus, 1497. Petrus, 1410. Ioānes, 1426. qui obiit anno Domini 1480. cuius fratruelis Felix familiam clausit.

PRAYTNFELDER, de qua stirpe unicum reperi Cunradum, cuius filiam Gertrudim, Otto à Neuburgaeques auratus coniugē accepit, anno 1300. habebat aedes in littore haud procul à curia Patauiēsi, ut ego existimo, Pfaues im himel hodie dictas, magnificē extructas.

STRASSER, quæ familia duos baculos peregrinorum diui Iacobi, aureos in nigro clypeo, arma gentilicia habebat, in fenestris diui Stephani ædis depicta. Possidebantq; aedes istas, quæ hodie Gundlahof dicuntur, ubi diuæ Thomæ apostolo sacellum posuerunt, multis donatiuis locupletatum. In qua stirpe animaduerti Ioannem floruisse, anno 1400. Petrum urbis fisco præfectū, anno 1436. Christianum & Nicolaum, anno 1436. Vltimus Engelhardus, Laurentij Haiden filiam coniugē accepit, anno Domini 1480.

VANAVER, cuius stirpis Cunradus in Charinthiorum uico legitur habitasse, anno 1400. Nicolaus, forsan Cunradi filius, anno 1430. senatorij ordinis ac equestris, ab Alberto quinto Auftrię duce ad Sigismundum Cæsarem Romam orator est missus, ubi militari cingulo donatus à Cæsare, in reditu diem suum obiit.

VVIRSING, cuius familiæ Stephanus cingulo militari à duce Alberto donatus, secundæ sententiæ locum ante prætorē, Hilteprandum à Morauia, in senatu, ob nobilitatis prærogatiuam obtinuit, anno 1417. Idem prætorem egit anno 1430.

DASCHLER, cuius stirpis Peregrinus ciuem Viennæ egit, anno 1396. Nicolaus postea, cum diu senatorem egisset, ac templo diui Stephani præfuisset, item prætura urbana functus anno 1443. à Friderico Cæsare nobilitatis ornamenti donatus, in senatu præfectum egit ad postremum, sub annum Incarnationis Dominicæ 1485.

PELLNDORFER, in qua prosapia unicum potui Ottonem nomine reperire, senatorem Viennēsem, & equitem auratum, sub Friderico tertio Cæsare.

GRIESSMPOECK, cuius familiæ Vdalricus v. i. Licenciatus, scrinijs urbis Viennensis præfuit, circa annum Domini 1467. quem Vitus artium liberalium doctor in officio sequutus est, & filiorum alter Casparus medicus Barbaram à Zinzndorf in matrimonio habuit. Obiit anno 1475. cuius epitaphium in diui Stephani templo hoc legitur:

Hippocratis normas, & sensa profunda Galeni,
Et quæ Romani, & quæ docuere Arabes,

Novi:

Nouit: & grata fuit, sed & utilis, ars mea multis:

Hoc non artis erat, uincere posse necem.

PEMPFLINGER, cuius prosapiae aedes haud procul à nostris in foro Pini extant, ruinosae admodum, & ut communis fama tenet, quondam Urbis castrum. In qua stirpe Christophorum inuenimus prætorem Viennæ extitisse, anno Domini 1486. quo tempore Vienna à Mathia Hungariæ rege expugnata fuit. Is cum Mathiæ regi ac Stephani comiti Cepusiensi familiaris esset, in Hungariam lares transtulit, & partim quæstu, partim matrimonio familiam ad eos processus euexit, in quibus eã nostra ætas uidebat, Marcum uidelicet & Stephanum, utrosq; Baronum titulo insignitos. Quorum Marcus filco Hungariæ præfectum egit.

ZINCK, cuius familiae Ioannes urbis præfectum egit, quem Anwaldum dicimus, anno 1416. Nicolaus postea hoc nomine, senatorem egit.

HAIZZN, quo nomine Bernhardum reperi castellanum extitisse in Medlico, anno 1311. ad Minores sepultum. Vuernherus & Fridericus ciues Viennenses, anno 1323. itidem in Minorum cœnobio conditi.

MVLHAVSER, quam familiam aedes paternas incoluisse constat, post Georgium. In qua Ioannẽ reperio, anno Domini 1480. cuius filia, utpote nobilis genere, cum nupsisset cuidam Enzeldorfer, magno loco in Austria equiti, uidua postea multa sacris, cum esset uitam cum morte commutatura, legauit. Aedes postea quæ amplissima fuerant, ab exequutoribus diuisæ sunt, & maior pars parenti nostro Simoni Lazio medicinae doctori, Ioanni Capnioni, ac Cunrado Celti Protycio amicissimo, uenditæ sunt.

FALCKASTAINER, quo nomine Vdalricum reperimus, anno Domini 1340. & Philippum, de anno 1336.

VELDSPERGER, Ioannes, anno 1404.

RAMPESDORFER, Vilhelmus & Cunradus: quorum Cunradus capite cæsus, 1400.

RASTEMBERGER, Iodocus, 1406.

STRAER, cuius familiae Erhardum inuenimus, anno Domini 1340. extant adhuc eedes hoc nomine in foro diui Petri, quas Citter legitur possedisse, à quo agnationis iure ad Ioannem Schallautzer proauum maternum peruenere.

CITTER, possedere prædiũ Aunhof, haud procul à sancti Viti pago, & hæreditatem Straer adiere, cuius familiae Albertus, cingulo militari donatus, prætorẽ Viennensem egit triennio. Is Hiltebrandi à Merania filiam duxit: quæ cum sine prole obiret, Ioannes Schallautzer proauus maternus, qui sororem eius in matrimonio habuit, hæreditatem adiit.

GEIMAN, huius familiae Nicolaus floruit Viennæ, anno 1436.

Superioribus annis Ioannem Geyman, magistrū generalem ordinis sancti Georgij à Friderico Cæsare instituti uidimus, cui Vuolfgangus Prandner in officio successerat.

TROY, cuius prosapia Nicolaus in humanis erat anno 1480, & Vuolfgangum ipsi uidimus aliquoties functum consulatu, & anno postea 1538, præfectum urbis Viennensis, obiit sine successione, 1540.

CAPVT III. DE PROSAPIIS

*Viennensis urbis senatorij ordinis, quæ item
interciderunt.*

ADEM temporum iniuria officiebat & cæteris familijs, quæ opibus uetustis ac claritudine generis præcelebant: sed in ueteri dignitate fortunacq; nati, consulari senatorioq; nomine contenti, famæ haudquaquam indulgebant. Harum multas senescentes, cum substituere fecunditas prolis non posset, in domibus suis successores quæsiuissè constat: quarum catalogus is est.

GHRIECNEN, qui diuisum clypeum album, in cuius superiori parte sex nigri quadranguli, & totidem albi inuicem incumbentes, ac alternis uicibus seiuncti erant, generis sui ornamenta habebant, qui an è Græcia in Austriam emigrarint, fortè à ducibus ex Cõstantinopoli, aut Asia eò translati, haud equidem ausim affirmare. In qua Rudigerum inuenimus, & Meginhardū, anno Salutis nostræ 1158. Quos aliquot annorum interuallis sequuti sunt, Nicolaus & Sigehardus, anno 1300. Ultimos, Henricum & Sigladum, denominatos Griechn de Als, obseruauimus.

ESELARN, quæ familia octo triangulos nigros, & totidem albos occurrentes, & se mutuò comprehendentes per transfuersum albi clypei, gentilia insignia usurpabat. Cuius alumni fuere, Cunradus & Vdalricus, anno Salutis 1288. Nicolaus, anno 1300. Iacobus & Cunradus prætores Viennenses, annis Domini 1347. 1348. Henricus prætor item Viennensis, anno 1350. Cunradus consul Viennensis, anno 1377. Otto, qui eiusdem familiæ per id tempus ex Gerburgi coniuge, Nicolaum, Ioannem, & Vdalricum tulit, senatores Viennenses: & filias duas, Catherinam Christophoro cuidam militi, & Gerburgim cuidam Finfkhircher nuptas. Anno postea labente à nato Christo 1400. Stephanum, Nicolaum, & Hermannum, hoc nomine inuenimus, senatores Viennenses: & Stephanum ad hæc prætorem, anno 1415. Ferunt postremam huius nominis paulo ante nostram memoriam cuidam Franconi nupsisse, & domum habuisse angularem in foro rusticorum, quam modò Schobrij tenent.

BAL TRAMEN

BALTRAMEN, cuius familiæ Rudigerus consulem Viennæ egit, anno Domini 1283. quo tempore Rudolphus Cæsar Vuen-
nam deditam accepit. à quo tēpore duos tantum hoc nomine ob-
seruauimus, Peregrinum & Cunradum, de anno 1339.

POLLN, in qua familia hæc nomina reperimus: Christophorus
consul Viennensis, anno 1280. Cunradus, consul anno 1300. Ni-
colaus, consul 1360. Ioannes Iacobus, parochus ad Saluatorem
1340. Leonhardus & Nicolaus, anno 1370. Stephanus, consul
1400. Ioannes & Petrus, 1426. Postremi huius stirpis, Leonhar-
dus & Balthasar, sub Alberto quinto florere, anno 1430. à qui-
bus multa sacra in diui Stephani æde constituta leguntur.

LEVBL, in qua Fridericum inuenimus, 1289. præfecti bractea-
riorum magistratum consulatui Viennæ iunxisse. Quem sequi-
tus Otto hoc cognomento, anno Domini 1310. uineam in pago
Grinzing Vdalrico præposito sancti Nicolai prope Batauiam uen-
didisse reperitur.

VRBETZ, quæ familia in armis gentilicijs tria piri folia alba, in
rubro clypeo distincta gerebat. Cuius hi sunt à nobis reperti alum-
ni: Theodericus, prætor Viennensis anno 1333. Cunradus, item
prætor anno 1352. Theodericus secundus, senator Viennensis an-
no 1366.

SCHVOCHLER, cuius familiæ alumnos reperimus, Haynol-
dum, prætorem Viennensem 1342. Lupoldum, senatorem Vien-
nensem 1349. Michaelem, prætorem 1355. Georgium, prætorem
1446. Haynoldum, senatorem 1416. & postremos, Cunradum
& Ioannem, anno 1460.

CRONVEST, cuius prosapiæ Henricus, consulem Viennen-
sem egit anno Salutis 1300. Bernhardus, præfectum monetæ,
anno 1332. Henricus, consul item Viennæ 1367. Iacobus, anno
1400. cum uxore Margareta in Minorum cœnobio terræ tradi-
tus. Ferunt hanc prosapiam proximas nostris ædes incoluisse, ubi
hodie est hospitium Trinitatis, quod ante nostrā memoriā Schie-
mer & Mansdorfer possederunt.

VORSPRECH, aduocati latinè, in qua stirpe Sibotū quendam
animaduerti, ciuem Viennæ fuisse, 1250. & Maynhardum, anno
1313.

GEIKRAMER, cuius stirpis Michael, monetæ siue bracteario-
rum præfectum egit anno Domini 1378. Cui filius in officio suc-
cessit, nomine Nicolaus, anno 1408. Hieronymus postremus, Vi-
ennæ senatorem egit, 1420.

VUAGSGIESSER, in qua stirpe senatores egerunt, Martinus,
anno Salutis 1396. Ioannes, 1400. Hieronymus & Vdalricus, an-
no 1430. Stephanus postremus, circa annum Domini 1440. in
humanis adhuc erat.

PFEYLSCHNIZER, quo nomine hos reperi: Nicolaum, anno 1396. Mandelium, Menhardum, & Nicolaum, senatorij ordinis, anno 1400. Augustinum, Vuolfhardum, & Cunradum, circa annum postea 1440.

VORLAVFF, quo nomine duos Cunradi nomina præferentes collegimus: quorum unus, anno 1390. alter à Lupoldo duce Austriae, anno 1408. capitis supplicio cum Ioanne Rokh, & Cunrado Rampeldorfer, affectus erat Viennæ.

POETL, quæ familia opum cumulo celebrabatur. cuius alumni erant, Lupoldus, anno 1313. Simon, sepultus in Augustinianorum cœnobio, anno 1344. Nicolaus, 1400. Pacolus, 1419. & Hermanus præfectus xenodochij Viennensis, anno Christi 1430.

ROCK, quo nomine deprehendimus Ioannem circa annum Salutis floruisse 1390. Cunradum, 1400. Ioannē capite cæsum à Lupoldo duce Austriae, anno 1408. Cuius Viennæ in tēplo diui Stephani cum complicibus eodem supplicio affectis, epitaphium cernitur in aurichalco, quod incipit, Sta fle plange. Vltimus huius profapia, Marcus, Viennæ legitur adhuc ciuem egisse anno 1431. Ab his Rokhnerorum forte profapia descendit, ultima syllaba adiecta ab Austriae principibus, ne unius culpa familiae notam iniustam posteris cernerent. quo nomine Ioannes quispiam, Paulum ludimagistrum Viennensem, & postea decanū cathedralis ecclesiae diui Stephani à Maximiliano creatum, & Vincentium tulerat: quem uidimus Austriae scrinijs præfuisse, quem nostri scribam prouincialem appellant. Cuius adhuc filij, Ioannes & Hieronymus, in humanis sunt.

DORTZ, cuius familiae Stephanus, in paternarum ædium facello sacrum constituit. floruit anno Christi 1326.

NEPPINGER, Hardindum reperimus, anno Christi 1288.

AM VISCHMARCH, HOLTZMARCHK, KHVENMARCK, HARMARKH: ita olim ciues à foris publicis nomina usurpabant. quorum primi nominis in uetustis priuilegijs, Ottonem & Sibotone inuenimus, de anno 1250. Secundi nominis porrò, Rudigerum, anno 1282. Tertij, Ottonem, anno 1250. & Ioannem prætorem Viennensem, 1359. Quarti deniq; Henricum prætorem Viennensem, anno 1289.

OB DER SAVLN, cuius profapie Herbodum quendam deprehendimus, cum Heduuige coniuge, anno 1353. Leopoldum præterea cum Gisela uxore, & Heruuardum, anno 1420.

VNDER DEM HIMEL, in qua profapia Cūradus floruit, anno Christi 1404. Nicolaus, 1424. consul bracteariorū præfectus, & author contubernij Rosarum. cuius filius Caspari nomē habebat.

GVNDLACH, quo nomine stirpeq; Vdalricus senatorē primo, deinde monetæ præfectum & consulem egit, anno Domini 1416.

Cuius

Cuius filius Marcus, anno 1428. ultimum huius prosapie progenit Georgium: cuius filiam Iulianā, hodie Vuolfgangus Lyndner ciuis & mercator Viennensis uxorem habet. Georgius uerò obiit anno 1505. Horum, Coloniensium amplissimæ ædes fuerant, ubi diuis Philippo & Iacobo sacellum posuere. Emerunt & hi postea Strasser nobilium ædes, quæ adhuc hodie nomen retinent Gundlaci, quanquam mutato dominio.

QVAMHARTL, quo nomine Fridericum reperi, anno 1337.

POIGSER, Vdalricus uixit anno 1350.

VUAIDSCHLAG, in qua Gotofridum reperi, anno Salutis 1357.

HERVWARD, cuius stirpis Iacobum obseruauimus, anno Domini 1311. Vdalricum, scrinijs urbis præfectum, quem scribam uocant, anno Domini 1396. Michaelē, 1400. & Leonhardū, 1475. Hæc hodie prosapia in Sueuia superest, unde magni nominis mercatores prodierunt.

AMAN, quo nomine Nicolaus, senatorem Vuiennensem egit 1407. Petrus, anno claruit 1410. Simon, 1436. & Sigismundus, anno 1480. Nostra memoria Petrum Aman nouimus, Vissche gradiensi castro præfectum in Hungaria, qui cum multo tempore undique hostibus conclusus oppugnationem sustinuisset, ad postremum uiribus concidens, cum nullas suppetias haberet, & castrum simul & uitam amisit: uir mehercule, qui meliori fuisset fortuna dignus.

PREYS, in qua prosapia Theodericus claruit, anno 1396. Nicolaus & Ioannes, 1406. Georgius & Stephanus, 1436.

PIRCHFELDER, quo nomine Vdalricus & Hermannus claruere, anno 1406. quorum Hermannus in senatum lectus est, anno 1436.

KVRRINGER, Andreas floruit anno Christi 1400. Ioannes, 1404. Nicolaus & Andreas, 1420.

DVRRINGER, cuius stirpis inuenimus Rudigerum, de anno Domini 1312. & Thomam, 1436.

PALTINGER, cuius alumni, Petrus anno 1420. Martinus, anno 1460. multa in parochiali diui Michaelis templo posuit.

HIRSAVER, Vuolfgangum reperi, de anno Domini 1420. Vdalricum, scriniorum urbis magistrum, anno 1436.

MANESDORFER, Ioannes & Petrus uixere anno 1420. Christianus 1437. & Michael, de anno 1436. Contiguæ nostris ædes ad diuam Trinitatem dictæ, horum erant.

SCHIEMER, Philippum & Ioannem reperimus, de anno 1480. Ultimus suæ familiæ paulo ante memoriam nostram sua decoxit.

PERMAN, Vdalricus præfectus fisci erat, anno 1420. & alter filius eodem nomine, senatorij ordinis, diuitijs & mercatura

nomina

nominatissimus, ædes habebat splendidas in uico textorum, quas hodie Rokhnerij possidēt: in cuius insignibus, ursus pictus uisitur.

SYES, in insignibus habebat hæc stirps

Quæ ædes possedit in foro diui Petri, quas postea Ioannes Schallautzer proauus maternus emit, in quibus etiamdum hodie familia eius perseuerat. In qua familia Erhardus uixit, anno Domini 1480. Fuere etiam aliæ Viennæ hoc nomine profapiæ, quæ eò postea commigrarunt. unde Ioannem nos consulem uidimus.

HEYTL, quo nomine Michael Viennæ ciuem egit, anno 1470. Erasmus & Paulus, 1484. Postremum Vuolfgangum artium doctorem uidimus, & Senatorem Viennensem.

GRVENVVÄLD, huius profapiæ Cūradus, floruit anno 1404 & Vitus, Benignam Laurētij Hayden filiam coniugē duxit, 1480.

LEITNER, cuius stirpis Stephanus senator erat, anno 1400. Martinus & Vuolfgangus, anno floruerunt 1417.

SCHATAVER, cuius profapiæ Erhardus, anno 1436. ciuem Viennensem egit. quem sequutus est Vitus, mercatorum prætor, quem Handgrauium Austriaci uocant.

HOLTZLER, quo nomine Holtzler prætor & consularis, monasterij diui Hieronymi (in quo poenitentes foeminae recipiuntur) author, 1416.

SCHEDNITZER, quo nomine Henricum reperi, de anno Domini 1350.

LIEBHART, cuius familiae Ioannes, anno uixit 1396.

ZIRNAST, cuius profapiæ Ioannes, præfectum xenodochij egerat, anno 1419.

VOM KAMP, cuius profapiæ Ioānes & Simon in humanis erāt, anno 1406. An inde Gampij prodierint, nō sanè ausim affirmare. Quo nomine Victor, i. v. doctor, ac Ferdinandi regis consiliarius, Austriæq; prouinciarum fisci aduocatus, obiit anno Salutis 1535. Filij patris uestigia sequuti, Hieronymus ad magnam eruditionem expectatus, fatorū iniquitate intempestiuè abreptus est, cum nondum uigesimum attigisset annum: Matthæus adhuc in uiuis est, Iureconsultus.

IM NEST, quo nomine Henricus, uixit 1406.

KESSLAR, quo nomine Cunradus & Henricus floruerunt, anno 1347.

QVAMBL, cuius familiae Thomas, xenodochio publico præfuit, anno 1367.

KRONPERGER, quo nomine Sifridus, in humanis erat 1431. & Georgius Anuualdus Viennensis, 1482.

NEVVHOVER, qua stirpe Leonhardus prætorem egit, anno 1436. & Georgius consularis, 1436.

GREIFNAVER.

GREIFNAVER, Ortolphus, anno 1404. ciuem Viennensem egit.

CAPVT IIII. DE FAMILIIS EQVE-
stris ordinis uetustioribus, quæ in hanc usque diem
Viennæ perseuerant.

Quæ familiæ equestris ordinis, & quæ senatorij interciderint, superioribus à me est Capitibus dictum. Nunc ad has orationem meam conuertam, quæ in equitum ordine, temporis quadam felicitate, longa annorum serie transmissa, ad nostram usque memoriam peruenere, studijs honestis & nostro seculo non minus quam generis claritudine, & in principes suos pietate celebres. Quarum catalogus is est.

HAI DEN, cuius familiæ ædes è regione senatoriæ domus Præposituræque Viennensis Nouæ hoc nomine supersunt. In qua Henricus quispiam eques auratus floruit anno Domini 1330. qui ex Anna coniuge Laurentium tulit, consulem Viennensem. qui cum anno obiisset 1475. nouem post se filias reliquit, & unicum filium Henricum. Filiarum Clara Eberhardo marescalco a Reichenau, Apollonia Engelhardo Strasser, Genouepha Huntzhaubt nobili, Magdalena Venceslao Haubitz, Lucretia Georgio Schuueynachs, Barbara Bernhardo Sechlin, Anna Ioâni Guuyngnberger, Benigna Vito Gruenuald ciui Viennensi, & Margareta Vdalrico Vloyten, nuptæ fuere. Ipse Henricus l. v. Doctor, & Maximiliano Cæsari à consilijs, ex Barbara Rofs Itala Maximilianum, Laurentium, & Carolum tulit, qui solus adhuc in uiuis est.

FLVSHARD, quæ familia è Vienna in Austriam superiorem transgressa est, ubi adhuc hodie nobiliorum subsellia retinet. In qua reperimus Theodoricum prætorem Viennensem, 1345. Nicolaum senatorem Viennensem, anno 1405. & Theodericum ad Augustinianos sepultum, anno 1446.

FVNFKIRCHER, superest & hæc in Austria profapia, sed extra Viennam, opum cumulo celeberrima: & ad cuius pertinet obsequium, Falkhnstayn & Gutenbrun castra. In qua Vdalricum inuenimus ciuem Viennensem, anno 1300.

KVOFSTAINER, & hæc stirps hodie extra Viennam superest, & obsequio castrum Grellnstayn contingit, In tractu Austriæ Peugreych dicto. In qua Cunradum inuenimus, seriniorum urbis Viennensis præfectum, quem Scribam dicunt, anno Christi 1416.

T

FALKN

FALKNSTAINER, In qua Vdalricum inuenimus, anno 1340.
& Philippum, anno 1336.

IORGER, hæc in Austria superiori familia manet, & castra possidet Dolet, Afferfam, &c. orta est autem à quodam ciue Viennensi Georgio Gorger senatore: cuius nostræ erant ædes, ut insignia, pictura, & diplomata ostendunt.

HAIPERGER, quam familiam Viennam commigrasse ex Hall Tyrolis oppido comperimus, emptoq; aurei cerui hospitio, pietatis studijs ad magna paulatim incrementa peruenit. In armis gentilicis duos albos scopulos intra sepem cōclusos habet. In qua Conradus, uixit anno 1241. Vdalricus, anno 1336. Ioannes & Petrus, 1452. quorum Ioannes Casparum procreauit, Balthasarē & Merhardum: Petrus uerò Paulum tulit: qui Mathæum, Ioannem, et Petrum progenuit. Ex quorum Ioanne Georgius, ex Petro Achatius & Mathæus & Lucas prodire. Mathæus successionem generis tenuit, duabus ductis Viennensibus uxoribus, Kislingia, & quadam ex Monaco Bauariæ metropoli adscita, nomine Anna Schreiberin. Qui cum pietatis studijs celeberrimus Viennæ fuisset, multis in diuorū tēplis & sacris ceremonijs renouatis, ac institutis, quatuor filias et unicū filiū post se orbi reliquit. quarū Martha, Marco Boekh à Leopoldsdorf, i. v. doctore, & postea Austriæ supremo Epistolarū magistro nupsit: unde Hieronymus à Leopoldsdorf prodijt, adolescens ad summā uirtutē expectatus. qui dum hæc scriberemus, in Italia ingenij cultū capit: matre extincta, ceteræ, Anna hodie et Catharina ciuibus Viennensibus iūctæ sunt, Enzianero & Vladislao Prokh. filius solus superstes in genere suo, nomine Lupoldus, Ferdinando Cæsari à cubiculis, ingētē ac admirādū uetustatis thesaurū collegit, consulum Rom. Imperatorū, ceterorumq; uetustiorū principum numismatis magno labore cōquisitis, & à nobis in ordinē digestis.

DENCK, unde hæc familia Viennam commigrarit, quæ in magno usu principum Austriæ postea erat, & ad postremum, ad equitū subsellia uocata fuit, ignoro: nisi quod in peruetustis annalibus adscriptum legerim nomen Ioannis Denkh à Veldsperg, qui locus Austriæ ulterioris est moenibus circumdatus, & sub dominorum à Liechtnstain obsequio. Arma horū gētilicia erant niger triangulus in aureo clypeo, cui Ferdinandus rex aquilam candidā coronatam adiecit. In qua prosapia Ioannē reperimus, anno Salutis 1336. in numero ciuū Viennensium: Nicolaum postea, & Cirnum, 1436. Thomā prætorē Viennensem, anno Salutis 1473. Quem sequutus Bernhardinus, anno primū obiit à Christo nato 1522. octuagenarius. Cuius filij, Stephanus, quinquennio consulē agit, ad Ferdinandi præterea Cæsaris cōsilia adscitus: Bartholomeus, et Martinus.

SCHALLAVTZER, quam stirpem ex Styria Viennam commigrasse reperi, authore quodam Ioanne, qui circa annum Domini

1400. Viennę ædes comparauit, castro proximas, quę hodie Hauferinæ nuncupantur. Cuius filius eodem nomine aulicus Friderici Cęsarıs, cui à secretis erat, circa annum Salutis 1450. Andreae Hiltebrãdi à Merania, prætoris Viennęsis & diuitis mercatoris filiam duxit uxorem, Cęsare intercedente: & nouas coëmit ædes, diui Petri uetustissimo templo proximas, in quibus olim familia quædam Sies habitabat. Huius postea filius Bartholomæus, Friderico item Cęsari à cubiculis, & aulicus, eiusdem intercessione diuitem quandam uiduam Khirchstaynerin sibi in uite consortiũ adsciuit: ex qua duas progenuit filias, Agnetę, & Otiliam, genitricę nostram obseruandam. qua postea extincta, Catherinã cuiusdã mercatoris Copp filiã secundis nuptiis duxit. Quo ex matrimonio Hermes prodijt, Catherina, & Apollonia, quorũ Hermes solus in humanis est, cõsularis uir & Ferdinandi Cęsarıs à frumęti procuratione. Cuius filij, Carolus, Hermes, Ioãnes; cæteri obiere. Hi in armis gętilicis atrũ gallũ expãsis pedib, & alis, aquilę simillimũ, in aureo clypeo gerũt.

PACHELEB, unde hæc Viennam familia cõmigrarit, incertum: in qua Clementem reperimus, præsidio Nouę ciuitati à Friderico tertio Cęsare impositũ, cum quinq; equitũ comitiua, eamq; urbem à Mathia Coruino Hungarię rege obsessam, auxilijs accedentibus Georgij Vuulfensdorfer, Gangolphi à Khuenberg, Bernhardi à Vuesternach, & Hugonis à Grauenekh, fortiter tutatum fuisse. Huius postea filius Andreas senatorem Vuiennensem & prætorem egit: qui Ioannem nobis Baptistam, Ferdinando Cęsari à consilijs, & Fisci patrociniõ, iuriconsultissimum uirum, reliquit. Arma horum gentiliã, canis collo cignum apprehendens.

EDLASPERGER, in armis gentiliã gryphonẽ & tres ex monticulo flãmas ferunt, ut audio, ex Austria superiori Vuiennã transgressi. In qua Petrus magna comparata in Hungaria re, magnificas Viennę ædes construxit, ditatusq; matrimonio opulento, Ladislaum filium procreauit: qui & ipse matrimonio auctus, ob res bene administratas, à Maximiliano Cęsare cingulo militari donatus, à Carolo postea & Ferdinando Cęsaribus ad cõsilia adscitus, & prætura Viennensi aliquoties functus, filios post se orbi reliquit Christophorum & Vuolfgangum: qui nobilissimi & iureconsultissimi uiri, Georgij Cienger Sueuię præfecti, & Ferdinando Cęsari ab intimis consilijs, sororem in matrimonio habet.

PERNFVES, è rure Viennam transgressa profapia ista, quodam Sigismundo Pernfues creuit, qui prætorem Viennensem egit circa annum Domini 1503. In armis gentiliã syluestrẽ uirum, pernam urfi humero gestantem, ferens. Filios post se orbi reliquit, Lupoldum, Ioannem, Sebastianum, & Paulum. quorum Lupoldus iureconsultus, Prouincię postea serinijs præfuit: Paulus uerò, prætura & consulatu functus, nobilitatis postremò prærogatiuam à Ferdi-

nãdo Cefare cõfequutus est. Cuius filius eodẽ nomĩne adhuc uiuit, ex amita noſtra, hoc eſt matris ſorore procreatus, unã cũ ſororibus ſuis, Margareta & Catherina, quẽ ciuibus Viennẽſib. nupte ſunt.

SCHVARTZ, in inſignibus Aethiõpis caput gerunt. Quo nomine Hermannum inuenimus, anno Salutis noſtrẽ 1410. Philippus poſtea, Stephanum orbi poſt ſe reliquit, i. v. doctorem, & prouinciarum Auſtriã à conſilijs.

CAPVT V. DE FAMILIIS SENATO-

rij ordinis, quæ ad noſtram ætatem, ex uetuſtioribus manſere.

Anſerunt ad noſtram quoq; memoriam, perpetua ſucceſſione felices, & aliæ quædam familiæ ſenatoriũ ordinis, quæ ad equitum ſubſellia uel non aſpirarunt, uel nõdum uocati ſunt: in Reipublicæ tamen adminiſtratione cum fide uerſatæ, poſteritatis memoria haud indignæ ſunt. quarum catalogus iſt:

KOECK, quam familiam ex Als noto pago Viennam lares trãſpoſuiſſe reperio. Quorum Henricus Khoekh ex Als, floruit Viennæ anno 1399. Paulus, 1480. conſulatu non ſemel perfunctus: cuius filij, Martinus ſenator, Stephanus i. v. doctor, & Magiſter ſcriniorum urbis, quem Scribam uocãt: & Dionyſius, qui ſolus ſuperſtes, multis iam annis in ſenatu agit, præfecti ſenatus officio aliquoties, & Magiſtri xenodochij perfunctus.

OEN, ædes primas habuere huius familię alumni in uico Landſtraß, extra urbem in ſuburbio. In quibus floruere, Nicolaus anno 1396. Ioannes & Vdalricus, 1404. Stephanus poſtea conſulatum gellit, quo tempore Vienna à Mathia rege Hungarorum expugnata fuit. Huius filij, Ioannes, Chriſtianus, Nicolaus, & Lupoldus, qui omnes rebus humanis exempti, poſt ſe filios reliquerunt: Lupoldus, liberalium artium baccalaureus: Chriſtianus Iacobum, qui in aula Ferdinandi regis noſtra memoria Magiſtrum admiſſionum agit.

HVOTSTOKER, quam proſapiam ex Bauaria Viennam profectam ferunt. Vbi haud procul à Scherdinga in hanc uſq; diem hoc nomine prædiũ extat. Quantum uero memoria repetere licuit, huius ſtirpis primos Cunradum & Andream reperimus, quorum Andreas cum Capiftrano, oppugnationi & obſidioni Albæ Græcæ interfuit, cum ab Amuratho Turcarum tyranno tentaretur. Idem nomen dederat expeditioni totius Europæ, quæ ſuſcepta erat cõtra Turcas anno Domini 1453. Ab hoc Andrea, Ioannes genitus eſt, qui ante noſtrã memoriã Vuolfgangũ et Sebastianum procreauit, utruq; noſtra memoria ſenatorẽ, quorũ Sebastianus ſolus ſuperſtes, à S. P. Q. Viennẽſi fiſco urbano præfectus eſt.

KISLING,

KISLING, ex Erdpurgo proximo pago ad primum lapidem, Viennam commigravit hæc stirps: in qua Henricus floruit, anno à nato Christo 1420. Cuius filius Hieronymus, orbi post se Stephanum reliquit, senatorem Viennensem. Cuius filij, Vuolfgangus & Bartholomæus: hodie Bartholomæus solus superstes est.

POESST, cuius familiæ Vuolfgangus, ad Fridericum tertium Cæsarem Viennæ in castro obsessum, à senatu Viennensi legatus missus est: post quem Erasmus, uectigalibus ex bouum mercatu, itemq; mercatorum tribunali præfuit: quod officium Austriaci Handgrammatum appellât. Ex hoc Vuolfgāgus natus est, quē ipsi cognouimus, insignem pugilem. Is Thomam progenuit, agnatum nostrum, & Austriæ archiducatus scriniorum notarium.

SEYBERLICH, in qua prosapia Stephanus ciuem Viennensem egit, anno Domini 1400. Nicolaus, 1436: Iodocus, nostra ætate obiit.

RAVCHENPERGER, Osualdus anno Domini 1480. alterum progenuit Osualdum, quem ipsi nouimus.

ZAVNER, ex Styra se Viennam contulerunt: quorum Petrus anno 1400. ciuem Viennensem egit. unde Vuolfgangus prodijt, consul Viennæ anno 1500. Is rursus Leopoldum reliquit, qui nostra memoria in peste obiit.

HAYN, quo nomine Ioannem inuenimus, anno Salutis 1470. unde Ludouicus pharmacopola processit, pater Ioannis Heyn Medicinæ doctoris, græcè & latinè doctissimi uiri: & N. Heyn pharmacopolæ, qui adhuc in uiuis est, & cum Ioannis filio prosapiam suam sustinet.

GVNSER, quo nomine Iacobus uixit anno Domini 1396. nostra ætate nouimus Viennæ mercatorem quendam hoc nomine.

HVMELREICH, quo nomine Ioannes uixit 1480. eiusq; frater Vuolfgangus. Ioannes Iacobum tulit, i. v. doctorem, & hodie senatorem Viennensem, & Leopoldum.

STEGER,

KVCHLER, quo nomine Haynoldus consul Viennensis, anno 1358. Ioannes anno Domini 1513. consul quoq; ibidem. Cuius filius empto prædio prope thermas Baden, ex urbe migravit.

T 3

CAPVT

CAPVT VI. DE NUMERO PRAEFECTORUM Senatus Viennensis, & qui quibus ex familijs lecti fuerint.

Origo officij praefecti urbis.

Uti primum Viennae Praetoris fuisse magistratum constat, qui multo etiam tempore solus, & deinde consulatione adiuncto Rempublicam ciuium administrauit: tamen haud ambigua res est, multis postea seculis, crescente non solum & fortuna & numero ciuium, uerum etiam urbis paulatim magnificentia inuenta, ne quid splendoris deesset, ipsos Austriae principes senatus consultis interfuisse, & de communibus rebus cum suis ciuibus, in ipsa urbana curia tractasse. Qui postea cum tot accessione Prouinciarum, augustiore administratione suam reddidissent, nec uacare amplius soli Viennae ampliandae aut gubernandae possent, suo loco praefectos in senatu constituere: qui ne quid contra Principis rem, communemque usum constitueretur, interessent, & praecauerent, & personam Ducis in omnibus praferrent. Quorum catalogus (quantum memoria repetere licuit) is est:

GEORGIUS FLEMMING, anno Salutis 1400. praefectum Senatus egit.

IOANNES VELBEN, de nobili genere ciuium prodijt. qua in stirpe multo ante Henricus quispiam Velben, ducta Vualpurgi comitissa ab Helfenstain & Hardekh, in comitem Hardecensem a ducibus Austriae inauguratus est, anno Domini 1260.

VVOLFHARDVS INPRVKHER, huic magistratui praefuit anno Salutis 1408. cuius nominis adhuc hodie nobiles castrum possident haud procul a Thermis Badensibus.

IOANNES ZYNKH, anno Christi hunc gessit magistratum 1416. Cuius auspicijs, diui Rudperti & indiuiduae sacrosanctae Trinitatis sacella ruinosa & ferè collapsa uetustate, renouata sunt.

IODOCVS HAVSER, huic praefuit postea magistratui, 1424. Quo nomine adhuc hodie familia nobilium superest, in cuius obsequio castra sunt Matzn, et ex qua Lupoldus adolescens uiuit, filius Iodoci.

IOANNES VVALICH, praefecti senatus magistratum gessit anno nato Christo 1437. quo nomine adhuc in superiori Austria nobilium familia superest.

GEORGIUS CHRONPERGER, anno 1480. senatui Viennensi principis Austriae nomine praefuit.

NICOLAUS TESCHLER, anno Domini 1485. ex ordine senatorio, Georgio Chronperger in officio isto suffectus est, cum antea quoque praetorem egisset.

N. à GV TENSTAYN, Nicolao successit.

BERNHARDVS PERGERIVS, Grammaticae Latinae editione cognitus,

cognitus, hunc quoque magistratum à Maximiliano Cæsare administrandum accepit.

IOANNES CVSPINIANVS, medicus, poeta, & historiographus, ex Schuuaynfurda Francouix oriundus, cum multo tempore literas ac medicinam Viennæ prælegisset, à Maximiliano senatui Viennensi præfectus fuit: quo officio diu functus est, usque ad obitum, & annum Domini 1529.

IOANNES APPALTER, nobili loco in Carniola natus, à Ferdinando Cæsare post obsidionem Viennensem in officio Cuspiniano successus est, anno Domini 1530.

VUOLGANGVS TROY Viennensis, & Friderico quondam Cæsari à cubiculis, cum multo tempore in senatu fuisset, ac aliquot annis cõsulatu functus, tandem ob merita à Ferdinando rege Ioanni in officio præfecti senatus successus est, anno Verbi incarnati 1537.

STEPHANVS AGLER, cum aliquandiu fisci Austriaci egisset bibliophylactum, à Ferdinando tandem rege & Austriæ archiduce Vuolfgango Troy in officio est successus.

LEOPOLDVS SCHADNER, cuius Viennensis, uices huius tantum officij gessit per mensem, obiit paulo post & ipse in peste, in qua & Stephanus Agler.

DIONYSIVS KHOEKH, & is uices huius gerere officij à senatu regio iussus est, quod cum fide ab anno Domini 1541. usque ad annum 1543. administravit.

ANDREAS LYNDAVER Charentanus, cum multo tempore à secretis fisci regij fuisset, ac Alobarches officium fideliter Ferdinando regi præstitisset, ab eodem senatus quoque Viennensis præfectura accumulatus est, quam adhuc hodie gerit.

CAPVT VII. DE NUMERO ET

ordine consulum Viennensium, & qui quibus ex familijs hoc officio functi sint.

uam magnificum consulis Viennæ officium sit, præter tot seruatorum comitiuum, uel titulus ostendit. Quem post Argentoracensem solus, inter imperiales etiã ciuitates, magnifici, Viennensis consul, non solum à principe suo, sed ipso adeo imperio consentiente obtinuit: forte (ceui antea præfati sumus) quod principes unã consultare in curia urbana, cum consule, eiusque senatoribus, non dedignarentur. Proinde factum est postea, ut prætori in subsellijs & subscriptionibus consul prælatus sit, qui antea non fuit, & introductus postea multo tempore suberat. Horum catalogus ac ordo (quantum memoria repetere licuit) is est:

RVDIGERVS BALTRAM, cõsulatu legitur Viennæ esse functus, quo tempore Rudolphus Habsburgensis Cæsar Ottocaro tyranno interfecto, Austriam, & ipsam simul Viennam in fidem recepit, hoc est anno à nato Christo 1282.

CHRISTO

Quam magnificus cõsul Viennensis.

CHRISTOPHORVS POLL, in consulatu Rudigero successit, anno 1284. cuius familiae postea plerique hoc sunt magistratu perfuncti.

HENRICVS CRONVEST, consulatum Viennae gessit anno 1300. in qua stirpe multi postea & consulatu & praetura perfuncti sunt.

IOANNES POLL, consulem Viennensem anno Domini gessit 1303.

CUNRADVS POLL, fratri successit in consulatu, anno 1306.

NICOLAVS POLL, anno incarnationis postea 1313, tanquam Polliorum nobilis Viennae familia ad hunc constituta magistratum foret.

OTTO VULFLEMSDORFER, anno legitur in uetustis diplomatibus consulem Viennensem egisse 1319. De qua stirpe antea a nobis dictum est.

CUNRADVS DE ESELARN, consulis munere functus est ab anno Domini 1337. per uices, cum Ottone Vuulflensdorfer, aliquot annis.

HAYNOLDVS SCHVCHLER, consulatu functus est anno postea 1343.

NICOLAVS DE ESELARN, consulem egit Viennensem anno 1345.

THEODERICVS FLVSHART, anno Christi 1346.

IOANNES DE TIRNA, anno 1347.

HENRICVS CRONVEST, consulatum gessit anno 1357.

HAINOLDVS KHVCHLER, magistratu consulatus functus est anno Domini 1358.

CUNRADVS DE ESSELARN, consul Viennensis erat anno Domini 1377.

MICHAEL GEYKHRAMER, consulatum suscepit anno Domini 1378.

ORTOLPHVS VIRDVNG, in consulatu successit anno 1386.

PAVLVS VUVRFEL, eodem officio fungi coepit anno 1396.

BERCHTOLDVS LANG, anno hunc magistratum gessit 1401.

RVDOLPHVS ANGERVELDER, in eodem successit officio, anno Domini 1404.

PAVLVS GEYR, consulatu Viennensi functus est anno Domini 1408.

ALBERTVS ZITTAR, anno incarnationis Domini 1410.

IOANNES SCHERPENBERGER, anno 1415.

STEPHANVS POLL, anno 1416.

IOANNES FVGSL, anno Domini 1419.

CUNRADVS HOLTZLER, magistratum hunc gessit anno 1420. author coenobij Vestalium diui Hieronymi.

NICOLAVS

NICOLAUS VNDER DEM HYMEL, anno 1428. author con-
tubernij Rosarum.

IOANNES STEGER, anno 1434.

NICOLAUS DESCHLER, anno 1447.

GEORGIUS SCHVCHLER, 1449.

LAVRENTIVS HAYDEN, ab anno Salutis 1464. per aliquot
annos hūc gessit magistratū, de cuius familia antea à nobis dictū est.
STEPHANVS OEN, ab anno Domini 1480. per aliquot annos
hoc est functus magistratu, usque ad expugnationem Vuiennę, fa-
ctam à Mathia.

PAVLVS KHOEKH, multis annorum interuallis, ac ceu per ui-
ces, cum Stephano Oen hoc functus est officio.

LEONHARDVS RADAVNER, gerere hunc magistratum oc-
cepit anno Salutis 1496.

VUOLFGANGVS RIEDERER, anno Domini 1500.

VUOLFGANGVS ZAVNER, ab anno Domini 1508.

PAVLVS KHOEKH, ab anno Domini 1510. non semel hoc est
functus magistratu per uices cum alijs, continuis uerò sex annis in
officio manserat antea.

IOANNES KHVCHLER, ab anno Domini 1513. hūc gessit ma-
gistratum.

IOANNES KHAVFMAN, I. V. doctor, idem gessit officium ab
anno 1515.

LVPOLDVS PVDMANDORFER, anno Domini gessit 1517.

IOANNES RYNNER, anno functus est 1519. sub ipsum diui
Maximiliani obitum.

VUOLFGANGVS KHIRCHOVER, ab anno Salutis 1520.
huic aliquot annis præfuit magistratui, sub ipsam factionem & scis-
sionem Austrię in duas partes Maximiliano extincto.

GABRIEL GVTRATER, I. V. licenciatus, qui postea urbis scri-
nijs præfuit, anno 1522.

IOANNES SYESS, quem multis annis cum laude hunc gessisse
magistratum legimus, ab anno uidelicet 1524.

SEBASTIANVS SVLTZBOEKH, in hoc magistratu successit
1526.

ROMANVS STAUDINGER, circa annum Salutis 1527. in hoc
fuit magistratu.

VUOLFGANGVS TROY, ab anno Domini 1528. usq; ad an-
num 1534. consulem egit, unico intermedio, qui sequitur:

SEBASTIANVS EISALER, anno uno præfuit 1530.

VUOLFGANGVS TROY, hunc iterum resumpsit magistra-
tum, anno 1531.

IOANNES PVLCHAYMER, medicinę doctor, ab anno Do-
mini 1534. biennio huic præfuit magistratui.

V

VUOLFGAN

VVOLFGANGVS TROY, iterum in se hoc recepit officium, anno Salutis 1546.

HERMES SCHALLAVTZER, in hoc magistratu biennio fuit, ab anno uidelicet 1538.

PAVLVS PERNFVES, eundem magistratum biennio gessit, ab anno 1540.

STEPHANVS DENKH, ab anno Salutis nostræ 1542, in hanc usq; diem consulatus officium magna laude, & sine odio etiam plebis administrat, quod insolitum antehac fuerat.

CAPVT VIII. DE NUMERO ET

ordine prætorum Vuiennensium, & qui quibus ex familijs huic magistratui præfuerint.

PRIMVS omnium Viennæ prætoris, & summus quoq; fuit magistratus, ab imperio Romano (ut diplomata habent) confirmatus, cui postea consulatum Austriae duces adiecerunt. Is prætura aliquot annis inferior, anno postea 1300, primum præferri cœpit. Itaq; catalogus prætorum, eorum maximè qui consulibus, & subsellijs, & dignitate inferiores erant, sic habet:

REIMBOTO Eleib, præturæ legitur Vuiennensi præfuisse, anno 1283.

HENRICVS de Harmarkh, anno successit postea 1289.

STEPHANVS Khruogler, prætorem Viennensem egit, anno 1320.

THEODERICVS Vrbetsch, in prætura Viennensi legitur fuisse 1333.

HAYNOLDVS Schuchler, anno prætor fuit 1342.

IACOBVS de Eselarn, 1343.

THEODERICVS Flufshart, 1344.

IOANNES de Tierna, 1346.

THEODERICVS Flufshart, 1347.

CUNRADVS de Esselarn, 1348.

LVPOLDVS Schuchler, 1349.

HENRICVS de Esslarn, 1350.

NICOLAVS Vuurfl, 1351.

CUNRADVS Vrbetsch, 1352.

LVPOLDVS Poltz, 1353.

NICOLAVS

NICOLAVS Vuurfel	1354.
MICHAEL Schuchler	1355. per biennium.
IOANNES Schmanzer,	1357.
IOANNES am Khyemarkh,	1359.
FRIDERICVS Rueschl,	1360. per triennium.
PAVLVS Ernst,	1363.
CVNRADVS Vrbeta,	1364.
LVPOLDVS Poltz,	1365. per biennium.
MICHAEL Virdung,	1367. per biennium.
CVNRADVS Vrbeta,	1369. per biennium.
MICHAEL Virdung,	1371. per triennium.
HIERONYMVVS Mullendorfer,	1373.
NICOLAVS May,	1379.
VUOLFHARDVS Pob,	1380.
MARTINVS Aechtcl de Tulna,	1384.
ORTOLPHVS Virdung,	1385.
MARTINVS Echter,	1386.
VUOLFHARDVS Pob,	1387.
IOANNES de Eszlarn,	1388.
VUOLFHARDVS Pob,	1391.
PAVLVS Vuurfel,	1392.
RVDIGERVVS Sumerer,	1396.
HAYNOLDVS Schuchler,	1401.
PETRVS Angeruelder,	1402.
ALBERTVS Zittar,	1408.
NICOLAVS Grauer,	1411.
VUOLFGANGVS Purkhartzperger,	1414.
STEPHANVS Poll,	1415.
IOANNES Scharpfenberger,	1416.
IOANNES Fugfel,	1420.
CVNRADVS Holtzler,	anno 1421. per biennium.
IOANNES Musteretz,	anno 1423.
NICOLAVS under dem Hymel,	1424. per biennium.
CVNRADVS Peruuinder,	1426.
IOANNES Steger,	1427. per biennium.
CVNRADVS Peruuinder,	1429.
STEPHANVS Vuirsing,	1430.
LEONHARDVS Neuhofer,	1431. per quadriennium.
HAYNOLDVS Schuchler,	
ANDREAS Hildebrandus à Merania,	anno 1437. per triennium.
OSVALDVS Reichuuolf,	1440. per biennium.
IOANNES Hargenseer,	1442.
NICOLAVS Tefchler,	1443. per triennium.
GEORGIVS Schuchler,	1446. per triennium.

- ERASMVS Panhaymer, 1448. per triennium,
 GEORGIVS Schuchler, 1452.
 IACOBVS Starch, 1453. per triennium,
 GEORGIVS Epishaufer, 1456. per biennium,
 IOANNES Angeruelder, 1458.
 SEBASTIANVS Zegelhauser, 1459.
 LAVRENTIVS Haiden, 1460.
 MARTINVS Enthaymer, 1461.
 LAVRENTIVS Schonperger, anno præturam adminiftrauit
 1463.
 GEORGIVS Epishaufer, anno 1464.
 THOMAS Denkh, anno prætozem gessit 1473.
 IOANNES Mufferer, 1476.
 MARTINVS Enthaymer, 1477.
 LAVRENTIVS Tafchndorfer, 1480. per quadriennium,
 LAVRENTIVS Hutendorfer, anno 1496. per septennium
 ordine.
 SIGISMVNDVS Pernfues, anno 1503. per annos octo.
 IODOCVS Nagel,
 N. PELCHINGER, anno gerere hunc magistratum incepit
 1513.
 IOANNES Rynderer, anno successit in præturam 1515.
 MARTINVS Sübenburger, l. v. doctor, anno 1517.
 LADISLAVS ab Edlasperg, eques auratus, anno successit
 1520.
 ANDREAS Pacheleb,
 N. DVGENTLA,
 VDALRICVS Khukh, myropola, incepit præturam gerere ab
 anno 1524. per triennium.
 PAVLVS Pernfues, ab anno 1527. per quadriennium.
 LADISLAVS ab Edlasperg, ab anno 1532. per triennium,
 PAVLVS Pernfues, ab anno 1536. per quadriennium.
 HERMES Schallautzer, ab anno 1540. per quadriennium.
 LVPOLDVS Offner, ab anno 1544. in præsentem diem præto-
 ris magistratum sustinet.

CAPVT IX. DE NUMERO ET ORDINE magistrorum, quos uocabant monetae, siue Bracteariorum.

Is igitur magistratibus Respublica Viennensis cum in immensum cresceret, principum suorum studijs accedētib; ius quoq; signandi argentum, ut cæterę urbes imperiales, impetrarunt: eiq; rei magistratum præfecerūt, qui certo quodam ciuium collegio adhibito, atq; ex his potissimū qui rem domi copiosam habebant, & argentum suppeditare poterant, nummos argenteos minores & maiores quadrangulares, urbis nomine, insignibus quoq; eius (cruce uidelicet) adiectis, quotānis cudebāt: usi in hac re bracteariorum opera, quos in ædibus suis passim alebant, à quibus in hanc usque diem uico nomē mansit, ubi magnificentissimę urbis ædes uisuntur, uulgus uocat *Wünzerstraf*. In quo hodie mercatores colunt, qui ex Italia Viennam merces ferunt. Ipsi adeo gentilitio sermone, huius ordinis ciues Hausgenossen, hoc est domus et familię cōfoederatę: qui uero his senatus nomine præfuit, Magister monetae appellabatur, cui proxima sedes Prætori assignabatur, primis quoque annis prætoribus prælati, adeo ut Consulatu fuerit hic quoque multo tempore coniunctus magistratus: qui demum ab Austrię archiducibus, cum magnitudinem fortunę peccandi licentia metiti fuissent, prærogatiua ista tam splendida abusi, unā cū collegio & prærogatiua sublatus fuit. Horum uero catalogus sic habet:

Officium
magistro-
rum mone-
tæ.

CVNO, ex familia fratrum Minorum, hunc gessit magistratum, anno 1290.

FRIDERICVS LEVBL, & ante Cunonē, anno uidelicet 1289. & post eum, bracteariorum collegio præfuit, anno Domini 1300. Superest hæc familia adhuc, sed ad extrema redacta.

BERNHARDVS CRONVESST, anno præfuit 1332.

MICHAEL GEYKHRAMER, anno 1370. hunc legitur magistratum gessisse.

NICOLAUS GEYKHRAMER, anno 1408.

VDALRICVS GVNDLÄCH, anno 1420. in hunc magistratum lectus est, qui postea Consulatum coniunxit.

NICOLAUS VNDER DEM HIMEL, hunc magistratum ultimus gessit, ab anno Salutis nostrę 1430. usq; ad annū 1442. quē authorem contubernium Rosarum Academię Viennensis agnoscit, ab hoc uiro amplis donatiuis accumulatum, & pro Austriacorum subsidio pauperum, quos ingenij cultum capere egestas impedit, constitutum.

THOMAS MOINGVS, auus maternus nostri Ioan. Baptistę Bachaleb, fisci Austrię aduocati, ultimus fuit.

CAPVT X. ET VLTIMVM, DE

numero & ordine Magistrorum Epistolaram, qui
Scribæ urbani cognominati sunt.

Qvod in magnis rebus publicis semper obseruatum fuit, ut sui magistratibus amanuenses adiungerentur, qui laborum socij essent, & senatusconsulta in literas referret, ne caduca hominum memoria, ipsaq; fragilis uitæ nostræ constitutio fraudi partibus esset; eam Vienna nostra etiam tenuit consuetudinem, cōsuli & senatoribus scriniorum magistrum concedēs, qui arcanis consilijsq; usq; interfuit, & quæ ibi constituta erant, ac decreta excipiebat. Hoc in hanc usq; diem officium manet, nomine tantum à Germanis (ut fit) mutato. Scribam enim Urbis uocant, qui consilijs interest, litigantibus decreta senatus adsignat, partiū libellos accipit, & in senatu prælegit: quæ à senatu ad Principē uel alios magistratus ordinesq; referēda sunt, & refert, & literis perscribit, & omnino Epistolaram magistri munus gerit. In quo officio hosce reperimus:

VDALRICVS SVNKLER, scrinijs urbis Viennensis præfuit, anno 1400.

CVNRADVS KHVOFSTAINER, eisdem præfuit multo tempore, ab anno 1420. à quo nobilium Austriae celeberrima prosapia hoc nomine defluxit.

CHRISTIANVS VELDNER, ab anno Domini 1427. præfesse scrinijs occœpit.

MARTINVS KHVRTZ, bienno ferè hoc functus officio reperitur.

VDALRICVS HIRSAVER, ab anno Domini 1436. multis annis scribæ Urbani officio functus est.

VDALRICVS GRIESSEMPOEKH, I. V. licenciatus, Epistolaram muneri urbis Viennensis ab anno Domini 1467. usq; ad annum præfuit 1500.

VITVS GRIESSENPOEKH, Vdalrici filius, patrem in officio sequutus est.

STEPHANVS KOEKH, I. V. doctor Viennensis, patre Paulo consule natus, multo tempore post Vitum Griessempeckh, à scrinijs urbis fuit.

VICTOR GAMPP, I. V. doctor & ipse Viennensis, circa annum Domini 1517. scriniorum magistri munus administrare occœpit. Cuius filius Hieronymus Gamp, doctissimus & humanissimus adolescens, & sanè magnæ expectationis uir, factorum iniquitate abreptus est, anno 1541.

N. MVRINGER, Sueuus, & artiū liberaliū doctor, huic officio nō diu præfuit, morbis confectus, et intempestiua morte abreptus.

GABRIEL

GABRIEL GVTRATER, I. V. licenciatus, & ante Murringerum, & post multo tempore Viennensium scrinia tenuit, consultatu quoque eiusdem loci functus, circa annum Domini 1521.

IOANNES HOFFMANN, ex Styria accersitus, mortuo Gabriele, scrinijs urbis Viennensis praeficitur, anno 1527. Quo officio usque ad obitum cum laude functus, qui fuit anno 1541, duos filios, & tres post se filias reliquit: quarum unam Ioannes Heyn medicus doctissimus, secundam Vuolfgangus Troy consul, tertiam Franciscus Iglshouer ex nobili familia Styriae, & Ferdinando Caesari a secretis, duxere coniuges.

FRANCISCVS IGLSHOVER, focero adhuc uiuenti in laboris societatem iunctus fuit, quem post obitum in officio quoque sequutus est, uir a bonis literis nec alienus, nec patrocinio harum difficilis. Cuius pater Paulus, auus Leonhardus, patruus uero Erasmus Margburgi praefectus, aliquo in Styria loco fuere. Ipsum uero Franciscum Ferdinandus rex ad consilia admisit, & fratris Laurentij opera, in grauissimis bellis non semel est usus. In quibus tandem a Turcis in Hungaria, cum uniuersa subdita cohorte circumdatus & interfectus, fortiter occubuit.

FINIS LIBRI QVARTI
rerum Viennensium.

IN INSIGNIA VVOLFGANGI LAZII

Medici ac Philosophi Viennensis, carmen Ioanis
Le. ndri Silesij.

Quod legio Austriaca ducibus regionis Alauda
Signa dat, inuentor posteritatis ego.
Hinc uera istius facti ut monumenta manerent,
Signaq; Ferdnando talia rege fero.
Candida stella genus signat uirtutis auita,
Virtutem galea et picta corona gerunt.
Sex dedit illustres ales I unonia pennas,
Austria quod pennas alitis huius habet.
Et quibus ornatum ueri testatur honoris,
Virtutis q; probat lucida signa sua.

RERVM ET VERBORVM IN
VIENNÆ HISTORIA MEMORABILIVM INDEX.

 Biud Hebraeorum princeps. 6	Alauda quando in Pannoniam & unde traducta 21	Albuinus Longobardorum rex 43
Abrahami historia ex annalibus Austriae 6	Alaudarum ex legione, Romae decuria iudicum facta 27	Alexander Scuerus imperator Rom. 48
Academia Friburgensis à quo constituta 110. & 111	Alaudarum insignia unde marchionibus Austriae 27	Alpes Celticae 54
Academia Viennae quando & à quo instituta 32. 67. 70. 100	Alba Graeca obsidione liberatur 107. Hungariae adijci- tur 107	Alpes Iuliae, quibus nominibus hodie saluentur 40
Academia Viennensis à pontifice max. confirmatur. 102	Albaregalis in Hungaria expugnatur 114	Alsatia ab Ottone duce Austriae debellata 99
Academia Viennensis aucta. 69 & à quibus. 70. 71	Albertus à Garsio praepositus Viennensis 60	Altenburg 9
Academia Viennensis loco mutatur 100	Albertus à Rechberg ab Heluetijs interfectus 103	Altenburgenses comites unde orti 88
Academiae Viennensis collegia & Bursae 71	Albertus Austriae dux 32. Con- tractus cognominatus 99	Amaltheus poeta 124
Academiae Viennensis doctores primi 107	Alberti ducis res gestae 100	Amannus monachus 54
Academiae Viennensis magistra- tus. 123 privilegia. 70 professores, & horum salaria. 72	Albertus Austriae margrauius 46	Andreas Beorbachus 124
Achstattenses episcopi unde. 53	Albertus Austriae vicarius con- stituitur 94	Andreas Blanck praepceptor & cancellarius Alberti quinti. 106. 129
Adalbinus episcopus. 45. 53	Albertus Bauariae dux in regem eligitur 108	Andreas Cantarenius contra Lu- poldum Austriae ducem bel- lum gerit 102
Adalramus episcopus. 45 Arni successor eod.	Albertus comes à Schauenburg praepositus Viennensis 60	Andreas Dandalius dux Vene- tum 103
Ad Coeli portas caenobii quan- do inchoatum 129	Albertus comes Babenbergensis 47	Andreas Hungariae rex costru- ctamunimenta demolitur 95
Adolphi Nassouienfis comitis mors 95	Albertus marchio orientalis. 50	Andreas Pamkhircher prouin- cialis belli autor 112
Adrianus Louaniensis decanus Caroli v. praepceptor 116	Albertus marchio Austriae 84	Andreas Pamkhircher Ladif- laum ex tutela eximere cona- tur 108
Aduenae quomodo à Viennen- sibus tractentur 74	Alberti marchionis Austriae in- cestus 88	Andreas Pamkhircher trunca- tur 109
Adulterij poena 75	Albertus quando Austriae mar- chio constitutus 86	Andreae Peurbachij bibliotheca 71
Aduocatorum familia 141	Albertus Viennam expugnat 132	Andreas Vendronius dux Vene- tum 103
Aediles urbis Viennensis 126	Albertus primus Ro. imp. Vi- ennae habitat 48. Eiusdem sepultura nescitur 86	Angelus Costus poeta 124
Aenipontanum regimen 118	Albertus secundus Rom. impe- rator 48	Anisus fluuius 57
Aerarij praefectus 121	Alberti secundi, Austriae mar- chionis gesta 87	Anna Alberti primi filia 96
Afra uirgo & martyr 49	Alberti tertij res gestae 101	Anna Hartmanni Brandenbur- gensis marchionis uxor 96
Africanus primus Germanorum Caesarum pernauiat Carolus Quintus 116	Albertus quartus, marchio Au- striae 83. unde processerit 102	Anna Hungariae regis filia Fer- dinando desponsatur 117
Agnes Alberti primi filia 96	Albertus quartus doctorum & religiosorum Mecenas 102	Anna prima ad D. Claram Vi- ennae abbatissa 97
Agler familia 151	Alberti quarti res gestae 102. 103. 104	S. Annae caenobium 130
Agrippina Colonia 27	Albertus quintus, Neuburgensis caenobij aduocatus 88	S. Annae uestales unde 129
Ala Scriboniana in Pannonia. 24	Alberti quinti res gestae 106	Annij Fabiani monumentum 13
Ala Flauiana 31	Alberti sexti res gestae 110	Anshelmus episcopus Laureae- censis 53
Alauda legio 22. 26. unde dicta 26. ciuitate Romana donata 27		Antenor Francorum rex 81
		Antoniniana legio 23. 26
		Antoninus in deorum numerum relatus 38

I N D E X.

Antonini de Quadorum gente triumphus	38	Athila Hunnorum regis interitus	56	Bohemiae creati	97. & 98
Antonini itinerarium	9	Atlantici maris insulae quando		Austriae duces quando primum	
Antonini regia Viennae	37	Austriae domui adiectae	115	Charinthiae duces creati	99
Antonini Veri & Aurelij Comodi affinitas	38	Atlantici maris nouae insulae à Carolo v. reperta	116	Austriae Marchiones unde originem ducant	86
Antonius praepositus Viennensis	60	Attalani sepultura	43	Austriae matrimonia cum Burgundia	103
Antonius Venerius Venetum dux	103	Attilius Histrius Pannoniae praeses	24	Austriae matrimonia cum Hungaria & Polonia	104
Anzinesbach	44	Attiliana legio	23. 25	Austriae matrimonia cum Scotia	106
Aordus Boiorum rex	81	Auarata	7	Austriae noua insignia quare adiecta	89
Aphiorum familia	76	Auares populi 41. quam late in Austria habitarint	57	Austriae privilegia à Nerone data	35
Aponij Saturnini indignum facinus	23	Auares tertio à Christiana religione deficiunt	58	Austriae prouinciae diuiduntur	110
Appius Flauianus praeses Pannoniae	8	Auarica quando ad Christi fidem conuersa	53	Austriae uox unde orta	83
Apulia quando Austriae domui adiecta	115	Auarici limitis comites custodes	85. siue ead.		
Aquila aurea noua Viennae insignia explicantur	66	Aurum regum sedes Viennae	43	B	
Aquilegiae obsidio	40	Augusta Vindelicæ	49	Babenbergenses comites	58
Aquila legio	23	Augustana comitia	115	Austriam pseudo adepti	47
Aquisgranensis conuentus	85	Augustinus Barbadius dux Venetum 103. Eiusdem bellum aduersus Maximilianum.	114	Baden Heluetiae oppidum	106
Arar fluuius	82	Augustinianorum coenobium à quibus inchoatum	129	Badenses Marchiones in Austriae duces electi	91
Arbeistal pagus	137	Augustofretenses	28	Baldericus Marchio Austriae	85
Archiducatus Austriae quid hodie comprehendat	83	Aula Friderici tertij	111	Baldauinus Sueuorum dux	81
Arcu tenso nulli extraneorum intrare Viennam permittitur	75	Auratim	6. 43	Balnea publica Viennae	131
Arionistus Sueuorum rex à Cesare debellatur	22	Aurelius Antoninus philosophus	15. 21. 35	Baltramenorum familia	141
Arnestus Marchio Austriae cur Romani imperij miles uocatus	87	Aurelius Caesar	12. 35. 39. 55	Basanus Francorum rex	81
Arnestus Saxoniae elector unde originem ducat	110	Aurelij Cassij mors	37	Basilea Rauracorum à quo condita	19
Arnesti Ferrei res gestae	110	Aurelij Commodi & Antonini affinitas	38	Basiliscus Viennae repertus	131
Arnoldus Marchio Austriae	85	Aurubonna	11. & 12	Bataua	12. 54
Arnulphus imperator	53	Ausonius poeta Illyrico praescitur	20	Batauina	13
Arnulphus Marchio Austriae	85	Austrasia quibus limitibus circumscripta	82	Batauiensis episcopatus magnitudo	59
Arnus	45	Austria barbaris gentibus praedar relicta	41	Batauiensis episcopatus primus aduocatus	36
Artagrun ciuitas	57	Austria quando primum diuisa	101	Bato Pannoniorum rex	21. 35
Artagruna	44	Austria recepta ab imperio	91	Bauari Austriae ducem capiunt	97
Ascarichus rex	81	Austria ulterior Marchionibus orientalibus accedit	87	Bauaros debellat Maximilianus	114
Asiatica expeditio	48	Austria unde dicta	81	Bauariae in quatuor episcopales dioeceses diuisio	52
Aspach	44	Austriacae ditiones in Belgis	113	Bauaricum bellum aduersus Maximilianum	114
Assessores consulis apud Viennenses	75	Austriae archiducatus quid hodie comprehendat	83	Bebriacense bellum	25
Assessores iudicij Viennensis	80	Austriae contra Hungaros subsidia	92	Bebriacensis pugna uictoria	23. & 24
Assessorum prouinciae officium	121	Austriae dux imperator creatur	97. & 98	Bela Hungariae rex	92
Athenae à gymnasio celebratae	68	Austriae duces quando reges		Belgarum gubernacula Carolus Quintus suscipit	116
Atheniensium fides in suos principes	76			Belgicas Maximilianus Austriae domui adijcit	113
				Benedictus Dichtel Beneficio.	124

I N D E X.

Beneficiorum ecclesiasticorum collatio qualis esse debeat. 64	Buda Hungariae metropolis 76	uetijs interficitur 106
Bentbarius 81	Budense emporium Viennam translatum 76	Carolus comes Egmontensis Geldriam occupat 116
Berchta, Hærici burgrauij Norimbergensis coniunx 83	Burckhardus Viennensis parochus 59	Carolus v. Imperator Rom. creatus 116
Bertholdus præpositus Viennensis 60	Busactores populi ubi 81	Caroli quinti Ro. imperatoris res gestæ 116
Berengariorum imperium 58	Buslidius Philippi præceptor 115	Caroli Geldriae ducis bellum aduersus Maximilianum 114
Bernardus baro à Bolheym episcopus Viennensis 61	C	Carpen 13
Bernardus Bramboeck parochus Viennensis 59	Cæsar dictator legionem ueteranorum conscribit 22	Casimirus Poloniae rex 106
Bernhardus episcopus Viennensis 60	Cæsar aduersus Ariouistum expeditio 22	Casparus Schlikh epistolarum magister 106
Bernhardus Pergerius 150	Cæsar Augusta ciuitas 83	Cathedra metropolitana in Fabianis 55
Bienna 13. olim Biana dicta 13	C. Cæsar à Noricis uincitur 19	Catherina Alberti Cötracli 129
Bilibaldus episcopus Aechstatis 53	C. Cæsari triumphus Illyricus decernitur 19	Catherina Hærici septimi uxor 96
Blanca Maria Maximiliano desponsatur 114	Caligula regiam sedem Vienna tenet 36	Catherina Philippi filia portu-gallie regi desponsata 113
Blanca Gallie regina cœnobiũ minorum ornat 129	Caligulae bellum in Germanos 36	Catzlsdorf destruitur 95
Boamundus Boiorum rex 81	Calixtus Pont. Max. 87	Cecia diui Floriani patria 10
Bohemiae reges quãdo Austriae duces creati 97	Camenburg 44	Cecijs mons 54. 44. 89. 34. unde dictus 51. olim Comagenus 16
Bohemiae regnum Alberto offertur 106	Camera Viennensis siue fiscus 79	Ceisimaur 10. 44. 57
Bohemicum bellum ab Alberto quarto gestum 104. 107	Cameræ procuratorũ uaria officia 121	Cellarij magistri in aula Ferdinandi officium 120
Bohemicum bellum aduersus Albertum 102	Camerarij Viennensis officium 80	Celeiae Stiriae monumenta 34
Bohemicum bellum à Lupoldo gestum 88	Camerariorum officium 126	Celticae alpes 54
Bohemicum bellum aduersus Ottocarum 91	Camillus Scribonianus 24.	Centũuiri Vienna quando creati 73
Bohemi continuis rapinis Austriam exhauriunt 93	Eiusdem legio 25	Centumuirorum officia 73
Bohemorum mercatura in Austria 72	Canalgeburg 40	Chaba Auarum rex 46. 43
Boiodurum hodie Batavia 55	Cancellarij regiminis Viennensis officium 119	Chabea Auarum satrapa 46
Boiarij pop. ubi 81	Capitanei prouinciæ officium 122	Chabeanus Hunnorum princeps 57
Boiorum primi reges 81	Carasanae 43	Chaganas Auarum rex 43
Boiorum terra quando prouincia facta 82	Carinthia prouincia 81	Charinthia regio 41
Bonifacius episcopus Moguntinus 52	Cambius fluuius 10	Cherlburg 10
Bonifacius tertius Pont. Max. 32	Cariouistus rex 33	Cherlburg destruitur 95
Bonosus monachus 54	Carmelitarum cœnobiũ à quibus inchoatum 129	Chersulenburg 10
Boteburg destruitur 95	Carni populi 20	Cherulata 10
Bracteariorum magistrorum catalogus 157	Carniola prouincia 81	Chereobolus 100
Bremgarten Heluetiae oppidũ 106	Carnuntus 10	Childebertus Francorum rex Boiarios aggreditur 81
Bresburgum 10	Carnutum oppidum ubi 35	Chranichbergenses domini ex ordine S. Georgij 112
Bructeri populi ubi 81	Carnuti ruinae 112	Christiana religio quando in Norico desierit 50
Bruno Olomucensis episcopus 93	Carnunti emporium 73	Christiana religio quando Vienna incepta 49. & 54
	Carnuntæ & Iuliobonnae municipia 26	Christianorum persecutio 48 & 49
	Carnutensis legio 23	Christophorus Brixiensis episcopus Maximiliani illegitimus filius 115
	Carolus Magnus 46. 53. 45. 44	Christophorus Maurocenus dux Venetum 103
	Carolus Magnus multorum temporum autor 46. 57	
	Carolus aduersus Maximilianum bellum suscipit 114	
	Carolus Burgundiae dux ab Hel-	

I N D E X.

Christophorus Maurus à Friderico 3. coronatur	112	Conciones in quibus loci Vienna ad populum fiant	128	Dacia noua prouincia	21
Chunig	44	Conradus Austriae Marchio quando confirmatus	86	Dacorum gens parum fida	22
Chunimundus Boiorum rex	81	Conradus ab Aufensteyn Charentiae praefectus constituitur	94	Dacos debellat Octavianus Augustus	32
Chunimundus Gepidarum rex	43	Conradus Camber	93	Dagoberti Francorum reges	81
Chunimundus Sueuorum rex	41	Conradus Celtis poeta	124	Danubius ripas gelu coniungit	37
Chunimundus captiuus abducitur	42	Conradi Celtis bibliotheca	71	Danubij limites à Romanis constituti	20
Chunringij satrapae delētur	95	Conradus Holtzlers Hieronymi caenobium constituit	130	Daschlerorum familia	138
Ciceronis academia	68	Conradus Moraviae marchio	87	Decani Austriae superioris inferioris, eadem	123
Ciliciae comes in Alba Graeca interficitur	109	Conradus Peutingerus Augustanus	32	Decani facultatum in schola Viennensi	124
Cilicensis cum Garicense comitatu coniungitur	112	Conradus Rampesdorfer occiditur	105	Decebalus Getharum rex à Traiano uictus	21
Cimiteria Viennae	127	Conradus Vorlauf capite plectitur	105	Decimae ecclesiae quomodo conferendae	64
Cisteriorum familia	139	Conradi Siciliae regis mors	31	Degersee caenobium quando extructum	84
Cituatu insula	10	Consistorium rectoris in academia Viennensi	124	Denck, familia	146
Citui populi	10	Consistorium Pataviense ad diuam uirginem	123	Disterium Henrici Austriae Marchionis	88
D. Clarae abbatia 129. 130. à quo fundata	98 129	Conspiratio Austriacorum, Styrorum & Charentanorum in Albertum	95	Dioecesis Viennensis administratio	123
Claudia legio	23	Consulatus Viennensis officium & magnificentia	125 151	Dioeceses episcopales in Norica & Vindelicia quādo incoeperint	49
Claudius Pompeianus	39	Consulatum Viennensium numerus & ordo	151	Dioeceses Vindeliciae et Noricae ripensis	49
Claudius Drusus 19. & 20. Eiusdē in Germanos bellum	36	Consulatum assessores apud Viennenses	75	Diocletiani crudelitas	49
Claudij Caesaris colonia	11	Constantius Laureacensis episcopus	54	Diuersoria publica	131
Clemens tertius, Pont. Max.	62	Constantius episcopus quando creatus	16	Dockenburg oppidum	105
Clemens quartus Pont. Max.	31	Constantinus Laureacensis episcopus	54	Dominicanorum caenobij origo	129
Clodomyrus Francorum rex	81	Constantinense concilium	105	Domus prophanæ insigniores	130 (130)
Clo douici Francorum reges	81	Contubernia & bursae scholae Viennensis	71	Domus prouinciales Viennae	
Clogius rex Francorum	81	Cornelius illegitimus Maximiliani filius	115	Domus uenatoria in Fabianae ruderibus	44
Clotarij Francorum reges	81	Corrodancia	7. 43	Dorenberg	99
Colmaria Alsatie expugnatur	99	Cronuester, familia	140	S. Dorotheae caenobij origo	106
Colomanus martyr	6	Corfica insula quando Austriae domui adiecta	115	S. Dorotheae praepositura à quo posita 129. & quando eadem	
Colonia Agrippina	27	Cunaldus diuini uerbi doctor	57. 56. 43. 45. 53	Dortz, familia	142
Coloniense bellum à Friderico 3. gestum	112	Cuno Innerbruoder	135	Dossentium familia	136
Coloniensium cōtumacia à Ludouico domita	90	Conuentus principum maximus quando Viennae celebratus	115	Drasama fluuius	44. 84. 86
Comagenum oppidum	10	Curius procōsul ad Istrum proferat	19	S. Druberti in Nigra syluace nobium	92
Comagenus mons 28. 45. 84. 16. 54		Cymburga Polona Arnesti uxor	110	Drusus Caesar Viennae regiam sedem habuit	36
Comageni Asiae populi	28			Drusus Noricorum incurstones reprimat	20
Comitia Viennensis	115			Drusi bellum in Germanos	36
Comitia sub Carolo celebrata	116			Duces Romanorum limitanei in Pannonia	20
Comites à Pleunde in Austria uenerint	93			Duces	
Commendaturae diui Ioannis intra Viennam	129				
Comodi imperatoris res gestae & mors	38				
Concilium nationale Viennae quando	31				
Concilij Prouincialis Viennae habitus acta	62				
Concilio Viennensi qui interfu-erint 31. & 32. 62					
Conciones Viennae abolitae	129				

I N D E X.

Duces Viennensis urbis quatuor 125	rum in Pannonia 45	Fesendorf 28
Ducum militiae officium 125	Epistolarum magistrorum nu- merus & ordo 18	Fides Romanorum erga magi- stratum 76
Dudum Auarum rex 53	Equestris apud Viennenses or- do 78	Fides Viennensium in Frideri- do cum ducem 77
Durringerorum familia 143	Equestris ordinis familiae in ur- be Vienna 145	Filan 43
E	Erdeut 13	Flautana 7.8
Eberhardus à Vualsee, quando in Austriam ingressus 94	Erimprechtus episcopus Frisin- gensis 52	Flavianorum stirps 7
Eberhardus dux Vuirtenbergē sis ab Alberto debellatur 100	Erlaphus fluuius 10	Flauium 7.8
Eberhardus parochus Viennen- sis 59	Ermanarichus episcopus Lau- recensis 53	Fleming familia Vien. 137
Edlasperger, familia 147	Esselarm familia 140	Florianus martyr 48
Edlpartzensium familia 137	Eunomia uirgo & martyr 49	Flushard, familia 145
Eglon rex Moabitarum 6	Eutropia uirgo & martyr 49	Fora publica Viennae 127
Elbangen Franciae praepositura 112	Excubiae Viennenses 126	Fornicatio Iudaeorum & Chri- stianorum prohibita 65
Elisabeta Alberti primi filia 97	Excubiarum magistri 126	Francisci de Carraria fluxa fi- des 102
Elisabeta Arragonum regina fratres minores pecunijs iu- uat 129	F	Franciscus Foscarei dux Veneti- um 103
Elisabeta Christierno Daniae re- gi desponsatur 115	Faber episcopus Viennensis 61	Franciscus Galliae rex ter à Ca- rolo .i. uictus 116
Elisabethae Tyrolensis genus 92	Fabiana 13. ad Danubij ripam collocata 43	Francisci Galliae regis bellum ad- uersus Maximilianum 114
S. Eleutharius episcopus 49.55	Fabiana cur dicta Vindobonna 13	Franciscus Igelschouer Ferdina- di secretarius 78
Emporium Budense Viennam translatum 76	Fabiana dioecesis quanta fuerit 55	Franciscanorum coenobium quan- do aedificatum 129
Emporium in Carnunto 73	Fabiana legio 23.25	Franci unde orti 6. quando Sue- uiam subiugarint 81
Emporium in Hamburgo 73	Fabianae prima templa 55	Franci ubi olim habitauerint 81
Emporium quando Viennae co- stitutum 72.73.74	Fabianae ueteris rudera 44	Francorum nomen unde fluxe- rit 81
Emporia diuersa 72	Fabianae cohortes 31	Francorum regum catalogus 87
Engelbertus à Spenheim 95	Fabianae cohortis statua 14	Frauenfeld Helvetiae oppidum 105
Engelbertus Maximiliani praep- ceptor 113	Fabianensis primus episcopus 55	Frensdorf 10
Engelhartseell 99	Fabianenses episcopi quondam Vuingenses, hodie Viennen- ses 53	Fretenensis legio 26. unde nomen accipiat 28
Engelricus Austriae Marchio. Ensiuum 10 (86)	Fabianorum fames 16	Friburgense Gymnasium consti- tuitur 110. & 111
Episcopales dioeceses ueterum quam augustae fuerint 58	Fabij Annij monumenta 13	Fridericus à Monstral ab Helue- tici interficitur 103
Episcopales dioeceses in Norica & Vindelicis quado incepe- rint 49	Facultates artium in schola Vi- nensi 124	Fridericus à Petouione Styriae praefectus 93.94
Episcopatum dioecesium Vinde- licae & Norici ripensis enu- meratio 49	Falckensteiner familia 146	Friderici à Stubenberg in Al- bertum conspiratio 95
Episcopatum sedium in Bava- ria ordinatio 52	Familia magnarum rerumpub. 124	Fridericus à Tirna 136
Episcopatus Viennae antiquissi- mus 31	Familia senatorij ordinis in ur- be Viennensi 143	Fridericus ab Hohenstauffen Sueviae dux 88
Episcopatum Viennae restituit Fridericus 31	Faula rex 43	Fridericus Aenobarba 114
Episcopatum Viennensium ca- talogus 56	Fauiana olim dicta Vienna 14	Fridericus Babenbergensis ab imperio proscribitur 132
Episcopi Norici unde prouene- rint 51	Fauianis 15	Fridericus Babenbergensis Vi- ennam expugnat 132
Episcopi Saltzburgenses unde orti 45	Feletheus cognomento Fethia 16.42	Fridericus Badensis Marchio & dux Austriae 92
Episcopi Sclauinorum & Aua- rum 28	Feletheus Rugorum rex 43. et 42. & Herulorum 51.54	Fridericus dux Austriae quoru- um insidijs interfectus 92
	Felcis legio 25	Friderici
	Ferdinandus rex Roman. 48	
	Ferdinandus quibus honoribus Viennenses afficiat 78	
	Ferdinandi proles 117	
	Ferdinandi res gestae 117	
	Ferratensis legio 26. unde dicta 28	

I N D E X.

Friderici filij Alberti primi facta	97	Geickramer, familia	141	Gotfridus Viennensis parochus	59
Fridericus Herulorum rex Christianam pietatem exiit	51, 56	Geimanorum familia	139	Gotofridus Bullonensis terram sanctam recipit	87
Fridericus in Noua ciuitate obfidetur	109	Geisa Hungariae rex	14, 86, 89	Gratzstain	6
Friderici Magnifici res gestae	105	Gelasius Pontifex	31, 50, 55, 56	Gregorij Strigonensis episcopi mors	108
Fridericus Nausea episcopus Viennensis	62	Geldria à Carolo comite Egmōtense occupatur	116	Grypho Marchio Austriae	46, 84
Friderici Pacifici res gestae	111	Geldria Austriae domui quando addita	116	Gronnigae obsidio	95
Fridericus Rugorum rex	42, 23	Geldricum bellū aduersus Maximilianum	114	Grinuualdorum familia	144
Friderici Austriae ducis gesta	89	Gelduba in Vbijs	23	Grymperius	124
Fridericus secundus Austriae dux	66, 91	Gepidae	41	Gualtherus rex	81
Fridericus secundus, Ro. Imp.	70, 90	Gepidorum regum sedes Vienna constituta	43	Guetae filiae Alberti primi sepultura	96
Fridericus secundus Vienna imperij sedem habuit	48	Gentium emigratio	6	Guilhelmi à Scherpenberg in Albertum conspiratio	95
Fridericus tertius Austriae Imp. Ro. 148. quomodo in imperatorem electus	111, 62	Georgius à Sclauonia episcopus Viennensis	61	Guido Cardinalis	51, 62
Fridericus tertius Hungariae Bohemiae regna respuit	111	Georgius ab Aursperg templi diui Ruperti reparator	46	Gumpndorf	37
Friderici tertij aula	111	Georgius Bogiobraccius Ladislao struit insidias	109	Gundlach, familia	142
Friderici tertij origo	110, 111, 31, 113	Georgius Collinitius	124	Gunser, familia	149
Fridericus quartus, Ro. imp.	48	Georgius Logus	124	Gunsus riuus	49
Frisingensis episcopatus unde	52, 53	Georgius Maminger cingulo militari donatur	122	Gussingenses comites Austriae ab Henrico debellantur	95
Frouuiza Lupoldi Austriae marchionis uxor	87	Georgius Ratzenbergius	124	Gymnasium Friburgense à quo constitutum	110, 111
Frumēti procuratoris officium	110	Georgius Ritheymerus	124	et quando	67
Qu. Fuluius consul	19	S. Georgij ordo quando et à quo institutus	112	à quo reformatum	70
Funskircher, familia	145	Geresdorf	10, 28	à quibus auctum	70
G		Gerhardus parochus Viennensis	59, 129	Gymnasiū Viennense loco quando translatum	100
Galba imperator	22	Germaniae deuastatio facta ab Hungaris	58	Gymnasium Viennense à Pont. Max. confirmatur	102
Galba imp. Ro. Vienna regiam sedem habuit	36	Germanicae legiones quae	8, 26	Gymnasij Viennensis exordia	100, 123
Galba et Pisonis consortiū	25	Germani unde orti	6	Gymnasij Viennensis mercatura studiorum	124
Galbiana	7, 8	Geroldus Austriae margrauius	46, 85	Gymnasij Viennensis praestantia	69
Galbiana colonia	25	S. Geruasius martyr	45, 51	H	
Galbiana legio	23, 25	Gerulata	10	Habsburgenses principes unde orti	83
Galeatius Mediolanensis dux	114	Gibolphus Boiorum rex	81	In Habsburgensem prosapiam Austria et Styria quomodo tractata	91
Gallenberg mons	51	Gibolphus Ratisbonensis episcopus	53	Habsburgensium comitum origo	92
S. Galli oppidum Heluetiae	105	Gisalaricus uerbi diuini doctor	45, 56	Haimburgum ciuitas	91
Gallica Vienna	7	Gordianus Caesar	48	Haimus sextus Viennensis episcopus	57
Gallicum bellum aduersus Maximilianum	114	Goricensis et Cilicensis comitatus coniunguntur	112	Haiperger, familia	146
Gallorum rex à Carolo captus	116	Gothorum regum habitatio Vienna	41	Hakhin castrum	137
Gandauum Maximilianus expugnat	114	Gothorum regum regia Vienna constituta	42	Halani Austriae quando salis curia translata	95
Garibaldus Boioariae rex	81, 82	Gotofridus archidiaconus Viennensis	54	Halobarchis officium	120
Gebhardus Austriae marchio	83	Gotfridus Austriae margrauius	46, 84	Hamburgense emporium	73

I N D E X.

Hardindi à Vuildonia in Alber- tum conspiratio 95	Heribertus Boiorum rex 81	plum 47
Harduicus Austriae margrauius 46	Hermanni à Landenberg in Au- striam ingressus 94	Iapides ab Augusto debellati 12
Harduicus episcopus Laureac- ensis 53	Hermannus marchio Badensis 91	Iapides populi ubi 12
Hartomundus rex 33	Herulorum regū habitatio Vi- ennæ constituta 42. & 43	Illyricus triumphus Cæsari de- cretus 19
Hatto episcopus Laureacensis 53	Heruardi familia 143	Imperatorum catalogus qui Vi- ennæ sedem habuerunt 31
Haymburgenses comites ad ob- sequium armis compelluntur 95	Hieronimus Balbus poeta 124	Incendij ordo 125
Haymon 45	S. Hieronymi cœnobium 130	Incendij pœna à Viennensibus proposita 75
Haymon von der neuwen brücken 136	Hierosolymam Fridericus Paci- ficus proficiscitur 111	Incendijs Vienna quoties perie- rit 132
Haym familia 149	Hilarius martyr 49	Ingelheim imperatorum pala- tium 86
Helenus rex 6, 81	Hildegastes rex 33	Innerbruoder, familia 135
Heligastus Francorum rex 81	Hildericus rex Francorum 81	Insignia Viennæ 66
Heluetiam Austriæ Burgundis uendunt 106	Hildomundus 33	Insula nouæ à Carolo quinto repertæ 116
Heluetij ab Alberto Austriæ du- ce cur debellati 100	S. Hippolyti cœnobium quan- do fundatum 84	Insula Viennenses 126
Heluetij à Lupoldo Crasso de- bellantur 105	S. Hippolyti reliquie 50	Ioachimus Vadianus 114
Heluetij Austriæ ducem interfi- ciunt 96, 98	Hirsauerorum familia 143	Ioannes à Furstenberg ab Hel- uetijs interficitur 103
Heluetiorum cum Austriæ du- cibus foedus 105	Hisalaricus apostolus 53	Ioannes ab Oxenstein ab Helue- tijs interfectus 103
Helueticum bellum à Lupoldo gestum 103, 105	Hispania quando Austriæ do- mum adiecta 115	Ioannes à Stubenberg Ladislaū ex tutela eximere conatur 108
Helueticum bellum à Sigismun- do Austriæ duce gestum 106	Hispaniarum regna Carolus quintus suscipit 116	Ioannes Stubenberg prouincia lis belli autor 112
Hemus mons 23	Hohenburgensis comitatus quan- do Austriæ adiectus 102	Ioannes à Tirnauia prætore 136
Hericus à Liechtenstein Ladis- laum ex tutela eximere cona- tur 108	Hohesteten 44	Ioannes Alexander Brasicanus 124
Henricus Austriæ dux & sacer- dos 99. & 100	Holenburgum 10	Ioannes Apfalter senator Vien- nensis 150
Henricus Austriæ marchio pro- scribitur 86	Holtzler familia 144	Ioannes Baptista Pacheleb iu- risperitus 78. procura- tor cameræ 121
Henricus Bauariæ dux 94	Hospitia publica Viennæ 131	Ioannes Buschius præpositus Viennensis 61
Henricus Charentanus à Bohe- mis deturbatur 98	Hummelreich, familia 149	Ioannes. Capistranus monachus 107
Henrici Charentani mors 99	Hungariæ regnum Alberto of- fertur 106	Ioannes Camers 124
Henricus dux Austriæ Scoten- sis cœnobij fundator 15	Hungaricum bellum à Frideri- co gestum 91	Ioannis Capnionis edes 139
Henricus imperator Rom. 44	Hungaricum bellum à Frideri- co tertio gestum 112	S. Ioannis Commendaturæ 129
Henricus primus dux Austriæ 53, 59	Hungaricum bellum à Lupoldo gestum 88	D. Ioannis duo templa 48
Hericus primus cum fratribus Austriæ marchā partitur 86	Hungaricum bellum aduersus Maximilianum 114	S. Ioannis xenodochium incen- dio consumitur 132
Henricus primus Scottorum ab- batiam constituit 129	Hungari à Maximiliano debel- lantur 114	Ioannes comes ab Hasenberg ab Heluetijs interficitur 103
Henrici secundi Austriæ mar- chionis prouerbium 88	Hungari infestis signis Austriā ingrediuntur 92	Ioannes Cuspianus 151, 124
Henrici tertij fortia facta 90	Hungari Germaniam depopu- lantur 58	Ioannes de monte regio 124
Henricus quartus Ro. imp. 35	Hunni à Christiana religione deficiunt 58	eiusdem bibliotheca 71
Henrici septimi mors 97	Hunnorum sedes 41	Ioannes episcopus Saltzburgen- sis 52
Herculis in Galliā emigratio 6	Huostocker, familia 148	Ioannes Fabri episcopus Vien- nensis 61
	Husitæ comitem ab Hardeck capiunt 107	Ioannes Hein 124
	Husiticum bellum ab Alberto gestum 107	Ioannes Huniades præfectus Hungariæ constituitur 108
	I	Ioannis
	S. Iacobi monasterium 130	
	S. Iacobi octauum Viennæ tem- plum 47	

I N D E X

Ioannis Huniadis fortitudo	interdictum	65	coronatur	108
107. Eiusdem aduersus Turcas uictoriae	Iudaeis publica inter Christianos officia interdicta	65	Ladislaus Hungariae regni dignitatem retinet	108
Ioannes Iuuuuiensis episcopus	Iudenberg	99	Ladislaus sub tutela Friderici	108
45.	Iudex ab imperio Viennae constitutus	67	Ladislaus ex tutela liberatur	109
Ioannes Marangi dux Venetum	Iudicis Viennensis officium	80	Ladislaus struuntur insidiae.	109
Ioannes Reuellis episcopus Viennensis	Iudicum apud Viennenses multa	75	Ladislaus periculum Budae declinat	109
Ioannes Rokh occiditur	Iudith Arnoldi marchionis Austriae filia	85	Ladislaus ueneno necatur	109
Ioannes Rosinus praepositus Viennensis	Iulia legio	23	Ladislaus Hungariae regis cum Caesare amicitia	94
Ioannes Salingstad	Iuliobonna 7. 8. unde dicta	8	Ladislaus fortia facta	108
Ioannes Saur praepositus Viennensis	Iuliobonnae & Carnunti municipia	26	Ladislaus mater Hungariae regni administrat	108
Ioannes Schalutzer	Iuliobonnae situs	8	Ladislaus sepultura	110
Ioannes Staber	Iuliae alpes quomodo nunc uocentur	40	Lambacense monasterium	51
Ioannes Stabius	Iulij Caesaris bellum aduersus Gallos	22	Lambachi coenobij monumenta	33
Ioannes Stiborius	Iulij Pontificis max. bellum aduersus Maximilianum	114	Langendorf pagus	107
Ioannes Vespriunensis episcopus Viennensis	Iulij legio	25	Laptanni sepultura	43
Ioannes Voegelin mathematicus	Iureconsulti in regimine Viennensi	118	Latrones a Friderico tertio debellantur	112
Ioannes Vuuiuoda Hungariae tyrannus	Ius patronatus quale, & qualis collatio beneficiorum ecclesiae esse debeat	64	Latrones ex Austria profugantur	107
Ioannes Zinck praefectus	Iustinianus Caesar	44. 51	Laureacensis dioecesis	49
Iodocus Hausner praepositus Viennensis	Iustus Khasman praepositus Viennensis	61	Laureacensis episcopatus aduocatus primus	36
Iodocus Moraviae Marchio ab Alberto quarto debellatur	Iuuuuiensis dioecesis	49	Laureacenses Metropolitanus ius adepti per uniuersam Germaniam	49
Iorger, familia	Iuuuuienses episcopi	45	Laureacensium episcoporum catalogus	53
Isabella Caroli v. coniunx	Iuuuuiensium episcoporum studium in religionem Christianam	53	Laureacensium episcoporum in religione Christiana studium	52
Isabella Ferdinandi filia Philippo desponsata	Iuuuuiensium episcoporum priuilegia	49	Laureaci ruina in Ensisio	10
Itha Henrici Caesaris filia Lupoaldo Austriae marchioni desponsatur	K		Laureate literae mediocris uiliorum indices	55
Italorum mercatura in Austria	Kaufsteiner familia	145	S. Laurentij templum quando edificatum	129
72	Kbnostaynum a Maximiliano expugnatur	114	Laxenburg castrum	101
Iubillius Hermundurorum rex	Khtingsfelden	96	Laxenburgensis castri exordia	102
24	Kisling familia	149	Legio decimatertia a quo est Gallicus in Pannoniam translata	23
Iudaisapta	Koock familia	148	Legionis decimae monumenta uaria	29
Iudaei a publicis officijs Viennae deiectioni	Kuchler familia	149	Legiones Germanicae quae	8
Iudaeorum cum Christianis commercium prohibitum	Kurringerorum familia	143	Leimbertus Batauiensis episcopus	59
Iudaeorum in Austria finibus insolentia	Kronuester familia	140	Leinterorum familia	144
Iudaeorum uestitus qualis esse debeat	L		Leo a Spaur episcopus Viennensis	60
Iudaeorum usura in concilio Viennensi prohibita	Labacensis episcopatus origo	112	Leo Isauus	41
Iudaeis ne faueant magistratus, in concilio Viennensi decretum	Labeacum obsidetur	110	Leo quintus Pontifex Max.	58
Iudaeis ne nouas synagogas erigant, interdictum	Ladislaus Edlasberger regis consiliarius	78	Leonora Francisco Galliae regi desponsatur	115
Iudaeis ne medicinam exercent	Ladislaus Huniades capite plectitur	109	Leo	
	Ladislaus in cunabulis coronatur	107		
	Ladislaus in regem Hungariae			

I N D E X.

Leonora Portugallie regina.	112	ria Viennæ promouet	48	quinq; alaudarū insignia	27
Leonora Portugallie principi desponsatur	115	Lupoldus dux Austriæ ab Heluetijs occiditur	103	Marcianus episcopus Vien.	56
Leopoldstorsum siue Leopoldsdorf	10. 28	Lupoldus primus cognomento Gloria militum	98	Marcium	11
Leopoldus Perensues	78	Lupoldi secundi gesta	102	M. Aurelius Antoninus	21
Leopoldus sextus Viennam multis ædificijs ornat	48	Lupoldus quintus Austriam sortitur	89	M. Aurelius Cesar	35.39.55
Leubelorum familia	141	Lupoldus quintus templis Viennæ ornat	129	Marci Aurelij Cesaris mors	12
Libertates Viennæ	66. & 67	Lupoldus sextus	76.91	Marcomani ubi imp. debellati	7.35
Libros tenentis in camera duca li officium	120	Lupoldi sexti res gesta	90	Marcomanni ab Aurelio Rom. imp. debellati	55.
Lictores urbis Viennensis	126	Lutoldus à Cuning in Albertū cum cæteris conspirat	95	item à Tiberio	35
Liebhartorum familia	144	Lutolphus Ratisponēsis thesauros diripuit	85	Marcomyrus Francorū rex	81
Limanis sepultura	43	Lycæum Platonis academia	68	Mareschalcorum officium	121
Limitanæ legiones Ro. ad Danubium per Noricum	21	Lyinbach	11	Margareta Maultasschin ducis Austriaci coniunx	101
Limitanei Romanorum duces in Pannonia	21.85	Lyntz oppidum	28	Margareta Friderici secundi soror Austriæ hæres	93
Linduer familia	151	Lytaha riuus	14.15	Margrauorum Austriæ uetustissimorum nomina	46
Lindeuicus Austriæ margrauius	46	Lytha fluuius	86	Maria Ludouico Hungariæ regi desponsatur	115
Literæ laureatæ mediocris uictoriæ indices	55	Lytauicus Francorum rex	81	Mariæ Burgundæ Maximiliani uxoris mors	113
Locum tenentis in regimine Viennensi officium	119	M		Mariæ uirginis templum in litore & regia Viennæ	54
Loca insigniora Viennæ	131	Magais sepultura	43	Mariæ uirginis templum quando Viennæ conditum	47
M. Lolius	19	Magistratus Viennensis quomodo cōstituatur	121.122	Mariæ rotundæ templum	129
Longobardorum in Austriam migratio	123	Magistratus urbani Viennæ	125	S. Mariæ templum incendio consumitur	132
Longobardorum regum sedes Viennæ constituta	43	Magistratum à principe constitutorum causa	80	Marobodus rex	35
Lucillus episcopus	16.54.56	Magistratum urbanorum subsellia	125	Martianus monachus	54
Lucius Piso Pannoniæ præfectus	42	Magistorū admissiōnū in regimine Viennensi officium	119	Martindorfenses comites ab Hærico debellantur	95
Ludouicus Buarie dux à Lupoldo debellatur	90	Maioranus diaconus	45	Martyrum & apostolorum Norici et Pannoniæ catalogus	48
Ludouicus Hūgarie rex à Turcis interficitur	117	Mamertinus in episcopum consecratur	16	Mathematica utilitas	69
Ludouicus Pius imp.	44	Mamertinus episcopus Fauianensis	53	Mathematicorum in schola Viennensi catalogus	124
Ludouici Pij diplomata Patauiensibus episcopis data	57	Mamertinus primus Viennensis episcopus	56	Mathias Coruinus Hungariæ rex Viennam expugnat	132
Lugdunum ædificat Munatius Plancus	19	Mannonis sepultura	43	Mathias Hungariæ rex quorum factione in Austriā infesta arma intulerit	108
Lupoldus Austriæ marchio	44.87	Mansdorferorum familia	143	Mathias Huniades captus in Bohemiam mittitur	109
Lupoldus marchio Austriæ Cesaris filiam in uxore ducit	88	Marcha orientalis quando incœpta	82	Mathiam Huniadem Fridericus tertius debellat	112
Lupoldus ab Hungaris occisus	85	Marcha supra Onasum quando Austriæ adiecta	89	Matkhy Sclauoniæ regio à Ciliensibus deuastatur	108
Lupoldi gesta eiusdē genus & prosapia	87. 88	Marchio orientalis ab Auariibus interficitur	84	Maurbacense cœnobium à quibus auspiciatum	97
Lupoldus comes Babenbergensis	47	Marchiones Austriæ	44	Maurberg Rhodiensium equitum regia	112
Lupoldus Crassus ab Heluetijs interficitur	105	Marchiones Badenses in Austriæ duces electi	91	Mauritius Marbekh	124
Lupoldi Crasi & Longi res gesta	104. & 105	Marchiones Bauariæ	83	Maurus monachus	54
Lupoldus dux Austriæ pomeria Viennæ promouet	48	Marchiones Charinthiæ	83	Maurus Venetorum dux à Friderico ducalē tiaram accipit	112
		Marchiones orientales	83		
		Marchionum Austriæ catalogus	84		
		Marchiones Austriæ unde originem traxerint	86		
		Marchionibus Austriæ unde	112		

I N D E X.

Maximilianus Brugis liberatur	Merrenbergius Styrius	93	Mutiani	7
110	Meroueus rex Francorum	81	Mylo dus Ottocarum Bohemiae	94
Maximilianus in regem Romanorum creatur	Metropolitana cathedra in Fabianis 55. quando Viennae	51	N	
Maximilianus Romanorum imperator	Metropolitana sedes e Vienna quando translata Laureacii	51	Naamon Iudaeos prosequitur	6
Maximilianus a Flandris captiuus abducitur	Metullum oppidum	12	Narcissus martyr	48
Maximilianus Austriacas prouincias recipit	Metullu quando expugnatu	32	Nardinus	44
Maximilianus omnes prouincias Austriae in unum corpus coniungit	Meynhardus comes de Tyrol	106	Nardinus fluuius	84.86
Maximilianus quam late nome Austriae propagarit	Michael Steno Venetum dux	103	Nationes scholae Viennensis quatuor	124
Maximilianus quot uno tempore bellis sit implicatus	S. Michaelis templum a quibus fundatum	128	Naufragij ciuium Viennensium priuilegium	68
Maximiliani Caesaris auctoritas apud exteros	D. Michaelis templum in cineres quando redactum	132	Nausica episcopus Vien.	62
Maximiliani expeditio contra Hungaros	Millestadij amoenitas	112	Nellenburgenses Landgrauij subacti ab Alberto	95
Maximiliani filij et filiae	Ministri urbis	126	Neppinger, familia	142
Maximiliani fratres	Minorum fratrum caenobium a quo Vienna posittum	97.129	Nero imperator	19.22
Maximiliani locus natalis	Minorum fratrum caenobiu incendio absumitur	132	Nero Batonem debellat	23
Maximiliani mors	Mirtonum	11	Neronis priuilegia Austriae data	35
Maximiliani nomen unde inditum	Misij populi ubi	19	Nerua Traianus Vienna regiam tenuit	36
Maximiliani res gestae	Mittenauis	43	Neuburgensis caenobij exordium	88
114. 115	Moderatus Noricae episcopus	54	Neubaus expugnatur	95
Maximiniani Cari in Christianos persecutio	Modestus episcopus	45	Neuperge caenobium a quibus conditum	99
Maximus Iuuauensis episcopus	Monasteria diuersa quando Vienna condita	129	Neusidler see	42
Maynhardus Goricensis	Monasteria et templa suburbij destruuntur	128	Neustria uox unde orta	83
Mediolanense bellum contra Maximilianum	Monasteriorum uisitatio in Austria instituta	63	Niger comes a Zollern ab Heluetijs interficitur	101
Mediolanensis ducatus ad imperij fidem reducitur	Monetae magistrorum officium 157. numerus et ordo ead.		Nicolaus Pontifex	111
Megenoldus canonicus Patauensis	Monetium oppidum	12.	Nicolaus Vanauer aureo cingulo donatur	138
Meger pagus	quando expugnatum	32	Nobilium familiae Viennensis urbis	124
Melicensis caenobij exordiu	Monspurg	12	Nocturni triumuiui apud Viennenses	80
Melicensis regia in caenobium quando mutata	Montani sepultura	43	Norici a Romanis debellati	19
Melicum Austriae oppidum	Monumenta uetusta Viennae repta	6	Norici ab Augusto et Tiberio subacti	42
Mellinge Heluetiae oppidu	Morauia quando ad fidem Christianam conuersa	53	Norici Caesarem uincunt	19
Menapiorum municipium	Morusenorum familia apud Venetos unde orta	96	Norici episcopi unde prouenerint	51
Mendicantium monasteria	Moymar Auarum rex	53	Norimbergae comitiae celebrantur	94
Mensurarum leges	Mulhuserorum familia	139	Notarij officium	123
Meradacus Francorum rex	Mulieres Austriam administrant	92	Notarij scholae Viennensis	124
Meraui. duces uetustissime familiae	Munatius Plancus Rauracum et Lugdunum condidit	19	Noua ciuitas	111
Mercatura Bohemorum et Polonorum in Austria	Municipiorum ripensium in Pannonia catalogus	9	Nouae ciuitatis episcopi a quo instituti	112
Merces in quibus fors exponantur mercede	Munificentia principum in Viennenses	77	Nouesij castra	113
Mercium Viennensium praerogatiua	Murocineta oppidum	9	Nouiburgium ab Hermanno in fidem receptum	91
Merenberg	Musenburg destruitur	95	Noui montis caenobium a quibus fundatum	99
	Mutiana legio	23.25	Nouomontense caenobium in Styria	96
			Numa Pompilius quomodo Re	112

I N D E X.

man gubernarit	69	Otto von der newē Brucken	Pempflingerorum familia	139
Numeriani in Christianos crudelitas	49	Otto wulfendorfer cōsul creatur	Peregrinus 52. Iuuuensis episcopus	53
Nundinæ Viennenses	128	Ottomanni Turcorum Cæsaris fratris exilium	Perenueß, familia	147
O		Ouilabensis diœcesis	Pertinax à Marco in concione laudatur	39
Obernburg ab Arnesto locupletatur	110	P	Pertinax imperator Viennæ regiam habet	38
Occarius orientalis marchio, siue Austriæ	50.84	Pachlarum siue Pachtarn ubi	Pertinacis Ro. imp facta	39
Octavius Augustus Viennæ habitauit	32	Pacheleb, familia	Petouiensis diœcesis	49
Octavius debellat Dacos & Danubij accolat	32	Paltingerorum familia	Petrus Bononius episcopus Viennensis	61
Odilio Boioariorum dux	52	Pannonies ab Augusto & Tiberio subacti	Petrus comes à Tiersteyn ab Heluctijs interficitur	103
Odoacar in Italia regnat	16	Pannonia à quo ad imperium Ro. adiuncta	Petrus Viennensis parochus	59
Odoacar Italiae rex	42	Pannoniæ descriptio	S. Petri templum quando Viennæ edificatum	128
Oedenburg ciuitas	11	Pannoniæ fecunditas	S. Petronellæ pagus	35
Oen familia	14.8	Pannoniæ legiones sub Galba & Vitellio	Peymonis sepultura	43
Oenus fluuius	55.58	Pannoniæ libertates & priuilegia	Pfilschnitzer familia	142
Officialis episcopi Viennensis.	123	Pannoniæ præest Sergius Galba	Phara	99
Officialis Patauiensis potestas.	54. ius atq; officia	123	Pharamundus rex Francorū.	31
Olimacensis legio	23.25	Pannoniæ præfectus Traianus	Philippus à Maugis prælatus regiminis Viennensis	118
Olomontium expugnatur	89	Pannoniæ præfectus Traianus	Philippus Cæsar	46
Opitergium expugnatur	40	Pannoniā Fabianus occupat.	Philippi matrimonium et filij.	115
Oratores Austriæ ad Marchionem Misnensem missi	93	Pannonicum bellum	Philippo matrimonium à Maximiliano impetratur	114
Ortocari crudelitas & eius bella diuersa	93	Parochi Viennenses 59. & Parochiæ	Philippi mors intempestiua	115
Osualdus episcopus Viennensis	58	Parochiarum pluralitas in concilio Viennensi interdicta.	Philippus Caroli v. filius Hispaniæ rex	116
Otmarus Drugsaß ab Heluctijs interficitur	103	Pasqualis Marpetrus dux Ventum.	Philippus Gundelius iureconsultus	119.124
Ottocarus Bohemiæ rex	31. 62. minorum fratrum cœnobium edificat	129	Philippus Palatinus contra Maximilianū bellū suscipit	114
Ottocarus dolo in Austriæ ducem eligitur	92	Patauiensis diœcesis	Philippus Salisburgensis episcopus	93
Ottocarus imperio rebellat.	94	Patauiensis episcopi ius in ecclesia Norica	Pielagus flu.	84.86
Ottocarus rex à Friderico secundo debellatur	91	Patauiensis officialis potestas.	Pielargus	44
Otto à Pufendorff	135	Patauium à Maximiliano expugnatur	Pipinus Francorū rex	45.50.52
Otto ab Eberstein Austriam administat	91	Patronatus ius quale esse debeat	Pipinus quando in Francorum regnum sublimatus	82
Otto Baniariæ dux ab Alberto fugatur	95	Paulinus	Pirckfelderorum familia	143
Otto episcopus Viennensis	58	Paulus ab Obersteyn præpositus Viennensis	Piso aduersus Noricos bellum suscipit	34
Otto Marchio ab Hochberg ab Heluctijs interficitur	103	Paulus Aemilius aduersus gentes Alpinas bellū suscipit.	Piso Pannoniæ præfectus	42
Otto Phrisingensis Austriæ princeps	14. & 15	Paulus Perenueß	Pisonis et Galbæ consortiū	25
Otto primus 53. 58. Augustinianorum cœnobium edificat	129	Paunus	Pisonis lacus	42
Otto primus cognomēto Mirabilis	99	Paungartnberg	Pisonium oppidum	42
Otho secundus, Cæsar Ro.	86	Pechtoldsdorfensis castelli exordia	Plateæ urbis Viennensis	127
Othonis à Vueyffeneck in Albertum conspiratio	95	Pedelli scholæ Viennensis officium	Platonis academia	68
		Pedelli quatuor gymnasij Viennensis	Pluralitas parochiarum in concilio Viennensi interdicta.	63
		Peifodus lacus	Pœst, familia	149
			Poetl, familia	142
			Pœtouiensis legio	23.25
			Poigler familia	143
			Y 2 Pollio	

I N D E X.

Pollio parochus Viennēsis	59	randa	74	Roma à Carolo quinto expu-	
Poloniæ reges unde descendant		Pynnetem Nero debellat	23	gnatur	116
104		Q		Romani aduersus Noricos	19
Polonorum mercatura in Au-		Quadi populi	7.35	Romani limites Rheni primò	
stria	72	Quadi ab Aurelio imp. Ro. de-		constituunt	22
Pompilona ciuitas	83	bellati	55	Romanorum bellum contra Ma-	
Pompeius Syllanus Dalmatian		Quambartel, familia	143	ximilianum	114
occupat	13	Quintauiensis diocesis	49. 53	Romanorum bellum in accolaz	
Pontes Viennenses	126	S. Quirinus martyr	48. & epi	Danubij	20. & 21
Portæ Viennenses	125. 126	scopus	49	Roman. cum Rugis societas	55
Pofonium oppidum.	42.	Quirinus cur præcipue à Vien-		Romanorum duces limitanei in	
pugnatur	89	nensibus ueneretur	49	Pannonia	20
Præfecti urbis unde originem		R		Romanorum laudata fides	76
habeant	150	Radfridus episcopus Viennen-		Romanorū legiones limitaneæ	
Præfectorum senatus catalogus		sis 58. & Fabianensis	53	per Noricum	21
150		Ratfridus episcopus quo tem-		Romanorum prima bella aduer-	
Prælatorum locus in regimine		pore uixerit	45	sus gentes Pannoniæ	19
Viennensī	118	Ragaisus rex Franciæ	81	Roscius Cæsaris legatus	22
Præpositura Viennæ quādo in		Rampenstorferorū familia	139	Rotenburgum à Maximiliano	
in episcopatum mutata	60	Rantani sepultura	43	expugnatur	114
Præposituræ Viennensis exor-		Rationes reddentiū officia	126	Rotharius Sueuorum rex	81
dit	101	Ratisponēses episcopi unde	53	Rudigerus Austriæ margrauius	
Præfidentis Cameræ ducalis of-		Ratisponna olim Rhatobonna		46	
ficiū	119	dicta	11	Rudigerus à Pachlarn marchio	
Prætoris assessores apud Vien-		Ratoldus Austriæ margrauius		Austriæ	86
nenses	75	46		Rudolphus à Liechtenstein La-	
Prætoris Viennensis dignitas		Rattani sepultura	43	dislaum ex tutela eximere co-	
125		Rauchenberger, familia	149	natur	108
Officiū	125. 131	Rauracum & Lugdunum colo-		Rudolphus à Palma	96
Prætorum Viennensium nume-		nius ducit Plancus	79	Rudolphus Agricola	124
rus & ordo	154. & 155. &	Rehintium expugnatur	95	Rudolphus Hapsburgēsis Viē-	
156		Rehtoris officium in Academia		nam expugnat	132
Prætorium iudiciale	130	Viennensī	123	Rudolphus Austriæ dux	32
Prætorium urbanum	130	Regebaldus	45. 53	Rudolphus secundus imp.	48
Preitenfelder familia	138	Regia sedes quando iterum Viē-		Rudolphus tertius, dux Austriæ	
Priamus Francorum rex	81	nam translata	47	59 & 60. S. Claræ abbatiā	
Priuilegia Austriæ à Nerone da-		Regimentum et fiscus Urbis Vi-		constituit	129
ta	35	ennensis	81	Rudolphus quartus Carmelita-	
Priuilegia Viennæ	66. & 67	Regimentum Viennense supre-		rum cœnobium ædificat	129
Probus ciuica corona à Valeria		mus magistratus	79	Rudolphi quarti res gesta	100
no donatus	33	Regiminis Viennēsis origo	118	Rudpertus apostolus ad Aua-	
Procopius à Rabenstein Bohe-		Reginharius episcopus Laurea		res quos miserit	45
morum præfectus	108	censis	53	Rudperti templum Viennæ po-	
Procuratoris Cameræ officium		Reinbertus à Vualsee Austriæ		situm 45. & quando 128 et	
121		satrapa	110	à quo. 46	
Propræfidis officium	122	Reymbertus Pataviēsis episc.	89	S	
Proprætoris officium	122	Reinarius Pataviēsis episc.	84	Sabaria Hungariæ riuus	11. 49
Propugnacula urbis Vien.	132	Retziū Austriæ ab Husitis ex-		Sabaudie dux à Gallis regno	
S. Prothasius martyr	45	pugnatur	107	exiuit	116
Prouerbiū Hērici secundi Au-		Rheni limites à Romanis pri-		Sacarbantia	11. 48. 49
stria Marchionis	88	mò constituti	22	Sacerdotum castitas	62
Prouinciale bellum à Friderico		Rhetoricæ utilitas	69	Salomon Hungariæ rex	87
III. gestum	112	Rhobelsdorff expugnatur	95	Salaudi sepultura	43
Prouincialis scribæ officii	80	Richardus Angliæ rex in Au-		Salis coctura in Austriæ Hala	
Prouinciales magistratus apud		stria captus	89. 47	quando incepta	95
Viennenses	79	Rock, familia	142	Salis magistri officium	120
Prudentij de S. Quirino carmē		Rodolphus tertius cognomēto		Saltzburgenis episcopatus un-	
50		Mitis	97	de	52
Ptolemaidis expugnatio	89	Rœde	44. 57	Saltzburgenfes episcopi unde	
Pupillorum bona quomodo cu-				ortū	

I N D E X.

orti & eorum religio	42	sis officium	119	Sigismundus ab Herbersteyn.	120
Samos	28	Scribarum urbanorum nume-		Sigismundus cū scipione	106
Sanctorum omnium templum		rus & ordo	258	Sigismundi simplicis res gestæ	
Vienna à quo conditum.	128	Scriboniana ala, siue legio, in	106		
Saptanis sepultura	43	Gallia	23, 24	Simon comes à Morton	95
Sarcophagus Naamonis ubi.	6	Scribonianus Dalmatiæ lega-		Simon Grynæus	124
Sardinia quādo Austriæ domui		tus	24	Simon Lazijs	124
adiecta	115	Scriniorū magistri officium.	119	Simonia in concilio Viennensi	
Sarmaticum bellum	33	Sebastianus Vunderlinus.	124	damnatur	63
Sarraceni ex Hispania profli-		Secretarij cameræ ducalis offi-		Sirmiensis ager uino abūdat.	11
gantur	90	cium	120	Sirmis ciuitas	41
Saulamingium expugnatur.	95	Secretarij prouinciæ officium.	80	Sirmium Pannoniæ inferioris	
Sauus	7	Secretarij regiminis Viennensis		metropolis	11
Sauritz	43	119		Sodomus episcopus ad Auares	
Saurutium	7	Segesta quando expugnata	32	missus	53, 57
Saxina	44, 57	Sempach clade Lupoldi nobili-		Sodomus presbyter	43
Saxones imperij titulum quan-		tatur	103	Soliensis diocesis	49
do obtinuerint	58	Senatores Viennenses uiginti.	75	Solymanus Turcarū imperator	
Scarabantia	10, 11	Senatorum electio	121	7. à Carolo fugatur	116
Scarbring olim Scarabantia di-		Senatorij ordinis familiæ	148	Solymanus Turcarū imp. Vi-	
cta	11	Senatus cameræ ducalis	119	ennam obsidione cingit.	132
Schallautzer, familia	146	Senatus præfectorum catalogus		Staetz castrum	91
Schaltner, familia	151	150		Stams cœnobij exordia	106
Scharpfeneck	112	Senatus prouinciæ ius & pote-		Stayn Heluetiæ oppidum	105
Schatauerorum familia	144	stas	122	Staynamāger. 11 olim Sabara.	13
Schauenburgenses comites ab		Senatus Viennensis exterior.	125	Stephanus à Meysau Austriæ	
Austriacis debellantur	102	Senatus Viennensis urbanus.	125	præfectus	93
Scherding expugnatur	98	Septimius Seuerus	38.	Stephanus Agriensis comes.	92
Schiemerorum familia	143	næ sedem habuit	39	Stephanus Denckius consul Vi-	
Schola uniuersalis quando Vi-		Sergius Galba imp. Viennæ ha-		ennensis	78
ennæ instituta	32, 67	bitauit	36	Stephanus Schertz doctor	
Schorendorf pagus	137	Seruiæ exilium	111	78. iuriconsultus	119
Schuandehilda Henrici primi		S. Seuerinus	9.	Stephanus Vuirsing aureo cin-	
Austriæ Marchiōis uxor.	82	stolus	54	gulo donatur	138
Schuoehler familia	141	S. Seuerinus sedem episcopalem		S. Stephani templum Viennæ à	
Schut insula	10, 107	in Fabiana constituit	45	quo conditum	128
Schutzmuirfel	137	Sancti Seuerini historia.	15	S. Stephani templum incendio	
Schwartz, familia	148	&	16	consumitur	132
Schwindehilda Griphi filia.	84	S. Seuerini monasterium prope		Stockherau pagus	6
Scistia	49	Viennam	51, 54	Strasserorum familia	138
Scлаui quando ad fidem Chri-		Seuerinus Rauennatensium epi-		Stubenbergi delentur	95
stianam conuersi	52	scopus	50	Styria regio	85.
Scлаuinorum episcopi in Panno-		L. Seuerus Septimius Viennæ		cibus quando concessa	89, 90
nia	45	sedem habuit	39	Styria sub ditione Arnesti quan-	
Scлаuorum prouincia	81	Sextilius Fœlix Norici præses		do	110
Scлаuini populi ubi	45	32		Styriā Surui inhabitant	41
Scordisci quando Romanano-		Seyberlich, familia	149	Subductorum calculi in Came-	
rum imperio adiuncti	20	Sicambri unde orti	6	ra ducali officium	120
Scotensis abbatia	129	Sicilia quando Austriæ domui		Suburbij fundationes destruun-	
Scotensis abbatia quando Vien-		adiecta	115	tur	129
næ fundata	15	Sido	24	Suburbium Viennense et uici	128
Scotensis cœnobij Viennæ fun-		Sidonius	52	Sueui à Francis quando primū	
datio	15	Sigeberti Francorū reges	81	subacti	81
Scotorum ad terram sanctam		Sigeboldus abbas	87	Sueui in Styria olim habitauerunt	
peregrinatio	15, 129	Sigefridus orphanus	54	41	
Scribæ prouincialis officium.	80	Sigebartus Austriæ margraui-		Sumareyn pagus	9
Scribarum cameræ ducalis offi-		us	46	Sumburg	57
cium	120	Sigehardus Viennensis parochus		Superintendentium officia in	
Scribarum regiminis Viennen-		59		schola Viennensi	124
				X 3	Syinius

I N D E X.

Synigius ager uino clarus	11	præpositus	60	Tyrolis comitatus quando Au-	
Syluinus quando & à quo epi-		S. Thomæ sacellum à quib. po-		stris adiectus	101
scopus creatus	16	situm	128	Tyrolis comitatus separatur ab	
Syluius Quintaniensis episco-		Thomas Velotianus	14	Austria	105
pus	54	Thomas Vafchang	124	V	
Symburg	44	Thrasimundus Gepidarum rex		Valentinianus Imp.	41
Symmachus Pont. max.	51.	43		Valentiniani Cæsaris monumen-	
& 52. 55		Tiberius Nero	19	tum	41
Syndici scholæ Viennensis	124	Tiberius incurfiones Norico-		Valentiniani in Pannonia sedes	
T		rum reprimit	20	40	
Tantonis sepultura	43	Tiberius Pannoniam Romano		Valentis legio	25
Tartarorum in Austriam incur-		adiungit imperio	20	Valeriani Cæsaris ad Probum	
sio	91	Tiberij Cæsaris regia Viennæ		epistola	33
Taruifij domini Austriæ quan-		53		Valerius Flaccus	33
do duces facti	99	Tiberij Cæsaris aduersus Mar-		Vanauerorum familia	138
Taruifiana marcha Austriæ ac-		comanos expeditio	35	Vando	24
cedit	102	Tiberinensis diæcesis	49	Vannius regno pellitur	24
Taurifci in Noricis	20	Tigurini ab Alberto duce Au-		Varfelfridus Pannoniæ aposto-	
Taurifci in Germaniam migra-		striæ debellantur	100	lus	42
tio	6	Tigurini à Lupoldo debellan-		Vbiorum municipium	26
Tegernsee cœnobiũ ad Oenum		tur	103	Vdalricus à Tirnauia, & eius	
50		Tirnensium nobiliũ catalogus		genus	136
Telonarij Viennenses	126	136		Vdalricus à Viechouen Austriæ	
Telonarij Danubiani officium		Titus Fabianus 13. Panno-		baro	92
79		niæ præses	25	Vdalricus Charinthiæ dux	90
Terbonna	11	Titus Germanico exercitui		In Austria captus	91
Terra sancta à Gotofrido recu-		præst	8	Vdalricus Ciliciæ comes in Al-	
peratur	87	Tornacum Maximilianus expu-		ba Græca cur interfectus. 109	
Terentius Varro	19	gnat	114	Vdalricus Ciliciæ comes Ladis-	
Tescher familia	150	Traianus Cæsar Decebalũ uin-		laum ex tutela eximere cona-	
Testamentorum apud Viennen-		cit	21	tur	108
ses constitutio	74	Traianus legionem xiiij. gemi-		Vdalricus comes Ciliensis Eit-	
Testimonia aduenæ explosa		nam in Daciam transfert. 24		zingeri factionem sedat. 109	
74		Traianus Pannoniæ præfectus		Vdalricus comes ab Hasenberg	
Tertij Iuliani & Aponij Satur-		37		ab Heluetijs occiditur	103
nini simultas	23	Traiectum Maximilianus expu-		Vdalricus Eitzingerus Ladis-	
Teruonam Maximilianus expu-		gnat	114	lao struit insidias	100
gnat	114	Traiectense bellum aduersus		Vdalricus Eitzinger provincia-	
Teutoburgium	12	Maximilianum	114	lis belli autor	112
Thaton Longobardorũ rex. 43		Trautmansdorf	112	Vdalricus Maminger archidia-	
Thebarum uetustas	6	Trebensee	44. 57	conus	54
Theodelinda Franciæ regina		Triumphus Illyricus Cæsari de-		Vdalricus Perman	76
82		cretus	19	Vdalricus Kirchperg archidia-	
Theodora Emanuelis Græco-		Triumuiro nocturni apud Vien-		conus	54
rum regis filia	89	nenses	80	Vdalrici comitis à Pfannen-	
Theobaldus Francorum rex. 81		Troie uetustas	6	berg in Albertum conspiratio	
Theobertus Francorum rex. 81		Tullana	44	95	
Theodericus Austriæ margra-		Tulna ciuitas Austriæ	91	Vdalrici comitis Haymbs in Al-	
uius	46	Tulna	6	bertum conspiratio	95
Theodericus Bernensis	41	Tunetarum rex à Turca fuga-		Veiben familia unde	135
Theodericus episcopus Vien-		tus in regnum restituitur. 116		Veldspergerorum familia	139
nensis	58	Tusculanum Ciceronis acade-		Venceslaus Bohemiæ rex ab Al-	
Theodericus Francorum rex 81		mia	68	berto debellatur	95
Theodericus Misniæ Marchio		Turcicum bellum ab Alberto		Vendobonna	12
93		gestum	107	Vendum oppidum	12
Theodorus Laureacensis archi-		Turcarum exilium apud Fride-		Vendum Augustus expugnat	
episcopus	52	ricum	111	32	
Theodemirus Gothorũ dux. 41		Turcarum ad Varnam cum La-		Venedicum bellum contra Ma-	
Thomas à Cilia Constantiensis		dislao prælium	108	ximilianum	114
				Vicedo	

I N D E X.

Venedici belli aduersus Lupoldum causæ	102	Viennæ quando comitia celebrata	115	Vrsee oppidū expugnatur	103
Venotorum cum Austriacis socius	103	Viennæ quando emporium constitutum	72	Vrsinus Velius	124
Vergilius Iuuuensis pontifex	57	Viennæ uetustas	6	Vsura sacerdotibus in concilio Viennensi prohibita	63
Verona Italiae à Maximiliano expugnatur	114	Viennesium camera siue fiscus	79	Vuachouua mons	44.84
Vespasianus cuius ductu imperium arripuerit	7	Viennesium camera siue fiscus	79	Vuagsgieffer, familia	141
Vespasianus Viennæ sedem tenet	36	Viennesium priuilegia	66. & 67	Vualamirus	41
Vestalium cœnobium quādo condita	129	Vilhelmi Austriae ducis gesta	104	Vualarius Austriae margrauius	46.84
Vestitus Iudeorum qualis esse debeat	64	Vincenia à Maximiliano expugnatur	114	Vualdericus episcopus Laureacensis	53
Veterani Alaudæ dicti	26	Vindobonna ciuitas ubi	9.10	Vuallenstat Heluetiæ oppidum	106
Viana an Vienna nostra	7	Vindobonna cur Fabiana dicta	13	Vualthasar à Vuard	96
Vicedomini in camera ducali officium	120	Vindobonna urbs Pannonia à Iordane dicta	49	Vualtherus comes à Gerolseck ab Heluetijs occiditur	103
Vici urbis Viennensis	127	Vindonissa	96	Vuansdorfium expugnatur	95
Victor Gamp doctor	78	Vini census exactorum officium	121	Vucidschlag, familia	143
Vidius Aquila legatus	24	Viridung, familia apud Viennenses maxima	137	Vueldkirch oppidum	105
Vidij Aquilæ legio	25	Virgilius	53	Vuels Austriae oppidum	28
Vidua militibus nubere prohibentur	74	Virgilius Cantzler præpositus Viennensis	61	Maximiliani morte nobilitatur	115
Vienna ab Alberto sexto sepe obsessa	111	Virgilius presbyter	45	Vuerdenbergenses comites	102
Vienna à Romanis olim inhabitata	15	Vischa fluuius ubi	15	Vuernerus à Vuolfergsdorf baro	93
Vienna à Turcis obsessa	117	Viscaharius	14. & 15	Vuernerus Viennensis præpositus	60
Vienna deserta & solo æquata quā diu fuerit	44	Vischamund	10.28	Vuestenrich regio	82
Vienna Gallica	7	Vischegradensis castri nomina	107	Vuestrastra quot regiones sub se comprehendat	82
Vienna libertate à Friderico donata	31	Visitatio monasteriorum in Austria instituta	63	Vuichingus episcopus Laureacensis	53
Vienna nouis moenibus circumdatur	89	Vitellianæ cohortes	24	Vuidimirus	41
Vienna præda barbaris gētibus relicta	41	Vitus Vuinshemius	124	Vuilhelmus Tuers præpositus Viennensis	60
Vienna prædium Austriae marchionum	44	Vladislaus Polonus Maximiliani agnatus	114	Vuindisch	96
Vienna quando Christianam religionem receperit	54	Vlseuius poeta	124	Vuirfelorum familia	137
Vienna quorum principum auspicio creuerit	48	Vnilo episcopus Boioariorum in Laureaco	52	Vuirtenbergense bellum ab Alberto duce Austriae gestū	100
Vienna quoties expugnata	132	Vnilo Laureacensis metropolitani	57	Vulphingi à Stubenberg in Albertum conspiratio	95
Vienna riuus	7	Vniuersitas Viennensis quando & à quibus condita	32	Vuulflendorfsium familia	136
Viennæ etymon	17	Volsgägi Lazij insignia	27.78	Vuultzendorfensiū familia	136
Viennæ insignia	31	Vratislaus Bohemiæ rex	89	X.	
Viennæ magnificentia	48	Vrbanus Agriensis, Viennensis episcopus	61	Xenodochium Viennæ	131
Viennæ nomina diuersa	7	Vrbanus Pont. max.	31	Z.	
Viennæ nouæ insignia	66	Vrbanus sextus Pont. scholasticus Viennensem confirmat	102	Zacharias Pont. max	50.
Viennæ pomeria	48	Vrbetz, familia	141	57.84.	
Viennæ priuilegia ab imperatoribus concessa	66	Vriesachium expugnatur	95	Zachariæ papæ ad Vnilonem epistola	52
		Vrolphus episcopus Laureacensis	53	Zauner, familia	149
				Zeno Isaurus imp.	55
				Zimonis sepultura	43
				Zobeslaus Bohemiæ rex	98
				Zuetl	99

F I N I S.

BASILEAE, EX OFFICINA IOANNIS
Oporini.
Anno M. D. XLVI.
Mense Septembri.

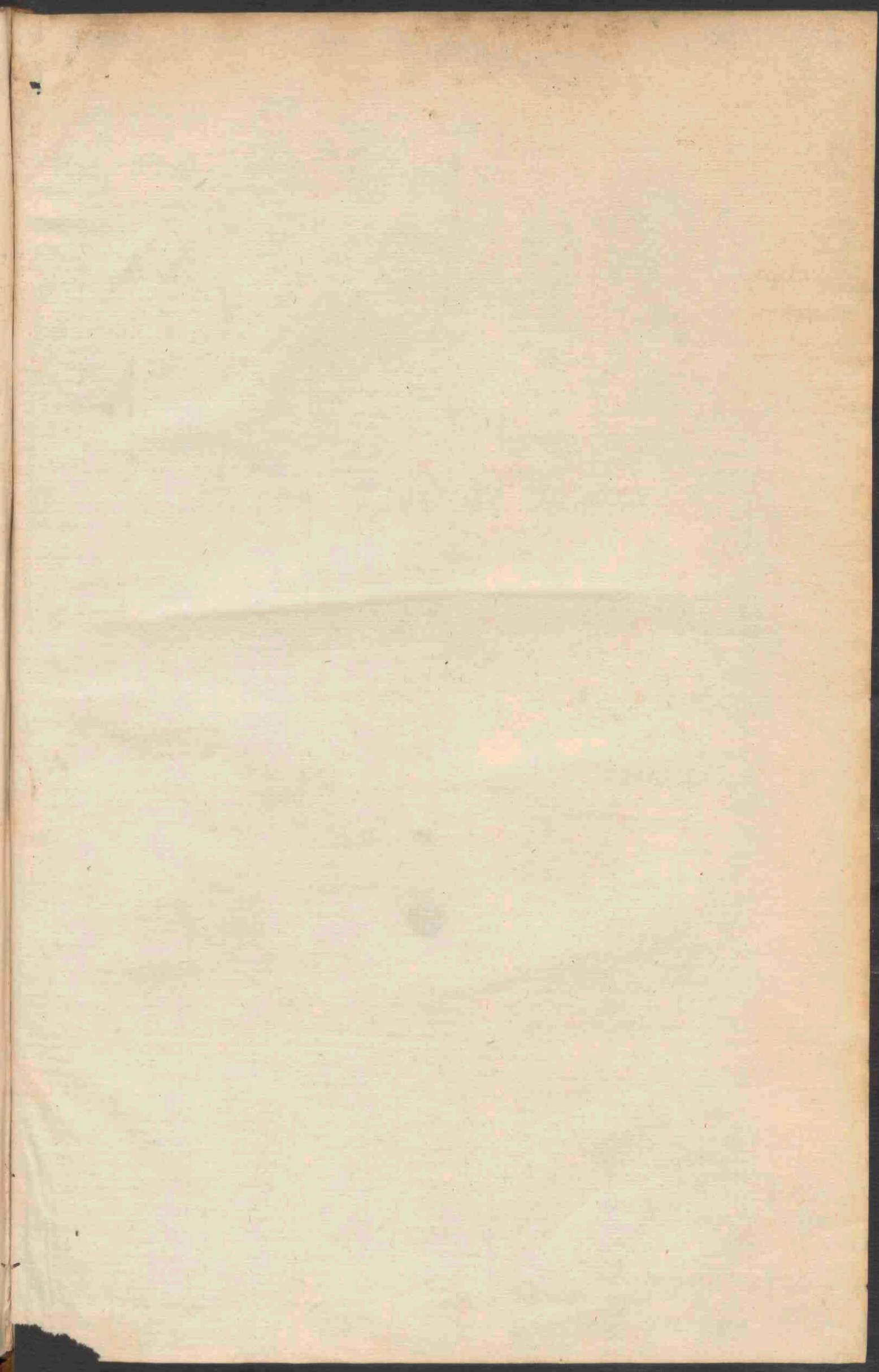

Fig. 10. 506

